

Grey Scale #13

Part Code ST1316
DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
INSTYTUT ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA
ZAKŁAD ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ

ROZPOZNAWCZE PRZYGOTOWANIE POLA WALKI

Praca naukowo-badawcza
Kryptonim „ENEMY-2”

3.38.2.0

57793

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

INSTYTUT ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

ZAKŁAD ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ

ROZPOZNAWCZE PRZYGOTOWANIE POLA WALKI

Praca naukowo - badawcza

Kryptonim „ENEMY-2”

Kod pracy: 3.38.2.0.

Recenzent pracy: prof. dr hab. Leopold CIBOROWSKI

Kierownik zdania naukowego: płk dr hab. inż. Józef MICHNIAK

Zespół autorski:

1. Ppłk dr inż. Marek WRZOSEK - wstęp;
(kierownik tematu badawczego) - rozdział 1, 2, 3;
- zakończenie;
oraz załączniki 1, 9, 10, 11, 12, 13.
2. Ppłk dr inż. Andrzej NOWAK - rozdział 4.
4. Mjr mgr inż. Grzegorz ROSŁAN - rozdział 5;
oraz załączniki 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	5
1. PODSTAWY METODOLOGICZNE PRACY	11
2. IDENTYFIKACJA PRZEDMIOTU BADAŃ	19
2.1. <i>Struktura procesu oceny przeciwnika</i>	24
2.1.1. <i>Etap diagnostyczny.....</i>	29
2.1.2. <i>Etap identyfikacji możliwości przeciwnika.....</i>	32
2.1.3. <i>Etap prognostyczny.....</i>	36
2.2. <i>Determinanty określania celu działania przeciwnika</i>	40
2.3. <i>Wpływ środowiska na działanie przeciwnika.....</i>	45
3. METODY, TECHNIKI I FORMY OCENY PRZECIWNIKA	48
3.1. <i>Analiza diagnostyczna.....</i>	51
3.2. <i>Scenariusze i techniki ich generowania</i>	55
3.3. <i>Techniki twórczego myślenia</i>	58
3.4. <i>Technika wzorców idealnych</i>	64
3.5. <i>Formy oceny przeciwnika</i>	68
4. ROZPOZNAWCZE PRZYGOTOWANIE POLA WALKI W OPERACJACH STABILIZACYJNYCH	75
4.1. <i>Operacje pokojowe</i>	79
4.2. <i>Operacje ewakuacyjne</i>	87
4.3. <i>Wsparcie innego państwa</i>	94
4.4. <i>Zwalczanie terroryzmu</i>	99
4.5. <i>Operacje zagrożenia ład społecznego</i>	106
4.6. <i>Kontrola zbrojeń</i>	112
4.7. <i>Wsparcie działań przeciwpartyzanckich.....</i>	118
4.8. <i>Operacje antynarkotykowe</i>	122
4.9. <i>Wsparcie działań wyzwolenicznych</i>	128
4.10. <i>Demonstracja siły</i>	133
4.11. <i>Wnioski</i>	138
5. OCENA PRZECIWNIKA POWIETRZNEGO	141
5.1. <i>Prawdopodobne obiekty uderzeń środków napadu powietrznego potencjalnego przeciwnika</i>	142
5.2. <i>Prognoza zagrożenia powietrznego</i>	155
5.3. <i>Wnioski.....</i>	171
Zakończenie (wyniki badań)	173
Bibliografia.....	178
Załączniki.....	181

WSTĘP

W końcu minionego wieku sytuacja bezpieczeństwa na świecie zmieniła się diametralnie. Powstały zarówno nowe zagrożenia, jak i nowe możliwości ich rozpoznawania i przeciwdziałania (struktury zbiorowego bezpieczeństwa). W tym kontekście prognozy i przewidywania dotyczące przyszłych wojen stanowią, co oczywiste z wojskowego punktu widzenia, główny obszar zainteresowań i badań naukowych. Są przedmiotem analiz i dyskusji w akademiach oraz wojskowych ośrodkach badawczo-rozwojowych, na ich podstawie opracowuje się doktryny, plany modernizacji armii oraz programy szkolenia wojsk. Prowadząc rozważania dotyczące przyszłego konfliktu zbrojnego strategowie poszukują odpowiedzi na pytanie czy nadchodząca wojna będzie się toczyć podobnie jak poprzednie według ogólnych klasycznych reguł i czy rozwój technologiczny zmieni charakter walki. Prognozy przyszłych wojen jak dostrzega prof. Balcerowicz są jednak obarczone wieloma błędami. Największym błędem jest skłonność do projektowania przyszłości jako ciągu linearnie dokonujących się zmian, ignorowanie obecnych w każdym procesie załamania rozwoju, regresów, nawrotów¹.

Reasumując wnioski z przeprowadzonej analizy zmian doktrynalnych w sposobie użycia sił zbrojnych można stwierdzić, że groźba starcia zbrojnego pozostaje realna. Utrzymuje się, co prawda niskie prawdopodobieństwo wojny na wielką skalę, lecz gwałtownie wzrasta natomiast liczba konfliktów o ograniczonych rozmiarach (lokalnych), w których występują różne cele i formy walki. W opinii ekspertów podstawowym wyznacznikiem cech przyszłego konfliktu będzie poziom rozwoju technologicznego i zasobność ekonomiczna przeciwstawnych stron. Działania militarne będą coraz częściej służyły przeciwdziałaniu lokalnym zagrożeniom. Na skutek stałej redukcji armii będą z reguły działaniami połączonymi w wymiarach koalicyjnych

¹ Zob. B. Balcerowicz, *Wojny współczesne. Wojny przyszłe*, [w:] *Myśl Wojskowa* nr 5/2003, s. 131.

i wielonarodowych. Jednak analiza strategii (doktryn) naszych wschodnich sąsiadów wskazuje na wnioski o odmiennym charakterze.

Analizowane armie są generalnie zorientowane na stałą gotowość do wybuchu wojny – konfliktu zbrojnego. Siły zbrojne państw wschodnich są wciąż jeszcze przygotowywane do wojny w jej tradycyjnym rozumieniu, zorganizowane w duże jednostki lądowe i formacje pozostałych rodzajów sił zbrojnych. Ponadto nie należy lekceważyć faktu, że w wyniku różnego poziomu rozwoju technologicznego oraz w efekcie odmiennego położenia geograficznego poszczególne narody i państwa zwłaszcza nowopowstałe, będą się różnicować pod wieloma względami stąd też różne będą ich charakterystyki polityczno-militarne. Dla dalszych rozważań za najbardziej istotne uznano następujące cechy: ustrój, standard życia i poziom stabilizacji oraz sposób jej zabezpieczenia, charakter polityki, specyfika sił zbrojnych, założenia doktrynalne (strategii) bezpieczeństwa, typ strategii obronnych (wojennych, militarnych).

Największym wyzwaniem dla stabilności i trwałości systemów państwowych sąsiadów jawią się nacjonalizmy grup narodowościowych, tendencje do secesji. Charakterystyczną cechą państw postkomunistycznych jest bowiem w opinii specjalistów, słabość rządów i niedoskonałość struktur państwowych, turbulencja podczas (częstej) zmiany partii rządzących, a także utrata zdolności struktur państwowych do sprawowania władzy. Występują tu rozległe obszary, na których panuje jawna anarchia, korupcja, przestępczość zorganizowana. System wartości, styl sprawowania władzy w wielu krajach może doprowadzić do rządów silnej ręki, nieograniczonej władzy prezydenckiej i nieznacznej roli parlamentu. Przemoc w życiu społeczeństw wielu państw jest wciąż obecna, a prawa człowieka, w tym także życie ludzkie w dominującym systemie nie ma wielkiego znaczenia. Prawo lokalne, prawo międzynarodowe², prawo konfliktów zbrojnych³ są nagminnie ignorowane.

Biorąc pod uwagę fakt, że większa aniżeli w krajach zachodnich jest tolerancja wysokości strat bojowych oraz niewielka ilość systemów

² W dniu 20 stycznia 2004 r. Rosja zamknęła dopływ gazu do odbiorców na zachodzie chcąc wymusić na Białorusi regulację należności finansowych za dotychczasowe dostawy gazu.

³ Zabijanie jeńców w czasie wojny w Czeczenii.

precyzyjnego rażenia opartych na najwyższej technologii, należy zakładać, że nie pozostanie to bez wpływu na sposób prowadzenia operacji i kampanii. Wnioskować, zatem można, że mogą to być, zatem długotrwałe, intensywne i wyniszczające⁴ konflikty zbrojne. Nie można wykluczyć też użycia broni masowego rażenia. Nawet, jeśli broń ta nie zostanie rzeczywiście użyta, to liczyć się trzeba ze stałą groźbą jej wykorzystania⁵.

Obserwując zmiany w siłach zbrojnych państw powstałych w wyniku rozpadu świata na dwa systemy można stwierdzić, że wojska, w tym szczególnie lądowe często przybierają formy nieregularne. Są to formacje zbrojnych brygad separatystycznych, mniej lub bardziej zorganizowanej milicji, armii prywatnych na usługach lokalnych wodzów oraz organizacji paramilitarnych a w skrajnych przypadkach grup terrorystycznych. Armie te bardzo często posiadają w swoich szeregach elementy przestępcze (np.: była armia chorwacka). Zatem ocenić należy, że ograniczona jest zdolność takich formacji bojowych do prowadzenia regularnych i długotrwałych operacji, ale mogą prowadzić działania (wojny) nieregularne. Niektóre z dzisiejszych nowopowstałych państw w niedalekiej przyszłości mogą stanowić potęgę (regionalną), dostateczną do wykorzystania na większą skalę.

W ocenie podłoża potencjalnych konfliktów dostrzegać należy także problematykę mniejszości narodowych jako efektu różnorodnych czynników i uwarunkowań. Powstały one w wyniku wojen zaborczych, zmian granic między poszczególnymi krajami, przesiedleń, wychodźstwa i szeregu podobnych zdarzeń historycznych. Wnioski z analizy historii naszego kontynentu pozwalają na postawienie tezy, że obecnie nie ma w zasadzie w Europie kraju, w którym nie byłoby mniejszości narodowych. Trzeba też pamiętać, że nie wszędzie uznaje się oficjalnie ich obecność, to znaczy przyznaje danym grupom narodowym status mniejszości. W wielu przypadkach z istnieniem mniejszości narodowych łączyły się określone problemy polityczne i społeczne⁶. Na skutek zmian granic państwowych i związanych z tym podziałów krajów, których części przyłączano

⁴ Wojny: Irak-Iran, Izrael – Palestyna, Indie - Pakistan.

⁵ Pakistan, Indie, Korea.

⁶ Np.: Albania, była Jugosławia czy problem cyganów w Europie.

do innych, większych państw i społeczeństw, grupy etniczne tam zamieszkujące stawały się mniejszościami. Z uwagi na to, że w Europie nie należało to do rzadkości, powstało wiele państw wielonarodowych. Dopiero w wyniku rozwoju nacjonalistycznych ideologii zaczęły pojawiać się na coraz większą skalę antagonizmy i właśnie między różnymi grupami etnicznymi. Sytuacja mniejszości narodowych w krajach wielonarodowych jest oczywiście zróżnicowana. W jednych korzystają one z dość dużych swobód i autonomii, a w innych objęte są różnymi ograniczeniami⁷ lub są poddawane nawet szykanom, wymuszanej asymilacji i tym podobnym praktykom dyskryminacyjnym. W tej sytuacji nie należy wykluczać, że zarzewiem konfliktów międzynarodowych (zbrojnych) mogą być spory terytorialne, w tym spory graniczne.

Na podstawie powyższych faktów można wnioskować, że wojny międzynarodowe są możliwe. Sumaryczne wnioski zebrane z obserwacji konfliktów zbrojnych na przestrzeni ostatnich lat pozwalają stwierdzić, że dzisiaj możemy rozróżnić dwa typy konfliktów zbrojnych. Są to konflikty o wysokiej i niskiej intensywności działań. Należy jednak zaznaczyć, że granica między nimi zaciera się i często jest niedostrzegalna. W ramach konfliktów niskiej intensywności nie należy wykluczać konieczności podjęcia działań z zakresu operacji o wysokiej intensywności.

W opinii ekspertów konflikt o wysokiej intensywności charakteryzuje działanie zbrojne od wojny lokalnej, regionalnej do wojny globalnej czy nuklearnej na skalę światową. Operacja *Iraqi Freedom* jest jednym z przykładów tego typu konfliktu. Zasady tego typu działań są uwzględnione w doktrynie operacji połączonych. Dla realizacji celów tego rodzaju operacji przeznaczone są wojska zmechanizowane i pancerne. Celem wojny w tym przypadku jest narzucenie przeciwnikowi swojej woli. Rzeczą najbardziej istotną z wojskowego punktu widzenia jest przejęcie inicjatywy i zmuszenie przeciwnika do zaprzestania działań wojennych na narzuconych mu warunkach.

⁷ Zakaz nauczania języka, budowy szkół narodowych itp.

Do konfliktów niskiej intensywności zaliczyć należy wiele różnych sytuacji kryzysowych. Są wśród nich okoliczności i uwarunkowania międzypaństwowe i wewnątrzpaństwowe, brak spokoju i bezpieczeństwa prawnego (demonstracje, rozruchy) aż po wymianę ognia i lokalne starcia zbrojne. Przykładem takiego konfliktu jest operacja *Enduring Freedom* i *Allied Force*.

Obecne operacje, a także działania przyszłościowe są i będą wielospektralne. Charakterystyczną cechą przyszłej wojny mogą być zagrożenia asymetryczne, prowadzenie działań w terenie miejskim, połączenie konfliktów wysokiej i niskiej intensywności w tym samym czasie i na tym samym obszarze operacyjnym. Przykładem przyszłych działań tego typu może być tzw. *wojna trójblokowa*. Można, bowiem założyć, że trzeba będzie zapewniać pomoc humanitarną w jednej części obszaru operacji połączonej, prowadzić operację pokojową w drugiej części i angażować się w średniej intensywności walkę w jego trzeciej części. Operacja *Iraqi Freedom* udowadnia, że zaciera się granica przyjscia od działań zbrojnych, a więc typowego prowadzenia wojny do działalności po konflikcie. Bowiem jedne i te same wojska realizują zadania w obu obszarach problemowych. Dywizja pod polskim dowództwem zapewnia bezpieczeństwo i pomoc humanitarną a jednocześnie zwalcza opór zwolenników byłego dyktatora i likwiduje zbrojne formacje.

Powyższe wnioski pozwalają na ogólne stwierdzenie, że główną formą aktywności militarnej państw będą interwencje zbrojne o złożonym charakterze. Obserwacja przebiegu konfliktów zbrojnych ostatnich lat wskazuje, że interwencja zbrojna może być podjęta wówczas, gdy:

- zostaną naruszone interesy państwa (np.: Gruzja, Abchazja, Irak);
- będą tego wymagać względy humanitarne (np.: obrona i ochrona obywateli rosyjskich, amerykańskich⁸, innych narodowości);

⁸ Oba państwa mają stosowne zapisy w dokumentach narodowych umożliwiające interwencję zbrojną dla zapewnienia warunków ewakuacji obywateli.

- będzie zagrożone bezpieczeństwo międzynarodowe lub bezpośrednie bezpieczeństwo państwa (np.: rozmieszczenie wrogich jednostek w strefie przygranicznej).

Reasumując powyższe fakty można stwierdzić, że w sytuacji powstania konfliktu szybkie, właściwe reagowanie będzie szczególnie ważne, aby w wstępnym etapie działań zapobiec jego eskalacji. Dlatego też zaangażowanie się w pierwszych godzinach kryzysu, siłami i środkami, które można szybko dyslokować w obszarze operacji na podstawie wiarygodnych informacji z rozpoznania w celu osiągnięcia konkretnych rezultatów to przyszłe wyzwanie prowadzenia działań rozpoznawczych zarówno na poziomie operacyjnym jak i taktycznym.

1. PODSTAWY METODOLOGICZNE PRACY

Potrzeba uporządkowanych badań w obszarze problematyki rozpoznawczego pola walki (RPPW) wojsk lądowych narastała stopniowo w toku pracy naukowej i dydaktycznej. Pierwsze oznaki braku pełnej wiedzy o tym zjawisku w polskich siłach zbrojnych zidentyfikowano jeszcze w czasie wspólnych działań wojsk i sztabów w ramach partnerstwa dla pokoju oraz podczas ćwiczeń dowódczo-sztabowych ze wspomaganie komputerowym w Akademii Obrony Narodowej. Wówczas to właśnie przeprowadzono cykl badań zmierzających do wyjaśnienia problematyki rozpoznawczego przygotowania pola walki w czasie kryzysu i wojny¹.

Można przyjąć, z bardzo dużym prawdopodobieństwem, za prawdziwą tezę, że w tym okresie rozpoczęto pierwsze prace w ramach wspomnianej problematyki będącej obecnie przedmiotem tematu badawczego. Jedną z konsekwencji wspomnianej naukowej penetracji był cykl badań poświęconych organizacji pracy komórki rozpoznawczej w nowych uwarunkowaniach (organizacyjnych i strukturalnych) prowadzony w Akademii Obrony Narodowej. Uzyskany we wspomnianych latach materiał badawczy pozwolił na wykorzystanie otrzymanych wyników i kontynuację dalszych badań aż do opracowania niniejszej pracy naukowo-badawczej.

Ze sfery rzeczywistości, w miarę integrowania systemu rozpoznania ze standardami Sojuszu, indukowano kolejne problemy wymagające rozwiązania przez teorię naukową. Po ich rozwiązaniu dokonywano systematycznie dwóch czynności - weryfikacji w toku ćwiczeń grupowych ze studentami i dowódczo-sztabowych w wojskach operacyjnych, a następnie w postaci finalnej wdrażano

¹ L. Ciborowski, R. Polko, *Planowanie i organizowanie walki zbrojnej wg. poglądów NATO*, cz. I - *Procedura pracy dowódczo-sztabowej i jej techniczne wspomaganie oraz Planowanie i organizowanie walki zbrojnej wg. poglądów NATO*, cz. II - *Informacyjna preparacja pola walki*. AON, Warszawa 1996.

do praktyki dydaktycznej, formułując określone wytyczne do zmian w procesie kształcenia.

Pierwsze potrzeby poszerzenia i pogłębienia rozwiązań problemów zawartych obszarze rozpoznawczego przygotowania pola walki wojsk lądowych, zidentyfikowane podczas badań wstępnych posłużyły do opracowania logicznego aczkolwiek ogólnego modelu pracy zespołu rozpoznania w cyklu procesu dowodzenia.

Konstatację, że brakuje dostatecznej wiedzy z zakresu rozpoznawczego przygotowania pola walki wojsk lądowych, potwierdziły napływające z wojsk operacyjnych wnioski opracowywane po ćwiczeniach oraz potrzeby zgłaszane przez studentów w czasie ćwiczeń prowadzonych w AON. Potrzeba wyodrębnienia części rozpoznawczej z całej problematyki informacyjnego przygotowania pola walki wynikała także z konieczności rozdzielania treści merytorycznych będących efektem pracy poszczególnych oficerów na potrzeby rodzajów wojsk (w tym zwłaszcza wojsk inżynierskich i artylerii). Częściowych rozwiązań w tym obszarze niewiedzy dostarczyła także ogólna identyfikacja zależności, jakie występują w czasie pracy sztabu podczas planowania operacji pomiędzy oficerami i komórkami funkcjonalnymi stanowiska dowodzenia.

W kolejnym etapie pracy prowadzonej w ramach zadania badawczego dotyczącego rozpoznawczego przygotowania pola walki wojsk lądowych wiedzę w tym obszarze, poszerzyła analiza literatury oraz wnioski wynikające z ćwiczeń a także konfliktów zbrojnych, szczególnie zaś wojen w Zatoce Perskiej² i na terenach byłej Jugosławii³. Literatura ta dostarcza wiele przykładów różnych interpretacji zakresu badanego zjawiska w działaniach taktycznych i operacyjnych oraz wskazała szereg uwarunkowań organizacyjnych. Bazując na wspomnianych przykładach można wnioskować, że rozpoznawcze przygotowanie pola walki stanowi wysiłek podejmowany przez komórki rozpoznawcze w celu analizowania sił przeciwnika oraz określenia

² Konflikt zbrojny o wysokiej intensywności.

³ Konflikt zbrojny o niskiej intensywności i operacje pokojowe ONZ.

prawdopodobnego sposobu prowadzenia operacji połączonej z uwzględnieniem warunków środowiska. Zgromadzona w ten sposób wiedza stanowi wsparcie własnych i sojuszniczych sił zbrojnych w aspekcie planowania przyszłych działań.

Pozyskane tą drogą zasoby informacyjne stanowią właściwą bazę do porządkowania przedmiotowego zjawiska. W rezultacie powstał spójny system twierdzeń, definicji, sądów (opinii) klasyfikujących fakty, który pozwolił na pełną identyfikację poznawczą przedmiotu badań. Powszechnie uznanym w nauce wyznacznikiem zorganizowanych badań naukowych jest ich cel. Za najbardziej adekwatną do wypełnienia obszaru niewiedzy w zakresie rozpoznawczego pola walki wojsk lądowych zespół badawczy uznał:

- rozszerzenie wiedzy o prawidłowościach leżących u podstaw rozpoznawczego przygotowania pola walki,
- rozwinięcie i uporządkowanie systemu wiedzy o zasobach informacyjnych koniecznych do oceny i prognozowania działania potencjalnego przeciwnika,
- opracowanie metodyki pracy zintegrowanego zespołu rozpoznania wojsk lądowych w badanym obszarze tematycznym.

Analiza pojęcia rozpoznawczego przygotowania pola walki wojsk lądowych, jego porządkowanie i rozwijanie drogą formułowania uniwersalnego, względnie trwałego modelu postępowania, wymagało specyficznego podejścia metodologicznego. Poszukiwanie takiego podejścia ułatwiła analiza zależności występujących w procesie dowodzenia pomiędzy komórkami funkcjonalnymi sztabu. Za najważniejsze uznano fakt, że sztab opracowuje wariant działania, a dowódca podejmuje decyzje w warunkach niepewności przy niepełnych zbiorach informacyjnych. Wobec powyższego modelowanie funkcji i procesów metodami analizy strukturalnej, dobrane zostało jako sposób postępowania dogodny i adekwatny dla nauk wojskowych. Modelowanie przebiegu procesu RPPW w wojskach lądowych okazało się właściwe dla nowo tworzonych

i usprawnianych elementów⁴ systemu, definiowało niezbędne wymagania informacyjne i funkcjonalne, jednocześnie czyniąc model otwartym na obecne i przyszłe potrzeby (operacje stabilizujące i wspierające⁵, działania humanitarne) zarówno dowódców wojsk lądowych, jak i wymagania techniczne systemów dowodzenia wojsk lądowych (np. Szafran).

Nauki wojskowe należą do grupy nauk empirycznych, a zatem postępowanie badawcze w generalnym kształcie jest takie, jakie jest stosowane w naukach indukcyjnych. Tymczasem brak w naukach wojskowych dostępu do fragmentu rzeczywistości, który należy wykorzystać do badań empirycznych. Stosuje się, dość powszechnie „praktykę naukową”, weryfikując uzyskane wyniki badań paraempirycznie (ćwiczenia w oparciu o umowne struktury i wyposażenie wojsk). Realizm w badaniach próbowano, zatem osiągnąć, traktując proces RPPW wojsk lądowych jako fragment rzeczywistości w walce zbrojnej (operacje militarne) i niezbrojnej (operacje pokojowe) o określonej strukturze, szukano i eksponowano w przedmiocie poznania najważniejsze elementy składowe, ich cechy własne oraz relacje między tymi cechami (np.: wzorzec doktrynalny działania przeciwnika a właściwości wojskowo-geograficzne obszaru operacji).

Poruszając się w obszarze ustalonych faktów, stosowano dwie podstawowe metody rozumowania: wyjaśnienie oraz uzasadnienie badanego zjawiska. W tym etapie badań szeroko stosowano indukcje. Pozyskane na drodze indukcji fakty traktowano jako aksjomaty rzeczywistości. Następnie fakty gromadzone w zbiorze przesłanek, stanowiły wystarczający do sformułowania logicznego wniosku wyjaśniającego fragment RPPW wojsk lądowych (np.: normy taktyczne ugrupowania bojowego przeciwnika mają związek z obszarem i możliwościami jego działania). Na podstawie literatury przedmiotu wyróżniono dwie podstawowe odmiany uzasadnienia w nauce⁶: sprawdzanie (weryfikacja)

⁴ Np. zespoły oceny i prognozy zagrożenia, analizy wojskowo-geograficznej i demograficznej tworzone w sztabach ZT.

⁵ Zob. *Stability operations and support operations (SOSO)*, US Army Training and Doctrine Command TRADOC, Fort Leavenworth 2003.

⁶ Naukom wojskowym przypisuje się głównie weryfikację hipotez na drodze sprawdzania (empiria), w prowadzonych badaniach posługiwano się także prowadzeniem logicznego wywodu - dowodzeniem.

empiryczne oraz dowodzenie. Dowodzenie wiąże z tą częścią wyjaśniania przedmiotowego zjawiska, w której fakty naukowe (aksjomaty rzeczywistości) stanowią rację, do której można odwołać się, twierdząc coś o RPPW wojsk lądowych. Tak postąpiono np. z budzącą kontrowersje nazwą "wzorzec doktrynalny działania przeciwnika". Wzorzec jako określony model postępowania wynikający z doktrynalnych założeń prowadzenia działań przez siły zbrojne potencjalnego przeciwnika.

Założony i zrealizowany proces badań RPPW wojsk lądowych wymagał doboru, przestudiowania i wykorzystania w działalności badawczej szerokiej, interdyscyplinarnej, często obcojęzycznej literatury przedmiotu badań. Główne sposoby podejścia do realizowanych problemów badawczych poszukiwano w opracowaniach autorów z obszaru nauk wojskowych. Wymagania wynikające z potrzeby zastosowania interdyscyplinarnego podejścia w praktyce, skierowały zespół do pozycji klasyków naukoznawstwa⁷, teorii czynu skutecznego⁸, zarządzania organizacjami⁹, nauki i sztuki wojennej¹⁰, jak i najnowszych opracowań we wskazanych obszarach wiedzy naukowej. Dobór i studiowanie kolejnych pozycji literatury tematycznej (rozpoznanie wojskowe) to w znacznej mierze logiczna konsekwencja wniosków wyciągniętych z lektury wydawnictw dotychczas publikowanych szczególnie nakładem AON jak i na łamach periodyków resortowych. Najistotniejszy wpływ na sprecyzowanie uwarunkowań badanego problemu miały poglądy pracowników Katedry Rozpoznania i Armii Obcych a następnie po zmianach strukturalnych w AON - Zakładu Rozpoznania i WE zawarte w szeregu publikacjach specjalistycznych.

Uwieńczeniem pionierskiego etapu badań prowadzonych pod kierownictwem prof. L. Ciborowskiego była praca pt. *Planowanie i organizowanie walki zbrojnej wg. poglądów NATO*. Wydana w AON w 1996 r., zawierała szerokie wyjaśnienie RPPW według poglądów amerykańskich.

⁷ S. Kamiński, *Nauka i metoda*, Lublin, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1992.

⁸ J. Kurnal (red.), *Teoria organizacji i zarządzania*, Warszawa, PWE 1979.

⁹ Stoner J, Wankel Ch., *Kierowanie*, Warszawa, PWE 1996.

¹⁰ Szulc B. (red.), *Przemiany w teorii sztuki wojennej lat dziewięćdziesiątych*, Warszawa, 1997, Wiatr M., *Między strategią a taktyką*, Toruń 1999.

Prezentowany materiał odzwierciedlał istniejący stan rzeczy, jaki autorzy uzyskali poprzez przetłumaczenie tekstów oryginalnych zawartych w *FM-34-130 (Intelligence Preparation of the Battlefield)*. Niezwykle interesująca, w aspekcie prowadzonych badań, była lektura wydawnictwa sojuszniczego *Intelligence Doctrine* (STANAG 2936) na bazie, której zweryfikowano posiadaną wiedzę w aspekcie wymogów sojusznicznych, a więc standaryzowanych rozwiązań. Sumaryczne rezultaty badawcze umożliwiły opracowanie w 1997 kolejnej publikacji *Przykłady bojowych dokumentów rozpoznawczych wybranych państw NATO*¹¹. Zawierała ona już częściowe wyjaśnienia ogólnych ram gospodarowania informacją rozpoznawczą pozyskiwaną w drodze rozpoznania studyjnego. Jednak rozpropagowanie procedur sprawnego działania w zakresie informacyjnego przygotowania pola walki nastąpiło dzięki szerokiej współpracy i życzliwości redakcji *Przeglądu Wojsk Lądowych*, który opublikował dodatek do PWL nr 9 pt. *Praca taktycznej komórki rozpoznawczej G 2*¹². Publikacja przez długi okres stanowiła podstawę do dyskusji zarówno w zakresie przyjętej terminologii jak i przedstawionych sposobów działania, zwłaszcza w aspekcie graficznego zobrazowania poszczególnych zbiorów informacji. Dzięki temu uzyskano wieloaspektowy materiał badawczy zawierający cenne uwagi z praktycznej działalności komórek sztabowych. Rozwinięciem treści szczegółowych była wydana w 2002 roku *Działalność rozpoznawcza na szczeblach taktycznych*¹³, gdzie wskazywano etapy i czynności realizowane w połączeniu z procedurą sztabową. Uporządkowane odzwierciedlenie faktów prezentują autorzy opracowania *Ocena warunków środowiska i przeciwnika*, gdzie zawarto niezwykle dokładny opis poszczególnych elementów składowych badanego procesu.

Niezbędnej wiedzy merytorycznej w określeniu zasad postępowania w procesie RPPW wojsk lądowych, dostarczyła analiza publikacji pod tytułem

¹¹ M. Wrzosek, *Przykłady bojowych dokumentów rozpoznawczych wybranych państw NATO*, AON, Warszawa 1997.

¹² *Praca taktycznej komórki rozpoznawczej G 2*. Dodatek do *Przeglądu Wojsk Lądowych* nr 9/97.

¹³ A. Nowak, *Działalność rozpoznawcza na szczeblach taktycznych*. Warszawa AON, 2002.

*Organizacja pracy taktycznej komórki rozpoznania*¹⁴ gdzie wskazano zarówno sposób postępowania, jak i jego związek z procesem dowodzenia w tym także planowaniem działań rozpoznawczych.

Szczególnie istotne w procesie poszerzania i porządkowania wiedzy o przedmiotowym zjawisku dotyczącej teorii i praktyki działania wojsk, znalazły się także w licznych artykułach naukowych i popularnonaukowych¹⁵. Artykuły te przybliżają zasadnicze kwestie w kategoriach teoretycznych i empirycznych, zwiastują konieczność zastosowania jednakowego aparatu pojęciowego w badanym zjawisku oraz ukazują wzrost znaczenia RPPW w planowaniu działalności wojsk.

Obok literatury specjalistycznej wykorzystywano, ze względu na złożoność procesu badawczego i jego interdyscyplinarność szereg innych publikacji.

Druga część prowadzonych badań obejmowała zagadnienia analizy strukturalnej koniecznej przy ocenie przeciwnika. W tym obszarze wiedzy korzystano z dorobku naukowego prof. P. Sienkiewicza, którego publikacje: *Podstawy teorii systemów* (1993 r.) oraz *Inżynieria systemów*¹⁶ pozwoliły na sformułowanie uniwersalnego, względnie trwałego modelu postępowania w ramach RPPW. Natomiast ogólnych rozwiązań w zakresie procesów decyzyjnych poszukiwano w publikacji Z. Ścibiora – *Podjęcie decyzji*¹⁷.

W toku całych badań niezbędną wiedzę encyklopedyczną w obszarze zarządzania organizacjami dostarczyła *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, wydana przez PWE w 1981 r.

Ogólną poprawność językową pracy autorzy uzyskali mając ciągle dostęp do słowników języka polskiego, encyklopedii, w aspekcie nauk wojskowych pomocne były wydawnictwa takie jak: *Leksykon wiedzy wojskowej* (1979 r.) oraz *Słownik podstawowych terminów wojskowych* (1977 r.) a także

¹⁴ M. Wrzosek, *Organizacja pracy taktycznej komórki rozpoznania*, AON, Warszawa 2003.

¹⁵ M. Banasik, *Rozpoznawcze przygotowanie pola walki*. PWL 3/01, s. 47. oraz *Ocena przeciwnika powietrznego dla potrzeb obrony przeciwlotniczej*. PWL 8/01, s. 14. Zob. także: Nowacki G., *Rozpoznawcze przygotowanie pola walki*. PWL 2/02, s. 22.

¹⁶ P. Sienkiewicz, *Inżynieria systemów*, MON, Warszawa 1983.

¹⁷ Z. Ścibiorek, *Podjęcie decyzji*, Warszawa 2003.

*Słownik podstawowych terminów rozpoznawczych*¹⁸. Leksykalny punkt odniesienia do terminologii sojuszniczej był możliwy, między innymi dzięki wykorzystaniu *AAP-6PL*, *Słownikowi terminów i definicji NATO*.

W przedstawionym przeglądzie stanu wiedzy zawartej w literaturze przedmiotu badań, z jakiej korzystano zarówno w procesie badawczym, jak i w toku pisarskiego opracowania wyników uzyskanych badań, skupiono uwagę na publikacjach, które w ocenie zespołu autorskiego wywarły największy wpływ na kształt niniejszej pracy.

W toku badań korzystano także z innych źródeł informacji, np. dokumentacja licznych ćwiczeń akademickich i wojsk operacyjnych¹⁹, opis wyników czynionych obserwacji znalazł swoje odzwierciedlenie w treści pracy.

Prezentując wyniki badań zespół autorski uznał, że pracę powinna rozpoczynać wszechstronna, głęboka i kompletna identyfikacja terminu *Rozpoznawcze Przygotowanie Pola Walki* wojsk lądowych. Stąd też, po wprowadzeniu w genezę przedmiotowego procesu nastąpiła analiza struktury poszczególnych elementów składowych. Logicznym następstwem w dalszej części pracy jest przedstawienie przebiegu procesu w ramach konfliktu zbrojnego oraz operacji pokojowej. Dopelnieniem przedstawionych rozwiązań są wnioski ogólne prezentujące wyniki badań i załączniki ilustrujące wybrane rozwiązania szczegółowe.

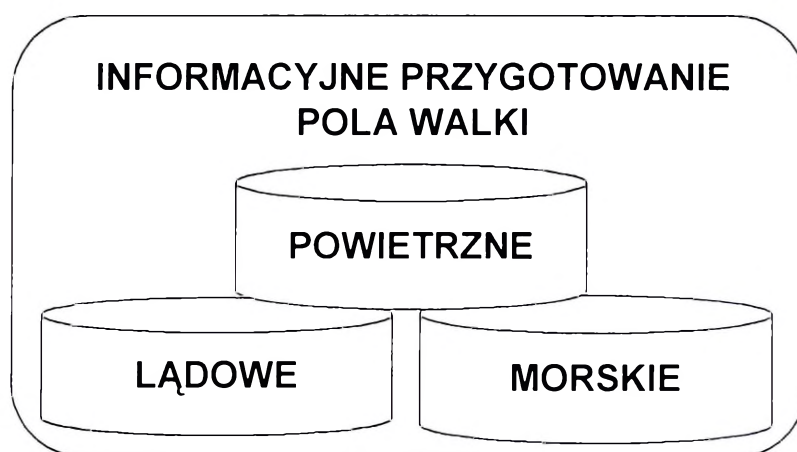
¹⁸ M. Tęgos, M. Górecki, M. Łokociejewski, *Słownik podstawowych terminów rozpoznawczych*, Warszawa ASG WP 1988.

¹⁹ Autorzy brali udział w ćwiczeniu *Granica 2003*, oraz *Cannon Cloud 2003*.

2. IDENTYFIKACJA PRZEDMIOTU BADAŃ

Termin *rozpoznawcze przygotowania pola walki* jednoznacznie wskazuje na zakres odpowiedzialności, jaki zawarty został w treści znaczeniowej. Dotyczy on całokształtu działalności rozpoznawczej realizowanej w ramach zintegrowanego zespołu rozpoznania na stanowisku dowodzenia. Zatem głównym wykonawcą całego spektrum zadań jest komórka rozpoznawcza. Wnioski z przeprowadzonej analizy strukturalnej systemu rozpoznania wskazują, że komórki rozpoznawcze umiejscowione są na każdym poziomie dowodzenia od pododdziału do związku operacyjnego. Dotyczy to zarówno narodowych jak i sojuszniczych a także wielonarodowych struktur organizacyjnych wojsk lądowych. Wszystkie komórki rozpoznawcze zajmują się gromadzeniem danych rozpoznawczych dla wsparcia procesu decyzyjnego dowódcy. Zadania rozpoznawcze realizowane są zarówno w okresie pokoju jak i kryzysu natomiast intensyfikacja działalności rozpoznawczej następuje w czasie konfliktu zbrojnego. Należy przy tym podkreślić, że rozpoznanie jest funkcją dowodzenia w aspekcie militarnym oraz kierowania w kontekście politycznym, a więc wzrost zaangażowania politycznego intensyfikuje działania militarne, co z kolei wymusza większe potrzeby informacyjne dowódcy i konieczność rozwinięcia w przyszłej przestrzeni operacyjnej źródeł rozpoznania. Z powyższego wynika, że proces rozpoznawczego przygotowania pola walki realizowany jest w oparciu o zgromadzone i pozyskane w toku działań rozpoznawczych informacje. Zatem należy wnioskować, że w aspekcie strukturalnym stanowi zasadniczą część informacyjnego przygotowania pola walki. Dopelnienie danych następuje poprzez pozyskanie stosownych zbiorów informacyjnych od specjalistycznych źródeł rozpoznania rodzajów sił zbrojnych oraz instytucji rządowych. Zgromadzone w ten sposób zasoby informacyjne są podstawą do szeregu analiz i ocen prowadzonych w zintegrowanych zespołach rozpoznania w celu opracowania prawdopodobnego scenariusza zagrożenia (Rys. 2.1.).

Przedstawione fakty skłaniają do wniosku, że proces informacyjnego przygotowania pola walki jest wynikiem przetwarzania zasobów informacyjnych pochodzących ze źródeł niemilitarnych oraz militarnych. Złożoność oceny zagrożenia jest determinowana szeregiem czynników. Do najważniejszych zaliczono: sytuację polityczną w regionie, istniejące sojusze militarne i polityczne, struktury organizacyjne i wyposażenie wojsk potencjalnego przeciwnika oraz jego możliwości mobilizacyjne. Stąd wynika potrzeba korzystania z szeregu alternatywnych źródeł informacji. Nie wystarczy, bowiem poznać taktykę i sztukę operacyjną potencjalnego przeciwnika, trzeba także rozumieć wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania geopolityczne.

Rys. 2.1. Informacyjne przygotowanie pola walki w rodzajach sił zbrojnych

W kontekście militarnym złożoność oceny rozpoznawczej wymaga, aby korzystać z informacji rozpoznawczych dotyczących całego spektrum aktywności militarnej przeciwnika w wymiarze powietrznym, morskim i lądowym. Zatem w ramach działalności rozpoznawczej w procesie informacyjnego przygotowania pola walki wykorzystuje się wszystkie informacje o charakterze archiwalnym, bieżącym i prognostycznym do kompleksowego poznania i zrozumienia przyszłego zagrożenia.

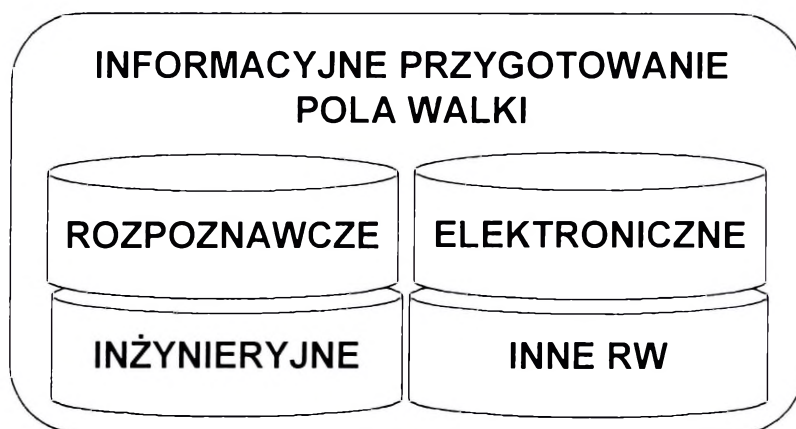
W wojskach lądowych ze względu na specyfikę działania pozyskiwane i przetwarzane są zbiory informacyjne stanowiące o istocie zagrożenia lądowego z uwzględnieniem aspektów powietrznych. Uzyskane wyniki obserwacji uczestniczącej oraz zebrane wnioski z ćwiczeń i treningów sztabowych wskazują, że w procesie planowania działań niezbędne są wszelkie informacje dotyczące rozmieszczenia własnych elementów ugrupowania bojowego

(operacyjnego), manewru jednostek, ich możliwości bojowych, właściwości środowiska i poziomu zagrożenia. Zbiory danych dotyczące wartości moralno-bojowych sił potencjalnego przeciwnika, składu narodowościowego mieszkańców na terenie przyszłych działań, postaw ludności w obszarze zainteresowania znajdują się w zbiorach informacyjnych różnych instytucji. W związku taktycznym głównym użytkownikiem zbiorów będzie komórka G-1, która w ramach informacyjnego przygotowania pola walki udostępnia użytkownikom posiadane zasoby.

Natomiast gromadzenie i przetwarzanie informacji dotyczących składu, położenia i charakteru działania jednostek wsparcia ogniowego przeciwnika, rozmieszczenia jego zasadniczych elementów ugrupowania bojowego oraz prawdopodobnych rejonów rozwinięcia i możliwościach środków (lądowych i powietrznych) rażenia prowadzone jest w centrum wsparcia. Stąd też istotnym wkładem w proces informacyjnego przygotowania pola walki jest przekazanie zebranych treści informacyjnych na potrzeby oceny sytuacji i podjęcia decyzji.

Zgromadzone i aktualizowane zbiory informacyjne dotyczące sytuacji w przestrzeni powietrznej oraz potencjalnego zagrożenia powietrznego są także przedmiotem zainteresowania komórki rozpoznawczej. Ich pozyskanie następuje w etapie planowania w czasie oceny sytuacji w wymiarze powietrznym. Jeszcze inne informacje zbierane i przechowywane są ze źródeł rozpoznania inżynierskiego. Dotyczą one charakteru i stopnia rozbudowy inżynierskiej terenu w planowanym obszarze działania, warunków manewru i przejezdności, charakteru prawdopodobnych zniszczeń, poziomu infrastruktury w strefie przyszłego działania oraz możliwości rozmieszczenia własnych elementów ugrupowania bojowego (operacyjnego). Zasadnicze informacje dotyczące rozpoznania skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych, a także powstałych na skutek użycia toksycznych środków przemysłowych są gromadzone w zasobach informacyjnych, których głównym użytkownikiem w związku taktycznym jest starszy oficer obrony przed bronią masowego rażenia. On także dysponuje informacjami dotyczącymi położenia poszczególnych elementów rozpoznania skażeń. Istotne z punktu widzenia

wymiany zbiorów danych między użytkownikami, jest funkcjonowanie centrum zabezpieczenia działań, które ponosi odpowiedzialność o za monitorowanie strefy tylowej. Zasoby informacyjne obejmują wszelkie dane dotyczące rozmieszczenia własnych elementów ugrupowania bojowego (operacyjnego), infrastruktury, sieci komunikacyjnej, lokalnej administracji, naturalnych surowców, warunków ewakuacji rannych i chorych, ruchu jednostek wojskowych oraz innych informacji będących przedmiotem oceny sytuacji (Rys. 2.2.).

Rys. 2.2. Informacyjne przygotowanie pola walki w rodzajach wojsk

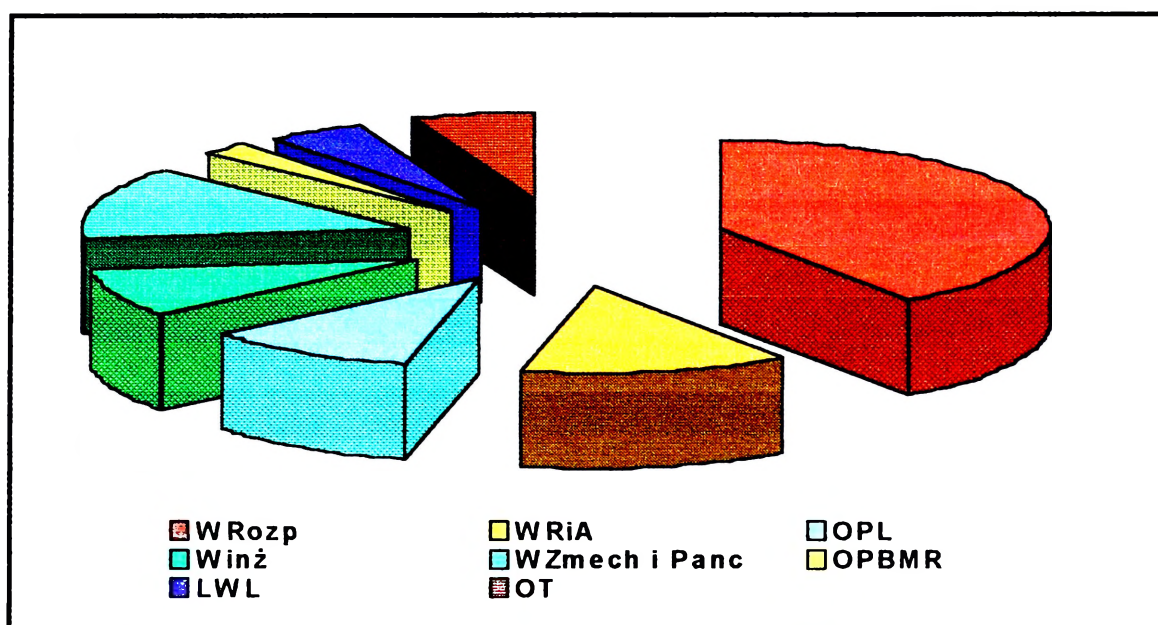
Odmienne zasoby informacyjne posiada centrum wsparcia dowodzenia, podległe funkcjonalnie komórce G-6. Głównym obszarem zainteresowania jest pozyskiwanie informacji umożliwiających określenie wpływu warunków pogodowych i atmosferycznych na propagację fal radiowych i możliwości organizacji systemu dowodzenia oraz określenie prawdopodobnego poziomu zagrożenia środków łączności i informatyki.

Wskazane powyżej przykłady z praktycznej działalności wojsk nie stanowią zbioru zamkniętego, albowiem w toku planowania i prowadzenia działań kolejne źródła i instytucje funkcjonujące w systemie rozpoznania, przesyłają określone zbiory informacyjne istotne z punktu widzenia poszczególnych użytkowników¹.

Centralnym ośrodkiem informacyjnym w całym procesie planowania przyszłych działań jest zintegrowany zespół rozpoznania. Pozyskuje on informacje rozpoznawcze o sytuacji od własnych źródeł rozpoznania oraz

¹ Do źródeł zaliczyć można np.: podsystem rozpoznania elektronicznego, powietrznego.

podległych i sąsiednich systemów rozpoznania. Przedmiotem zainteresowania są informacje dotyczące prawdopodobnego zagrożenia oraz warunków środowiska w obecnym i przewidywanym obszarze działania (Rys. 2.3.).

Rys. 2.3. Udział zbiorów informacyjnych w procesie IPPW

Wynik powyższej analizy można sprowadzić do następującego wniosku: wiele jest podmiotów dysponujących zasobami informacyjnymi koniecznymi w procesie planowania działań. Jednak szczególnie istotne są informacje dotyczące prognozowanego zagrożenia, bowiem w stosunku do zakładanych zagrożeń podejmowane są decyzje, co do użycia własnych lub sojuszniczych sił i środków. Z tego wynika, że najbardziej istotnym elementem informacyjnego przygotowania pola walki jest część rozpoznawcza.

Rozpoznawcze przygotowania pola walki obejmuje, w rozumieniu najbardziej ogólnym, grupę przedsięwzięć biernych i grupę przedsięwzięć czynnych, które w procedurze realizacyjnej ciągle pozostają ze sobą w ścisłym i nierozrwalnym związku merytorycznym¹. Realizacja procesu planistycznego przez poszczególne zespoły funkcjonalne stanowiska dowodzenia wymaga jednolitego podejścia i stosowania zrozumiałych procedur w zakresie informacyjnego przygotowania pola walki w tym także zrozumienia roli, jaką odgrywa zespół rozpoznania.

¹ Zob. M. Łokociejewski (red.), *Rozpoznanie wojskowe, cz. I, Podstawy teoretyczne*, Warszawa 2003.

Celem biernego rozpoznawczego przygotowania pola walki jest opracowanie możliwych wariantów działania przeciwnika w istniejących (przewidywanych) warunkach środowiska. Proces ten jest realizowany na wszystkich szczeblach dowodzenia, choć jak wskazują zebrane wyniki badań w zróżnicowanym zakresie. Proces biernego informacyjnego przygotowania pola walki obejmuje dwie zasadnicze części. Pierwsza - to gromadzenie i przetwarzanie posiadanych danych o warunkach prowadzenia działań dotyczących środowiska (teren, pogoda, otoczenie społeczne - kultura, religia, demografia) i przeciwstawnych sił zbrojnych. Druga - to praktyczne wykorzystanie informacji rozpoznawczych integracji zagrożeń wynikających zarówno z możliwości przeciwnika jak i uwarunkowań środowiska operacji.

Reasumując, zatem dotychczasowe wyniki badań, można wnioskować, że zasadnicza różnica pomiędzy informacyjnym a rozpoznawczym przygotowaniem pola walki przejawia się w merytorycznej zawartości poszczególnych treści informacyjnych. W rozpoznawczym przygotowaniu pola walki dominują treści związane z oceną i prognozą aktualnego lub przewidywanego zagrożenia. Natomiast informacyjne przygotowanie pola walki jest procesem szerszym tematycznie i pozwala na analizę możliwości wykorzystania warunków środowiska do efektywnego użycia posiadanych sił i środków w kontekście przeciwdziałania potencjalnym zagrożeniom, a więc przygotowanie kompleksowego rozwiązania sytuacji problemowej wynikającej z zaistniałego kryzysu. Proces rozpoznawczego przygotowania pola walki stanowi cykl postępowania oficerów w sztabowych komórkach rozpoznawczych. Ułatwia on wymianę informacji w ramach stanowiska dowodzenia i między jednostkami.

2.1. STRUKTURA PROCESU OCENY PRZECIWNIKA

Wyjaśnienie rozumienia terminu „ocena przeciwnika” wydaje się być celowe dla jasności prowadzonych badań. Przyjęcie jednoznacznej definicji pojęcia „ocena przeciwnika” w początkowej części pracy umożliwi pełne

poznanie rozpatrywanego zjawiska. Wśród istniejących zaś źródeł najbardziej wyczerpująco o ocenie przeciwnika traktuje Leksykon Wiedzy Wojskowej. Przedstawia on dwa znaczenia oceny nieprzyjaciela. Po pierwsze, że jest *to jeden z elementów oceny sytuacji, wartościujący główne siły i możliwości przeciwnika stanowiący podstawę do sprecyzowania wniosków dla skutecznego działania dowództw, sztabu i wojsk własnych w okresie przygotowania i prowadzenia walki, bitwy i operacji*³. Po drugie natomiast, jest to *całokształt pracy organów rozpoznawczych podczas zbierania, opracowywania i przekazywania zdobytych informacji o przeciwniku*.

Powyższe definicje terminu „ocena przeciwnika”, aczkolwiek najlepsze z istniejących, nie są bynajmniej idealne. Największe zastrzeżenia zespół autorski określił w stosunku do drugiego terminu, który utożsamia ocenę przeciwnika z cyklem rozpoznawczym, co nie jest zgodne z całokształtem działań zintegrowanego zespołu rozpoznania. Dokładna analiza zadań zespołów funkcyjnych w komórce rozpoznania wskazuje, że chociaż w rutynowej działalności rozpoznawczej występuje niewątpliwie ocena, gdyż organa rozpoznania muszą przedstawić w formie werbalnej lub pisemnej analizę możliwości przeciwnika i określać prawdopodobny sposób dalszego działania uwzględniając także warunki środowiska operacji, to jednak nie można twierdzić, że ich działalność ogranicza ale tylko do tej problematyki. Bowiem w zespołach rozpoznania planowane jest także działanie systemów rozpoznania a także analizowana sytuacja w wojskach własnych.

Niewątpliwie bliższe rzeczywistości jest pierwsze znaczenie oceny przeciwnika zdefiniowane w cytowanym leksykonie. Wynika to z zakresu merytorycznego, który obejmuje przedstawienie oceny przeciwnika pojmowanej jako składnik oceny sytuacji w takim, bowiem przypadku oceną przeciwnika zajmują się nie tylko oficerowie rozpoznania, ale i dowódcy (szefowie, kierownicy komórek funkcjonalnych sztabu) odpowiedzialni za przygotowanie i prowadzenie działań operacyjnych lub taktycznych stosownie do poziomu dowodzenia, który reprezentują.

³ Zob. *Leksykon wiedzy wojskowej*, Wyd. MON, Warszawa 1979, s. 858.

Zatem ocena przeciwnika jest procesem, w którym wartościuje głównie siły i możliwości potencjalnego lub rzeczywistego przeciwnika oraz określa podstawę do sprecyzowania wniosków dla skutecznego przeciwdziałania wojsk własnych w okresie przygotowania (np.: dezinformacja) i prowadzenia operacji (warianty działania wojsk własnych). Pozostając na płaszczyźnie oceny przeciwnika należy wskazać, że jej pierwszym elementem składowym jest analiza aktualnych możliwości sił przeciwnika w wymiarze powietrzno-ładowym. Zatem w etapie analizy ocena przeciwnika koncentruje się na wartościowaniu sił i środków, jakimi dysponuje i co on aktualnie sobą przedstawia w okresie podlegającym ocenie, jakie ma aktualnie możliwości. Potrzeby praktyki przygotowania działań operacyjnych i taktycznych wymagają, aby w dalszym etapie pracy zespół rozpoznania określił warianty, co do charakteru przyszłych działań przeciwnika. Takie przewidywania, bowiem jedynie mogą stać się podstawą do planowania działań wojsk własnych. Należałoby, zatem w ramach procesu oceny przeciwnika rozwijać scenariusze jego przyszłego działania dążąc do wypracowania prognozy zagrożenia, uwzględniającej zarówno wariant działania przeciwnika jak i czynniki terenowe i pogodowe. To właśnie wskazany jako ostatni element składowy procesu oceny przeciwnika (prognoza) jest najbardziej przydatny w planowaniu przyszłych działań wojsk własnych.

Reasumując można, zatem stwierdzić, że proces oceny przeciwnika to jedynie jeden z zakresów obowiązków funkcjonalnych. Zakres ten w aspekcie organizacyjnym obejmuje działania koncepcyjne i kalkulacyjne, w którym wartościuje się siły i aktualne możliwości przeciwnika, oraz formuluje prognozę, co do charakteru przyszłych jego działań uwzględniając wpływ warunków środowiska.

Na zakończenie wprowadzenia do identyfikacji pojęcia ocena przeciwnika trzeba jeszcze nadmienić, że w niniejszej pracy będzie ona przedstawiona w aspekcie czynnościowym. Aspekt wynikowy oceny przeciwnika -

sposób przedstawiania rezultatów, wniosków dotyczących przewidywanej działalności przeciwnika był już przedmiotem odrębnego etapu badań⁴.

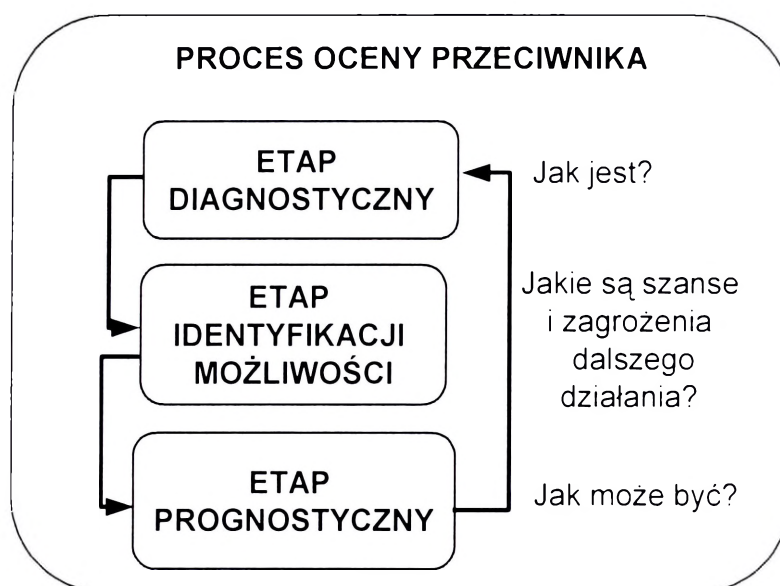
Stwierdzenia, że ocena przeciwnika jest złożonym procesem myślowym, można spotkać w wielu publikacjach i opracowaniach, świadczy ono jednak przede wszystkim o poziomie możliwych trudności w przeprowadzaniu prawidłowej oceny przeciwnika. Bowiem jak pokazują wyniki przeprowadzonych badań siły zbrojne potencjalnego przeciwnika są obiektem zainteresowania nie tylko komórek rozpoznawczych. Ocena przeciwnika stanowi element oceny sytuacji także w działalności specjalistycznych komórek funkcjonalnych sztabu. Ocenie możliwości bojowych przeciwnika poświęcają dużo uwagi zarówno oficerowie wojsk inżynieryjnych, którzy analizują np.: system zapór oraz możliwości minowania przeciwnika jak i dowódcy jednostek wsparcia prowadząc analizę rozmieszczenia stanowisk ogniowych artylerii. Podobny poziom zainteresowania stwierdzono także w innych elementach funkcjonalnych stanowiska dowodzenia (opl, łączność, inż.). Powyższe fakty skłaniają, zatem do wniosku, że ocena przeciwnika nie jest jedynie obszarem odpowiedzialności zespołu rozpoznania określonego poziomu dowodzenia, lecz stanowi przedmiot analiz wielu komórek sztabu.

Jeżeli założymy, że proces oceny przeciwnika jest poszukiwaniem rozwiązania umożliwiającego wyjście z sytuacji problemowej, to efektem działania jest rozwiązanie problemu decyzyjnego. Chodzi, więc nie tylko o zdefiniowanie problemu operacyjno-taktycznego, ale i sformułowanie wariantu (wariantów) rozwiązania. Przy czym niezwykle istotne jest zmniejszenia do minimum poziomu niepewności, co do ostatecznego rozwiązania – prognozy zagrożenia wojsk własnych. Zatem można wnioskować, że cały proces oceny przeciwnika składa się analogicznie jak proces rozwiązywania sytuacji problemowej z trzech etapów ściśle z sobą powiązanych (przenikających): diagnozy, oceny (identyfikacja możliwości) i prognozy⁵.

⁴ Zob. M. Wrzosek (red.) *Ocena warunków środowiska i przeciwnika*, Warszawa 2003.

⁵ Zob. P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa*, Warszawa 1994, s. 138.

Etap **diagnostyczny** obejmuje szczegółowe i w miarę pełne zgromadzenie zasobów informacyjnych dotyczących faktów, leżących u podstaw problemu decyzyjnego (aktualnej sytuacji operacyjno-taktycznej). Tak, więc konieczne jest takie poznanie sytuacji, które zapewni jej zrozumienie i umożliwi przekonanie, że zebrane fakty maksymalnie wiernie odzwierciedlają rzeczywistość. Poznanie sytuacji to nie tylko opis faktów, ale i właściwe ich wyjaśnienie.

Rys. 2.4. Struktura procesu oceny przeciwnika

Etap **identyfikacji możliwości sił przeciwnika**, w którym następuje wartościowanie każdego elementu ugrupowania bojowego w ramach analizowanego poziomu dowodzenia (systemu) i określenie celów i zdolności stanowiących kryterium ich realizacji (np.: aktualny potencjał bojowy, warunki terenowe). Chodzi, więc o uporządkowanie informacji dotyczących potencjalnych sposobów działania przeciwnika oraz zgromadzenie przesłanek do opracowania scenariuszy.

Etap **prognostyczny** (przewidujący). Jego istota sprowadza się do tego, że, odrzucając przeszłość, staramy się przeniknąć w przyszłość. Przy tym zabiegu powszechnie wykorzystuje się analogie, w których łączone są działania poznawcze z intuicją twórczą, zaliczono do nich:

- analogie bezpośrednie, polegające na porównaniu sytuacji decyzyjnych podobnych do siebie pod jakimś względem (np.: rozwiązywanie sytuacji z wykorzystaniem wzorca doktrynalnych działań przeciwnika);

- analogie pośrednie, gdzie oceniający stawia siebie w sytuacji „dowódcy” sił przeciwnika, jakby zamiar działania był już opracowany i analizuje przyjęte rozwiązanie;
- analogie abstrakcyjne, gdzie wykorzystuje się skojarzenia powstałe przy symbolicznym ujmowaniu zjawisk (natarcie przez las, który jest na dotychczasowym kierunku uderzenia – czy na pewno?);
- analogie fantazyjne, w których pomija się wszelkie utarte i ugruntowane prawa i konwencje (opracowanie takich wariantów działania przeciwnika, których nie przewidują jego zasady walki i doktryna)⁶.

Ponieważ wybór jednego z wariantów działania potencjalnego przeciwnika traktowany jest jako prognoza zagrożenia, a więc musi także zawierać w sobie przewidywanie następstw. Praktyka ćwiczeń wskazuje, że w wielu przypadkach cel, jako podstawa kryterium słuszności wariantu nie jest czynnikiem wystarczającym i trzeba poszukując rozwiązania dokonać oceny innych elementów np. skutków ubocznych będących efektem przyjęcia do realizacji opracowanego wariantu.

2.1.1 ETAP DIAGNOSTYCZNY

Niezależnie od przedstawionych zależności występujących w określeniu celu działania przeciwnika i wynikającego z tego faktu sposobu (sposobów działania), najbardziej istotna i znacząca w czasie etapu diagnostycznego jest analiza i synteza wniosków dotyczących aktualnego położenia sił przeciwnika. Podstawą działania w tym etapie jest analiza i ocena posiadanych informacji rozpoznawczych kończąca się sformułowaniem wniosków dotyczących przede wszystkim poznania struktury ugrupowania bojowego i operacyjnego oraz działania jednostek pierwszego rzutu i odwodu przeciwnika.

⁶ P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa*, wyd. cyt.

Efektom końcowym może być, zatem odwzorowanie na mapie modelu istniejącego składu i położenia przeciwnika oraz określenie stopnia realizacji celu jego obecnych działań operacyjnych i bojowych.

Najbardziej typowym przykładem zbiorem informacji koniecznym w cyklu dowodzenia mogą być wnioski dotyczące ugrupowania przeciwnika zamieszczone w głównej części rozkazu operacyjnego (dyrektywy operacyjnej) jak również w treści komunikatu rozpoznawczego. Dodatkowo uszczegółowione informacje znajdować się powinny w aneksie (załączniku) do rozkazu operacyjnego dotyczącym rozpoznania. Ze wskazanymi powyżej zbiorami informacyjnymi dotyczącymi przeciwnika oceniający będzie miał do czynienia tylko w początkowym okresie, w etapie planowania działań. Natomiast w czasie prowadzenia walki/operacji zespół rozpoznania będzie dysponował informacjami pochodzącymi z meldunków od własnych elementów rozpoznawczych.

W trakcie diagnozowania ugrupowania sił przeciwnika może zaistnieć potrzeba uszczegółowienia odpowiednich fragmentów stworzonego wcześniej modelu wówczas jak wskazują uzyskane wyniki badań kierowane jest do szczebla nadrzędnego lub sąsiadów zapotrzebowanie na wiadomości, które określa, jakie zbiory informacyjne są konieczne do uzupełnienia obrazu działania przeciwnika. Z przeprowadzonych badań wynika, że pomocnym w zakresie umiejscowienia brakujących elementów ugrupowania przeciwnika w fotografii odzwierciedlającej aktualną sytuację jest także wzorzec działań doktrynalnych. Na jego podstawie oficerowie określają prawdopodobne położenie dotychczas nie ustalonych obiektów rozpoznawczych.

Reasumując dotychczasowe wnioski można stwierdzić, że etap diagnostyczny kończy się z chwilą, gdy zespół rozpoznania zidentyfikował wszystkie elementy ugrupowania bojowego i operacyjnego potencjalnego przeciwnika oraz określił przypuszczalne miejsce rozmieszczenia w przestrzeni operacyjnej brakujących obiektów. Wyniki przeprowadzonej diagnozy powinny stanowić w dalszej pracy podstawę do budowy koncepcji wykorzystania sił przeciwnika w kolejnym etapie jego działania. Zbiory informacyjne zawarte w dokumentach dowodzenia są przeznaczone do tworzenia ram ogólnych,

zewnątrznego modelu składu i położenia przeciwnika, zaś meldunki rozpoznawcze (od sąsiadów i wojsk w styczności) jako wiadomości szczegółowe do wypełniania ram tego modelu cechami i wielkościami konkretyzującymi opis, skład i położenie jego sił i środków walki.

Odwzorowanie modelu istniejącej sytuacji operacyjno-taktycznej przeciwnika odbywa się poprzez analogię i porównanie⁷. Oceniający ma w tym etapie, poza przedstawionymi we wzorcu doktrynalnym zasadami działania, możliwość dokonania porównania przypuszczalnego położenia z posiadanymi wiadomościami o obiektach przeciwnika. Stąd takie znaczenie dla analizy ugrupowania przeciwnika ma wszelka wiedza zgromadzona wcześniej w sztabowych komórkach rozpoznawczych jako bazy danych. Stanowią ją zarówno wiadomości o organizacji sił zbrojnych, tworzących je związkach operacyjnych, taktycznych oraz sposobach prowadzenia działań bojowych, operacji, wojny wraz z dopełniającymi informacjami specjalistycznymi. Cały etap diagnozy będzie miał postać rozszyfrowywania istniejącego ugrupowania bojowego/operacyjnego przeciwnika. Podstawę do tego stanowią będą informacje o położeniu tworzących to ugrupowanie elementów, które pozwolą wyciągnąć wnioski i dokonać porównań ze znanymi strukturami organizacyjnymi i sposobami tworzenia przez przeciwnika ugrupowania bojowego /operacyjnego w poszczególnych rodzajach działań. Dla ustalenia składu i położenia przeciwnika należy wyciągać wnioski i porównywać różnorodne, napływające do G-2 najczęściej w różnym, aczkolwiek niezbyt rozległym, przedziale czasu, informacje o położeniu całych elementów ugrupowania czy też jego poszczególnych składowych (sił i środków walki), z danymi zawartymi we wcześniej zgromadzonych zasobach informacyjnych.

Orzekanie o rozmieszczeniu mniejszych elementów ugrupowania lub pojedynczych obiektów konieczne będzie niejednokrotnie bez jakiegokolwiek porównywania danych i wnioskowania, a tylko na podstawie bezpośredniego odczytania treści meldunku rozpoznawczego⁸. W efekcie końcowym skrupulatne

⁷ Porównanie aktualnej sytuacji z modelem – wzorcem doktrynalnym działania przeciwnika.

⁸ Dotyczyć to może np. położenia baterii artylerii, rakiet przeciwlotniczych, zespołów środków zakłócających itp. małych obszarowo obiektów.

zebranie, porównywanie i wnioskowanie powinno doprowadzić do rozszyfrowania istniejącego ugrupowania bojowego (operacyjnego). Przy czym o części z tych elementów analityk rozpoznania będzie mógł powiedzieć z określonym prawdopodobieństwem, natomiast części z nich w zasadzie będzie się jedynie domyślał, gdy nie otrzyma żadnych wiadomości o ich rozmieszczeniu. Poczynania oceniającego powinny oczywiście do minimum ograniczać ilość domniemywanych jedynie elementów tworzących model składu i położenia przeciwnika. Jednym ze sposobów na to będzie właściwe zapewnienie sobie napływu informacji, co jak wynika z praktyki ponownie wiąże się jednak z potrzebą przesyłania zapotrzebowania na wiadomości. Trzeba przy tym zdawać sobie sprawę z tego, że ustalenie składu i położenia przeciwnika dla potrzeb tworzonego modelu sytuacji dokonywane będzie zawsze ze względną aktualnością. Praktycznie dane rozpoznawcze o położeniu dotyczyć będą tego, co było. Zatem tylko sprawność myślenia i działania oceniającego, a także terminowość otrzymywanych przez niego informacji może tę względną zmniejszyć. Tym samym zasób informacyjny stanowiący podstawę przyszłej identyfikacji możliwości będzie bardziej lub mniej wiarygodny, a w efekcie końcowym sama prognoza trafniejsza lub niezbyt pewna.

2.1.2 ETAP IDENTYFIKACJI MOŻLIWOŚCI PRZECIWNIKA

Do podstawowych źródeł informacji o możliwościach sił lądowych i powietrznych przeciwnika zalicza się wojska w styczności oraz nadrzędny poziom dowodzenia, dostarczający wiadomości o przeciwniku w ramach udzielania odpowiedzi na zapotrzebowanie. Ponadto najczęściej z wynikami oceny prowadzonej na wyższym poziomie dowodzenia, a więc prognozą przyszłych działań przeciwnika w strefie zainteresowania oceniający został zapoznany w ramach apendyksu (uzupełnienia) do aneksu (załącznika). W takiej sytuacji wnioskowanie oceniającego, co do dalszych możliwości przeciwnika będzie bardzo uproszczone. W tworzeniu zarówno modelu istniejącej sytuacji operacyjno-taktycznej, jak i przyszłej prognozy można, bowiem będzie bazować na informacjach uzyskanych od wojsk walczących w styczności i opracowanych

już przez sztab nadrzędny. To pośrednio odciąży niewątpliwie oceniającego od czasochłonnego kompletowania zbiorów informacyjnych, którego dokonają, wymienieni pośrednicy.

W przypadku oceniania przeciwnika w trakcie prowadzonych działań bojowych i operacyjnych identyfikacja jego możliwości będzie bardziej pracochłonna, a umiejętność jej poprawnego przeprowadzania decydować będzie o trafności wyciąganych wniosków, co do składu i położenia przeciwnika. Większość uzyskiwanych informacji o przeciwniku będzie wtedy treścią meldunków od własnych pododdziałów rozpoznawczych i elementów ugrupowania bojowego/operacyjnego. Wówczas to umiejętności oceniającego, co do właściwego kojarzenia faktów i sprawnego wyciągania wniosków pozwolą na zbudowanie wiarygodnej oceny poziomu zaangażowania przeciwnika.

Wyniki przeprowadzanych obserwacji pozwalają na stwierdzenie, że stan wojsk przeciwnika jest określany poprzez wnioskowanie redukcyjne i porównywanie posiadanych wiadomości otrzymywanych z różnych źródeł często o niejednakowym czasie. Przeprowadzone analizy wskazują, że w literaturze przedmiotu, że na stan wojsk przeciwnika składają się następujące elementy: stopień ukompletowania, gotowość bojowa, stan zapasów materiałowych, ale także stan moralny armii, zdeterminowanie, wyszkolenie oraz czas prowadzenia operacji militarnej. Wyniki obserwacji bezpośrednich wskazują, że do identyfikacji możliwości sił przeciwnika wykorzystuje się dwa zasadnicze sposoby: jakościowy i ilościowy.

Jak wynika z przeprowadzonych badań częstsze zastosowanie, ma sposób ilościowy dla określania wielkości i wskaźników wymiernych, natomiast sposób jakościowy dla niewymiernych (np.: stan moralny wojsk przeciwnika oceniany jest według kryterium: wysoki, średni, niski). Sposób jakościowy będzie miał zastosowanie przy mało precyzyjnych informacjach o przeciwniku oraz krótkim czasie na przeprowadzenie oceny. W odniesieniu zaś do stopnia ukompletowania oceniający przeciwnika oficerowie odczytują z przygotowanych uprzednio tabel uśrednione straty ponoszone przez przeciwnika w poszczególnych etapach (dniach) operacji. Natomiast w obszarze wartości wymiernych kalkulacje

przeprowadza się na podstawie ilości jeńców, dezertersów, wyglądu i zachowania się żołnierzy przeciwnika.

Szczegółowe kalkulacje ilościowe bazują na precyzyjnych danych i umożliwiają albo potwierdzenie wyników uzyskanych sposobem jakościowym (lub tylko ich zweryfikowanie), albo, jeżeli będą podstawowym sposobem, dostarczą prawdopodobnych wielkości, co do stopnia ukończenia oraz ogólnej ilości sił i środków walki przeciwnika. W przypadku cech wymiernych szczegółowe kalkulacje mogą się opierać na głębszych analizach zeznań jeńców, porównaniach ich treści informacyjnej z sytuacją operacyjno-taktyczną.

Identyfikacja możliwości sił przeciwnika będzie znaczącym uzupełnieniem oceny sytuacji w ogóle, gdyż tworzyć będzie najbardziej istotne przesłanki do określenia w pierwszej kolejności względnie szczegółowego przypuszczalnego celu oraz zamiaru jego przyszłych działań (wariantów działania), a w dalszej kolejności przyczyni się w sposób istotny do formułowania szczegółów prognozy składającej się na ostateczny wynik procesu oceny przeciwnika.

Istotnym elementem identyfikacji możliwości sił przeciwnika koniecznym do stworzenia wariantu działania są zachodzące na polu walki procesy i zjawiska. Ten najbardziej dynamiczny składnik działań operacyjnych trudno jest jednocześnie ustalić w statycznym obrazie modelu – odwzorowaniu rzeczywistości na mapie. Odzwierciedla on najbardziej potencjalne możliwości przeciwnika i trudno rozpoznawalne zależności wynikające z różnorodnych realizowanych przez jego siły, a wcześniej przyjętych, zamiarów. Zachodzące procesy rozpoznaje się najczęściej w sposób pośredni. Podstawą do takiego działania są ustalone wcześniej skład i położenie oraz stan sił przeciwnika, jak również zespół zaistniałych czynników środowiska w obszarze działań operacyjnych.

Zarówno z opracowań teoretycznych jak i wniosków wynikających z działalności praktycznej wynika, że w precyzowaniu zachodzących procesów w wojskach przeciwnika posługujemy się podobnie jak przy określaniu poprzednich elementów sytuacji operacyjnej, wnioskowaniem redukcyjnym

i porównywaniem wyciągniętych w ten sposób wniosków z ustalonymi wcześniej i uznanymi za charakterystyczne sytuacjami wzorcowymi - najlepiej reprezentującymi dynamiczne procesy walki. Zatem wnioskowania, że przeciwnik prowadzi natarcie, obronę, pościg lub wycofuje się oficer rozpoznania dokonuje na podstawie faktów wskazujących na rozmieszczenie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego, chociaż kompleksowy obraz całego pola walki może być bardziej złożony. Nie należy, bowiem wykluczać sytuacji, w której część sił przeciwnika będzie prowadzić operację zaczepną, a część może być zatrzymana lub czasowo nawet przejść do obrony/osłony skrzydła nacierającego zgrupowania. W celu zaś bardziej precyzyjnego, mimo wszystko, przedstawienia zachodzących procesów dąży się do uchwycenia charakterystycznych stanów pośrednich analizowanych zjawisk. Zakładając, że przeciwnik traci powodzenie, lub, że jego natarcie zostało zatrzymane na określonej rubieży (co oznacza, że przeciwnik nie prowadzi już natarcia, ale też nie przeszedł jeszcze do obrony), wnioskujemy na podstawie przede wszystkim składu i położenia pierwszorzutowych jednostek bojowych.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że istnieje pewien zespół czynników mający względnie dużą stabilność czasoprzestrzenną w ramach, którego zmiany dokonywane są przede wszystkim w sferze jakościowej obiektu rozpoznania. W procesie identyfikacji możliwości sił przeciwnika należy do nich np.: czas odtwarzania zdolności bojowej, proces osiągnięcia gotowości do wykonania uderzenia bronią masowego rażenia⁹, inżynieryjna rozbudowa rejonów. Z przeprowadzonych badań wynika, że identyfikacji wskazanych czynników dokonuje się na podstawie wnioskowania ze znanych cech charakterystycznych związanych z realizacją poszczególnych etapów omawianych zjawisk. Informacje o stanie obiektów rozpoznawczych (elementów ugrupowania bojowego przeciwnika) pochodzą głównie z treści komunikatów i meldunków rozpoznawczych.

⁹ W czasie wojny w Zatoce Perskiej w 1991 r siły sojusznicze obawiały się uderzenia bronią chemiczną, szczególnie w okresie, gdy pokonały pierwsze pozycje obrony przeciwnika.

Zasadniczym celem etapu identyfikacji możliwości przeciwnika powinno być określenie zdolności do działania operacyjno-taktycznego wojsk przeciwnika. Poznany stan faktyczny umożliwi określenie poziomu realizacji dotychczasowego zadania i dalsze możliwości jego wykonania. Podobnie, bowiem jak w poprzednim etapie (diagnostycznym) podczas szczegółowego opisywania składu, położenia oraz rozmieszczenia sił i środków walki przeciwnika, teraz tworzą się już podstawy do ogólnego zarysowania wstępnego scenariusza prawdopodobnego działania, a więc także charakteru przyszłych działań przeciwnika (np.: obrona, natarcie).

Ostatecznie, zatem identyfikacja możliwości sił przeciwnika powinna umożliwić określenie zbioru faktów zarówno, co do faktycznego stanu – położenia wojsk przeciwnika jak i założeń, co do dalszego jego celu, zamiaru i sposobów prowadzenia przyszłych działań. Etap identyfikacji możliwości sił przeciwnika jest, zatem najbardziej istotnym elementem całego procesu.

2.1.3 ETAP PROGNOSTYCZNY

Etap prognostyczny opiera się na wnioskowaniu, a więc sumowaniu wyciąganych dotychczas wniosków, co do istniejącej sytuacji operacyjno-taktycznej przeciwnika. W istocie problemu oceny przeciwnika treść wniosków dotyczy nie tylko tego, co jest, ale pozwala się zorientować w sytuacji i umożliwia jednocześnie dość precyzyjną charakterystykę sił przeciwnika ze szczegółowością potrzebną, danemu poziomowi dowodzenia.

Z przeprowadzonych obserwacji wynika, że na podstawie określonego obrazu sytuacji istnieje potencjalnie kilka możliwości dalszego potencjalnego działania przeciwnika. Stąd też wyrobienie sobie przez oceniającego wstępnych założeń o tym, jak przeciwnik będzie działał stanowi podstawę określenia ilości sposobów – wariantów działania. Uzyskane rezultaty badań pozwalają na postawienie tezy, że opracowanie wariantów działania przeciwnika odbywa się dwoma sposobami:

- 1) wariantowania działania sił przeciwnika dokonuje się w odniesieniu do realizacji własnych celów operacji przy znanym (otrzymanym) zadaniu, dla którego podejmowana jest decyzja;
- 2) wariantowanie działania przeciwnika następuje jako kontynuacja realizacji jego celów operacyjnych z uwzględnieniem realizacji własnego zadania.

Pierwszy sposób jest realizowany w przypadku działań obronnych, gdy wojska własne otrzymują zadanie utrzymania określonego obszaru lub linii (rubieży). Wówczas kwestia ilości i sposobu działania sił przeciwnika postrzegana jest jako możliwy scenariusz zajęcia spornego terenu.

Drugi sposób realizowany jest w działaniach zaczepnych wojsk własnych. Oficerowie prognozujący działanie przeciwnika przyjmują założenie, że dysponując określonymi siłami będzie on dążył do utrzymania zajmowanego obszaru.

Wstępny zarys wariantów działania będzie oczywiście jeszcze dość ogólny. Może jedynie wyrażać się w określeniu ogólnego sposobu realizacji przyszłych działań przeciwnika, a więc jakie siły, kiedy i gdzie zostaną użyte. Najbardziej cenne z punktu widzenia planowania przyszłych działań wojsk własnych w zakresie wstępnej prognozy zagrożenia (wariacie), która powstaje w wyniku sumowania wniosków uzyskanych w etapie identyfikowania możliwości, jest określenie prawdopodobnego celu i sposobu przyszłych działań przeciwnika. Realność wyników i przyjętych założeń jest rezultatem przeprowadzonych dotychczas kalkulacji jego możliwości. Trudno, bowiem przyjmować założenie, że przeciwnik realizując cel operacyjny obejmujący trzy etapy działania z własnej woli, zarzuci jego realizację po wykonaniu drugiego etapu. Należy raczej zakładać, że aby do tego doszło muszą powstać określone warunki powodujące zagrożenie niewykonania zadań (np.: duże straty czy brak wsparcia lotniczego).

Ostatnim zaś etapem procesu oceny przeciwnika jest prognozowanie, czyli przetworzenie zbioru informacji rozpoznawczych określonych modeli sytuacji operacyjno-taktycznej przeciwnika w jeden najbardziej prawdopodobny

scenariusz jego działania. Etap prognostyczny obejmuje przede wszystkim przewidywania, co do tego, jak przeciwnik będzie prowadził przyszłe działania operacyjne/taktyczne.

Wyjściowym punktem dociekań prognostycznych oceniającego w ramach omawianego etapu będzie przede wszystkim pierwsza faza, czyli przewidywanie, co do celu, jaki prawdopodobnie przed swoimi siłami określił potencjalny przeciwnik. Cel, bowiem jest najistotniejszym czynnikiem stanowiącym podstawę wyjściową dalszych szczegółowych analiz mających ujawnić w szczegółach, w jaki sposób będzie on realizowany. Odpowiednio, zatem do celu przyszłych działań operacyjno-taktycznych przeciwnika dąży się do ustalenia jego elementów składowych (celów pośrednich). Zbiór tych elementów w praktyce przekształca się na etapy przyszłych działań bojowych/operacyjnych przeciwnika.

Istota postępowania oficerów analityków w drugiej fazie prognozowania dalszych działań przeciwnika polega na określenie zamiaru, według którego realizowane będą przyszłe operacje. Jednocześnie jednak jak wskazują wyniki badań¹⁰, należy poszukiwać argumentów potwierdzających przyjęty cel działania, gdyż jak wiadomo był on głównym determinantem opracowania scenariusza przyszłych działań bojowych lub operacji. Z ogólnego zamiaru działania przeciwnika wynika sposób użycia sił i środków walki a zatem potencjalne ugrupowanie operacyjne/bojowe a więc także podział wysiłku oraz miejsce skupienia głównego wysiłku – punkt ciężkości.

Etap prognozowania powinien przynieść wyniki tworzące elementy składowe poszukiwanej w czasie całego procesu oceny przeciwnika prognozy obejmującej jego przyszłe działania operacyjno-taktyczne. Wskazane powyżej etapy tworzą już pewien uporządkowany proces. Wymagają jeszcze zarówno uogólnienia, jak i poszerzenia o szczegóły w zależności od możliwości wynikających z użycia rodzajów wojsk (rodzajów sił zbrojnych) przeciwnika. W wojskach lądowych dotyczy to szczególnie specjalistów z zakresu rodzajów

¹⁰ Oficerowie rozpoznania podkreślają, że często na etapie opracowywania wariantów cel nadrzędny przeciwnika (operacyjny) ogranicza w praktyce ilość sposobów działania na poziomie taktycznym.

wojsk, bowiem w tym obszarze tematycznym konieczne mogą być jeszcze rozwiązania szczegółowe, które pozwolą przedstawić zebrane założenia do przyszłego scenariusza działania przeciwnika w sposób syntetyczny, a jednocześnie spójnie i przekonująco (poparte kalkulacjami lub wynikami symulacji).

Ostatnim elementem prognozowania jest weryfikacja przyjętych założeń poprzez porównanie wyników kalkulacji czasowo-przestrzennych i wyliczeń ilości sił i środków przeciwnika oraz określenie przypuszczeń, co do silnych i słabych stron potencjalnego przeciwnika. Z przeprowadzonych obserwacji wynika, że najczęściej weryfikacja następuje w procesie symulacji przewidywanych działań. Istota symulacji polega na tym, że pozwala ona analizować zachowanie systemów, a więc w tym przypadku potencjalnego ugrupowania przeciwnika, przy braku informacji szczegółowej o symulowanym procesie. Przez symulację należy rozumieć czynność przedstawiania systemu za pomocy modelu symbolicznego (elementy jego ugrupowania bojowego prezentowane są w postaci znaków taktycznych), którym można łatwo operować i na podstawie, którego otrzymujemy wyniki¹¹. Proces symulacji pozwala na przeprowadzenie szeregu eksperymentów, tj. przerywanie ich w dowolnym etapie symulowanej walki i porównywanie wyników z założeniami, odtwarzanie stanu symulowanego systemu (powrót do poprzedniego etapu walki), także powtarzanie eksperymentu po wprowadzeniu zmian w parametrach (tempo natarcia, ilość środków wsparcia) lub warunkach działania systemu (inny kierunek operacyjny, manewr taktyczny).

Rozwój technik symulacji cyfrowej spowodował powstanie komputerowych gier wojennych (war game). W literaturze przedmiotu mówi się, po prostu, o grach symulacyjnych. Znajdują one zastosowanie w dziedzinie ekonomii i zarządzania jako narzędzie wspomagające procesy decyzyjne, szkolenia dowódców, a także środek wspomagający działania oficerów rozpoznania¹².

¹¹ Zob. P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa*, wyd. cyt. s. 119-120.

¹² M. Weslander, *Multi-INT collaboration* [w:] *ISR Jurnal*, nr 5/2004, s. 18.

Uzyskane rezultaty obserwacji bezpośrednich wskazują, że prognozę zagrożenia przedstawia się najczęściej w formie graficznej na mapie lub schemacie (oleacie) i uzupełnia treścią meldunku. Z przeprowadzonych obserwacji wynika także, iż coraz częściej jednak schemat graficzny zastępuje odwzorowanie sytuacji na mapie. Szkic przedstawiający w sposób schematyczny działanie sił przeciwnika znajduje swoje uzupełnienie w treści meldunku oraz w odpowiedziach na pytania zadawane oficerom rozpoznania przez dowódcę podczas prezentowania wyników końcowych oceny przeciwnika. Zebrane wśród kadry dydaktycznej opinie dotyczące sposobu prezentowania wyników oceny przeciwnika w postaci schematu wskazują, że rozwiązanie to nie cieszy się uznaniem. Zasadniczym powodem dezaprobaty jest fakt braku dowiązania prawdopodobnego wariantu działania przeciwnika do mapy fizycznej obszaru prowadzonej operacji (walki). Stąd wynika wniosek, że w procesie dydaktycznym celowe jest utrzymanie tendencji tworzenia schematycznych wariantów działania przeciwnika, natomiast w stosunku do wariantu uznanego za najbardziej prawdopodobny należy wymagać graficznego zobrazowania scenariusza działania przeciwnika na mapie operacyjnej.

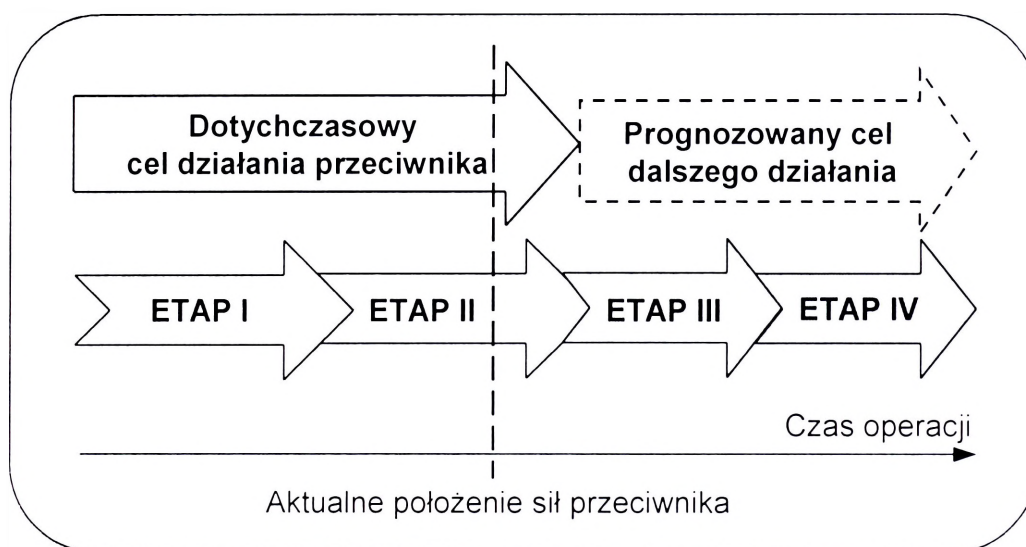
2.2. DETERMINANTY OKREŚLANIA CELU DZIAŁANIA PRZECIWNIKA

Wnioski z analizy literatury z zakresu teorii organizacji i zarządzania wskazują, że każde działanie ludzkie, aby mogło powstać i istnieć jako całość organizacyjna, musi być działaniem celowym, tj. posiadającym określony cel i skierowanym na jego osiągnięcie¹³. Przez cel działania rozumie się zwykle rzecz, obiekt lub zdarzenie, które jest pożądane przez działającego lub działających (zespół, organizacja), i na którego osiągnięcie (realizację) działanie jest skierowane.

Zakładając, że działanie woli wykonawcy zakłada uprzednie uświadomienie sobie celów i środków koniecznych do działania, zatem myślowe

¹³ J. Kunal: *Zarys teorii organizacji i zarządzania*, PWE, Warszawa 1970, s. 102.

przygotowanie, zaplanowanie działania poprzedza każde działania faktyczne (fizyczne użycie sił i środków). W tym aspekcie proces prognozowania dalszego działania przeciwnika wymaga dokonania na samym początku określenia celu. Ustalenie to, bowiem w dalszej pracy zespołu rozpoznania będzie rzutowało zasadniczo na prawdopodobną ilość sił i środków koniecznych do realizacji zakładanego przez przeciwnika celu działania. Przewidywany cel działania determinował będzie także sposób przygotowania wariantów, poziom ich szczegółowości oraz formę prezentowania wyników. Można nawet stwierdzić, że opracowanie wariantów działania przeciwnika musi być koniecznie poprzedzone uświadomieniem sobie przez oceniającego celu, który prawie zawsze wynikał będzie bezpośrednio z rodzaju działań operacyjnych lub taktycznych danego poziomu dowodzenia sił przeciwnika.

Rys. 2.5. Relacje celu i etapu działania przeciwnika

Dopiero w dalszej kolejności można przystąpić do kreowania wariantów działania przeciwnika bez obawy pominięcia istotnych problemów w toku poszukiwania rozwiązań, wyznaczanego potrzebami prognozowanej operacji. Poprawnie uświadomiony cel działania przeciwnika zapobiega postępowaniu niepożądanemu zarówno, co do zakresu, jak i szczegółowości rozpatrywanych problemów. Cel działania przeciwnika jest ponadto elementem koniecznym do ujęcia go w treści wyników końcowych procesu oceny przeciwnika. Cel działania przeciwnika funkcjonuje w świadomości prowadzącego ocenę jako determinant ilości sił i środków koniecznych do jego realizacji, a więc wpływa na sposób działania i kolejność realizacji zadań pośrednich (etapów na drodze do

celu głównego).

Z przeprowadzonych obserwacji ćwiczeń i treningów sztabowych wynika, że uświadomienie sobie konieczności określenia celu działania przeciwnika ujawnia się najczęściej wtedy, gdy potrzebny jest argument w uzasadnieniu przyjętych rozwiązań np.: gdy wysłuchujący oceny dowódca nie zgadza się z przedstawioną wizją walki przeciwnika, to wtedy najczęściej właśnie odwołuje się do celu działania.

Na podstawie czynionych obserwacji można także stwierdzić, że mniejsze zagrożenie rozminięcia się uświadamianym sobie celami działania przeciwnika występuje, gdy ocenę przeciwnika poprzedza określenie przez dowódcę zasadniczych potrzeb informacyjnych i wydanie wytycznych do opracowania wariantów działania przeciwnika. W wytycznych, bowiem dowódca ma możliwość przedstawienia własnego rozumienia celu działania przeciwnika, jaki sobie uświadomił w trakcie dokonanej wcześniej analizy zadania i wniosków z orientowania operacyjnego.

Jeżeli, założyć, że, cel działania przeciwnika będzie prawie zawsze bezpośrednio związany z zadaniem operacyjnym/bojowym danego poziomu dowodzenia przeciwnika, to można wnioskować, że będzie nim zawsze sformułowanie – prognozy rozwoju sytuacji – a więc sposobu działania przeciwnika dostępnymi siłami w czasie i przestrzeni operacyjnej. W konkretnych zaś warunkach określonej sytuacji operacyjnej/bojowej efektem określenia celu będzie sformułowanie zamiaru użycia sił i środków walki konkretnego przeciwnika, np. konkretnej brygady, dywizji, korpusu itp., prowadzących działania w określonym rejonie, obszarze.

Najbardziej ogólne, ale i nadrzędne cele działania przeciwnika będą typowe zawsze dla dowódców operacyjnych (w operacjach połączonych dla dowódców rodzajów sił zbrojnych). Postawiony zaś lub sformułowany cel działania rzutował będzie zawsze w sposób bezpośredni wpływał na cele działań prowadzonych na niższym, taktycznym poziomie. Na podstawie powyższych wniosków można stwierdzić, że na każdym szczeblu dowodzenia tworzy się jakby hierarchia celów działania przeciwnika. Ustalenie jednego ogólnego celu

działania przeciwnika gwarantuje spójność wyników ocen wykonywanych dla potrzeb całokształtu wysiłków związanych z przygotowaniem operacji. Tworzące, bowiem tę hierarchię cele determinują bezpośrednio zarówno wariant ogólnego działania przeciwnika, jak i wszelkie jej specjalistyczne uzupełnienia. Ponadto gwarantują uzyskanie nie tylko wyników najbardziej trafnych, ale i najbardziej przydatnych dla wypracowania decyzji użycia wojsk własnych, a także służą planowaniu przyszłej operacji, we wszystkich płaszczyznach i aspektach.

Zespół badawczy poszukując odpowiedzi na pytanie, co umożliwia określenie przyszłego celu działań operacyjno-taktycznych przeciwnika. Na podstawie uzyskanych badań można stwierdzić, że zasadniczy element to ustalenie celu realizowanego aktualnie wynikającego z położenia, składu i aktualnego zaangażowania sił przeciwnika. Jednak, pomimo, że przyszły cel będzie powiązany z bieżącym to będzie także warunkowany szeregiem dodatkowych zmiennych. Poza tym będzie on wynikał z aktualnej sytuacji ogólnej nadrzędnego poziomu dowodzenia przeciwnika w stosunku do ocenianych sił, dlatego powszechnie stosuje się w pracy określenie operacyjno-taktyczny, aby wskazać na zależność pomiędzy zamiarem operacyjnym a jego realizacją w wymiarze taktycznym.

O celu przyszłych działań operacyjno-taktycznych przeciwnika decydować będzie także zadanie własne strony oceniającej. Wynika to z ogólnych współzależności (natarcie – obrona) i szczególnej rywalizacji występującej na polu walki gdzie każde działanie jednej ze stron pociąga za sobą odpowiednie przeciwdziałanie drugiej strony (kooperacja negatywna wzajemna). W definiowaniu celu działania przeciwnika można, zatem przyjąć, że każda z walczących stron, będzie stosowała uniwersalne zasady sztuki wojennej (np.: zaskoczenie, przewaga, ekonomia sił). Zatem uwzględnianie w rzeczywistości przy wnioskowaniu, co do przyszłego celu działań operacyjnych i taktycznych przeciwnika można posługiwać się także uniwersalnymi zasadami doktrynalnymi (np.: organizacja pasa sił przesłaniania w obronie bez styczności lub wprowadzenie do walki odwodu po wykonaniu zadania przez pierwszy rzut).

Na podstawie powyższych wniosków można postawić tezę, że sytuacja oddziaływania (relacji) własnych zadań na określenie celu przyszłych działań przeciwnika może mieć ścisły związek. Wskazana korelacja będzie szczególnie dostrzegana w działaniach rozstrzygających (natarcie, obrona). Potwierdzeniem słuszności wskazanej tezy jest następujące założenie, gdy wojska własne przechodzą w trakcie operacji obronnej do przeciwuderzenia przeciwnik prowadzący dotychczas działania zaczepne, będzie prawdopodobnie dążył do uchwycenia dogodnej rubieży i odparcia zwrotu zaczepnego zagrażającego jego wojskom. Doktrynalne rozwiązanie będzie jedynie wskazówką do określenia celu, dodatkowo można zakładać, że zatrzymanie natarcia przeciwnika na określonej rubieży ułatwi mu wcześniejsze rozwinięcie jednostek artylerii i umożliwi inżynierską rozbudowę opanowanej rubieży. Reasumując dotychczasowe rozważania, można wnioskować, że w tej sytuacji celem działania przeciwnika będzie prawdopodobnie utrzymanie opanowanej rubieży i niedopuszczenie do przerwania się w głąb opanowanego przez niego obszaru. Taki zaś cel będzie potwierdzało ogólne położenie sił lądowych przeciwnika, a więc nie tylko jednostek znajdujących się na kierunku przeciwuderzenia, ale także tych, które realizując zamiar nadrzędny (operacyjny) dalej będą prowadzić działania zaczepne.

Wyniki szczegółowych analiz wskazują, że na cel przyszłych działań operacyjno-taktycznych przeciwnika wpływ będą miały także inne zmienne czynniki. Do najważniejszych zaliczono: stan jego sił i środków walki, właściwości obszaru operacji, na którym prowadzone są działania w tym szczególnie teren i warunki meteorologiczne, poniesione straty i stopień realizacji dotychczasowego zadania. Wszystkie one jednak powinny być rozważone w trakcie identyfikacji możliwości sił przeciwnika. Nie należy zapominać, że analizowany poziom dowodzenia sił przeciwnika jest systemem funkcjonującym w określonym środowisku. Zatem prowadzona analiza musi uwzględniać czynniki środowiska, w jakim funkcjonuje system. Stąd istotne są zarówno negatywne jak i pozytywne skutki oddziaływania otoczenia na system. Nie sposób, bowiem abstrahować od czynników wpływających zarówno na

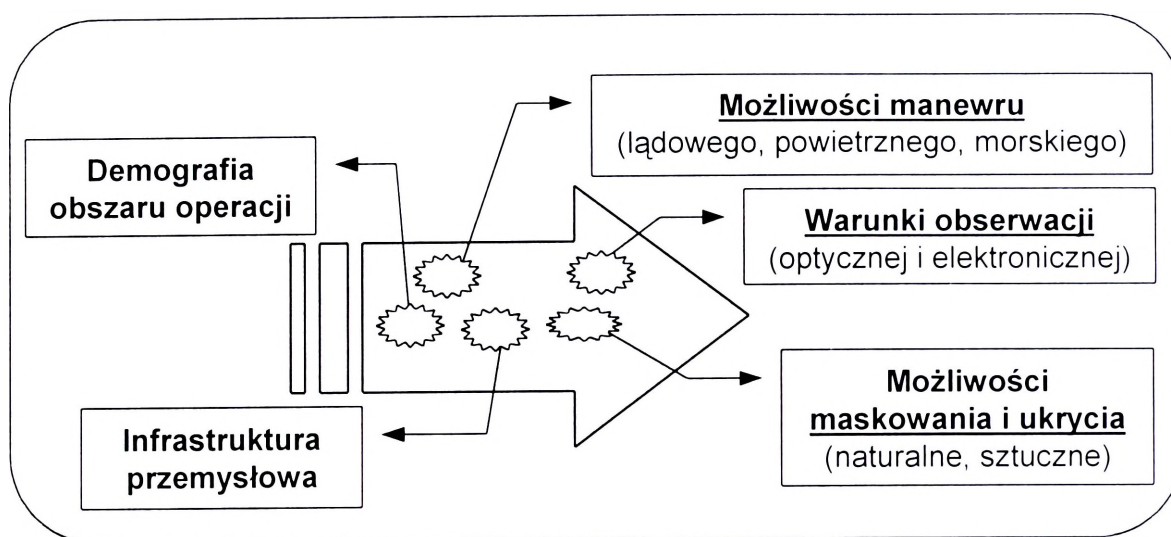
możliwości manewru jak i zdolności bojowe wojsk operacyjnych, trudno także nie brać pod uwagę konieczności reakcji systemu na zjawiska destabilizujące realizację nałożonych na system celów. Dlatego konieczna wydaje się dalsza pogłębiona analiza czynników stanowiących otoczenie systemu.

2.3. WPŁYW ŚRODOWISKA NA DZIAŁANIE PRZECIWNIKA

Identyfikacja możliwości sił przeciwnika wiąże się z analizą czynników zewnętrznych występujących w środowisku działań, a więc w otoczeniu systemu rozumianego jako określone zgrupowanie wojsk. Najbardziej istotne są w tym aspekcie warunki terenowe i meteorologiczne, bowiem tworzą one zespół czynników wymienionych determinujących użycie wojsk przeciwnika. Realnie zaś na działanie wojsk wpływać będzie ukształtowanie i pokrycie terenu (naturalne i sztuczne). W tym znaczeniu także skutki ewentualnych klęsk żywiołowych (np.: pożary przestrzenne, obszary zalane), jak i czynniki związane z warunkami meteorologicznymi (np.: nadmierne opady śniegu, mróz, wysokie temperatury, susze). Przy tym w procesie identyfikacji możliwości przeciwnika nie chodzi tylko o fakty odzwierciedlające towarzyszących działaniom przeciwnika czynniki terenowo-atmosferyczne, a o wskazanie związanych ułatwień lub utrudnień, mających wpływ na jego aktualną sytuację i przyszłe poczynania.

Z wielu przykładów lokalnych konfliktów zbrojnych wynika, że słabo rozwinięty system komunikacji drogowej bezpośrednio wpływa na utrudnienia w manewrze. Do czynników utrudniających sprawne przemieszczanie wojsk przeciwnika zaliczyć też należy gruba pokrywą śniegu czy długotrwałe roztopy. Pożary, powodzie pozwolą także na wyciągnięcie jednoznacznych wniosków, co do przyszłych ograniczeń w działaniu wojsk przeciwnika. Typowe, zatem zjawiska meteorologiczne i ich połączenie z warunkami terenowymi umożliwiają wskazanie ich wpływu zarówno na ogólną sytuację operacyjno-taktyczną, jak i określenie przyszłego charakteru poczynania przeciwnika. Nie bez znaczenia w kwestii identyfikowania możliwości przeciwnika pozostają zmiany

w środowisku powstałe w czasie prowadzenia działań militarnych. Literatura przedmiotu wymienia głównie czynniki będące skutkiem użycia BMR oraz skażenia toksycznymi środkami przemysłowymi.

Rys. 2.6. Czynniki determinujące działanie wojsk przeciwnika

Działalność sztabowych komórek rozpoznawczych powinna być ukierunkowana na gromadzenie zbiorów informacyjnych obejmujących charakterystyki czynników mogących wystąpić na określonym obszarze operacyjnym. Zebrane w czasie prowadzenia działań operacyjno-taktycznych i aktualizowane zasoby informacyjne będą służyć do porównywania treści napływających meldunków z informacjami bazowymi i formułowania na tej podstawie stosownych prognoz i wniosków, co do możliwości działania przeciwnika na określonym obszarze operacyjnym.

Zasięg występowania wskazanych powyżej czynników jest istotny w ogólnym scenariuszu działania, bowiem może stanowić o skali trudności w działaniu przeciwnika i w efekcie obniżeniu jego możliwości bojowych. Kwestią nie podlegającą dyskusji pozostaje sprawa uwzględnienia zaistniałych czynników terenowo-klimatycznych w aspekcie czasu planowanych działań.

Kompleksowe rozpatrywanie zmiennych czynników środowiska towarzyszących działaniom operacyjno-taktycznym przeciwnika ma duże znaczenie w specyficznych (tak zwanych szczególnych) warunkach prowadzenia działań. Bowiem ich oddziaływanie może znacznie utrudnić warunki wykorzystania jednostek bojowych lub poszczególnych rodzajów wojsk (np.:

ograniczenia użycia artylerii w górach) a tym samym determinować ogólny kształt sytuacji operacyjno-taktycznej.

3. METODY, TECHNIKI I FORMY OCENY PRZECIWNIKA

Metoda to procedura postępowania, która umożliwia nam w danych warunkach posługiwanie się posiadanymi narzędziami w celu poznania prawdy, poznania obiektywnej rzeczywistości oraz przekształcenia jej zgodnie z przyjętym celem działania. Metoda jest, więc umiejętnością wyboru takiego postępowania w określonej sytuacji problemowej, która umożliwia osiągnięcie pożądanego celu¹. Zatem metodologia, jest teorią metody, powstała pod wpływem rozwoju nauki jako wyraz zaspokojenia potrzeby badania ogólnej problematyki metody, jej stosunku do innych dziedzin, jej różnych przejawów przydatności i ograniczoności².

Wobec powyższego skoro metoda jest sposobem postępowania to technika badawcza jest określoną czynnością służącą do uzyskania pożądaných danych. Jest zatem wyodrębnioną z danej metody procedurą polegającą na wykonaniu określonej czynności badawczej.

Każde badanie dowolnego obiektu opiera się bądź na rozkładaniu go na części składowe, bądź na łączeniu określonych części składowych w pewną, interesującą z określonego punktu widzenia, całość. Stąd analiza i synteza są najogólniejszymi metodami przetwarzania materiału badawczego, w aspekcie rozpoznania zbiorów informacyjnych dotyczących sił przeciwnika. Zatem są także najczęściej stosowane w ocenie przeciwnika.

Zakładając, że działanie potencjalnego przeciwnika ma charakter celowy i zorganizowany możemy wnioskować, że stanowi określony system. Zatem w ocenie przeciwnika można stosować systemowe rozwiązywanie problemów.

Analiza systemowa jako swoista dziedzina praktycznych zastosowań badań systemowych wywodzi się z różnych źródeł. Jednym z najistotniejszych były niewątpliwie zastosowania wojskowe w okresie II wojny światowej.

¹ Por. S. Kamiński, *Nauka i metoda*, Lublin 1992.

² P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa*, wyd. cyt.

Potrzeby sił zbrojnych związane z problemami usprawniania organizacji i funkcjonowania systemów walki, uzbrojenia, zaopatrywania i obsługi itp. przyniosły tzw. grupy badań operacji. Grupy te, będąc w istocie interdyscyplinarnymi zespołami badawczymi, rozwijały metody naukowe, przede wszystkim metody matematyczne, pozwalające na formułowanie wniosków i zaleceń, stanowiących podstawę podejmowania decyzji maksymalizujących efekty za pomocy posiadanych sił i środków bądź zapewniały osiągnięcie wyznaczonego celu przy minimalnym nakładzie sił i środków. W ten sposób powstały badania operacyjne, które przyniosły, poza niewątpliwymi sukcesami w praktyce gospodarczej i wojskowej, zainteresowanie zastosowaniem metod matematycznych w podejmowaniu decyzji. Powstało wiele istotnych metod optymalizacji (liniowej, nieliniowej, dynamicznej) oraz modeli w wielu dziedzinach. Zastosowanie tych metod i modeli zawsze wiązało się z dążeniem do uzyskania racjonalnych odpowiedzi na pytania zmierzające do uzyskania odpowiedzi, w jaki sposób uzyskać najlepsze efekty³.

Problemem decyzyjnym określa się w literaturze przedmiotu sytuację, która jest związana z wyborem celów, sposobów i środków działania określonego obiektu. Problem decyzyjny charakteryzują trzy podstawowe wymiary: poziom złożoności, poziom dynamiki i poziom niepewności. Ze względu na nasilenie wymienionych poziomów można mówić o problemach: prostych i złożonych, statycznych i dynamicznych, pewnych i niepewnych (ryzykownych)⁴.

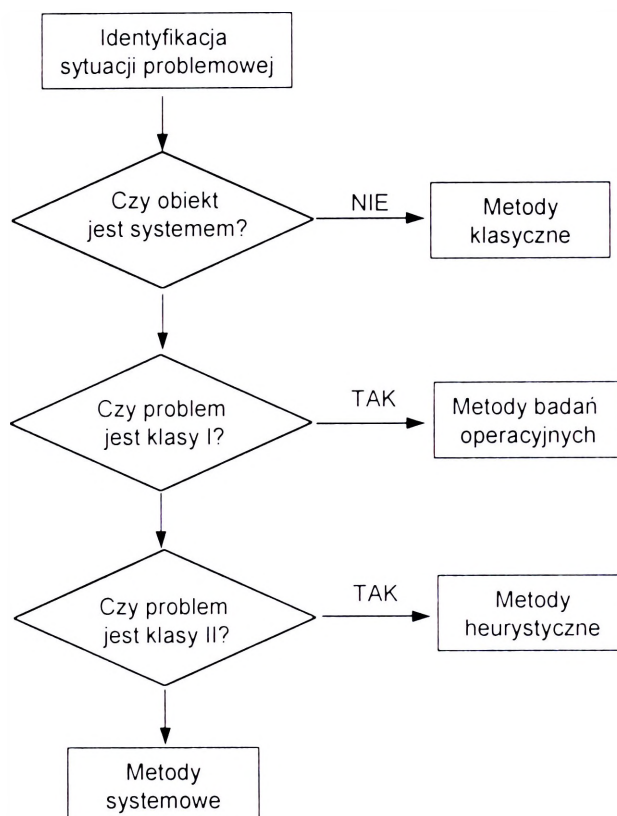
Problemy poznawcze natomiast związane są z potrzebą identyfikacji: obiektu (sił przeciwnika) i otoczenia (środowiska działania), istotnych relacji między elementami obiektu (elementy ugrupowania bojowego, operacyjnego) oraz między stanami obiektu (stopień zdolności bojowej) i stanami otoczenia (warunki terenowe, klimatyczne, demograficzne). Można, zatem mówić o problemach identyfikacji struktury i zachowania się obiektu w otoczeniu. Ogół problemów można podzielić na trzy podstawowe klasy, tj. problemy:

³ P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa*. Warszawa 1994, s. 19.

⁴ Por. Z. Ścibiorek, *Podjęmowanie decyzji*, Warszawa 2003, J. Penc, *Decyzje w zarządzaniu*, Kraków 1999.

- a) o dobrze określonej strukturze (well-structured), czyli problemy, które można przedstawić w postaci skwantyfikowanej (ilościowej);
- b) o nieokreślonej strukturze (unstructured), czyli problemy, które można przedstawić wyłącznie jakościowo w postaci werbalnej (opisu słownego);
- c) o słabo określonej strukturze (ill-structured), czyli problemy mieszane, tj. zawierające zarówno czynniki ilościowe, jak i jakościowe, z przewagą jakościowych.

Ogólny schemat identyfikacji sytuacji problemowej z punktu widzenia doboru metody rozwiązania problemu przedstawiono na rysunku.

Rys. 3.1. Identyfikacja sytuacji problemowej

Źródło: P. Sienkiewicz, Analiza systemowa, podstawy i zastosowania. Warszawa 1994, s. 31.

Do rozwiązania problemów należących do pierwszej klasy stosuje się np. metody badań operacyjnych, natomiast problemy drugiej klasy - rozwiązuje się metodami heurystycznymi. Do problemów należących do trzeciej klasy oraz, gdy obiektem w sytuacji problemowej jest określony system rzeczywisty, stosuje się metody systemowe, a w szczególności analizę systemową.

Dla każdej sytuacji problemowej może istnieć dwojaki ujęcie problemu: usprawniające bądź projektotwórczy, w zależności od tego, czy celem postępowania jest znalezienie rozwiązania lepszego (w sensie przyjętych kryteriów) od istniejącego, czy znalezienie rozwiązania „idealnego”, tj. optymalnego w ściśle określonym sensie⁵. W odniesieniu do przeciwnika ujęcie problemu będzie miało charakter projektotwórczy, bowiem kierownik komórki rozpoznawczej będzie poszukiwał najlepszego z punktu widzenia przeciwnika sposobu osiągnięcia celu.

3.1 ANALIZA DIAGNOSTYCZNA

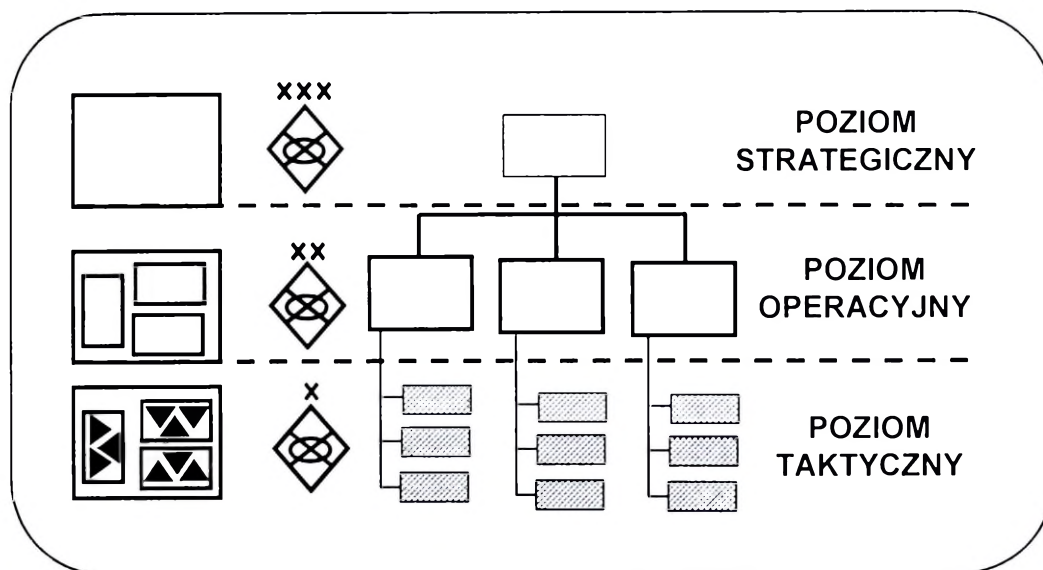
Analiza diagnostyczna należy do tzw. podstawowych technik systemowych i ma bardzo szerokie zastosowanie. Jest często wykorzystywana do projektowania przede wszystkim systemów organizacyjnych, ale także systemów technicznych, ekonomicznych i społecznych. Powodem tego jest jej prostota i możliwość szybkiego uzyskania wysokich efektów.

W postępowaniu można wyróżnić następujące trzy fazy: ujęcie stanu faktycznego, analiza, określenie stanu pożądanego. Proces usprawniania struktury organizacji lub innego systemu rozpoczyna się od rejestracji stanu faktycznego. Na podstawie analizy tego stanu, która ma na celu wykrycie wszelkich niesprawności, ustala się sposoby ich usunięcia (poprawa położenia wojsk przeciwnika) i doprowadzenia struktury do nowej, doskonalszej formy (wykonanie zadania taktycznego/operacyjnego). Pierwszym krokiem jest określenie przedmiotu badania (poziomu organizacyjnego podlegającego analizie). Chodzi o to, aby ustalić czy badamy cały system (ugrupowanie operacyjne), czy też niektóre podsystemy (wsparcia ogniowego, zabezpieczenia, logistyczny). Pierwszym działaniem musi być stwierdzenie potrzeby tego projektowania (poznanie położenia analizowanego związku operacyjnego, taktycznego, oddziału). Potrzeba ta nie budzi wątpliwości w przypadku nowych systemów, natomiast dla istniejącego i funkcjonującego

⁵ Zob. P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa*, wyd. cyt. s. 30.

systemu (ugrupowanie operacyjne) ważne jest określenie właściwego momentu zmian. Niewłaściwy system organizacyjny jest elementem hamującym rozwój i postęp systemu. Jednak jego zmiana może być dokonana tylko wówczas, gdy zaistnieje taka konieczność (np.: wprowadzenie odvodu, manewr wydzielonych sił do osłony otwartego skrzydła). Każda zmiana powoduje zakłócenie normalnego działania systemu (utrata zdolności do terminowego osiągnięcia celu). Ponadto zbyt wczesna zmiana nie pozwala na pełne wykorzystanie możliwości systemu, a zbyt późna pociąga za sobą straty spowodowane znajdowaniem się danego systemu przez pewien okres w stanie niesprawnym (np.: ograniczenie zdolności bojowej). Wybór właściwego momentu zmiany systemu zapoczątkowuje pełny cykl projektowania. Prawidłowość ustalenia stanu faktycznego zależy od ilości i rodzaju możliwych do uzyskania informacji. Do ustalenia tego stanu można wykorzystać różne techniki gromadzenia informacji.

Następnym krokiem procedury jest analiza, która obejmuje całokształt czynności związanych z poszukiwaniem i odkrywaniem możliwości usprawnień systemu.

Rys. 3.2. Analiza diagnostyczna struktury przeciwnika

Są one wyznaczone w wyniku rozpoznania, czyli diagnozy błędów lub niedostatków istniejącej organizacji (np.: brak stosownych dróg manewru, ograniczone wsparcie z powietrza, zatrzymanie natarcia na jednym z kierunków). Stąd też ten etap badań i projektowania systemów nazywa się analizą

diagnostyczną. W związku z istotnym znaczeniem tego właśnie etapu w całej omawianej technice przyjęto ją nazywać techniką analizy diagnostycznej. W przypadku niektórych badań systemu, szczególnie, gdy materiał, który stanowi przedmiot analizy, a więc wynik rejestracji, jest obszerny, należy zarejestrowane elementy ocenić (zatem ocenia się określony poziom dowodzenia sił przeciwnika poprzez wartościowanie wszystkich jego elementów ugrupowania). Ocena jest przeprowadzana pod względem efektów, które mogłyby być osiągnięte w wyniku usprawnień co pozwoli na dokładne przeanalizowanie najważniejszych elementów i ich poprawę.

Przed przystąpieniem do zasadniczej analizy należy jeszcze raz sprecyzować cel działania przeciwnika. Powtórne dokładne określenie celu może ujawnić, że pewne podsystemy nie zostały w pełni uwzględnione podczas rejestracji stanu faktycznego (np.: jednostki aeromobilne) i trzeba będzie dokonać uzupełnień.

W procesie analizy diagnostycznej dokonuje się też porównania istniejącego stanu organizacji ze stanem pożądanym (wykorzystując w tym celu wzorzec doktrynalny stosowny do charakteru działań prowadzonych przez przeciwnika). Obraz tego docelowego stanu systemu, powstaje na podstawie wiedzy i doświadczeń zespołu rozpoznania. W wyniku przeprowadzonego porównania (istniejącego stanu ze wzorcem doktrynalnym) ustalone zostają odchylenia stanu faktycznego od stanu pożądanego, a następnie przyczyny tych różnic, co pozwala na rozpoznanie możliwości usprawnień (czyli wskazanie w jaki sposób przeciwnik zamierza dokonać poprawy położenia swoich wojsk).

Spośród możliwości usprawnień należy wybrać ten wariant, który w istniejących warunkach będzie najlepszy dla danego poziomu dowodzenia sił przeciwnika. Jeżeli właściwe działanie danego systemu (ugrupowania) wymaga poważnej reorganizacji niektórych podsystemów, to punktem wyjścia musi być badanie prawidłowości przydziału zadań poszczególnym podsystemom oraz sposobu ich wykonywania. Prowadzi to do nowego podziału zadań, które mogą być określone w zależności od: celu, czasu, dostępnych sił, miejsca (obszaru). Podział zadania ogólnego na zadania cząstkowe to tylko część rozwiązania,

drugą częścią jest grupowanie czynności w celu określenia działania sił przeciwnika (zgrupowań – bojowych grup taktycznych) na poszczególnych kierunkach operacyjnych (taktycznych). W trakcie tego procesu uwzględnia się zwykle następujące zasady:

- a) specjalizacji - przydzielone zadania powinny w miarę możliwości sprowadzać się do realizacji jednego lub kilku etapów zadania.
- b) hierarchii - należy wyraźnie określić stosunek podwładny-przełożony (podporządkowanie poszczególnych jednostek w ramach nadrzędnej struktury organizacyjnej – np.: brygady w dywizji, a dywizje w korpusie),
- c) rozpiętości kierownictwa – należy ustalić właściwą liczbę podwładnych podporządkowanych jednemu przełożonemu (struktura taktycznych grup bojowych przeciwnika na poszczególnych kierunkach).
- d) równowagi między kompetencjami, zadaniami i odpowiedzialnością (prawdopodobne linie rozgraniczenia i przypuszczalne obiekty natarcia).
- e) określoności - zadania powinny być jednoznacznie określone dla poszczególnych wykonawców (jakie sił przeciwnika, kiedy i gdzie będą brały udział w realizacji zadania).

Przez grupowanie zbiorów informacyjnych o poszczególnych kierunkach działania przeciwnika dochodzimy stopniowo do ustalenia struktury całego systemu. Ta faza procesu projektowania stawia przed oficerami rozpoznania szczególnie duże wymagania, bowiem osiągnięte wyniki decydują o powodzeniu całego projektowania. Jeżeli określenie celów jest trudne, to należy posłużyć się szacunkiem. Ten etap projektowania sprowadza się do oceny i ostatecznego podjęcia decyzji, co do sposobu dalszego możliwego działania. Odnoszą się więc do niego wszystkie techniki podejmowania decyzji. Etapy wprowadzania nowego systemu (nowego położenia wojsk przeciwnika) są, zatem następujące:

- opracowanie scenariusza (planu) dalszego działania,
- przygotowanie, określenie warunków realizacji zadania (czas, sił, przestrzeń),

- kontrola dalszego działania (reorganizacja dotychczasowego własnego systemu rozpoznania) i uzyskanych efektów (zaspokojenie potrzeb informacyjnych dowódcy).

Od opracowania nowego scenariusza działania, a więc wdrożenia nowego systemu do praktyki często zależą ostateczne efekty wszystkich zmian organizacyjnych poczynionych w aspekcie rozpoznania.

Analiza diagnostyczna zapewnia stosunkowo duże efekty przy projektowaniu systemów nowych i już istniejących. Niedostatki techniki uwidoczniają się w przypadku projektowania systemów organizacyjnych dla jednostek pozostających w odwodzie. Nie ma wtedy bowiem racji bytu istotna część tej techniki - rejestracja i analiza stanu faktycznego (jednostka przeciwnika jest w odwodzie w rejonie ześrodkowania i nie ma informacji o poziomie jej zdolności bojowej). Wątpliwości jej zastosowania dotyczą także przypadków, kiedy usprawniamy systemy istniejące. W projektowaniu systemów organizacyjnych nie chodzi o ulepszenie działania odbywającego się w teraźniejszości, lecz o stworzenie projektu pożądanego stanu działania w przyszłości. A to wymaga przewidywania tendencji rozwojowych (np.: zdolność własnych lub sojuszniczych systemów rażenia do obniżenia potencjału bojowego przeciwnika) i przygotowania warunków do ich realizacji (np.: wywalczenie przewagi w powietrzu, centralizacja użycia artylerii polowej, ograniczenia środowiska). Główne koszty techniki związane są z koniecznością zbierania informacji rozpoznawczych (danych faktograficznych) i ich analizą. Obecnie do tego celu coraz częściej wykorzystuje się techniki informatyczne, co w istotny sposób zmniejsza pracochłonność analizy diagnostycznej.

3.2 SCENARIUSZE I TECHNIKI ICH GENEROWANIA

Technikę scenariuszy stosujemy przy projektowaniu systemów przyszłościowych w celu takiego przedstawienia logicznego następstwa wydarzeń, by można było zanalizować w jaki sposób (począwszy od stanu obecnego lub jakiegokolwiek innej sytuacji) ma być stopniowo osiągnięty stan

przyszły. Umożliwia ona rozpatrzenie genezy możliwych sytuacji, które powinno się uwzględnić w badaniu przyszłości. Przyczynia się do wyjaśnienia istoty czynników psychologicznych, społecznych, gospodarczych, kulturowych, politycznych i militarnych oraz pozwala zidentyfikować elementy działające w tych samych kierunkach⁶.

Scenariusze mogą stanowić ilustracje oddziaływania pewnych zasad, często nadmiernie uproszczonych (wzorców doktrynalnych), które zapewne zostałyby pominięte, gdyby przykład czerpano wprost z nader złożonego i kontrowersyjnego świata zewnętrznego (złożona sytuacja operacyjno-taktyczna). Można je wykorzystać do oceny konsekwencji różnego typu zdarzeń zarówno przyszłych, jak i zaistniałych w chwili obecnej (wyniki ćwiczeń dowódczo-sztabowych, treningów, rozwiązania doktrynalne). Jest to, dlatego ważne, że po prostu nie mamy danych empirycznych o przyszłości. Z formalnego punktu widzenia scenariusz można traktować jako model opisany na zbiorze zdań. W zbiorze tym wyróżnia się następujące rodzaje zdań:

1) zdania konstatacyjne, które zawierają opis sytuacji obecnych, czyli odzwierciedlają aktualne położenie wojsk własnych i przeciwnika.

2) zdania prospektywne, które obejmują zbiór zdań logicznych opisujących sekwencję zdarzeń od bieżących do przyszłych, czyli przewidywany sposób działania obu walczących stron.

3) zdania retrospektywne, które obejmują zbiór zdań logicznych opisujących sekwencję zdarzeń od pożądanej (lub zakładanej) przyszłej konfiguracji do obecnej, czyli scenariusz zdarzeń pisany „od tyłu”.

Zakłada się, że każdy zbiór zdań jest opisany na określonym systemie działania składającym się ze zdarzeń i relacji między nimi (każdy wariant działania przeciwnika ma własną sekwencję zdarzeń w czasie i przestrzeni operacyjnej). Zatem między zdarzeniami mogą występować trzy podstawowe rodzaje zależności:

⁶ Zob. J. Kisielnicki, *Metody systemowe*. PWE, Warszawa 1986, s. 156-165.

- występowanie danego zdarzenia Z_1 sprzyja wystąpieniu zdarzenia Z_2 (np.: opanowanie przyczółka sprzyja rozwinięciu powodzenia działań zaczepnych).
- wystąpienie danego zdarzenia Z_1 przekreśla możliwość pojawienia się zdarzenia Z_2 (niepowodzenie w walce o uchwycenie i opanowanie przyczółka uniemożliwia potęgowanie uderzenia).
- wystąpienie zdarzenia Z_1 nie wpływa na wystąpienie zdarzenia Z_2 (odtworzenie zdolności bojowej przez formacje odwodowe nie powoduje ograniczenia tempa działania przez jednostki pierwszego rzutu).

Z punktu widzenia prognozowania działań przeciwnika najważniejszą sprawą przy budowie scenariuszy, bez względu na to, czy przybierze on formę zdań retrospektywnych, czy prospektywnych, jest określenie relacji między zdarzeniami. Wymaga to rozpoznania podstawowych elementów badanego systemu rzeczywistego oraz ich głównych motywów działania (położenie elementów ugrupowania bojowego/operacyjnego oraz przewidywane zadania), zidentyfikowania głównych zmiennych i zależności opisujących zachowanie badanego systemu (czynniki środowiska działania i zasady prowadzenia operacji), określenia zdarzeń istotnych dla przebiegu procesów, szczególnie tych, które wpływają na przebieg procesów i są przez nie kształtowane, a w końcu oceny wpływu poszczególnych zdarzeń na inne zdarzenia (np.: realizacja zadań przez siły pierwszego rzutu umożliwia wprowadzenie do walki odwodu).

Ranga przywiązywana do kolejnych etapów analizy zależy od przyjętej metody pisania scenariuszy. Możliwe są tu dwa podejścia. Pierwsze to budowanie scenariuszy w postaci zbioru zdań prospektywnych. Scenariusze te przedstawiają obecną tendencję kształtowania się parametrów przeniesioną w przyszłość. Wychodzi się tu z założenia, że i w przyszłości będą dominować te same tendencje, które kształtują obecną sytuację (potencjalny przeciwnik będzie realizował zadania według obowiązujących doktryn). Są to tzw. scenariusze standardowe lub scenariusze bez niespodzianek. Drugie podejście można określić jako retrospektywne. Punktem odniesienia jest tu pewien moment w przyszłości.

Tak, więc punktem wyjścia jest określenie pożądanego stanów przyszłości, najczęściej w postaci zbioru przyszłych celów(np.: określenie potencjalnych celów operacji przeciwnika – zajęcie obszaru Pomorza Zachodniego – jak?). Scenariusz, zatem w tym przypadku obejmuje ciąg zdarzeń i relacji między nimi, łącząc pożądaną przyszłość z istniejącą terażniejszością. Analizę podstawowych typów scenariuszy przedstawiono w tabelicy w załącznikach do pracy.

Wobec powyższych faktów, można stwierdzić, że cechą wspólną dla obu podejść jest rozpoznawanie terażniejszości. Różnice między nimi wynikają z przyjmowanych systemów wartości i postrzegania rzeczywistości. Scenariusze prospektywne tkwią silnie w terażniejszości, podczas gdy retrospektywne dotyczą wszystkich faz procesu projektowania.

Efektywność techniki scenariuszy zależy w znacznym stopniu od rozpatrywanego problemu. Trudno ją określić, wprost, ponieważ na efekty wpływa wiele różnorodnych czynników (szczególnie wartość posiadanych zasobów informacyjnych o potencjalnym przeciwniku). Jest to technika bardzo pomocna w uzyskiwaniu odpowiedzi m.in. na pytania: jak zachowywać się będzie system (rozumiany jako określone zgrupowanie wojsk przeciwnika), jeżeli zmienią się warunki zewnętrzne? oraz co się stanie, jeżeli nastąpi określona sytuacja w trakcie rozwoju systemu? Za jej pomocą możemy rozpoznawać możliwe warianty przeszłości, z których żaden nie musi zostać zrealizowany⁷.

3.3 TECHNIKI TWÓRCZEGO MYŚLENIA

Jest kilka metod i technik sprzyjających twórczemu myśleniu⁸. Podczas generowania wariantów, w tym także wariantów działania przeciwnika można stosować metody heurystyczne. Wynika to głównie z faktu, iż "heurystyka" bywa określana jako dyscyplina zajmująca się metodami rozwiązywania problemów w warunkach niepełnej informacji, a taką właśnie sytuacją problemową jest

⁷ Trzeba pamiętać, że tylko potencjalny przeciwnik tak naprawdę zna swoje własne plany, oficerowie rozpoznania określają jedynie prawdopodobieństwo jego działania.

⁸ Zob. Z. Ścibiorek, *Podjęcie decyzji*. Warszawa 2003, s. 139.

ocena przeciwnika. W podejściu heurystycznym wspomniany niedostatek informacji kompensowany jest intuicją oceniającego. Dlatego zapewne metody heurystyczne są coraz częściej wykorzystywane w praktycznej działalności zespołów prognozujących rozwój sytuacji w warunkach ryzyka. Wynika to głównie z tego, że charakteryzują się niekonwencjonalnym podejściem do problemu, szerokim zakresem zastosowania i co najważniejsze ograniczonością czasową, w której następuje znalezienie rozwiązania.

W literaturze przedmiotu podkreśla się fakt, że metody heurystyczne, określone jako metody twórczego rozwiązywania problemów, są stosowane zarówno w cyklu podejmowania decyzji jak i w prognozowaniu⁹. Nazwa "metody heurystyczne" pochodzi od greckiego słowa *heurisko* znajduję, odkrywam, zatem heurystyka to umiejętność wykrywania nowych faktów i relacji między faktami oraz dochodzenia w ten sposób do nowych prawd. Z kolei prognozowanie heurystyczne to przewidywanie nowych obrazów rzeczywistości, niekoniecznie dających się opisać za pomocą analizy przeszłości. Metody heurystyczne nazywane są również intuicyjnymi, bo opierają się głównie na intuicji i wyobraźni oraz dużej wiedzy i doświadczeniu ekspertów. Z powyższego stwierdzenia wynika, że prognozujący przyszłe działanie potencjalnego przeciwnika oficer rozpoznania, musi być doświadczony operacyjnie i wyszkolony specjalistycznie.

Kryterium wiedzy i doświadczenia stanowi o doborze ekspertów/specjalistów. Ekspert to osoba (cywilna lub wojskowa), która ze względu na swoją specjalność naukową i osobowość, została zaproszona do udziału w spotkaniu mającym wygenerować prognozę rozwoju sytuacji. Założeniem głównym metod heurystycznych jest teza, że trafność sądów grupowych jest wyższa niż ekspertów indywidualnych. Z punktu widzenia oceny przeciwnika istnieją dwa rodzaje ekspertów: posiadający wiedzę ogólną operacyjno-strategiczną i specjaliści rodzajów wojsk (sił zbrojnych). Udział w intuicyjnym prognozowaniu powinni brać jedni i drudzy. Rozróżnia się przy tym dwa sposoby angażowania ekspertów: symetryczny (kilku ekspertów

⁹ Por. J. Antoszkiewicz, *Metody heurystyczne*, Warszawa 1986.

rozwiązuje ten sam problem – np.: powietrzno-lądowa operacja zaczepna potencjalnego przeciwnika na kierunku nadmorskim) i asymetryczny (różni eksperci rozwiązują różne aspekty problemu).

Liczebność oraz struktura grupy ekspertów może być zróżnicowana. Ważne jest jednak, aby przy wyborze ekspertów były brane pod uwagę następujące kryteria:

- uniwersalność i wszechstronność, zainteresowanie przyszłością w połączeniu ze specjalizacją z różnych dziedzin wiedzy – specjalistów rodzajów wojsk lub sił zbrojnych;
- liczebność grupy umożliwiająca reprezentowanie różnych poglądów;
- niezależność myślenia, niezależna wizja przyszłości.

W literaturze przedmiotu przeważa pogląd, iż grupy niejednorodne pod względem reprezentowanych specjalności i doświadczenia są bardziej trafne w swoich opiniach niż grupy jednorodne. Nie są też odosobnione poglądy, aby grupy eksperckie miały w swym składzie osoby spoza branży i tu najczęściej wymienia się logików. Z Ścibiorek prezentuje pogląd, że skład grupy powinien być następujący¹⁰:

- specjaliści z danej dziedziny powinni stanowić 40-70%,
- specjaliści z dziedzin pokrewnych - 20-30%,
- osoby nie związane z problemem - 10-30%.

Do najbardziej popularnych metod heurystycznych, opartych na opinii ekspertów, należy *burza mózgów* i *metoda delficka*.

Burza mózgów jako jeden ze sposobów generowania pomysłów, powstała w latach trzydziestych w USA. Twórcą jej był A. F. Osborn. Inne spotykane nazwy tej metody to: metoda odroczonego wartościowania, brainstorming, metoda twórczej dyskusji, sesja pomysłowości, twórcza dyskusja. Metodę tę stosowano w latach pięćdziesiątych minionego wieku jako sposób systemowego szkolenia twórczego. Z koncepcji *burzy mózgów* wywodzą się też wszystkie metody, mające na celu odkrywanie nowych idei i doprowadzanie do

¹⁰ Z. Ścibiorek, *Podjęmowanie decyzji*. Wyd. cyt., s. 141.

jednomyślności pewnej liczby osób na podstawie myślenia intuicyjnego. Obecnie istnieje wiele odmian tej techniki, jednak większość jej wariantów opiera się na opracowanych pierwotnie zasadach, które brzmią następująco¹¹: wszelka krytyka zgłaszanych pomysłów jest wykluczona; konieczna jest swobodna atmosfera dyskusji, sprzyjająca zgłaszaniu wszelkich pomysłów pojawiających się w umysłach uczestników. Powinno się dążyć do zgromadzenia możliwie dużej liczby pomysłów, gdyż wraz z jej zwiększeniem wzrasta prawdopodobieństwo pojawienia się pomysłu optymalnego. Uczestnicy sesji powinni pamiętać, że duże znaczenie oprócz zgłaszanych własnych pomysłów ma ulepszanie i rozwijanie pomysłów zgłaszanych przez innych uczestników oraz kombinowanie szeregu pomysłów wcześniej zgłoszonych. Istotne jest także, aby:

- zgłaszać wszystkie pomysły, nawet te, które wydają się nierealne, ponieważ po dopracowaniu mogą okazać się one bardzo korzystne; prezentować pomysły jasno i zwięźle;
- łączyć i doskonalić pomysły - duża ich liczba sprzyja tworzeniu z nich kombinacji, co zwiększa prawdopodobieństwo znalezienia optymalnego rozwiązania;
- zgłaszać nasuwające się sugestie bez wyczekiwania na swoją kolejną wypowiedź;
- wykorzystywać i rozwijać pomysły innych uczestników, a więc brak autorstwa pomysłów, są one własnością grupy.

Dla zwielokrotnienia efektów poszukiwań twórczych, rozdzielono fazę tworzenia pomysłów od fazy oceniania. Z praktyki jednoznacznie wynika, iż powstrzymanie się od krytyki (oceny) w fazie generowania pomysłów – wariantów działania przeciwnika i przesunięcie jej na później ma duże znaczenie dla efektywności pracy twórczej, pobudza do tworzenia pomysłów, niejednokrotnie pomysłów oryginalnych, niekonwencjonalnych – pozadoktrynalnych rozwiązań użycia sił i środków przeciwnika. Na ogół spośród grona ekspertów tworzy się dwa rodzaje zespołów zadaniowych. Pierwszy to zespół twórczy, którego celem jest tworzenie pomysłów. Drugi to zespół

¹¹ zob. J. Koziół, *Decyzje w dowodzeniu*, Warszawa 1998.

oceniający, którego celem jest analiza i ocena zebranych pomysłów, a następnie opracowywanie wariantów rozwiązania danego problemu.

Kontynuacją i modyfikacją techniki *burzy mózgów* jest nominalny proces grupowy. Rezygnuje się w nim z wymiany wypowiedzi, która może ograniczać uczestników zespołu. Członkowie grupy opracowują pomysły samotnie, ale w tym samym czasie i pomieszczeniu. Następnie dzielą się swoimi rozwiązaniami, aby w wyniku sformułowania określonych wniosków wygenerować zasadniczy prawdopodobny wariant potencjalnego zagrożenia.

Burza mózgów jest sposobem na rozwiązywanie problemów w krótkim czasie, a największe efekty można osiągnąć, rozwiązując problemy niezbyt skomplikowane. Koszt pracy grupy ekspertów jest niewielki, a rezultaty zazwyczaj bardzo duże. Zrozumiałe jest więc, że istnieje wiele odmian tej techniki twórczego myślenia. Najczęściej stosowane to: jednoosobowa i mieszana *burza mózgów*, *Philips 66 Buzz Session* oraz *metoda 635*.

Metoda delficka wywodzi się od nazwy starożytnego miasta gdzie w świątyni Apollina kapłanki przepowiadały przyszłość. Za wzór tej metody można uznać praktykę stosowaną w Watykanie na zgromadzeniach kardynałów, której celem było doprowadzenie, mimo opinii przeciwstawnych, do koniecznej i stosunkowo szybkiej zgodności poglądów - konsensusu. Metoda delficka wywodzi się z *burzy mózgów* i polega na badaniu opinii ekspertów, a dotyczy prawdopodobieństwa lub czasu zajścia przyszłych zdarzeń. Uzyskaną prognozą jest zgodny osąd osób kompetentnych na określony temat, tzn. prawdopodobieństwa lub czasu zajścia przyszłych zdarzeń w złożonej sytuacji polityczno-militarnej np.: rozwój sytuacji polityczno-militarnej w Iraku. Powszechnie wymienianymi zaletami tej metody są:

- niezależność opinii ekspertów - o indywidualną wypowiedź proszony jest jednocześnie każdy uczestnik na każdym etapie przy czym nie zna on wypowiedzi sformułowanych przez pozostałych uczestników;
- anonimowość wypowiedzianych sądów bowiem zapewniana je użycie ankiety, dającej możliwość wypowiedziania sądów

zapewniana jest niekoniecznie popularnych, wyrażania innego zdania niż zwierzchnik lub zmiany poglądu wcześniej sformułowanego:

- wieloetapowość postępowania (wykorzystująca efekt sprzężenia zwrotnego) to rezultat starannie zaplanowanego programu następujących po sobie ankiet (kierowanych do ekspertów, przeplatanych informowaniem i podawaniem zbiorczych opinii ekspertów);
- uzgadnianie i sumowanie opinii osób kompetencyjnych – badanie prowadzi się korespondencyjnie i dlatego rezultatem są zwięzłe pisemne określenia zakresów zbieżności i rozbieżności. Zwykle prognozą jest opinia większości zgodnych uczestników badania.

Metoda delficka stosowana jest do rozwiązywania problemów złożonych i dotyczących przyszłości w kontekście podjęcia stosownych decyzji do zapobiegania określonym zagrożeniom lub konfliktom. Metoda delficka jest atrakcyjnym, chociaż ciągle eksperymentalnym, sposobem pokonywania niektórych trudności napotykanym przy stosowaniu innych metod. Na ogół stosowana jest po to, żeby ułatwić porozumiewanie się i zapewnić perspektywę uzyskania zbieżnych opinii grupy o możliwych procesach rozwojowych w przyszłości. Dlatego metoda delficka stanowi próbę optymalizacji precyzji i jakości porozumiewania się w obrębie grupy dzięki systematycznemu badaniu - w obiektywnych warunkach - czynników istotnych dla danego problemu. W praktyce okazuje się, że największe korzyści, jakie daje metoda delficka, należy przypisać lepszemu komunikowaniu, które wynika z anonimowości. To właśnie anonimowość sprawia, że metoda delficka pozwala przezwyciężyć liczne bariery psychologiczne takie, jak: niechęć do zgłaszania niepopularnych poglądów, do wyrażania innego zdania niż zwierzchnik lub współpracownik czy też do zmiany stanowiska sformułowanego wcześniej. Anonimowość sprawia, że metoda delficka może być skutecznie stosowana w praktyce do zebrania różnych punktów widzenia na problemy kompleksowe w celu sformułowania ogólnego poglądu grupy, którego w przeciwnym razie nie dałoby się ujawnić.

Zaprezentowane najistotniejsze metody twórczego myślenia są możliwe do zastosowania podczas przygotowywanych dowódcy wariantów działania przeciwnika – scenariusza rozwoju sytuacji. To zaś, jaka metoda będzie zastosowana, zależy od wielu czynników, spośród których zasadniczą rolę odegra, głównie jej złożoność sytuacji operacyjno-taktycznej oraz możliwość skorzystania z zespołu specjalistów (ekspertów)¹².

3.4 TECHNIKA WZORCÓW IDEALNYCH

Technika wzorców idealnych (metoda twórcza, metoda G. Nadlera) ma uniwersalne zastosowanie do projektowania systemów. Jest uważana za technikę, która spowodowała ogromne zmiany w dotychczasowym podejściu do usprawnienia i projektowania systemów. W literaturze polskiej została opisana w wielu publikacjach¹³ dając początek całej rodzinie technik prognostycznych. Praktycznie jest stosowana w usprawnianiu organizacji i zarządzania oraz projektowaniu technicznym. Właśnie aspekt organizacyjny można wykorzystać w procesie oceny przeciwnika. Podstawowe założenia techniki wskazują, że:

- 1) system rozważa się z możliwie najszerszego punktu widzenia (dotyczy poziomu dowodzenia przeciwnika),
- 2) bada się system z punktu widzenia jego przyszłego rozwoju (jaki cel zamierza osiągnąć przeciwnik w wymiarze politycznym i militarnym),
- 3) analizuje się stan idealny (położenie przeciwnika po wykonaniu zadania), który następnie sprowadza się do bazy realnej (aktualna sytuacja wyjściowa sił przeciwnika i jego możliwości),
- 4) racjonalne działanie wynika z analizy całościowej idealnej koncepcji (etapy realizacji celu przez wojska przeciwnika w aspekcie czas, przestrzeń, siły).

Dokładana analiza techniki wzorców idealnych umożliwia wskazanie założeń szczegółowych do prawidłowego działania:

¹² Z. Ścibiorek, *Podjęmowanie decyzji*. Wyd. cyt., s. 145.

¹³ Zob. J. Kisielnicki, *Metody systemowe*. Wyd. cyt., s. 231-235.

1) funkcjonowanie jednostki organizacyjnej wymaga określenia trzech podstawowych elementów: celu, środków (wojska przeciwnika) i organizacji (sposobu użycia sił),

2) elementy są powiązane z sobą i wzajemnie na siebie oddziałują (każdy element ugrupowania realizuje określoną funkcję w planie działania przeciwnika),

3) system działania z kolei składa się z następujących podstawowych elementów:

- funkcji (zadania bojowego/operacyjnego),
- wejść/nakładów (sił przeznaczonych do realizacji zadania),
- przebiegu (np. w czasie, przestrzeni operacyjnej),
- oddziaływania ze strony otoczenia (środowisko obszaru operacji),
- wyposażenie (środki walki ich możliwości techniczno-taktyczne),
- czynności ludzkich (poziom zaangażowanie stanu osobowego, wyszkolenie, dyscyplina wykonawcza).

4) system działania jest usprawniany z następujących pozycji początkowych (stanów): stadium rozwoju (aktualny poziom realizowanego zadania), stan prawidłowy, czyli zadowolający, stan nieprawidłowy, czyli niezadowolający (np.: zatrzymanie natarcia na jednym z kierunków), w zależności od pozycji początkowej mamy do czynienia z twórczym zaprojektowaniem nowego systemu, ulepszeniem (np.: poprawa położenia wojsk przeciwnika w styczności, wysadzenie taktycznych desantów śmigłowcowych dla zwiększenia dynamiki natarcia) oraz usuwaniem niedociągnięć (np.: potrzeba osłony skrzydeł, możliwości wydzielenia oddziałów wydzielonych),

5) każdy z wymienionych w punkcie trzecim elementów, rozpatruje się w trzech aspektach: stanu obecnego (aktualne położenie wojsk przeciwnika), stanu możliwego do osiągnięcia (obiektów, do jakich zmierza przeciwnik), zmian, jakie należy wprowadzić w każdym z elementów w rozpatrywanym przedziale czasu (np.: wprowadzenie odwodu, osłona skrzydła, wsparcie śmigłowców),

6) punktem wyjścia opracowywania systemu jest wyobrażenie, co do stanu idealnego, który, może być osiągnięty tylko teoretycznie.

Biorąc pod uwagę wskazane powyżej rezultaty przeprowadzonych analiz można założyć, że procedura postępowania w procesie oceny przeciwnika omawianą techniką obejmuje następujące fazy:

I - sprecyzowanie zasadniczej funkcji (celu i zadania) określonego systemu działania (procesu, czynności – np.: przemieszczenie sił przeciwnika w obszar operacji). Istotne jest także ustalenie kryteriów oceny sprawności systemu, aby dały się zmierzyć (np.: tempo działania sił przeciwnika, straty bojowe). Jednocześnie należy określić czynniki ograniczające system (np.: wojskowo-geograficzne aspekty terenu, prawdopodobny potencjał bojowy przeciwnika). Dla systemów złożonych wydziela się podstawy i ustala odpowiednie funkcje cząstkowe (np.: możliwości rodzajów wojsk w zakresie wsparcia działań, wydolność systemu logistycznego).

II - zaprojektowanie idealnego rozwiązania systemu. G. Nadler nazywa to twórczym¹⁴, ustaleniem koncepcji systemu idealnego.

III - zbieranie danych potrzebnych do szczegółowego rozwiązania problemu. Przykładowo są to struktura wojsk przeciwnika i wyniki eksperymentów

(w tym przypadku symulacji walki).

IV - ustalenie różnych wariantów rozwiązań cząstkowych (opracowanie wariantów działania).

V - wybór rozwiązania z uwzględnieniem rozwiązania idealnego i wariantów rozwiązań składników systemu (scenariusz działania - prognoza zagrożenia).

VI - opracowanie rozwiązania w szczegółach (oleat zdarzeń, kalkulacje operacyjno-taktyczne).

¹⁴ Zob. Kisielnicki J., *Metody systemowe*. Wyd. cyt., s. 233.

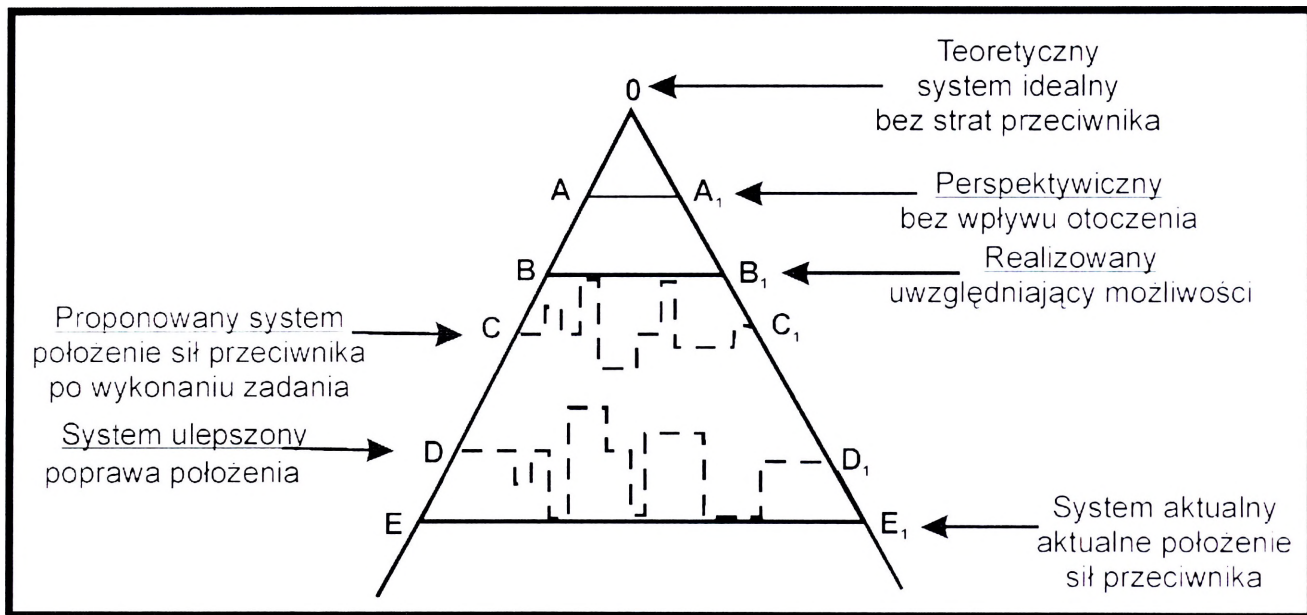
VII - analiza części składowych systemu rozpoznana wojsk własnych i wprowadzenie zmian do planu zbierania informacji.

VIII - kontrola opracowanego systemu (wybór dla systemu rozpoznania punktów i rejonów szczególnego zainteresowania).

IX - realizacja – wdrożenie planu rozpoznania.

X - ustalenie efektów, jakie przynosi system (działanie przeciwnika) i sprawdzenie jego funkcjonowania (poprzez wykorzystanie źródeł rozpoznawczych).

W polskiej i światowej literaturze często przedstawia się system idealny w formie tzw. trójkąta Nadlera.

Rys. 3.3. Trójkąt Nadlera

Podstawa trójkąta EE-1 obrazuje obecny stan realizacji zadania przez siły przeciwnika. Wierzchołek 0 obrazuje (zero kosztów – działanie przeciwnika bez strat własnych), sytuację oczywiście nierealną. Linia AA-1 reprezentuje stan idealny (możliwy do osiągnięcia bez uwzględnienia wpływu środowiska), teoretycznie możliwy do uzyskania. Linia BB-1 to stan idealny już możliwy do uzyskania posiadanymi środkami z uwzględnieniem poniesionych strat bojowych. Szczegółowa analiza stanu idealnego BB-1 stwarza możliwość zrealizowania systemu CC-1, w którym w poszczególnych elementach koszty, a więc obniżenie potencjału bojowego i możliwości opanowania założonych obiektów natarcia sił przeciwnika kształtują się na różnym poziomie (stąd linia

łamana). Linia łamana DD-1 obrazuje poziom rozwiązania, który jest możliwy do osiągnięcia za pomocą dotychczasowych metod (nie Nadlera), czyli jedynie przy zastosowaniu tradycyjnych metod oceny przeciwnika.

3.5 FORMY OCENY PRZECIWNIKA

Forma jest elementem określającym cechą zewnętrzną procesu oceny przeciwnika. Forma bowiem to zewnętrzny kształt, postać, wygląd, ale także *układ skoordynowanych elementów, struktura, ustrój, przejaw, odmiana, sposób ułożenia szczegółów w jakąś całość, kształt, postać, figura, wygląd, zarys, sposób*¹⁵. Bazując na przedstawionej definicji oraz na wynikach analiz obserwowanych procesów w sztabach, można wyróżnić następujące formy przeprowadzania oceny przeciwnika:

- indywidualna ocena dokonywana przez osoby funkcyjne dowódcę, szefa (kierownika) komórki rozpoznawczej i innych zainteresowanych (np.: oficerowie rodzajów wojsk), która kończy się opracowaniem wniosków odnośnie wyników w postaci prognozy zagrożenia.
- zespołowa ocena prowadzona przez powołany przez dowódcę zespół oficerów specjalistów rodzajów wojsk (sił zbrojnych)¹⁶.

Najbardziej rozpowszechnioną na poziomie taktycznym jest forma indywidualnej oceny przeciwnika, której istotę stanowi w zasadzie samodzielna, praca analityczno-koncepcyjna prowadzona przez poszczególnych oficerów sztabu. Do oceny wykorzystywane są zbiory informacyjne, dostępne każdemu z zainteresowanych oraz napływające ze źródeł rozpoznawczych, które po opracowaniu i uogólnieniu dają możliwość stworzenia względnie pełnego obrazu sytuacji operacyjno-taktycznej przeciwnika. Pozyskana w ten sposób wiedza umożliwia wnioskowanie co do dalszego sposobu działania przeciwnika. Wyniki obserwacji bezpośredniej pracy operacyjnej oficerów w zakresie oceny przeciwnika pozwalają na wnioskowanie, że wynik końcowy oceny zależy od

¹⁵ *Słownik języka polskiego*, PWN Warszawa 1997, s. 203.

¹⁶ Każda forma ocena przeciwnika może być prowadzona z wykorzystaniem symulacji komputerowej lub ze wspomaganie komputerowym.

indywidualnych cech każdego oceniającego. BOWIEM percepcja informacji (zmysłowa i intuicyjna) jest uwarunkowana cechami osobowościowymi oficerów – analityków prowadzących działania na informacjach. Prawdziwą jest teza, że wiele cech można wykształcić w procesie edukacji. Jednak sposób i zakres wiedzy nabytej w okresie kształcenia zależy w dużej mierze od indywidualnych cech każdego człowieka. W odniesieniu do działalności rozpoznawczej w tym do problematyki wykorzystania zbiorów informacyjnych w procesie oceny przeciwnika i prognozowania zagrożenia należy wskazać dwie metody postępowania.

Metoda kalkulacyjna polega na ocenie przeciwnika i prognozowaniu zagrożenia w oparciu o znajomość potencjalnych zamiarów politycznych i militarnych przeciwnika. Podstawą zastosowania tej metody są zasoby informacyjne zespołu rozpoznania obejmujące strukturę sił zbrojnych, ich położenie i znajomość stosowanych zasad walki. Z przeprowadzonych obserwacji wynika, że metoda jest stosowana w sytuacjach dysponowania stosunkowo dużą ilością czasem oraz zbiorami wiarygodnych informacji o przeciwniku.

Pierwszym etapem działania oficerów rozpoznania jest określenie przypuszczalnego celu działania. Następnie na podstawie posiadanych zbiorów informacyjnych następuje ustalenie globalnego potencjału bojowego sił zbrojnych przeciwnika, a w dalszej kolejności podzielenie sił i środków na poszczególne, wynikające z wojskowo-geograficznej oceny obszaru kierunki operacyjne, z uwzględnieniem zakładanych priorytetów przeciwnika. Na podstawie skalkulowanego potencjału oraz dysponując zbiorem informacyjnym obejmującym zasady bojowego wykorzystania (taktyki i sztuki operacyjnej) wojsk, określane są możliwości poszczególnych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów. W efekcie zostaje określona liczba zadań pośrednich, jakie muszą zrealizować siły przeciwnika dążąc do realizacji celu głównego (końcowego). Drugim etapem jest opracowanie wzorca doktrynalnego i na tej podstawie określenie prawdopodobnego sposobu działania. Budowa wzorca doktrynalnego opiera się na zbiorach informacyjnych zawierających podstawowe

normy taktyczne i zdolności rodzajów wojsk w zakresie realizacji zadań bojowych w aspekcie parametrów czasu, sił i przestrzeni. Podsumowując, metoda kalkulacyjna polega na ustaleniu poziomu militarnego zaangażowania przeciwnika do realizacji zadań na określonym kierunku.

Metoda heurystyczna opiera się głównie na intuicji i wyobraźni oraz dużej wiedzy i doświadczeniu oficerów rozpoznania prowadzących ocenę przeciwnika i prognozujących potencjalne zagrożenie. Zatem może być stosowana wyłącznie przez personel posiadający stosowne nawyki i umiejętności. Wiedzy rozpoznawczej nie można opanować inaczej jak tylko poprzez długoletnią praktyczną działalność w zespole analizy i oceny zagrożenia oraz w czasie wielu złożonych treningów specjalistycznych i ćwiczeń dowódczo-sztabowych. Wydaje się, że wykorzystanie technik heurystycznych należy dostrzegać w sytuacjach, gdy występują duże braki informacyjne a przeciwnik prowadzi intensywne działania dezinformacyjne. Eksperci z zakresu rozpoznania podkreślają, że największą wadą metody heurystycznej może być rutyna, bowiem wieloletnie doświadczenie może stać się przyczynkiem do szablonowej oceny przeciwnika, która będzie obarczona dużym błędem.

Końcowym etapem oceny przeciwnika prowadzonej w sztabie w tej formie jest konfrontacja wniosków wyciągniętych przez poszczególnych oceniających w zakresie kreowania potencjalnego sposobu działania przeciwnika, który stanowi podstawę szczegółowego planowania działań operacyjnych lub taktycznych.

Inny przebieg ma forma zespołowej oceny przeciwnika. Zespołowa ocena przeciwnika oznacza podejmowanie działań przez grupę składającą się z kierownika i jego podwładnych. Grupowe podejmowanie decyzji jest jednak także właściwe bardziej lub mniej formalnym grupom typu komitet, zespół zadaniowy (utworzony w celu oceny sytuacji kryzysowej), rada lub zarząd¹⁷. Ich istnienie i zachodzące tam procesy grupowego podejmowania decyzji stały się dzisiaj integralną częścią codziennego życia w większości organizacji, w tym

¹⁷ Zob. J. Supernat, *Techniki decyzyjne i organizatorskie*, Wyd. cyt.

także organizacji wojskowych skupiających w swych strukturach specjalistów różnych dziedzin. Do zalet zespołowej oceny przeciwnika należy to, że:

1. Zespół dysponuje większą całkowitą wiedzą niż jeden specjalista, co chyba zresztą przesądza o tym, że grupy robocze są często wykorzystywane do przygotowania i prognozy rozwoju sytuacji w aspekcie możliwości potencjalnego przeciwnika (połączona wiedza z zakresu działań operacyjnych wojsk lądowych i specjalisty do spraw sił powietrznych, walki elektronicznej czy wsparcia ogniowego). W istocie grupa jest narzędziem, które pozwala skupić wiedzę i doświadczenie pewnej liczby osób na określonym problemie.

2. Zespół zapewnia różne perspektywy i podejścia do problemu oceny przeciwnika, a to dzięki zróżnicowaniu wiedzy, doświadczenia, umiejętności jej członków. Interakcje między nimi pomagają przełamać niektóre bariery efektywnego decydowania. Grupa stanowi nadto podporę i stymulator twórczej wyobraźni.

3. Decydowanie zespołowe zapewnia uczestnictwo i tym samym zwiększa akceptację dokonanego wyboru oraz poczucie odpowiedzialności za jego realizację (oficerowie zespołu analizy i oceny zagrożenia pełniej akceptują opracowany potencjalny scenariusz rozwoju sytuacji, niż wizje działania przeciwnika narzuconą przez dowódcę).

4. Decydowanie zespołowe zwiększa zrozumienie wybranego kierunku działania i zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia nieporozumień (czyli problemów z komunikacją interpersonalną) w trakcie jego realizacji.

Z zespołową oceną przeciwnika związane są także określone zagrożenia postrzegane jako wady. Do zasadniczych zaliczono:

1. Najbardziej oczywistą wadą zespołowej oceny przeciwnika jest czas niezbędny do wypracowania akceptowalnego przez zespół wariantu działania (podjęcia decyzji). Dyskusja, przedstawianie stanowisk i wyjaśnianie nieporozumień, poszukiwanie kompromisu i sam wybór kierunku działania często wymagają znacznej ilości czasu. Należy więc unikać zespołowej oceny przeciwnika w sytuacji, gdy czas jest czynnikiem krytycznym.

2. Kolejną wadą jest możliwość zdominowania dyskusji zespołowej i procesu wyboru kierunku działania przez jednostkę lub jednostki dysponujące największą wiedzą lub obdarzone autorytetem nieformalnym. Dominacja jednego lub kilku uczestników może spowodować brak gotowości pozostałych do uczestnictwa w procesie oceny i tym samym pozbawić zespół korzyści wynikających z aktywnego uczestnictwa wszystkich jej członków (a więc ich sumarycznego wykorzystania wiedzy).

3. Kolejną wadą jest zjawisko, gdy w trakcie dyskusji zostaje zaakceptowany pierwszy wariant działania, który wydaje się cieszyć silnym poparciem większości członków (lub tylko jej krzykliwej mniejszości). Ewentualne dalsze, lepsze warianty działania (zgłoszone po zaakceptowaniu pierwszego) mają tylko niewielkie szanse na poważną analizę i akceptację czasem nawet pomimo faktu, że wydają się bardziej racjonalne w wykonaniu.

4. Pojawienie się kilku możliwych kierunków działania powoduje, że członkowie zespołu wybierają ten, który im najbardziej osobiście odpowiada. Preferencje członków zespołu często biorą górę nad dążeniem do znalezienia najlepszego rozwiązania, czego rezultatem jest wariant kompromisowy o niskiej jakości merytorycznej ale uwzględniający konsensus członków zespołu.

5. Zespół potrafi wywierać bardzo poważny nacisk na jednostki (oficerów specjalistów rodzajów wojsk lub sił zbrojnych), aby dostosowały się do utrwalonych lub oczekiwanych wzorów zachowania. Nacisk taki może być poważnym problemem w procesie zespołowej oceny przeciwnika. W rezultacie, oficer-specjalista mając uzasadnione wątpliwości co do rozwiązania proponowanego w trakcie pracy zespołu przez innego specjalistę, nie ujawnia ich w celu utrzymania dobrej atmosfery i grupowej solidarności. Tak więc nacisk na zachowanie się zgodne z oczekiwaniem spójności może powstrzymać krytyczną ocenę zgłaszanych rozwiązań (wariantów działania). Intensywny nacisk grupy na jednomyślność i spójność z czasem może doprowadzić do zjawiska myślenia grupowego (groupthink), a więc obniżonej sprawności intelektualnej, gorszej oceny rzeczywistości i gorszego wariantu.

6. Wreszcie zespołowa ocena przeciwnika jest często bardziej skrajna (bardziej ryzykowna lub bardziej ostrożna) niż oceny, które byłyby podjęte przez jej poszczególnych członków. Tendencja ta, znana jako polaryzacja grupowa, oznacza w istocie wyeksponowanie, poprzez dyskusję grupową, początkowych stanowisk, jakie poszczególni członkowie wnoszą do grupy. Na przykład, jeżeli członkowie zespołu są na początku skłonni do ryzyka jedynie w nieznacznym stopniu. Rozproszenie odpowiedzialności za ocenę na wszystkich uczestników może prowadzić do opracowania ryzykownego wariantu działania. W związku z powyższym efekt polaryzacji występuje albo w postaci przesunięcia ryzykownego (przesunięcia w stronę ryzyka: ocena zespołowa jest bardziej ryzykowna aniżeli ocena indywidualna), albo w postaci przesunięcia konserwatywnego (przesunięcia w stronę ostrożności: ocena zespołowa jest bardziej ostrożna niż ocena indywidualna), tak więc na skutek efektu polaryzacji zespołowa ocena przeciwnika może się zasadniczo różnić od ocen indywidualnych i to nawet wówczas, gdy obydwie oparte są na identycznych faktach i informacjach.

Przeprowadzone analizy wskazywałyby na to, że oceny zespołowe są bardziej konserwatywne (ostrożne), jednak z badań (obserwacja bezpośrednia zajęć grupowych ze studentami) wynika coś przeciwnego: zjawiskiem ogólnym i powszechnym w grupie jest przesunięcie w stronę ryzyka, a więc oceny zespołowe są bardziej ryzykowne. W literaturze przedmiotu istnieje kilka hipotez wyjaśniających przesunięcie w stronę ryzyka¹⁸:

a) hipoteza o dyfuzji (podziale) odpowiedzialności. Z każdą decyzją wiąże się określona odpowiedzialność, wywołująca często stres i stan lękowy. Zgodnie z tą hipotezą zespół oceny przeciwnika podejmuje bardziej ryzykowne decyzje, ponieważ odpowiedzialność za nie rozkłada się na wszystkich jej członków. Fakt ten redukuje lęk przed niepowodzeniem i zwiększa poczucie osobistego bezpieczeństwa;

b) hipoteza o roli przywódcy. Zgodnie z tą hipotezą przywódcy preferują poziom ryzyka wyższy od przeciętnego. Dzięki dominacji w czasie

¹⁸ J. Supernat, *Techniki decyzyjne i organizatorskie*, wyd. cyt.

dyskusji grupowej potrafią przekonać pozostałych członków grupy, że podjęcie ryzyka jest opłacalne;

c) hipoteza o roli porównań społecznych (wewnątrzgrupowych). Ta hipoteza opiera się na założeniu, że ryzyko ma pozytywną wartość społeczną. Stąd oficerowie chcą być co najmniej tak ryzykowni, jak inni członkowie zespołu i godzą się na wariant grupowy, który jest bardziej ryzykowny od wariantu, jaki akceptują prywatnie;

d) hipoteza o zmianie użyteczności. Zgodnie z nią wymiana informacji w czasie dyskusji zespołowej wpływa na zmianę użyteczności (cenneści), jaką uczestnicy przypisują kierunkom działania i wynikom. Dzięki procesom grupowym zmienia się również użyteczność ryzyka, a dokładniej zachodzi zjawisko konwergencji, które polega na tym, że subiektywne wartości przypisywane ryzyku poszczególnych członków grupy stają się zbieżne.

Przedstawione uwarunkowania grupowej oceny przeciwnika nie umniejszają w żadnym stopniu jej zasadności. Należy bowiem zakładać, że każdy zespół, którego członkowie reprezentują różne specjalności wojskowe osiągnie lepsze rezultaty działania ponieważ uwzględni złożone problemy operacyjne przez pryzmat odmiennych uwarunkowań. Uzyskane wyniki badań wskazują, że zespołowa ocena przeciwnika dominuje w sztabach na poziomie komponentu wojsk lądowych (korpus) oraz dowództwach operacji połączonych, natomiast na poziomie związku taktycznego i niżej realizowana jest w zintegrowanych zespołach rozpoznania.

4. ROZPOZNAWCZE PRZYGOTOWANIE POLA WALKI W OPERACJACH STABILIZACYJNYCH

Operacje stabilizacyjne promują i ochraniają narodowe interesy państwa przez oddziaływanie restrykcyjne, embarga, wpływanie na politykę i rozpowszechnianie stosownej informacji w środowisku operacji oraz przez łączenie działań w zakresie wsparcia pokojowego rozwoju, pomocy w stabilizacji działalności państwowej i reakcjom wymuszonym w odpowiedzi na kryzys¹.

Wojska realizują cele operacji stabilizacyjnej przez zaangażowanie i odpowiedź adekwatną do zagrożenia. Działania wojskowe, które wspierają operacje stabilizacyjne są zróżnicowane, ciągłe i często długoterminowe. Ich celem jest promowanie i podtrzymanie regionalnej i globalnej stabilności.

Siły zbrojne prowadzą operacje stabilizacyjne w dynamicznym środowisku. Operacje stabilizacyjne są nieliniowe i często prowadzone w izolowanych obszarach operacyjnych, a ponadto są to operacje bardzo intensywne. Dowódcy analizując każdą misję, dostosowują strukturę bojową (operacyjną), proces planowania i główne czynniki (zadanie, przeciwnik, teren i pogoda, oddziały będące do wykorzystania, czas dostępny, cywilne świadczenia) do konkretnej sytuacji.

Podczas każdej operacji, dowódcy stale dokonują ocen sytuacji i wzajemnych powiązań pomiędzy ich częściami składowymi. Jednakże operacje stabilizacyjne często wymagają by dowódcy (a w tym szczególnie ich sztaby) odeszli od standardowego procesu „informacyjnego przygotowania pola walki”² jaki realizują w czasie przygotowania klasycznych działań takich jak: natarcie czy obrona. Przeciwnik np. może być nieokreślony (terroryści) a jednocześnie jego potencjał bojowy trudny do wartościowania. Ponadto realizacja zadania (misji) może być prosta lub też bardzo złożona jak w czasie prowadzenia

¹ Field Manual No. *FM 3-0, Operations*, Headquarters Department of the Army Washington, DC, 14 June 2001, s 9-1.

² Zob. *Rozpoznanie wojskowe*, Doktryna połączona, Szt. Gen. 1531/2001 s. 42.

klasycznych działań bojowych lub w czasie operacji wymuszania pokoju. Z tego względu operacje stabilizacyjne mogą być zagrożeniem dla prowadzących działania, ponieważ przeciwnik może być trudny do zdefiniowania albo działania prowadzone będą w odizolowaniu. Jednocześnie będąc zależnym od postępu operacji (rozwoju sytuacji), złożoność każdego zadania będzie zmieniała się bardzo szybko.

W czasie analizy środowiska mogą być istotne różne czynniki i jednostki (oddziały), które można wykorzystać w operacjach. Dlatego też pytanie, co tworzy teren kluczowy?. Może zostać bardziej oparte na politycznych i społecznych podstawach niż na fizycznych cechach środowiska. Ponadto jednostki wyznaczone lub dostępne dla dowódcy mogą obejmować nie tylko typowe formacje bojowe, ale także siły policyjne, tłumaczy, robotników czy też wielonarodowe komponenty wojsk. Poziom integracji i spójności sił skomponowanych z różnych „grup” będzie kluczowym elementem dla powodzenia zadania.

Stwierdzono także, że odmienne jest rozważanie aspektu czasu w operacjach stabilizacyjnych. Bowiem jak wynika z badań cele operacji stabilizacyjnych nie mogą być osiągalne w krótkim okresie. Sukces często wymaga wytrwałości, długoterminowego zaangażowania do rozwiązywania złożonych problemów. Proces osiągnięcia tych celów może ciągnąć się latami. Działania stabilizacyjne wymagają szybkich decyzji na zmianę warunków operacji w odpowiedzi na nieoczekiwany zlokalizowany konflikt pomiędzy współzawodniczącymi grupami. Szczególnie krytyczne w operacjach stabilizacyjnych są cywilne aspekty środowiska. Ludność, rząd państwa gospodarza, organizacje niepaństwowe i międzynarodowe, mogą mieć znaczny wpływ na osiągnięcie stabilności w danym obszarze.

Ponadto można stwierdzić, że operacje stabilizacyjne są z natury złożone i wyznaczają wysokie wymagania dla małych jednostek (biorących w nich udział). W związku z tym, dowódcy małych jednostek (grup zadaniowych) muszą rozwinąć interdyscyplinarne umiejętności takie jak: techniki pertraktacji, utrzymujące się konflikty wewnętrzne (plemienne, religijne, etniczne itp.).

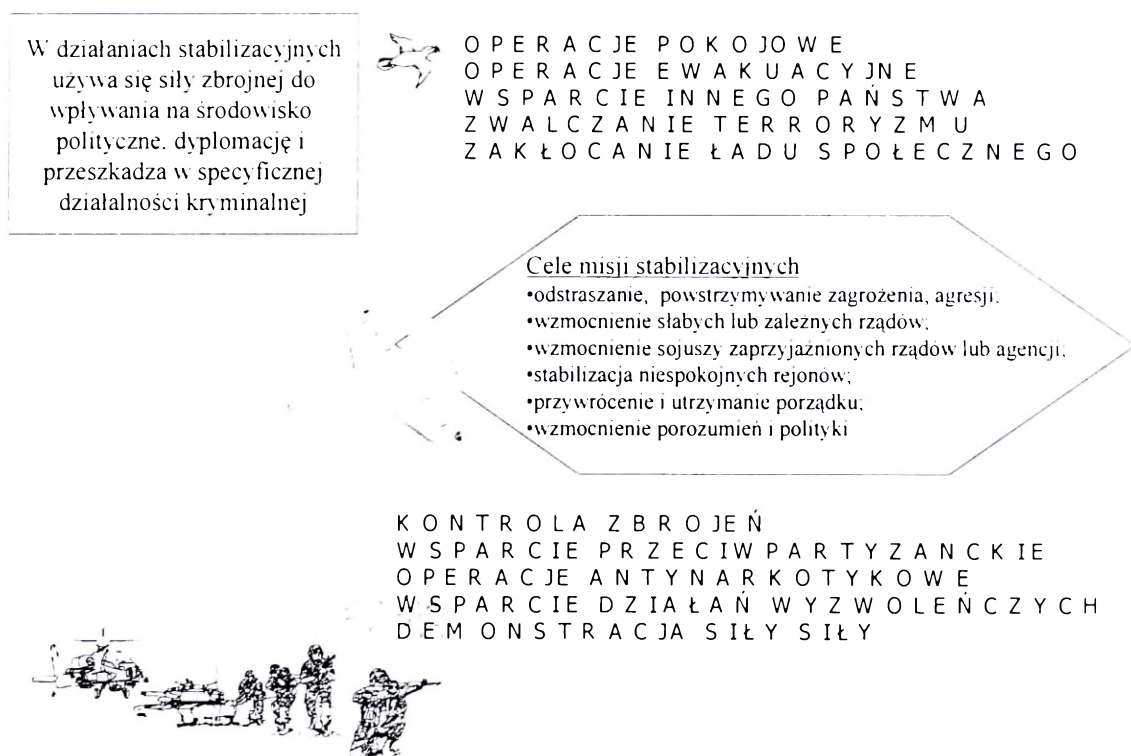
Uczestnicy sił pokojowych muszą być opanowani, aby wykonać zadanie pod presją opinii lokalnej i międzynarodowej. Żołnierze i jednostki w każdej sytuacji powinni być elastyczni, umieć przystosować się do określonego położenia. Często operacje stabilizacyjne przekształcają się (pod naciskiem politycznym) z operacji niemilitarnych w militarne i odwrotnie.

Oprócz tego operacje stabilizacyjne pomagają przywrócić praworządność w niestabilnych obszarach globu. Jednakże, zwykła obecność sił zbrojnych nie gwarantuje stabilności. Dlatego aby pokonać przeciwnika, który sprzeciwia się operacji stabilizacyjnej mogą być konieczne zarówno operacje ofensywne jak i obronne.

Siły zbrojne mogą prowadzić operacje stabilizacyjne przed rozpoczęciem działań wojennych, w czasie kryzysu, w czasie działań wojennych i po zakończeniu wojny. Przed rozpoczęciem działań wojennych operacje stabilizacyjne skupiają się na powstrzymaniu lub zażegnaniu konfliktu. W czasie kryzysu można rozwiązać konflikt lub zapobiec jego eskalacji. Natomiast podczas działań wojennych można udzielić zbrojnej pomocy lub doprowadzić do rozdzielenia walczących stron. Następnym etapem po działaniach wojennych w czasie operacji stabilizacyjnych to zapewnienia bezpieczeństwa otoczeniu, które pozwoli władzom cywilnym przejąć kontrolę. W literaturze przedmiotu można znaleźć różną systematykę operacji stabilizacyjnych, do dalszych rozważań przyjęto dziesięć typów (rys. 4.1):

1. Operacje pokojowe;
2. Operacje ewakuacyjne;
3. Wsparcie innego państwa;
4. Zwalczanie terroryzmu;
5. Operacje zagrożenia ładu społecznego;
6. Kontrola zbrojeń;
7. Wsparcie przeciwpartyzanckie (przeciwpowstańcze);
8. Operacje antynarkotykowe;
9. Wsparcie działań wyzwoleniczych;
10. Demonstracja siły.

Analizowany problem przedstawia techniki i procedury w trzyetapowym procesie Rozpoznawczego Przygotowania Pola Walki³ (RPPW) dla każdej operacji stabilizacyjnej w ramach głównej kategorii. W toku przeprowadzonych badań stwierdzono, że proces RPPW pozostaje stałym bez względu na rodzaj misji, środowisko, siły, zespoły (sekcje) sztabu lub ugrupowanie. Sztuka stosowania RPPW w operacjach stabilizacyjnych jest odpowiednim działaniem nawet w sytuacjach specyficznych. Każda kategoria operacji stabilizacyjnej wymaga analizy i eksponowania składowych procesu RPPW potrzebnego do przedstawienia sytuacji dowódcy i wsparcia procesu podejmowania decyzji (cyklu decyzyjnego).

Rys. 4.1. Operacje stabilizacyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie, FM 34-7, FM 100-20/AFP 3-20, Military Operations in Low Intensity Conflict, 5 December 1990 r.

Przewidując złożoność przyszłych konfliktów dotyczących kwestii socjopolitycznych XXI wieku stratedzy wojskowi zakładają w podejmowanych operacjach nowe aspekty. Zespół badawczy za najważniejsze uznał: naciski mniejszości narodowych, akcje humanitarne, międzynarodowy terrorizm,

³ Zob. *Rozpoznanie wojskowe, Doktryna połączona*, Szt. Gen. 1531/2001 s. 43.

konflikty ekonomiczne w nowej „globalnej wiosce”, a także sugestie Trzeciego Świata oraz współzawodnictwo w wyścigu zbrojeń⁴. Wyeksponowanie wszystkich elementów nie jest możliwe z powodu dynamiki zmian, jakie zachodzą we współczesnym świecie. Oczekiwania i nadzieje, jakie społeczeństwa wiążą z nowym porządkiem mogą być iskrą zapalną w systemie światowego bezpieczeństwa.

4.1. OPERACJE POKOJOWE

Termin „operacje pokojowe” kojarzy się przede wszystkim z Organizacją Narodów Zjednoczonych, która do końca lat osiemdziesiątych była w zasadzie jedyną organizacją międzynarodową prowadzącą tego typu działania. Zgodnie z zapisanym w Karcie Narodów Zjednoczonych jej podstawowym zadaniem, jakim jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa⁵. ONZ ma możliwość zastosowania określonych środków zbiorowych w celu zapobiegania zagrożeniom pokoju oraz tłumienia wszelkich aktów agresji. Środki te obejmują przewidziane w rozdziale VI Karty działania dyplomatyczne, polegające głównie na zaleceniach pokojowego rozwiązywania konfliktu przez zainteresowane strony zgodnie z odpowiednią rezolucją Rady Bezpieczeństwa⁶. Ponadto Rada Bezpieczeństwa może zastosować przewidziane w rozdziale VII Karty środki przymusu. Obejmują one sankcje ekonomiczne i polityczne, polegające na całkowitym lub częściowym wstrzymaniu kontaktów gospodarczych i komunikacji oraz na zerwaniu stosunków dyplomatycznych. Gdyby wymienione działania okazały się niewystarczające, Rada Bezpieczeństwa może użyć sił zbrojnych państw członkowskich do przeprowadzenia demonstracji siły, blokady lub innych operacji militarnych, jakie uzna za konieczne w celu utrzymania lub przywrócenia bezpieczeństwa⁷.

⁴ Por. Field Manual No. FM 100-20/ AFP 3-20, *Military Operations in Low Intensity Conflict*, 5 December 1990, i JCS Pub 3-07, *Joint Doctrine for Military Operations Other Than War* (Final Draft), July 1994.

⁵ *Karta Narodów Zjednoczonych oraz Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości*, Artykuł 1, Departament Informacji ONZ, Nowy Jork 1971 (wydanie w wersji polskojęzycznej), s. 6.

⁶ Tamże, Artykuł 33, s. 22.

⁷ Tamże, Artykuł 41 i 42, s. 25 i 26.

Karta Narodów Zjednoczonych nie zawiera jednak precyzyjnego określenia „operacji pokojowych”. Powszechnie używane pojęcie operacji utrzymania pokoju (*ang. Peacekeeping Operations*) pojawiło się wraz z pierwszymi operacjami podejmowanymi przez ONZ. Były to głównie, jak wynika z zebranych faktów operacje rozdzielająco - obserwacyjne, polegające na nadzorowaniu zawieszenia broni między zwaśnionymi stronami i pomocy w przestrzeganiu jego warunków. Obecnie określa się je często jako tradycyjne operacje pokojowe (*ang. Traditional peacekeeping*) lub operacje pokojowe pierwszej generacji.

Zróznicowanie form operacji pokojowych znajduje odzwierciedlenie w stosowanej terminologii. Pierwsze bardziej precyzyjne definicje zawarto w raporcie Sekretarza Generalnego ONZ zatytułowanym *Program dla Pokoju*⁸, przedstawionym w czerwcu 1992 r. W raporcie tym ówczesny Sekretarz Generalny, Boutros Boutros-Ghali, definiuje następujące rodzaje operacji pokojowych podejmowanych przez ONZ:

- dyplomacja prewencyjna (*ang. preventive diplomacy*), oznaczająca działanie mające zapobiegać powstawaniu sporów między stronami, przeciwdziałać przeradzaniu się istniejących sporów w konflikty zbrojne oraz ograniczać zasięg tych konfliktów w wypadku ich powstania. Dyplomacja prewencyjna może wymagać prewencyjnego rozmieszczenia sił (*ang. preventive deployment*), a w pewnych wypadkach również ustanowienia stref zdemilitaryzowanych;
- tworzenie pokoju (*ang. peacemaking*), oznaczające działanie mające doprowadzić do porozumienia między walczącymi stronami, głównie za pomocą środków przewidzianych w rozdziale VI Karty, działania te w pewnych wypadkach mogą wymagać zastosowania także środków przewidzianych w rozdziale VII, czyli operacji wymuszania pokoju (*ang. peace enforcement*);
- utrzymanie pokoju (*ang. peacekeeping*), oznaczające rozmieszczenie

⁸ Boutros Boutros-Ghali, *Program dla pokoju 1995 oraz Załącznik do Programu dla Pokoju*, PISM, Warszawa 1995.

sił ONZ w rejonie konfliktu, za zgodą wszystkich zainteresowanych stron, składających się zwykle z komponentu wojskowego, policyjnego i cywilnego. Utrzymanie pokoju jest operacją poszerzającą możliwości zarówno zapobiegania konfliktom, jak i tworzenia pokoju;

- budowanie pokoju (ang. *peacebuilding*), oznaczające wszelkie działania po konflikcie na rzecz utworzenia i wsparcia struktur zmierzających do umocnienia i utrwalenia osiągniętego pokoju w celu uniknięcia ponownego wybuchu konfliktu.

Według raportu, przedstawione powyżej rodzaje operacji pokojowych stanowią spójny system zapewnienia pokoju zgodnie z duchem Karty Narodów Zjednoczonych. W oficjalnych dokumentach i instrukcjach NATO występuje pojęcie *operacji wspierania pokoju* (ang. *peace support operation*), ujmowanych często, w odróżnieniu od typowych operacji bojowych, jako „operacje inne niż wojna” (ang. *operations other than war – OOTW*). Spotyka się również określenie tego typu operacji jako *operacje nie wynikające z artykułu V*. (z ang. *non-article V operations*) w odróżnieniu od operacji militarnych podejmowanych przez NATO w celu obrony terytorialnej integracji sojuszu i jego państw członkowskich, zgodnie z postanowieniami artykułu V. Traktatu Północnoatlantyckiego⁹.

Zgodnie z definicjami zawartymi w decyzji Komitetu Wojskowego NATO, MC 327¹⁰, operacje wspierania pokoju obejmują następujące rodzaje działań:

- zapobieganie konfliktom (ang. *Conflict prevention*) oznacza różne działania, zwłaszcza w ramach nakreślonych postanowieniami rozdziału VI Karty NZ, obejmujące misje dyplomatyczne, konsultacje, ostrzeżenie, inspekcje, monitorowanie i obserwację oraz prewencyjne rozwinięcie sił w celu zapobieżenia konfliktowi zbrojnemu;

⁹ *Multinational Force Command Authorities Handbook*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks 1995, s. 23-30.

¹⁰ Definicje zawarte w MC 327 *NATO Military Planning For Peace Support Operations* zob. *NATO Doctrine for Peace Support Operations*, Dyrektywa SACLANT i SHAPE, Bruksela 1995.

- tworzenie pokoju (ang. *peacemaking*) oznacza działania dyplomatyczne prowadzone po wybuchu konfliktu w celu doprowadzenia do przerwania walk i zawarcia porozumienia pokojowego. Działania te obejmują misje dobrych usług (ang. *good offices*), misje mediacyjne i rozjemcze, a także sankcje i izolowanie dyplomatyczne;
- utrzymanie pokoju (ang. *peacekeeping*) w wąskim znaczeniu obejmujące działania charakterystyczne dla tradycyjnych operacji pokojowych, zgodnie z postanowieniami rozdziału VI Karty NZ, polegające na rozwinięciu sił pokojowych za zgodą zwaśnionych stron, z zadaniem nadzorowania porozumienia o zawieszeniu broni, kontrolowania linii rozdzielenia i stref buforowych, rozbrajania i demobilizacji oddziałów zbrojnych zwaśnionych stron oraz kontroli granic. W szerszym znaczeniu utrzymanie pokoju może obejmować ponadto działania wspomagające udzielanie pomocy humanitarnej i opiekę nad uchodźcami. Operacje utrzymania pokoju mogą obejmować również zadania cywilne, takie jak monitorowanie działań policji, organizacji cywilnych i przeprowadzenia wyborów oraz przestrzegania praw człowieka;
- pomoc humanitarna (ang. *humanitarian aid*), obejmująca działania prowadzone w celu złagodzenia cierpienia ludności, zwłaszcza w sytuacji, gdy odpowiedzialne władze nie mogą, albo nie chcą takiej pomocy udzielić. Pomoc humanitarna może być prowadzona w ramach operacji wspierania pokoju lub jako całkowicie oddzielne zadanie;
- wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*) obejmujące działania zgodne z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ, polegające na wykorzystaniu środków militarnych do przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Operacje takie mogą być prowadzone w wypadku konfliktu międzypaństwowego i wewnętrznego, zwłaszcza w celach humanitarnych lub gdy przestały działać instytucje państwowe;

- budowanie pokoju (ang. *peacebuilding*) obejmujące działania po konflikcie zmierzające do umocnienia i utrwalenia rozwiązań politycznych w celu uniknięcia wznowienia konfliktu.

Brak jednoznacznej definicji współczesnych operacji pokojowych powoduje pewien chaos pojęciowy, sprzyjający utożsamianiu ich najczęściej z operacjami utrzymania pokoju prowadzonymi przez ONZ¹¹. Współczesne operacje pokojowe obejmują natomiast całe spektrum działań o charakterze politycznym, militarnym, paramilitarnym (np. policyjnym) i cywilnym, realizowanych przez różne organizacje i agendy. Stąd też być może łatwiej jest definiować ich poszczególne rodzaje niż podawać zwięzłą definicję ogólną¹².

Stwierdzono, że istota procesu RPPW przeprowadzanego w czasie przygotowania „Operacji Pokojowych” polega na dodatkowych wymaganiach w zakresie prowadzenia analizy demograficznej. Złożoność struktury społecznej jest zazwyczaj kluczem w jej przebiegu. Dlatego oficerowie prowadzący RPPW będą potrzebowali zaangażowania dowódcy i muszą zbierać informacje szczególnie na temat środowiska operacji. Informacje powinny być gromadzone o wszystkich stronach zaangażowanych w konflikt a także o innych siłach pokojowych biorących lub mogących brać udział w rozdzieleniu zwaśnionych stron w celu zrozumienia ich różnych aspektów¹³.

Obszar operacji powinien być geograficznie definiowany, tak samo jak i w konwencjonalnych działaniach z uwzględnieniem innych narodów mających wpływ w rejonie konfliktu, a także międzynarodowych organizacji humanitarnych oraz możliwości wsparcia państwa gospodarza (HNS)¹⁴.

Obszar zainteresowania określony jest po zidentyfikowaniu wszystkich zewnętrznych czynników wpływających na operacje, obejmuje także grupy polityczne, organizacje humanitarne, wpływ mediów oraz zakres zaangażowania

¹¹ Por. M. Kowalewski, *Kryzys i rozwój operacji pokojowych*, Sprawy Międzynarodowe, nr 1, PISM, Warszawa 1995, s. 99.

¹² Zob. K. Paszkowski, *Kategorie i typy operacji pokojowych*, Zeszyty Naukowe AON, Warszawa 1998, s. 87-93.

¹³ Por. FM 100-23-2/FMFRP X-XXX/USACOM Pam XX/NDC TACNOTE 3-07.52/ ACCP 50-XX/ USAFEP 50-XX/PACAFP 50-XX, *Multiservice Procedures for Humanitarian Assistance Operations* (Final Draft), March oraz JCS Pub 3-07, *Joint Doctrine for Military Operations Other Than War* (Final Draft), July 1994.

¹⁴ HNS – Host Nation Support, AAP-15 (2004).

zwaśnionych stron w konflikt. Na podstawie szeregu analiz uznano, że wśród czynności podejmowanych w ramach RPPW należy:

- zidentyfikować mandat prawny operacji;
- zidentyfikować istnienie pokoju lub jego brak według stron konfliktu, oraz akcje podejmowane dla pokoju;
- zidentyfikować powiązania demograficzne i kwestie socjo-ekonomiczne, które mogą zawierać warunki życia, wierzenia religijne, różnicowanie kulturalne, stan zdrowia, pretensje polityczne, status socjalny oraz przynależności polityczne;
- zidentyfikować rząd i infrastrukturę sektora publicznego zawierającą potrzebne organizacje rządowe, możliwości transportowe, publiczne służby komunalne i wiele innych możliwych do analizy czynników;
- zidentyfikować najlepszy i najgorszy harmonogram rozwoju sytuacji oraz czas trwania, kształt i szczegółowość misji.

Na podstawie uzyskanych wyników z obserwacji bezpośrednich można stwierdzić, że tradycyjne czynniki geografii, terenu i pogody są oczywiście wciąż stosowane, lecz w innej perspektywie, dlatego celowym jest w przypadku operacji pokojowych:

- zidentyfikować teren poprzez analizę obszaru zwaśnionych stron, który może być wykorzystany do przenikania grup zbrojnych, obszary rozmieszczenia, rejony obrony, kierunki ataku, oraz strefy obiektów pośrednich i obszary sporne;
- ocenić obszary zurbanizowane zajmowane przez zwaśnione strony pod kątem możliwości wykorzystania budynków przez snajperów oraz jako posterunki obserwacyjne, a ponadto zidentyfikować rozmieszczenie terenów kluczowych o dobrych właściwościach ochronnych i maskujących;
- przeanalizować obszary geograficzne, które są dogodne do rozdzielania sił pokojowych od sił zwaśnionych;

- zidentyfikować obszary krytyczne dla ochrony elementów logistycznych, miejsca zaopatrzenia medycznego, źródła wody pitnej oraz obszary o znaczeniu kulturowym.

W kolejnym etapie pracy zespołu rozpoznania w czasie rozważania pogody należy:

- zanalizować środowisko w najmniejszych szczegółach istotnych dla operacji sił pokojowych, a wynikających ze zmienności warunków klimatycznych;
- zanalizować pogodę pod kątem kwestii komunikacyjnych, wymagań ewakuacji, przestrzegania zasad bezpieczeństwa oraz wykorzystania złych warunków pogodowych wpływających na zakłócenia w przebiegu operacji pokojowych.

Zgodnie z harmonogramem pracy zespołu rozpoznania po ocenie warunków pogodowych i terenowych następuje analiza struktur demograficznych, w tym celu należy:

- zidentyfikować przyczyny konfliktu z perspektywy wszystkich zważnionych stron;
- ocenić możliwe intencje pokojowe, zamiary zaangażowania do negocjacji przywódców, którzy mają wpływ na kształtowanie opinii w regionie;
- zidentyfikować i zanalizować rząd, siły zbrojne oraz agencje wspierające wojska w ramach operacji utrzymania pokoju;
- zidentyfikować historyczne trendy i zdarzenia, w tym minione wydarzenia (daty, miejsca), które mogą mieć znaczący wpływ na bieżące działania (rocznice państwowe, święta religijne);
- rozpatrzyć przebieg dotychczas prowadzonych operacji pokojowych przez inne kraje i wynikające wnioski oraz zawarte porozumienia z lokalnymi frakcjami lub organizacjami;
- zidentyfikować krajowy i międzynarodowy dostęp mediów i ich stosunek do przyszłego konfliktu i operacji pokojowej.

W przebiegu operacji pokojowych istotne znaczenie mają zapisy prawa międzynarodowego, zatem analizując prawne aspekty operacji pokojowych należy:

- ocenić legalność mandatów;
- zidentyfikować bazę prawną do prowadzenia operacji pokojowych;
- pamiętać, że status Sił Pokojowych jest wynikiem politycznego, prawnego, militarnego kompromisu wszystkich zaangażowanych stron, a także żołnierzy i dowódców sił pokojowych oraz ich rządów.

Z punktu widzenia uczestników operacji pokojowych najbardziej istotnym problemem jest właściwa ocena zagrożenia. Stwierdzono, że dokonując oceny zagrożenia celem jest:

- ustalić wszystkie frakcje, które są w stanie naruszyć pokój oraz określić przyczyny, a ponadto zidentyfikować wszystkie militarne i paramilitarne siły, które działają na obszarze i mogą oddziaływać na Siły Pokojowe wliczając w to grupy polityczne, media i inne komponenty wspierające;
- ocenić podłoże wzajemnych antagonizmów zwaśnionych stron;
- ocenić organizacje polityczne, policję, siły zbrojne, poziom przestępczości po obu zwaśnionych stronach;
- zidentyfikować każdy odłam polityczny i militarny, który może determinować ciągłość operacji pokojowych oraz określić kluczowe osoby posiadające wpływy, ich pozycję w danym regionie oraz stosunek do wymagań Sił Pokojowych;
- zidentyfikować polityczne i religijne przekonania, które bezpośrednio wpływają na działania zwaśnionych stron;
- ustanowić współpracę i koordynację działań rozpoznawczych w celu monitorowania aktywności poszczególnych frakcji.

Sumaryczne wyniki analiz wskazują, że dokonując określenia zagrożenia czy też opracowania wariantów działania potencjalnego przeciwnika (zagrożenia) celem jest:

- przedstawić scenariusz działania zwaśnionych stron, które mogą zakłócić pokój, przejawami zakłóceń będą sytuacje przekraczania granicy, wejścia w strefy zdemilitaryzowane oraz inicjowanie wrogiego nastawienia (manifestacje, prowokacje);
- monitorować działania związane z zakłóceniami pokoju jak zajmowanie rejonów rozmieszczenia, szkolenie, działalność logistyczną oraz możliwości w zakresie C3S¹⁵, sformułować i opisać reakcje wszystkich zwaśnionych stron zmierzających do zakłócenia pokoju, zidentyfikować możliwe akcje przeciwnych stron w stosunku do misji utrzymania pokoju, wziąć pod uwagę zagrożenie terrorystyczne;
- zidentyfikować lokalną populację, rząd państwa gospodarza, oraz militarne lokalne reakcje na własne warianty działania, a także analizować postępowanie pozostałych uczestników operacji pokojowych.

Wskazane zasadnicze aspekty problematyki oceny zagrożenia w czasie operacji pokojowych stanowią jedynie ogólne ramy. Każda działalność w rejonie misji pokojowej jest, bowiem obarczona innymi uwarunkowaniami, stąd jej odmiennosc od poprzednich i potrzeba stałego weryfikowania przyjętych metod i technik postępowania w procedurach rozpoznawczych.

4.2. OPERACJE EWAKUACYJNE

Operacje ewakuacyjne (ang. *Non-combat Evacuation Operation – NEO*) prowadzone są w celu przemieszczenia zagrożonych osób z obszaru innego kraju. Dotyczą zazwyczaj obywateli określonego państwa, którzy w rezultacie niepomyślnego rozwoju sytuacji znaleźli się w niebezpieczeństwie. Operacje ewakuacyjne mogą także obejmować mniejszości narodowe, przedstawicieli organizacji międzynarodowych i żołnierzy sił koalicyjnych. Na podstawie

¹⁵ C3S – Consultation command and control systems, zob. AAP-15 (2004).

doświadczeń można stwierdzić, że ewakuacja może przebiegać w neutralnym lub wrogim środowisku wymagającym użycia siły.

W wyniku przeprowadzonych analiz stwierdzono, że zazwyczaj operacje ewakuacyjne są wykonywane jako działania połączone i prowadzone, gdy sytuacja w obszarze dotychczasowego działania okazała się polityczną i militarną klęską. Głównym celem ewakuacji jest podjęcie (zabranie) personelu cywilnego lub wojskowego z zagrożonego obszaru oraz ochrona przed działaniami terrorystycznymi (zamachami lub wzięciem jako zakładników).

Kluczowy czynnik w planowaniu ewakuacji stanowi właściwa ocena środowiska polityczno-militarnego, w którym będą działać jednostki podejmujące ewakuację. W ocenie należy także uwzględnić możliwości i zdolności logistyczne w zakresie planowanej ewakuacji.

W wyniku analizy oficer rozpoznania musi dostarczyć dowódcy właściwych ocen i analiz aktualnej sytuacji, w której przeprowadzona będzie ewakuacja oraz określić, jaki może być rezultat podjętych działań.

Na podstawie literatury ustalono, że główne założenia planu dla sił biorących udział w operacji ewakuacyjnej powinien zawierać:

- miejsca wybrane na „bazy” w etapie pośrednim ewakuacji;
- podział odpowiedzialności i rozmieszczenie w rejonie sił ewakuacyjnych oraz ustalenie stopnia bezpieczeństwa wybranego rejonu;
- łączność z placówkami dyplomatycznymi;
- założenia dla centrum kontroli ewakuacji;
- plan przemieszczenia ewakuowanych do bezpiecznych punktów wyczekiwania oraz schronień.

W rejonach zagrożenia oraz w sytuacjach kryzysowych każda ambasada jest zobowiązana posiadać plan ewakuacji, który powinien zawierać główne drogi ewakuacji opracowane we wstępnej ocenie procesu RPPW, rejony rozmieszczenia i wyczekiwania, punkty kontaktowe oraz adresy personelu ambasady. Informacje dotyczące planu ewakuacji będą rezultatem procesu RPPW uwzględniającego w ocenie nieprzychylnie środowisko działania.

Prowadząc analizę obszaru operacji na potrzeby działań należy uwzględnić położenie sił biorących udział w ewakuacji oraz otaczający obszar geograficzny, który zapewni bezpieczeństwo i możliwości oddziaływania w rejonie konfliktu. W zakresie obszaru zainteresowania znajdują się drogi dowozu i ewakuacji oraz prognozowane zagrożenie w kontekście akcji sił ewakuacyjnych. Wobec przedstawionych uwarunkowań celowym jest:

- precyzyjnie zidentyfikować czas operacji, w oparciu o sytuację prowadzić działania mające kluczowe znaczenie dla osiągnięcia sukcesu w operacji;
- w pełni zidentyfikować sytuacje demograficzną, która skłania do ewakuacji uwzględniając aspekty religijne, ekonomiczne, etniczne, polityczne i prawne;
- zidentyfikować rozmieszczenie grup lub frakcji, które mogą stanowić zagrożenie dla misji ewakuacyjnej;
- ustalić, kraje które mogą udzielić wsparcia i ochrony ewakuowanych;
- zidentyfikować rząd i infrastrukturę sektora publicznego zawierającą dostępne środki transportowe, publiczne służby komunalne oraz możliwe bezpieczne schronienia;
- zidentyfikować wady i zalety opracowanego wariantu działania kompleksowość zabezpieczenia logistycznego misji.

Oficer rozpoznania powinien zidentyfikować wszystkie elementy oddziaływania na rozmieszczenie sił biorących udział w operacji ewakuacyjnej. Analiza musi być prowadzona z uwzględnieniem dróg dowozu i ewakuacji oraz ze szczegółowym rozpatrzeniem pogody i terenu w obszarze operacji.

W rezultacie badań stwierdzono, że w trakcie oceny warunków środowiska celowym jest wykorzystać standardową procedurę RPPW eksponując aspekty dróg ewakuacji i sieć transportu oraz obszary, które zapewniają dobrą obserwację (optyczną i elektroniczną) dla sił zabezpieczających operację. Istotne w procesie analizy jest także uwzględnienie sprzyjających warunków do budowy potencjalnych zapór i przeszkód uniemożliwiających pościg (np.: rejon dogodne do przygotowania zasadzek).

Na podstawie wniosków uzyskanych z analizy literatury oraz rezultatów działań praktycznych¹⁶ ustalono następującą kolejność postępowania:

- zidentyfikować prawdopodobne miejsca do organizacji zasadzek na pojazdy w obszarach zurbanizowanych, zwrócić uwagę na główne arterie komunikacyjne i linie transportu publicznego;
- zidentyfikować obszary rozmieszczenia rejonów ewakuacji pod kątem zagrożenia atakami oraz rozważyć możliwości wzmocnienie i rozbudowa inżynieryjna miejsc ewakuacji (ochrony i obrony);
- dokonać analizy rejonów rozmieszczenia urządzeń i instalacji militarnych (np.: radary obserwacji naziemnej i powietrznej) uwzględniając ich znaczenie dla przebiegu ewakuacji;
- określić trasę przemieszczania dla misji ewakuacyjnej, szczególną uwagę zwracając na główne drogi, autostrady, linie kolejowe, metro, szlaki wodne i lądowiska;
- rozpatrzyć warunki działania i potencjalne obiekty sił przeciwnika;
- przygotować zabezpieczenie logistyczne w obszarze operacji, w tym zidentyfikować źródła żywności oraz wody pitnej a ponadto zapewnić zabezpieczenie w energię elektryczną, wodę przemysłową, ogrzewanie, pokoje odpoczynku i wsparcie komunikacyjne. W przypadku dużych grup objętych ewakuacją rozważyć wykorzystanie obiektów sportowych, audytoriów, dużych sal bankietowych;
- zidentyfikować potrzeby topograficzne misji: mapy, plany miast, plany budynków ambasad.

Analiza pogody w obszarze operacji powinna określać warunki przejezdności w terenie działania. Wpływ warunków pogodowych na możliwości transportu morskiego, lądowego i powietrznego oraz potrzeby operacji specjalnych. Możliwe ograniczenia w łączności spowodowane warunkami atmosferycznymi, a ponadto należy uwzględnić, że:

¹⁶ Przykłady: ewakuacja ambasady amerykańskiej, pracowników brytyjskich w Iraku, pilota zestrzelonego samolotu w Bośni.

- przeciwnych stron zaangażowanych w działania nie zatrzymają ograniczenia pogodowe;
- wybór czasu przeprowadzenia operacji ewakuacji z powodu zmian pogodowych musi być planowany z wyprzedzeniem, aby zapewnić bezpieczeństwo ewakuowanym oraz możliwe źródła wsparcia w kwestii transportu.

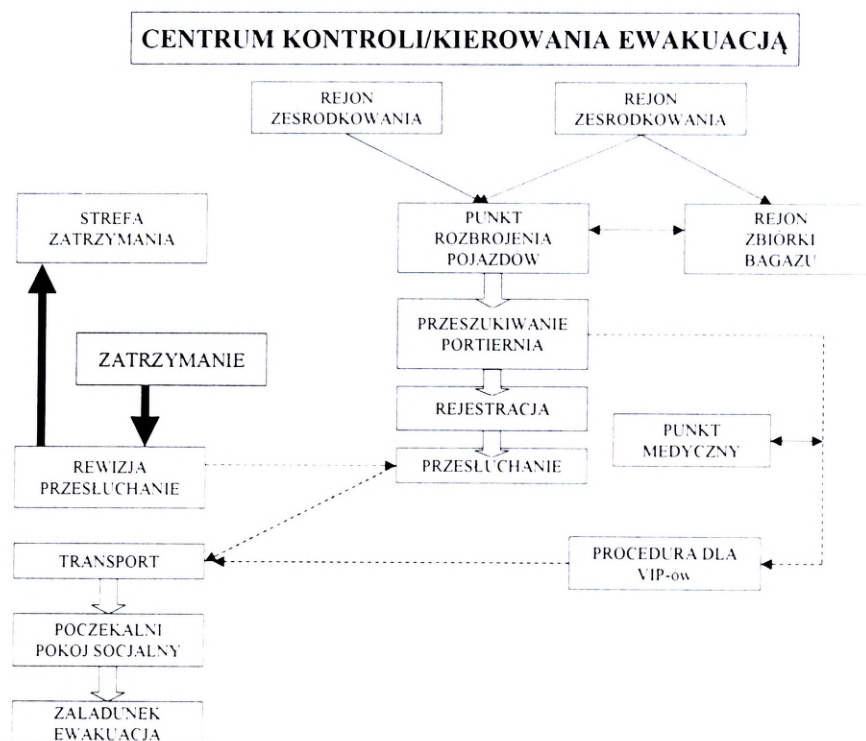
W czasie analizy prawnych aspektów operacji ewakuacyjnej celowa jest ocena prawna mandatów, wynikająca z prawa międzynarodowego lub statusu Sił Pokojowych, a także potrzeba rozważenia obecności przedstawicieli o odpowiednim statusie (dyplomatycznym lub politycznym), którzy mogą zostać ewakuowani z regionu.

Oficer rozpoznania dokonując oceny zagrożenia powinien dokonać identyfikacji wszystkich stron (grup) uczestników działań, które mogą zagrozić misji ewakuacyjnej. W pierwszej kolejności należy skupić się na grupach, które posiadają stosowny potencjał do przeprowadzenia akcji, a następnie rozważyć możliwość zakłóceń demonstracjami, zamieszkami, marszami protestacyjnymi. Ponadto należy określić skutki przerwania lub opóźnienia ewakuacji. W związku z tym celowe jest rozważenie nieumyślnego utrudnienia akcji ewakuacyjnej spowodowane przez pracowników mediów, organizacje pomocy społecznej, ruchy studenckie oraz inne nieplanowe zdarzenia związane z akcją ewakuacyjną. Dla pomyślnego przebiegu akcji ewakuacyjnej wskazane jest śledzenie działań od chwili rozpoczęcia do czasu ich zakończenia.

Na podstawie wniosków uzyskanych z analizy literatury ustalono następującą kolejność pracy komórki rozpoznawczej:

- zidentyfikować wszystkie osoby i zasoby materiałowe przeznaczone do ewakuacji (zwierzęta i wyposażenie personelu, które musi być ewakuowane zabiera dodatkowy czas i środki transportowe);
- uwzględnić osobiste dylematy ewakuowanego personelu lub problemy organizacyjne w czasie ewakuacji (np. potrzeba udzielenia pomocy medycznej lub utrata dowodów tożsamości).

Decydującymi czynnikami w ramach prowadzonych operacji, jak wskazują zebrane fakty są dokładność informacji, szybkość działania i indywidualne bezpieczeństwo ewakuowanych (rys. 4.2).

Rys. 4.2. Centrum kontroli/kierowania ewakuacją

W ramach ogólnej procedury zagrożenia należy zidentyfikować wszystkie grupy, które mogą celowo oddziaływać na operacje ewakuacyjne. Rozważyć siły zbrojne państwa gospodarza, grupy polityczne, frakcje polityczne i strukturę demograficzną. Skupić uwagę na potencjalnym przeciwniku np.: lokalni powstańcy, terroryści, radykalni ekstremiści.

W operacjach ewakuacyjnych podejmowanych w przypadku katastrof naturalnych zagrożenie wynika także z warunków meteorologicznych. Uogólniając procedurę zagrożenia, można stwierdzić, że pomocne w oszacowaniu prawdopodobnego wariantu działania przeciwnika mogą być następujące elementy:

- scenariusz łączący osoby lub grupy z określonymi zdarzeniami lub typami zdarzeń (np.: powrót do kraju przywódców religijnych, wybory samorządowe, strajki);

- mapa sytuacyjna zawierająca wszystkie relatywnie stałe informacje obejmujące rozmieszczenie lokalnych dowództw, baz treningowych lub obszarów zagrożonych działalnością zbrojną;
- obszary rozmieszczenia zwaśnionych stron, jednostki i formacje, które mogą utrudniać lub nawet zerwać operacje ewakuacyjną;
- miejsca rozmieszczenia kluczowych urządzeń i obiektów infrastruktury, postrzeganych jako przeszkody oraz rejony gdzie należy monitorować rozwój sytuacji;
- siły i środki rozpoznania do wykrycia działalności potencjalnego przeciwnika na punktach kontrolnych oraz w kluczowych rejonach skupienia wysiłku;
- środki masowego przekazu i archiwa (zasoby informacyjne) przygotowane specjalnie na potrzeby misji ewakuacyjnej, które dotyczą zagrażających organizacji (grup, frakcji) a w tym:
 - a. rozmieszczenie: gdzie są rejony ześrodkowania i jakie są relacje ze środowiskiem, w którym będzie się odbywała ewakuacja?
 - b. przedmiot: położenie obiektów oddziaływania w sąsiedztwie wokół ambasady oraz struktura obywateli ewakuowanych.
 - c. układ i potencjał: jak poszczególne grupy są zorganizowane? Jakiej posiadają rodzaje środków walki?
 - d. sposoby i techniki dowodzenia i wsparcia łączności używane w komunikacji między zwaśnionymi stronami;
 - e. taktyka: jakie metody i techniki mogą być przedsięwzięte przeciwko ewakuacji (warianty przeciwdziałania)? Szczególnie rozważyć należy taktykę ataków, rajdów, zasadzek, działanie snajperów oraz prawdopodobieństwo zamachów bombowych, porwań, uprowadzeń i demonstracji.

Modele wariantów działania w czasie operacji ewakuacyjnych mogą zawierać różne rozwiązania, ale nie mogą być ograniczane przez:

- charakter ewakuacji, w którym państwo gospodarz jest zarówno aktywne jak i pasywne;

- utrudnienia ze strony wrogich grup, dlatego oficer rozpoznania analizuje gdzie wystąpią prawdopodobne zakłócenia i planuje alternatywne warianty działania w celu uniknięcia zagrożenia w rejonach rozmieszczenia ewakuowanego personelu,
- rodzaje ewakuacji, gdzie zagrożenie powodowane przez zwaśnione strony wpływa na personel państwa gospodarza, działalność policji, transport ludzi i wyposażenia, media, zaopatrzenie w żywność, logistykę, wsparcie medyczne oraz dowóz wody,
- środki transportu morskiego lub powietrznego do państwa macierzystego lub państw ościennych.

Wyszczególnione powyżej elementy stanowią jedynie podstawę do prac o szerszym zakresie merytorycznym i nie wyczerpują całego spektrum problematyki zagrożenia.

4.3. WSPARCIE INNEGO PAŃSTWA

Wsparcie innego państwa – cywilne lub/i militarne jest realizowane dla społeczeństwa przez siły zbrojne innego państwa na określonym obszarze podczas pokoju, kryzysu lub zagrożenia bazując na porozumieniach obustronnych zawartych między państwami. Program wsparcia innego państwa zawiera, ale nie ogranicza wzmocnienie procesu bezpieczeństwa, wewnętrznej obrony, a także działalności prowadzonej przez agencje i organizacje międzynarodowe¹⁷.

Wsparcie to jest realizowane przez zwiększenie poziomu odpowiedzialności stosownych instytucji w połączeniu z operacjami militarnymi. Jednostki wojskowe nie odgrywają zasadniczej w operacjach wsparcia innego państwa. Programy te są ograniczone do medycznego, stomatologicznego i weterynaryjnego zabezpieczenia rolniczych obszarów kraju, konstruowania

¹⁷ Opracowano na podstawie Field Manual No. FM 8-42, *Combat health support in stability operations and support operations*, 27 October 1997 oraz No. FM 100-20, *Military operations in low intensity conflict*, Washington, DC, 12/05/1990.

podstawowego systemu transportu lądowego, budowy głównych urządzeń sanitarnych oraz napraw urządzeń publicznych.

Wsparcie ponadto powinno być odpowiedzią na zapotrzebowanie dotyczące potrzeb humanitarnych dla lokalnej społeczności. Działalność ta jest długoterminowym wysiłkiem w pomocy zagranicznym rządów w ramach odbudowy infrastruktury i przedsięwzięć umożliwiających funkcjonowanie rządu.

Rola rozpoznania w operacji wsparciu innego państwa będzie polegała na analizie środowiska i możliwego zagrożenia programu pokojowego, przez grupy w obrębie państwa gospodarza, aby określić możliwe niekorzystne działania. Natomiast dowódcy powinni uwzględniać w swoich zamiarach nie tylko siły zbrojne, lecz również otoczenie, w którym siły te działają. W przyszłości, wojska muszą liczyć się z nowymi wyzwaniami dotyczącymi operacji cywilno-wojskowych. Osoby cywilne będące w składzie sił zbrojnych dysponują szczególnymi możliwościami, które nie tylko wzmacniają samą operację, lecz także promują interes polityczny i gospodarczy.

W materiałach źródłowych eksponuje się fakt, że pomoc państwu znajdującemu się w sytuacji kryzysowej wymaga ponadto umiejętności, które przyczyniają się do nawiązywania kontaktów między siłami zbrojnymi, a organizacjami rządowymi, pozarządowymi i międzynarodowymi¹⁸.

Zadaniem przygotowanych językowo oraz regionalnie i kulturowo zorientowanych kontyngentów wojskowych jest wspieranie wymienionych kontaktów. Na podstawie wniosków z minionych operacji stwierdzić można, że osoby cywilne będące w składzie sił zbrojnych są szczególnie przygotowane do wykonywania tego typu zadań, a wykorzystane prawidłowo mogą być istotnym czynnikiem zwiększającym efektywność podjętych działań¹⁹ w ramach następujących problemów (programów).

Działalność osób cywilnych obejmuje kontakty między siłami zbrojnymi a przedstawicielami władz cywilnych, organizacjami pozarządowymi

¹⁸ Patrz strony internetowe opisujące typowe organizacje pozarządowe i międzynarodowe.

¹⁹ Field Manual No. FM 41-10, *Headquarters Department of the Army*, Washington, DC, 11 January 1993, s. 1-1

i międzynarodowymi w rejonach obecności wojsk. Natomiast bezpośrednio wsparcie ludności obejmuje: rozpoznanie, koordynację i zaopatrzenie w transport, materiały i pracę dla miejscowej ludności przy zabezpieczeniu działań sił zbrojnych i ich operacji. Personel cywilny organizuje także wsparcie ze strony państwa-gospodarza w oparciu o wcześniejsze obustronne uzgodnienia.

Działania obejmujące kontrolę ludności mają na celu zapewnienie jej bezpieczeństwa, zapobieganie przenikaniu grup zbrojnych i przemytowi materiałów na stronę przeciwnika, mobilizację ludności i gromadzenie zasobów osobowych w obozach lub punktach przejściowych, wykrycie i redukcję efektywności szpiegów. Kontrola ludności obejmuje godziny policyjne, ograniczenia w ruchu oraz pozwolenia na przemieszczanie się, a także karty rejestracyjne służące również do poświadczenia miejsca zamieszkania. Wśród metod kontroli wymienia się: wydawanie zezwoleń, przepisów i wskazówek, organizację punktów kontrolnych (blokad drogowych), kontrole rozdziału racji żywnościowych oraz inspekcję wykorzystywanych pomieszczeń i urządzeń.

Działania dotyczące wysiedlonych osób cywilnych są szczególną kategorią kontroli ludności. W dokumentach normatywnych wysiedleni cywile to ludność, która z różnych powodów opuściła swoje domostwa. Termin ten jest pojęciem ogólnym i dzieli się na pięć podkategorii zdefiniowanych pod kątem prawa i polityki. Natomiast dokumenty NATO definiują wyżej wspomniane podkategorie wysiedlonego cywila w następujący sposób:

- wysiedleniec - cywil znajdujący się w czasie wojny mimowolnie poza granicami swojego kraju;
- uchodźca - cywil, który w poszukiwaniu bezpieczeństwa opuścił swoje domostwo, z powodu faktycznego lub wyimaginowanego zagrożenia;
- osoba ewakuowana - cywil usunięty ze swojego miejsca zamieszkania na mocy lokalnego lub narodowego rozkazu wojskowego;
- bezpaństwowiec - zdenacjonalizowany cywil, którego kraj pochodzenia nie może zostać ustalony lub osoba, która nie jest w stanie dowieść swojej narodowości;

- ofiara wojny - klasyfikacja stworzona podczas ery wojny w Wietnamie w celu określenia cywilów, cierpiących z powodu ran, straty członka rodziny, zniszczeń domostw zaistniałych w wyniku wojny.

Pomoc humanitarna obejmuje programy o ograniczonym zasięgu mające na celu zniesienie lub zmniejszenie ludzkiego cierpienia. Zazwyczaj jest podejmowana w odpowiedzi na zaistniałe katastrofy naturalne lub klęski spowodowanej przez ludzi, łącznie z prowadzeniem walk. Pomoc humanitarna może przybrać formę wsparcia w usuwaniu skutków katastrofy lub pomocy uchodźcom. Analizowana kategoria działań została stworzona jako element dopełniający lub uzupełniający wysiłki cywilnych władz państwa-gospodarza oraz organizacji, których podstawowym zadaniem jest zapewnienie pomocy ludności.

Wojskowe akcje społeczne to projekty działań obywatelskich, które są przedsięwzięciami krótkoterminowymi, skierowanymi na zdobycie poparcia ludności lokalnej dla zadań rządowych i dla sił zbrojnych. Są to głównie projekty gdzie rola armii ogranicza się do szkoleń i doradztwa dla miejscowych formacji wojskowych lub sił samoobrony.

Wsparcie administracji cywilnej stanowi pomoc w przywróceniu stabilizacji w obcym rządzie. Rola wojska w administracji cywilnej jest uzależniona od rodzaju misji. Z reguły zadanie to może być przekazywane służbom cywilnym, które wspierają rządy wspomaganego państwa w ustanowieniu administracji cywilnej na terenach okupowanych. Wojsko może szkolić władze cywilne współdziałające z rządem w celu wypełnienia zobowiązań traktatowych i uzgodnień wynikających z prawa międzynarodowego lub związanych z celami strategicznymi państwa na terenie, którego są rozmieszczone wojska.

Proces rozpoznawczego przygotowania pola walki pomaga przygotować koncepcje planu działania dla regionu (kraju) oraz ocenę bieżącego zagrożenia.

Określając obszar operacji na potrzeby wsparcia innego państwa należy uwzględnić ograniczenia dla jednostek w obszarze operacji bazując na obiektach misji ustanawianych przez głównodowodzącego. W związku z tym strefa obszaru

zainteresowania może być poszerzona o przygraniczne kraje w celu zapewnienia odpowiedniej ochrony zbrojnej. Można wnioskować, że w celu opracowania prognozy zagrożenia należy:

- zidentyfikować i zlokalizować wszystkie wewnętrzne i zewnętrzne wpływy na przebieg operacji;
- rozważyć poziom wsparcia przez rząd państwa gospodarza;
- zidentyfikować rozmieszczenie grup, które mogą być zagrożeniem dla misji;
- dokonać analizy infrastruktury sektora rządowego i publicznego, zwłaszcza odpowiednich służb rządowych, dostępnego transportu oraz służb użyteczności publicznej;
- ocenić media i poziom politycznej akceptacji zaangażowania w regionie;
- zidentyfikować słabe i mocne strony harmonogramu operacji oraz czas, kształt i złożoność misji.

W trakcie procedury RPPW rozpoznanie musi przede wszystkim skupić się na demografii i jej wpływie na kwestie ochrony wojska jak również na aspekty psychologiczne środowiska i infrastruktury logistycznej.

Analiza środowiska musi być realizowana z uwzględnieniem dróg oraz obszarów zapewniających dobrą obserwację dla wojsk własnych oraz potencjalnych sił ochrony w nieprzewidzianych wypadkach. W czasie analizy pogody w obszarze operacji należy rozważyć wpływ na szkolenie, konstrukcje planu i dotrzymanie terminów, kwestie zdrowotne oraz zjawiska pogodowe, które mogą utrudniać łączność i realizację harmonogramu misji. Efektem pracy zespołu rozpoznania jest opracowanie oleatu pogody, na którym zostaną pokazane różnorodne praktyczne efekty sezonowej i planowanej prognozy pogody.

Następnie w wyniku analizy demograficznej powinno się określić organizacje socjalne, struktury rządowe, organizacje militarne, społeczeństwo w krajach ościennych państwa gospodarza. A ponadto zidentyfikować

środowisko polityczne, różnorodność etniczną, kwestie religijne, oraz organizacje terrorystyczne.

W trakcie oceny środowiska, oficer rozpoznania przedstawia jak teren i pogoda będzie oddziaływać na wykonanie misji. Ocenia teren i pogodę w kategoriach negatywnego oddziaływania na powodzenie misji. Ponadto ocenia zależność sił pokojowych od państwa gospodarza, potrzeby logistyczne, źródła i wymagany czas misji. Wskazuje osoby lub określone grupy wrogo nastawione do misji i dysponujące możliwościami zakłócenia jej przebiegu.

Końcowym efektem pracy zespołu rozpoznania jest opisanie rozpoznanych terrorystów, grup rebelianckich, powiązań kryminalnych w regionie oraz zidentyfikowanie najbardziej prawdopodobnych wariantów działania. Powyższe działania realizowane są w celu ochrony wojsk i podjęcia odpowiednich środków bezpieczeństwa.

4.4. ZWALCZANIE TERRORYZMU

Terroryzm to zaplanowane użycie przemocy lub groźba przemocy w celu wywołania strachu, zamierzone w celu wymuszenia lub zastraszenia rządów lub społeczeństwa w dążeniu do politycznego, religijnego lub ideologicznego celu.²⁰

Problem terroryzmu jest jednym z najważniejszych dylematów współczesnego świata. Terroryzm jest pojęciem politycznym. Słowo terroryzm, szczególnie po zamachach po 11 września, weszło na stałe do codziennego użycia na całym świecie. Dziś to pojęcie kojarzy się głównie z muzułmańskim fundamentalistą najczęściej pochodzenia arabskiego lub środkowo – azjatyckiego. Słowo „terroryzm” pochodzi od słowa „terror” z języka łacińskiego, co oznacza „strach”²¹.

Analizując etymologię pojęcia, można zauważyć, że w zasadzie słowo terroryzm pojawiło się w powszechnym użyciu w czasie Rewolucji Francuskiej i określało metodę rządów, które miały na celu zaprowadzić porządek i umocnić

²⁰ Zob. K. Jałoszyński, Terroryzm a wojsko, Zeszyt Naukowy AON 2000, nr 2 (39) s. 188.

²¹ Por. K. Jałoszyński, *Terroryzm antyizraelski. Przedsięwzięcie antyterrorystyczne w Izraelu*, AON, Warszawa 2001.

fundamenty tej rewolucji. Terroryzm jest agresywnym politycznym działaniem, a grupy go stosujące mają swoje struktury, jasno określone cele i podstawy ideologiczne. Problematyka terroryzmu była obecna w literaturze, pracach badawczych od dawna, a zamachy z jedenastego września spowodowały nasilenie zainteresowania się autorów tą tematyką. Przyjmując, więc ogólnie, że terroryzm to stosowanie siły lub jej groźby przez jednostki lub grupy osób w celu wywarcia wpływu zarówno na władzę i opinie publiczną, jak i grupy osób czy poszczególne osoby, lepiej jest definiować to zjawisko poprzez wyliczanie cech charakterystycznych. Należą do nich:

- przyjmowanie przez terrorystów stosowania siły jako wyłącznej metody czy techniki działania;
- uznawanie, że celem bezpośrednim akcji jest przede wszystkim wytworzenie poczucia zagrożenia w społeczeństwie;
- spektakularny, pozbawiony skrupułów sposób działania, co ma wywołać efekt psychologiczny;
- brak kary za popełniony czyn podrywa autorytet władzy i obniża jej bezradność.

W efekcie analizy literatury ustalono, że terroryzm jest jednym w wielkich wyzwaniach nadchodzącego wieku, jest jak dżuma, roznoszona przez „ludzkie szczury”, mająca na celu nasze całkowite zniszczenie, które będziemy musieli się umieć przeciwstawić. Obserwacje aktualnych wydarzeń niestety są argumentem za przedstawioną powyżej tezą.

Zwalczanie terroryzmu jest elementem zbrojnej ochrony. Trwa globalna troska dotycząca ochrony społeczeństwa, zatrudnionych cywili w kraju i za granicą, ochrony urządzeń militarnych i wyposażenia narodowej struktury państwa. Źródła rozpoznawcze zaangażowane w monitorowanie aktywności terrorystycznej alarmują o formowanych sojuszach ze zorganizowaną przestępczością i globalnej unifikacji frakcji terrorystycznych.

Zespół rozpoznania, będąc wyszkolonym, posiadając wiedzę pozyskana ze źródeł informacji, informuje dowódcę o działalności terrorystycznej w obszarze zainteresowania jednostki oraz w garnizonie. Z obserwacji wynika,

że najczęściej siły zbrojne i pracownicy rządowi są pierwszoplanowymi celami dla międzynarodowej działalności terrorystycznej.

Prowadząc analizę obszaru operacji na potrzeby działań antyterrorystycznych należy zidentyfikować i zlokalizować wszystkie ostatnie działania terrorystyczne przeciw państwu, obejmujące grupy polityczne, operacje antypaństwowe, wpływy strony trzeciej na finansowanie działalności terrorystycznej, działanie mediów, zasięg konfliktu i podatność na szczególne typy działalności terrorystycznej.

Geograficzna strefa obszaru zainteresowania jest definiowana jak w konwencjonalnych operacjach z uwzględnieniem możliwości terrorystów mających globalny wpływ na operację. Na podstawie analizy literatury ustalono następującą kolejność pracy zespołu rozpoznania:

- zidentyfikować legalność mandatu i zasad użycia siły;
- zidentyfikować postawę, rozprzestrzenianie się, możliwości i program potencjalnych grup zbrojnych i znajomość organizacji terrorystycznych w obszarze operacji i obszarze zainteresowania;
- ocenić środowisko i jego podatność na okresowe zagrożenia, wdrażać opracowane zmiany w zakresie bezpieczeństwa zgrupowań jednostek sił pokojowych w garnizonach;
- ocenić środowisko operacji w odniesieniu do wszystkich frakcji, a zwłaszcza planów porozumienia pomiędzy grupami zbrojnej opozycji;
- analizować przedstawianie i publikowanie zdarzeń przez media z zakresu działalności terrorystycznej.

Powyższe fakty skłaniają do wniosku, że środowisko musi być przeanalizowane w najdrobniejszych szczegółach, pod względem prowadzenia działań z punktu widzenia zarówno sił własnych jak i z perspektywy zagrożenia terrorystycznego.

W toku prowadzonych badań stwierdzono, że tradycyjne czynniki geograficzne, terenowe i pogodowe określają poziom ochrony i stopień

aktywności terrorystycznej. Na podstawie wniosków uzyskanych z analizy literatury ustalono następującą kolejność standardowej procedury operacyjnej:

- zidentyfikować teren poprzez analizę obszarów wykorzystywanych przez zwaśnione strony przeciw ugrupowaniom antyterrorystycznym w celu infiltracji zagrożonych obszarów i pozycji obronnych;
- ocenić obszary zurbanizowane zajęte przez zwaśnione strony i możliwości wykorzystania obiektów infrastruktury;
- zidentyfikować teren kluczowy dla ochrony wojsk w celu rozmieszczenia elementów logistyki i systemu dowodzenia.

Ponadto, w wyniku analizy warunków pogodowych należy opracować wnioski dotyczące systemu komunikacji, utrzymania bezpieczeństwa, kluczowych obiektów użyteczności pozostających w stanie gotowości do użycia oraz wykorzystania mediów w celu prowadzenia działań psychologicznych. Kluczowym dla wszystkich sposobów przegrupowania (transportu) oraz działań specjalnych są wszystkie warunki pogodowe rozpatrywane od strony wojsk własnych i przeciwnika. Czynniki ograniczające widoczność w działaniach przeciwnika z punktu widzenia możliwości przeprowadzenia ataku w warunkach ograniczonej widoczności, pozostania nie wykrytym są istotne dla posiadania powodzenia rajdu (wypadu) lub podłożenia ładunku wybuchowego. Nieprzychylny warunki pogodowe tworzą konieczność zwiększenia ilości sił ochrony i obrony dla zapewnienia bezpieczeństwa urządzeń i obiektów.

W kolejnym etapie pracy należy dokonać analizy demograficznej określając środowisko polityczne, etniczne, religijny fanatyzm, ograniczenia językowe, grupy etniczne takie jak: plemiona, klany i fanatyczni lojaliści klanowi danego rejonu. W szczególności należy:

- przeprowadzić analizę relacji cywilno-wojskowych w regionie oraz wpływu władz cywilnych na powodzenie działań. Określić jak dużego nacisku mogą użyć terroryści na władze cywilne, aby ten wpływ zniwelować;

- ustalić jakie działania psychologiczne mogłyby mieć wpływ na siły własne i przeciwnika oraz na społeczność lokalną, powodujące osłabienie akcji terrorystycznych;
- ustalić wszystkie sympatie i zaszłości historyczne, które wzmacniają więzi emocjonalne pomiędzy grupami etnicznymi oraz te, które powodują niezgodność interesów;
- określić instalacje i obiekty kluczowe ze względu na terrorystyczne próby ich przejęcie i panowania nad nimi.

W toku badań stwierdzono, że w misjach zwalczania terroryzmu istotne znaczenie mają także aspekty prawne:

- należy dokonać oceny aktów prawnych, zasad użycia siły, oraz użycia właściwych do działań sił;
- dokonać konsultacji z prawnymi przedstawicielami w celu pozyskania aprobaty działania wszystkich organizacji międzynarodowych w rejonie;
- uzgodnić aspekty prawne dotyczące zgody w prowadzeniu operacji psychologicznych w zakresie użycia mediów i działań skierowanych na indywidualne osoby;
- określić współdziałanie z innymi organizacjami rządowymi (w Polsce np.: CBŚ, ABW) wyartykułować sprawy dotyczące użycia narkotyków oraz przestępców w przeciwdziałaniu terrorystom (ponadto wiele obszarów prawnych w zakresie działalności terrorystycznej pozostaje w sprzeczności z przepisami dotyczącymi poszczególnych służb).

Dokonując określenia zagrożenia należy wyodrębnić wszystkie grupy i stronnictwa terrorystyczne, które są obecnie zaangażowane w sytuację polityczną. Najpierw należy skupić się na grupach, które mają charakter militarny lub prowadzą działania w obszarze szczególnego zainteresowania. Następnie przeprowadzić analizę każdej grupy. Ponadto celowym jest, odwołać się do ograniczeń prawnych w działaniach rozpoznawczych, (jeśli zaangażowani są obywatele danego państwa) a w szczególności:

- ustalić powiązania religijne, polityczne, przynależności etniczne, współpracy z organizacjami przestępczymi, organizacjami o nastawieniu pro- i antyrządowym;
- określić sieć (strukturę) wsparcia każdej grupy, zabezpieczenia finansowego, źródła zaopatrzenia, oddanie sprawie, morale;
- ustalić głównych przywódców, szkoleniowców, ośrodki wsparcia, szczególne możliwości i aktywność;
- określić preferowaną taktykę działania każdej grupy terrorystycznej, np.: zabójstwa (zamachy), podkładanie ładunków wybuchowych, porwania samolotów, porwania ludzi, wypadki, sabotaż, pułapki, użycie nowych technologii oraz potencjalne wykorzystanie BMR.

Uogólniając przebieg procedury zagrożenia, przydatne w oszacowaniu przeciwnika mogą być następujące narzędzia:

- schemat obrazujący aktywność w celu uwidocznienia połączonej aktywności poszczególnych postaci lub grup terrorystycznych na tle poszczególnych zdarzeń;
- schemat koordynacji aby monitorować aktywność w stosunku do kluczowych obiektów takich jak ambasady, elektrownie, obiekty logistyczne;
- mapa zdarzeń w celu dostarczenia skumulowanej informacji historycznej dotyczącej trendów i przykładów działalności terrorystycznej.

W kolejnym etapie pracy, przedstawić preferowaną taktykę działania każdej z organizacji terrorystycznych. Ustalić przekonania polityczne i religijne, które bezpośrednio kształtują wrogie zachowania. Sporządzić zestawienia tabelaryczne w relacji do czasu, obejmujące aktywność terrorystyczną oraz próby przeprowadzenia ataków w czasie prowadzenia działań. Ustalić cele wysokowartościowe obszaru zainteresowania i obszaru działania poprzez zestawienie słabych stron sił własnych w stosunku do możliwości terrorystów i ich celów. Przygotować plan rozmieszczenia systemu rozpoznania oraz

aktywności przeciwnika w pobliżu instalacji i obiektów wojskowych, a także miejsc odpoczynku, garnizonów, dróg patrolowania.

Przedstawione powyżej elementy są sumą doświadczeń uzyskanych w toku prowadzenia działań w Iraku. Bardzo często doświadczenia te są okupione życiem żołnierzy i pracowników cywilnych kontyngentów wojskowych lub organizacji rządowych i pozarządowych.

Strategiczne możliwości dostępne działalności terrorystycznej są nieograniczone. Rolą oficera rozpoznawczego jest integracja zagrożenia oraz dokonanie wyprzedzających analiz w celu zidentyfikowania potencjalnych wariantów zagrożeń a w tym:

- organizacji terrorystycznych które są niezidentyfikowane i specjalizują się w taktyce dezorganizacji, osłabienia aktywności działań poprzez atakowanie punktów kontrolnych, rejonów odpoczynku wojsk, organizowania zasadzek na zaopatrzenie i dostawy uzbrojenia;
- organizacji paramilitarnych, którą może być nowa niezidentyfikowana grupa wykorzystująca działania terrorystyczne dla realizacji swoich celów oraz agendy międzynarodowe oficjalnie opowiadające się przeciwko działaniom terrorystycznym, które jednocześnie mogą wykorzystywać procedury organizacji międzynarodowych w celu testowania wyposażenia wykorzystywanego dla późniejszego przeprowadzenia ataków i demonstrowania swoich możliwości ofensywnych;
- dobrze osadzonych grup politycznych posiadających rozwiniętą sieć wsparcia na całym międzynarodowym obszarze zainteresowania;
- nieformalnych grup społecznych, które będą używać wszystkich technik aby poważnie osłabić zaangażowanie sił pokojowych poprzez uwidocznienie ich słabości w mediach oraz kręgach politycznych.

Wskazane grupy, dysponując szeroką gamą środków oddziaływania i dobrze rozwiniętą strukturą organizacyjną mogą prowadzić działania w sprzyjającym środowisku społecznym i przy akceptacji lokalnych

przywódców. Dlatego monitorowanie, a w razie konieczności zwalczanie zorganizowanych grup terrorystycznych wiązać się będzie z zaangażowaniem specjalnych formacji zarówno policyjnych jak i wojskowych.

4.5. OPERACJE ZAGROŻENIA ŁADU SPOŁECZNEGO

Ocenia się, że sytuacje zagrożenia ładu społecznego (niepokoje społeczne), mogą mieć miejsce na terytorium Polski i być rezultatem działania potencjalnego przeciwnika. W związku z powyższym należy przyjąć, że zagrożenia ładu mogą być skutkiem zorganizowanego powstania zbrojnego, kierowanych niepokojów społecznych, ale także trzęsienia ziemi, pożarów, powodzi lub innych katastrof, które zagrażają życiu, własności lub zakłócają zwyczajny tok sprawowania władzy państwowej. Ich przewidywane formy to: zamieszki, akty przemocy, lokalne starcia zbrojne, bezprawne blokady, zgromadzenia lub ewentualne inne zakłócenia prawa i porządku publicznego.

Reasumując powyższe fakty można stwierdzić, że termin *niepokój społeczny* obejmuje wszystkie sytuacje wymagające użycia Sił Zbrojnych wymuszających respektowanie postanowień Rozdziału 11. „Stany Nadzwyczajne” Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej²².

Zakładając, że rozpoznawanie, musi przedstawić dowódcy analizę sytuacji stanowiącej podłoże niepokoju społecznego, należy przyjąć, iż napięcia etniczne mogą odgrywać zasadniczą rolę w powstawaniu zamieszek w środowiskach miejskich. Pomocne w ocenie zagrożenia są informacje statystyczne dotyczące stałego poziomu zdarzeń związanych z podpaleniami, przemocą, przestępstwami zawarte w okresowych meldunkach o incydentach, które można uzyskać z lokalnych placówek policji, i innych agencji porządku publicznego (w naszym kraju np.: straż miejska). W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że prawne ograniczenia informacji dotyczących obywateli²³ mogą uniemożliwić dostęp do niektórych kartotek i istniejących zasobów informacyjnych, chociaż uzyskane wyniki wskazują, iż lokalni przedstawiciele agend rządowych

²² Zob. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

²³ Ustawa o ochronie danych osobowych z dnia 29 sierpnia 1997 r.

(administracji samorządowej) powinni być upoważnieni do udostępniania niektórych rozdziałów określonych dokumentów.

Prowadzenie działań w warunkach niepokojów społecznych może być pewnego rodzaju wyzwaniem dla wojska. Początkowym źródłem danych do planowania działań rozpoznawczych będzie MSWiA i wybrane agendy sił zbrojnych.

Zapewnienie łatwego przejścia ze stanu niezaangażowania do stanu zaangażowania we wsparciu działań w warunkach niepokojów społecznych obejmować powinno porozumienie na wielu poziomach w zakresie planowania oraz przekazanie danych i informacji przez urzędników dobrze zorientowanych w rozwoju sytuacji powodującej kryzys.

Obecnie gangi miejskie (zorganizowane grupy przestępcze) ewoluowały do poziomu sił wyposażonych w środki łączności, uzbrojenie wojskowe, technicznie zaawansowane pojazdy oraz techniki działania dobrze sprawdzone w czasie dokonywania aktów przemocy (napadów). Ze względu odpowiednią strukturę uzyskanie niezbędnych informacji na temat głównych przywódców (działaczy) stanowiących potencjalne zagrożenie oraz motywów ich działania, będzie utrudnione zarówno poprzez ograniczenia prawne jak i krótki czas reakcji sił porządkowych.

Kluczowym elementem RPPW jest lokalizacja obszaru działania, w którym należy uwzględnić teren, na jakim występują niepokoje społeczne oraz otaczający go obszar geograficzny zapewniający źródła zaopatrzenia mające wpływ na konflikt w regionie.

Natomiast w strefie obszaru zainteresowania powinien znajdować się teren objęty konfliktem, organizacje zewnętrzne oraz środowisko i agendy wymuszające respektowanie prawa, które wykorzystują siły zbrojne w zakresie prowadzonego wsparcia dla procesu zapewnienia bezpieczeństwa i ewakuacji ludności z rejonu niepokojów społecznych.

Czynności podejmowane w ramach RPPW stanowią rozważenie następujących rodzajów problemów:

- określenie statusu prowadzonych działań oraz ograniczenia w pozyskiwaniu informacji w czasie prowadzenia operacji oraz świadomość wstępnych potrzeb informacyjnych,
- ustalenie zasobów informacyjnych, które mogą być pozyskane pomimo ograniczeń związanych ze statusem prawnym prowadzonych działań;
- określić wszystkie braki informacyjne i skonsultować się z agendami w celu dokonania uzgodnień z odpowiednimi przedstawicielami wspierającymi prowadzenie operacji np. straż graniczna, urzędy celne, sądownictwo, policja, cywilne patrole powietrzne, itp.;
- określić obiekty infrastruktury sektora rządowego i publicznego włącznie z dostępnymi służbami rządowymi, dostępnym transportem i drogami zaopatrzenia, które potencjalny przeciwnik może wykorzystać do zajęcia lub czasowego opanowania.

Z przeprowadzonych badań wynika, że przywódcy niepokojów społecznych do czasu, gdy nie zostanie utworzona baza logistyczna (rekrutacja, szkolenie, przydział do formacji) wykorzystywać będą do walki nowych członków (rekrutów). Zatem znajomość terenu oraz wiedza o motywacji potencjalnego przeciwnika będą podstawą do osiągnięcia sukcesu w prowadzeniu działań. Z praktyki działań armii brytyjskiej i amerykańskiej wynika, że przywódcy niepokojów będą dysponować najważniejszymi informacjami dotyczącymi środowiska w jakim prowadzone są działania oraz wiedzą o żołnierzach i sztabach prowadzących operacje.

Stwierdzono, że w procesie analizy środowiska, celowym jest prowadzić standardową analizę obejmującą wojskowe aspekty analizy terenu dotyczącej terenu, który umożliwia dobre warunki obserwacji potencjalnych przeszkód terenowych gdzie znajdują się miejsca dogodne do organizowania zasadzek. Ponadto w ocenie środowiska należy:

- ustalić prawdopodobne miejsca w terenie pozwalające na optymalne zaangażowanie się w pełen zakres prowadzonych działań związanych z niepokojem społecznym lub rejonów, które mogą być kontrolowane

- w środowisku miejskim. Jednocześnie ustalić obiekty infrastruktury lub budynki w obszarze zurbanizowanym, które pozwalają prowadzić obserwację oraz zapewnią dogodny teren ostrzału siłom porządkowym;
- określić kierunki podejścia i drogi manewru dla sił własnych, zgrupowań oraz rejonów zbiórki, które mogą być obiektem ataku przeciwnika. W tym celu należy przeanalizować przyległe obszary terenu (plac, dzielnice) dogodny do wyparcia przestępców z rejonów zurbanizowanych i skierowania ich w rejon gdzie możliwe będzie ich zatrzymanie (aresztowanie) lub rozbięcie;
 - ustalić ukrycia i przeszkody organizowane w celu maskowania dróg wyjścia z rejonu działań (np.: tunele, podziemne linie komunikacyjne) do rejonów pozbywania się broni i środków bojowych w celu zatarcia dowodów działalności przestępczej;
 - określić miejsca które przeciwnik może wykorzystać do rozmieszczenia zasobów logistycznych i środków transportu, zagęszczonych obszarów miejskich w których można pozostać nie wykrytym;
 - zidentyfikować terminy kluczowe dla wszczynających zamieszki (zgromadzenia z okazji świąt, rocznic, zawodów sportowych, koncertów);
 - ustalić drogi zaopatrzenia, organizacje publiczne, krajowe, stanowe i lokalne biura, a także banki oraz sklepy z bronią, które mogą wspierać wszczynających niepokoje społeczne.

Analiza pogody w obrębie obszaru prowadzonych działań powinna uwzględniać, że:

- dla grup sprzeciwu, które poświęcają się sprawie, niekorzystne warunki nie stanowią znaczącego ograniczenia;
- organizacja wieców i demonstracji prawdopodobnie nie będzie prowadzona jeśli warunki pogodowe nie będą sprzyjały zgromadzeniu ludności;

- nie należy wykluczać, że niekorzystne warunki pogodowe nie zatrzymają uczestników wystąpień publicznych jeżeli są organizowane z okazji świąt religijnych.

Uzyskane rezultaty badań wskazują, że w kontekście prawa celowe jest ustalenie (zaaprobowane) prawnych i operacyjnych aspektów użycia sił zbrojnych w celu udzielenia pomocy władzom cywilnym. W związku z powyższym faktem techniki zdobywania informacji muszą spełniać warunki ustaleń dotyczących ochrony praw konstytucyjnych i prawa do prywatności w aspekcie działań rozpoznawczych.

Na podstawie pozyskanych zasobów informacyjnych zespół rozpoznania dokonuje oceny zagrożenia ustalając wszystkie grupy, które potencjalnie mogą być zaangażowane w niepokoje społeczne. Stwierdzono, że integrację zagrożeń można uzyskać wykorzystując:

- zestawienie tabelaryczne pozwalające połączyć indywidualne osoby lub grupy w zakresie określonych zdarzeń lub typów aktywności;
- mapę sytuacyjną w celu zobrazowania w miarę trwałych informacji dotyczących grup przeciwnika, takich jak lokalizacja sztabów, baz szkoleniowych lub zobrazowania wzorców działania;
- oleat linii komunikacyjnych oraz kluczowych obiektów i celów dla ustalenia gdzie mogą wystąpić potencjalne zakłócenia;
- dzienniki działań, warianty szyków bojowych związane z działaniem w sytuacji niepokoju społecznego.

Ponadto należy gromadzić i utrzymywać dane związane z organizacjami stanowiącymi zagrożenie obejmujące następujące kategorie:

- ✓ przegrupowanie: gdzie zamieszkują antagonistyczne grupy i gdzie są punkty zbiórek oraz kontaktowe w mieście, a także na przedmieściach;
- ✓ obiekty działania: skupić się na otoczeniu, budynkach szkół oraz skupiskach etnicznych w odniesieniu do rozmieszczenia rasowego;

- ✓ skład sił i potencjał: ustalić strukturę organizacyjną jak poszczególne grupy są zorganizowane oraz jaki posiadają rodzaj broni;
 - ✓ łączność i C2²⁴: rozpoznać stosowane relacje dowodzenia, techniczne wsparcie łączności oraz poziom wiedzy o technologiach informacyjnych;
 - ✓ taktyka: opracować metody i techniki oporu stosowane przeciwko siłom porządkowym (należy uwzględnić: ataki, rajdy, zasadzki, snajperów, podkładanie bomb, porwania, personelu, samolotów oraz aktywność demonstrantów);
- zewnętrzne ośrodki wspierające szkolenie z krajów sąsiednich, które sponsorują niepokoje społeczne.

Wnioski z analizy przebiegu zdarzeń w wybranych krajach wskazują, że modele wariantów działania dla niepokoju społecznego mogą zawierać różne rozwiązania, dlatego nie powinny być ograniczane przez żadne czynniki. Dlatego najczęściej będą rozpatrywane prawdopodobne rejony występowania niepokoju w obszarach gdzie może wystąpić przemoc lub groźba zamieszek (dzielnice gangów, kwartały ulic o podwyższonym poziomie przestępczości, likwidowane zakłady przemysłowe jako źródło protestów). W eliminacji zagrożenia celowe jest prowadzenie działań ukierunkowanych na kluczowe obiekty infrastruktury, w których nieznaczny opór oponentów pozwoli siłom wojskowym przejąć kontrolę i neutralizować źródła niepokoju. W toku działań operacyjno-rozpoznawczych nie należy wykluczać możliwości ataku przez grupy nie wykazujące do tej pory aktywności. W tym przypadku uderzenia ukierunkowane na infrastrukturę publiczną oraz przypadki sabotażu mogą stanowić demonstrację siły i argument do dyskusji o przyszłym nowym podziale stref wpływów.

Zbiór przyczynowo-skutkowy jaki zdefiniował zespół badawczy jest tak różnorodny, że podejmowane próby kategoryzacji przyczyn niepokoju społecznego nie dały zakładanych rezultatów. Dlatego przedstawione powyżej elementy RPPW w operacjach zagrożenia ładu społecznego stanowią jedynie

²⁴ C2 - Command and control, AAP-15(2004) rev.1.

podstawę do prac o szerszym zakresie merytorycznym i nie wyczerpują całego spektrum zagrożenia. Konieczne są dalsze badania teoretyczne i empiryczne we wskazanym obszarze tematycznym.

4.6. KONTROLA ZBROJEŃ

Kontrola zbrojeń²⁵ – jest każdym planem, porozumieniem lub procesem bazującym na oficjalnym porozumieniu międzynarodowym określającym jakikolwiek aspekt z następujących: ilość, typ, dane taktyczno-techniczne systemów uzbrojenia (włącznie z systemami C2, systemami zabezpieczenia logistycznego i systemami pozyskiwania danych), potencjał ilościowy, organizację, wyposażenie, użycie lub rozmieszczenie sił zbrojnych utrzymywanych przez strony. W niektórych wypadkach wymienione czynniki brane są również pod uwagę z punktu widzenia minimalizowania niestabilności w otoczeniu wojska.

Porozumienia w dziedzinie konwencjonalnej kontroli zbrojeń, rozbrojenia oraz środków budowy zaufania i bezpieczeństwa stanowią istotny element budowy systemu bezpieczeństwa europejskiego (i nie tylko) opartego na niższym stopniu nasycenia ofensywnym uzbrojeniem, na większej przejrzystości i otwartości odnośnie potencjałów i planów rozwoju sił zbrojnych oraz prowadzonej przez nie działalności wojskowej.

Uczciwa implementacja wynikających z nich zobowiązań ma pierwszorzędne znaczenie dla potwierdzenia wartości systemu bezpieczeństwa w Europie określanego m.in. poprzez „*Traktat o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie*” (CFE), „*Dokument Wiedeński kolejno z lat 1990, 1992, 1994 i 1999*” „*Traktat o Otwartych Przestworzach*” (Open Skies) oraz inne porozumienia zawarte w ramach *Forum Współpracy w Dziedzinie Bezpieczeństwa OBWE* (FSC - Forum for Security Cooperation), np., „*Kodeks postępowania państw w dziedzinie polityczno-militarnych aspektów bezpieczeństwa*”.

²⁵ Zob. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 22 lipca 2003 r., punkt 3 podpunkt C.

Przebieg procesu implementacji porozumień kontroli zbrojeń podlega ocenie narodowej, ale także monitorowany jest na specjalnie ustanowionych w tym celu w Wiedniu międzynarodowych forach jak *Wspólna Grupa Konsultacyjna* (Joint Consultative Group - JCG) odnośnie Traktatu CFE, *Komisja Konsultacyjna Otwartych Przestworzy* (Open Skies Consultative Commission - OSCC), FSC odnośnie środków budowy zaufania i bezpieczeństwa. „*Dokument Wiedeński*” dodatkowo podlega ocenie na corocznych spotkaniach tzw. Annual Implementation Assessment Meetings (AIAM).

Szczególne uwagę do procesu monitorowania i oceny implementacji porozumień kontroli zbrojeń przykładają państwa Sojuszu Północnoatlantyckiego. W Kwaterze Głównej NATO funkcjonuje *Grupa Zadaniowa Wysokiego Szczebla* (High Level Task Force - HLTF) o charakterze politycznym. Grupa ta analizuje i rekomenduje wyższym organom NATO decyzje o kluczowym znaczeniu dla procesu implementacji, głównie Traktatu CFE i DW'99. Organem typowo koordynacyjnym w dziedzinie weryfikacji jest *Komitet Koordynacji Weryfikacji* (Verification Coordination Committee -VCC), który rozstrzyga wszelkie kwestie o charakterze organizacyjno-technicznym związane z weryfikacją

Zapobieganie wojnie przez kontrolę zbrojeń narzuca stworzenie oraz ochronę stabilności na szczeblu strategicznym z ograniczeniem lub redukcją pewnych kategorii broni drugorzędno znaczenia. Nowoczesna (dzisiejsza) kontrola zbrojeń narzuca również wymianę informacji o potencjale militarnym, danych taktyczno-technicznych oraz o doktrynach i procedurach zarządzających jego stosowaniem. Dzisiejsza kontrola zbrojeń nie ogranicza się tylko do spraw redukcji lub zakazu posiadania pewnych systemów uzbrojenia lub zgrupowań pancernych, ale obejmuje cały zespół środków, który kontroluje użycie poszczególnych komponentów. Kontrola zbrojeń rozpoczyna się od poziomu gotowości antagonistycznie nastawionych państw podjęcia współpracy w ramach wspólnej kontroli oraz przejścia przez negocjacje lub inną formę komunikacji międzypaństwowej. Wyodrębnia się trzy główne cele kontroli zbrojeń:

- zapobieganie wojnie;
- zapobieganie zniszczeniom w przypadku konfliktu;
- redukcja środków finansowych przeznaczonych na obronę.

Zespół rozpoznania powinien zapewnić inspektorom kontroli zbrojeń wszystkie niezbędne informacje zarówno przed jak i podczas misji. Podstawowym zadaniem systemu rozpoznania jest zebranie wystarczającej ilości informacji dotyczącej zagrożenia oraz wyzwań stawianych przed inspektorami w środowisku operacji.

Granice obszaru działania zależą od postawionego zadania i określenia roli jednostki wojskowej wspierającej inspektorów. Natomiast obszar zainteresowania może rozciągać się aż po granice sąsiednich państw, aby zapewnić odpowiednią ochronę inspektorom.

Stwierdzono, że czynności zespołu rozpoznania realizowane w ramach kontroli zbrojeń stanowią następujące działania:

- meldowanie o nagłych wybuchach epidemii i chorób międzynarodowym agencjom zdrowia;
- analiza globalnych wzorców występowania chorób zakaźnych, ich rzadkie lub podejrzone wybuchy będą wskazywały na celowe, planowe użycie lub na przypadkowe uwolnienie w czasie testowania, produkcji, przekazywania lub składowania środków biologicznych;
- ocena transportu dużej ilości chemikaliów lub elementów używanych przy produkcji broni chemicznej lub nuklearnej;
- identyfikacja zwierząt laboratoryjnych przewożonych z kraju do kraju prawdopodobnie dla celów związanych z badaniami nad środkami biologicznymi²⁶;
- analiza wyposażenia do testowania farmaceutycznych i bojowych środków przewożonych przed rozpoczęciem planowanej kontroli;
- identyfikacja naocznych świadków (ofiary), dziennikarzy, lokalnej ochrony zdrowia, naukowców lub obserwatorów praw człowieka;

²⁶ Np.: w latach siedemdziesiątych kraje testujące środki biologiczne wykorzystywały jako obiekty badania małpy, które schwymano, uwięziono w klatkach i przetransportowano z Afryki jako jeden duży transport (około 250) zwierząt.

- analiza zapisów szpitalnych dotyczących niezwykłych przypadków napromieniowania i zachorowań na raka w rejonie obiektów strzeżonych (cywilnych lub wojskowych).

Realizując proces RPPW w czasie analizy środowiska szczególną uwagę należy zwrócić na aspekty związane z obszarami środowiska zewnętrznego, do których dostęp może być ograniczony, np.: drogi zaopatrzenia dostępne dla potrzeb transportu uzbrojenia, teren dla ochrony i obrony oraz potencjalnych kontyngentów sił międzynarodowych. Natomiast ocena pogody dla rejonu działania musi uwzględniać jej wpływ na aspekty zdrowotne, zagadnienia związane z wymaganiami transportowymi oraz czynniki planowania związane z możliwością wystąpienia trudnych warunków pogodowych. Dlatego w dokumentach normatywnych zaleca się sporządzić oleaty pogody dla zobrazowania różnorodnych zjawisk pogodowych istotnych dla sezonowych prognoz pogody oraz warunków widoczności w miejscach prowadzenia inspekcji.

W trakcie analiz demograficznych celowe jest ustalenie kluczowych wymagań inspekcji kontroli zbrojeń, analiza ta powinna być prowadzona z punktu widzenia wszystkich stron, a w tym:

- organizacji socjalnych, struktur rządowych, organizacji wojskowych, personelu w ramach państwa gospodarza z jego zdolnością do weryfikacji i opracowania ekspertyz oraz szkolenia technicznego w zakresie biochemii i doświadczenia w zakresie broni nuklearnej;
- zidentyfikowania adekwatnych kwestii logistycznych w otoczeniu i na arenie politycznej, mogą one obejmować obiekty magazynowe, składowiska materiałów radioaktywnych oraz transport, jak również lokalizację miejsc inspekcji w odniesieniu do źródeł IMINT²⁷ i monitorowania dodatkowych obszarów na potrzeby kontroli zbrojeń.
- śledzenia dokumentacji o zatrudnieniu oraz uzyskaniu dyplomów ukończenia poszczególnych uczelni osób kształconych w zakresie BMR;

²⁷ IMINT - Imagery intelligence, AAP-15(2004) rev.1.

- udokumentowania zaangażowania w działalność terrorystyczną związaną z BMR;
- ustalenia otoczenia (środowiska politycznego) oraz organizacji terrorystycznych, które mogą poszukiwać i użyć broni biologiczną i chemiczną.

W rezultacie przeprowadzonych badań stwierdzono, że uregulowania prawne dotyczące porozumień i traktatów obejmują wymuszanie oraz weryfikację przyjęcia (wprowadzenia w życie) warunków porozumienia i nałożenia sankcji w przypadku złamania prawa. W związku z powyższym ustalono, że dostępne są trzy metody weryfikacji:

- klasyczny wywiad lub rozpoznanie z pomocą odpowiednich środków;
- narodowe środki techniczne (rozpoznanie satelitarne, elektroniczne, obserwacja sejsmiczna);
- polityka inspekcji.

Rola prawa w weryfikacji wykracza poza wykrywanie naruszeń prawa, jest to jednocześnie instrument zniechęcania i odstraszenia poprzez utrzymywanie poziomu uzbrojenia ofensywnego poniżej progu powstania konfliktu militarnego bądź politycznego.

Na podstawie wniosków uzyskanych z analizy literatury ustalono, że w ocenie zagrożenia należy zidentyfikować rejony gdzie broń jest przetrzymywana, prawdopodobne miejsca produkcji oraz obszary, w których istnieje podejrzenie naruszenia prawnych aspektów konwencji i porozumień dotyczących BMR i zaawansowanych technologii. Stwierdzono ponadto, że zespół rozpoznania na potrzeby kontroli zbrojeń powinien:

- ustalić możliwości, systemy przenoszenia oraz wagomiar broni nuklearnej, biologicznej i chemicznej przeciwnika;
- określić infrastrukturę zabezpieczającą oraz źródła zaopatrzenia;
- ustalić źródła nielegalnego przetrzutu, zagranicznych dostawców oraz działalność terrorystyczną;
- ustalić historyczne fakty użycia BMR oraz określić oficjalne stanowiska stron dotyczące kontroli uzbrojenia;

- ustalić współzależności z krajami, które handlują na dużą skalę zasobami naturalnymi;
- ustalić możliwości użycia środków broni biologicznej w otwartym konflikcie pomiędzy państwami lub w wojnie domowej (przeciwko grupom etnicznym lub religijnym²⁸ lub przeciwko indywidualnym osobom);
- wyodrębnić wszelkie zarejestrowane informacje dotyczące incydentalnych przypadków uwolnienia środków podczas ich stosowania, testowania, produkcji, transportu lub składowania w obrębie obszaru zainteresowania;
- ustalić kluczowe zaplecze technologiczne lub dostępne surowce naturalne oraz wyposażenie używane przy broni chemicznej i biologicznej;
- ustalić system komunikacji pomiędzy państwami, wykorzystywany do przewozu środków nuklearnych, biologicznych i chemicznych²⁹.

Ustalając warianty zagrożenia należy przedstawić wszystkie powiązania dotyczące zbrojeń i BMR z uwzględnieniem zaangażowania w tym rejonie grup terrorystycznych, grup politycznych wszczynających niepokoje oraz typowych organizacji przestępczych. Zidentyfikować siły ochrony i obrony oraz środki bezpieczeństwa niezbędne do ochrony kluczowych obiektów, które mają podlegać inspekcji oraz ustalić najbardziej prawdopodobny wariant działania przeciwnika. Opisać formy i wzorce, według których przestępcy mogą naruszać porozumienia w zakresie kontroli uzbrojenia poprzez przekraczanie granic, wkraczanie do stref zdemilitaryzowanych oraz inicjowanie wrogich zachowań w celu odwrócenia uwagi od odbywającego się w tym samym czasie środków uzbrojenia lub komponentów broni ABC. Kwestie wykorzystania broni masowego rażenia są przedmiotem zainteresowania szeregu agencji międzynarodowych, stanowią także przedmiot troski rządów krajów, które sąsiadują bądź są w zasięgu oddziaływania środków rażenia. Dlatego działania z

²⁸ Np: Kurdowie w Iraku.

²⁹ Stosowne dane na ten temat dostępne są w wielu otwartych źródłach informacji, np.: na stronie internetowej organizacji *Green Peace*.

zakresu stałego monitoringu i kontroli ilości składowanych środków oraz komponentów do produkcji broni masowego rażenia mają najwyższy priorytet w rozpoznaniu.

4.7. WSPARCIE DZIAŁAŃ PRZECIWPARTYZANCKICH

Działania przeciwpartyzanckie (w literaturze można znaleźć określenie przeciwpowstańcze³⁰) - to wojskowe, paramilitarne, polityczne, ekonomiczne, psychologiczne i cywilne działania podejmowane przez rząd w celu uspokojenia zamieszek.

Rola oficera rozpoznania w działaniach przeciwpartyzanckich będzie polegała na analizowaniu otaczającego środowiska oraz organizacji i taktyki ugrupowań wszczynających walki. Istnieje również pilna potrzeba analizowania zagadnień socjopolitycznych, militarnych oraz generalnej roli całej społeczności w przewidywaniu przebiegu konfliktu. Istotne jest także to, aby oficer rozpoznania zapewnił informacje dotyczące alternatywnych obszarów działania jednostek wojskowych oraz charakterystykę państwa i ocenę zagrożenia.

Z historycznego punktu widzenia w działaniach skierowanych przeciwko partyzantom zgromadzone wnioski podpowiadają wczesne rozmieszczenie szerokiego spektrum środków rozpoznania (osobowych i elektronicznych) w celu kontrolowania grup zanim te zdobędą poparcie miejscowej ludności.

Za zabezpieczenie informacyjne jednostki wysyłanej poza granice kraju odpowiada zespół rozpoznania i powinien opracować: ogólny plan rozpoznania, informacje o danym kraju oraz ocenę obecnego zagrożenia a ponadto wnioski z poprzednich wojen powstańczych, które powinny umożliwić wczesne eliminowanie i kontrolę powstańczych więzi zanim jeszcze otrzymają wsparcie społeczne.

Prowadząc analizę obszaru odpowiedzialności na potrzeby działań przeciwpartyzanckich należy uwzględnić, że ograniczenie jednostek partyzanckich w rejonie odpowiedzialności wynika z celu i roli oddziału

³⁰ Zob. Field Manual No. FM 31-20, *Doctrine for Special Forces Operations*, . 20 September 1989.

ustalanej przez głównodowodzącego. Natomiast rejon zainteresowania może się powiększyć poza granicę państwa na terenie, którego prowadzona jest operacja, po to, aby zapewnić bezpieczeństwo siłom powstańczym.

Specyfika prowadzenia oceny potencjalnego zagrożenia determinowana jest szeregiem czynników. Za najważniejsze zespół badawczy uznał:

- identyfikowanie i lokalizowanie wewnętrznego i zewnętrznego wpływu na operację;
- rozważenie kraju trzeciego jako wspierającego operację, brak wsparcia przez kraje trzecie oraz źródła zaopatrywania logistycznego przez państwa sąsiednie;
- identyfikowanie lokalnego społeczeństwa i współpracy jego przeciwko powstańcom;
- identyfikowanie rządu i infrastruktury sektora publicznego, dostępny transport, linie komunikacyjne, możliwości gospodarcze oraz inne czynniki dla wsparcia misji;
- analizę środowiska mediów i polityczną akceptację zaangażowania w regionie;

Ponadto zespół rozpoznania musi się skupić na środowisku i możliwościach powstańczych, ich sile, składzie, wyposażeniu i analizie społecznego poparcia dla rewolty.

W analizie terenu szczególna uwaga koncentruje się na wiedzy w zakresie rozmieszczenia infrastruktury, lokalizacji mediów i źródeł komunikacji oraz linii komunikacyjnych wykorzystywanych przez partyzantów. Specjalne szczegółowe oleaty muszą informować dowódcę o różnych alternatywnych sposobach wykorzystania terenu przez partyzantów.

Sumaryczne wyniki analizy pogody muszą zawierać wszystkie aspekty podejmowane w konwencjonalnej operacji militarnej ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wojsk własnych i zagadnień związanych z bezpieczeństwem, mobilnością i komunikacją. W tym celu powinno tworzyć się oleaty (oceny, prognozy) po to by pokazać różny wpływ pogody, od krytycznej, specyficznej i sezonowej do przewidywanej dla rejonu operacji.

W wyniku obserwacji stwierdzono, że w dalszej pracy sztabu, podczas analizy demograficznej, szczególną uwagę należy zwrócić na:

- stowarzyszenia socjalne, strukturę rządową, organizacje militarne i charakter społeczeństwa państwa na terenie, którego prowadzona jest operacja;
- możliwości podjęcia działań, które mogą wpłynąć na niezaangażowaną część społeczeństwa prowadząc do spadku poparcia dla sił partyzanckich;
- identyfikację środowiska politycznego i rządowej chęci w ulżeniu cierpieniom, krzywdom społeczeństwa;
- identyfikację etnicznego zróżnicowania, spraw religijnych i socjalno-ekonomicznych warunków w regionie;
- identyfikację wszystkich organizacji terrorystycznych które mogą próbować zdobywać popularność wśród społeczeństwa celem wykorzystania powstania dla swoich celów.

W procesie RPPW szczególną uwagę należy zwrócić na rozważenie zagadnień związanych z prawem na terenie objętym konfliktem oraz statusem jednostek, który jest przedmiotem ogromnego, politycznego, prawnego, militarne i osobistego zaangażowania dowódców i przedstawicieli rządu.

W wyniku oceny zagrożenia, zespół rozpoznania identyfikuje skład zgrupowania partyzanckiego, jego możliwości bojowe, analizuje stare i nowe środki walki, stopień wykszolenia i czas, w jakim prowadzona jest rebelia. ustalono, że dla opracowania pełnej oceny zagrożenia rozpoznanie:

- identyfikuje taktykę i strategię wymaganą dla walki z rebelią w różnorodnym środowisku, lekkie siły przeznaczone do walki w mieście lub siły ciężkie przystosowane do walki w terenie otwartym;
- rozpoznaje sposób działania powstańców prowadzących walkę w terenie zurbanizowanym, aby unikać okrążenia oraz bezpiecznie zdobyć przewagę poprzez przygotowanie ukrytych miejsc i wycofanie się z antypowstańczego obszaru operacji;

- określa kierownictwo sił powstańczych i lokalizację oddziałów, aby wykorzystać wyspecjalizowane jednostki działań psychologicznych;
- wykonuje listy celów wysokoopłacalnych, określa główne drogi logistyczne, ustala sieć radiową, środki dowodzenia oraz międzynarodowe więzi finansowe popierające powstańców.

Uogólniając procedurę zagrożenia można stwierdzić, że ustalając modele wariantów działania partyzantów celowym było by:

- określić wszystkie możliwe grupy terrorystyczne i partyzanckie, (zwracając główną uwagę na ich sposoby ochrony i środki bezpieczeństwa) wewnątrz regionu;
- określić możliwości wykorzystania lokalnych sił porządkowych (wojsk), które są uznawane w rejonie i dobrze znają teren do prowadzenia operacji zaczepnych na małą skalę;
- określić wariant działania przeciwnika w odniesieniu do czasu, kiedy powstańcy uzyskają wsparcie lokalnej ludności. Nie należy zapominać, że faza operacyjna powstania może wymagać dodatkowych jednostek bojowych, aby osiągnąć elastyczność i zaskoczenie potrzebne do budowy ufortyfikowanych baz stałych, dobrze bronionych obiektów zurbanizowanych lub lokalnego przejścia władzy;
- określić wariant działania przewidujący skoncentrowanie wojsk powstańczych na jednym odcinku terenu (w rejonie), aby osiągnąć dostateczną przewagę w sile do pokonania wojsk rządowych, a następnie ponowienie operacji w następnym sektorze, dzięki temu zyskany zostanie teren i psychologiczna przewaga nad siłami rządowymi.

Zebrane w wyniku doświadczeń wyszczególnione powyżej scenariusze działania sił powstańczych stanowią jedynie podstawę do dalszych prac analitycznych o szerszym zakresie merytorycznym.

Szereg uwarunkowań polityczno-militarnych sprawia, że analiza wybranych przypadków pozwala na opracowanie wyników o charakterze

ogólnym. Ich zakres merytoryczny jest ograniczony, a więc uzyskane wyniki badań niepełne. Rodzi to potrzebę innego podejścia do problemu i wznowienia badań interdyscyplinarnych. Celowe jest zaangażowanie w proces badawczy pracowników resortu MSWiA, Straży Granicznej oraz WSzW i Państwowej Straży Pożarnej.

4.8. OPERACJE ANTYNARKOTYKOWE

Operacje antynarkotykowe są definiowane w literaturze jako aktywne środki przedsięwzięte, aby wykrywać, monitorować i przeciwstawiać się produkcji, handlowi i używaniu nielegalnych narkotyków³¹.

Rolą zespołu rozpoznania w walce antynarkotykowej jest wspieranie i uzupełnianie, a nie zastępowanie wyspecjalizowanych służb we współpracy między rządami. Efekty rozpoznania antynarkotykowego wynikają ze zbierania, przetwarzania, analizy i integracji zbiorów informacyjnych wykorzystywanych jako podstawa śledztw związanych z narkotykami.

Wysiłek wojskowy w walce antynarkotykowej dla państw-gospodarzy powinien zawierać pomoc dla jednostek operacyjnych w niszczeniu wytwórni produkujących narkotyki, współpracę z siłami zbrojnymi państwa-gospodarza dla wstrzymania przepływu nielegalnych narkotyków z różnych źródeł, zwalczanie transportu, dystrybucji i handlu. Lista związana z operacjami antynarkotykowymi jest nieograniczona, od handlu narkotykami do pokrewnej przestępczości zorganizowanej. Na podstawie wniosków uzyskanych z analizy literatury oraz wyników praktycznej działalności wyodrębniono trzy podstawowe scenariusze zagrożenia:

Scenariusz 1: kraj „A” położony na przesmyku Ameryki środkowej, co czyni go ważnym jako obszar przeladowywania i tymczasowego składowania kokainy przemycanej do Ameryki i Europy. Handlarze transportują przez ten kraj duże ilości kokainy i heroiny zróżnicowanymi sposobami, w tym małymi

³¹ Zob. Field Manual No. FM 100-19, *Domestic support operations*, Washington, DC, 1 July 1993 oraz No. FM 100-20/AFP 3-20, *Headquarters Departments of the Army and Air Force*, Washington, DC, 12/05/1990.

samolotami, pojazdami, kurierami, statkami morskimi. Gwałtowny wzrost przestępstw jest efektem wzrostu lokalnego poziomu konsumpcji kokainy. Rząd próbował przeciwstawić się handlowi narkotyków poprzez zastosowanie twardych środków walki antynarkotykowej, ograniczając źródła, jednak, ograniczał również akcje egzekwowania prawa, dlatego handel narkotykami przewyższa wysiłki walki antynarkotykowej.

Scenariusz 2: Kraj „B” posiada otwarty system finansowy, dużą ilość powiązań handlowych ze wszystkimi krajami i brak prawnych przepisów wymagających zgłaszanie wielkich transakcji gotówkowych. To czyni go potencjalnie łatwym celem dla powiązań narkotykowych i innych form „prania brudnych pieniędzy”. Niezbędne substancje chemiczne służące do zapoczątkowania produkcji narkotyków są kierowane do nielegalnych producentów a narkotyki przerzucane są przez granice lądowe do różnych państw.

Scenariusz 3. Kraj „C” jest przez dłuższy okres ważnym krajem przeładunku kokainy do Europy, jest również producentem niewielkiej ilości opium i marihuany. Ostatnie informacje wskazują, że znaczące ilości efedryny³² są kierowane do Europy przez inne obszary. Rząd uznał walkę z narkotykami jako cel priorytetowy i współpracuje z Unią Europejską w przeciwstawieniu się temu zagrożeniu.

Biorąc pod uwagę powyższe scenariusze w czasie analiz celowym jest zwracać szczególną uwagę na modyfikację antynarkotykowych operacji, ocenę oraz rozwój technik identyfikacji. Działalność rozpoznawcza zmierza do wyizolowania prawdopodobnych dróg przerzutu narkotyków i umiejscowienia źródeł związanych z ich produkcją (rozpatrując etapy produkcji, dystrybucji) oraz śledzeniu zmian w strukturach organizacji zajmujących się dystrybucją narkotyków.

W operacjach antynarkotykowych rejon rozpoznania może być zbieżny z przydzielonym rejonem działalności agencji antynarkotykowej, której całkowita jurysdykcja lub jej część obejmuje obszar operacji. Liczba jednostek

³² Alkaloid otrzymywany z efedry.

w rejonie operacji uzależniona powinna być od ilości obiektów oraz rodzaju wsparcia prowadzonego na rzecz działań antynarkotykowych takiego jak: wykrywanie, przeszukiwanie, przechwytywanie oraz eliminacja źródeł produkcji i handlu narkotykami. Natomiast rejon zainteresowania może być wewnętrznym rejonem granic państwa lub regionu, gdzie operujące jednostki mogą nie dysponować wystarczającymi siłami do prowadzenia operacji.

Uwzględniając zebrane fakty stwierdzono, że czynności podejmowane w ramach RPPW stanowią następujące działania:

- identyfikacja i lokalizacja wszystkich wewnętrznych i zewnętrznych wpływów na organizacje zajmujące się dystrybucją narkotyków;
- identyfikacja międzynarodowych granic, spornych rejonów, ograniczeń które mogą mieć wpływ na przemyt narkotyków;
- identyfikacja rządowego i publicznego sektora infrastruktury włączając w to służby rządowe, środki transportu, drogi komunikacji, usługi komunalne;
- ocena możliwości korzystania z bazy danych i wsparcia łączników agencji pracujących na rzecz operacji antynarkotykowych.

W czasie analizy środowiska zespół rozpoznania, musi przede wszystkim skupić główną uwagę na demografii i jej wpływie na kwestie zabezpieczenia działań. Identyfikacja fizycznych aspektów środowiska i infrastruktury powinna być prowadzona podczas całej operacji. W dokumentach normatywnych zakłada się, że dowódca wojskowy nigdy nie będzie dowodził operacjami antynarkotykowymi i zawsze będzie podporządkowany pod agendy powołane do walki z narkotykami. Dlatego dowódcy wojskowi muszą rozumieć ich ograniczoną rolę we wsparciu operacji antynarkotykowych.

Oceniając obszar operacji należy zwrócić szczególną uwagę na nowo powstające oraz już istniejące tereny rolnicze jednocześnie identyfikując miejsca nawadniania (irygacji), które mogą być wykorzystywane do produkcji narkotyków. Na podstawie wyników rozpoznania osobowego i elektronicznego należy wskazać miejsca wykorzystywane do przemytu narkotyków przez granicę, szczególnie nowe ścieżki lub drogi nie istniejące na mapach. Należy

również wziąć pod uwagę dostępność rzek na odcinkach granicznych, terenów zurbanizowanych a także prywatnych lądowisk.

Z praktycznej działalności operacyjnej wynika, że szczególną uwagę należy zwrócić na tereny o niskim poziomie zaludnienia, które połączone są drogami komunikacyjnymi wewnątrz i na zewnątrz państwa. Nie należy wykluczać, że do ukrycia transportu narkotyków mogą być wykorzystywane drogi komercyjne, (np.: w regionach gdzie transportowane są duże ilości materiałów przemysłowych).

Analiza pogody dla rejonu operacji antynarkotykowej powinna dotyczyć jej wpływu na statki powietrzne i wodne. Warunki widoczności wpływają na rozpoznanie bezpośrednio transportu narkotyków w obrębie danego regionu. Ponadto wpływ czynników pogodowych determinuje monitorowanie działań antynarkotykowych oraz akcji podejmowanych przeciwko przemytnikom. Stwierdzono, że ważnym problemem jest analiza pogody jako czynnika wpływającego na produkcję, cykl wegetacyjny półproduktów stanowiących bazę dla gotowych narkotyków w kontekście harmonogramu żniw narkotykowych a w tym czasie cyklu produkcyjnego i momentu dystrybucji.

W przygotowaniu operacji antynarkotykowej ważne znaczenie ma analiza warunków demograficznych, w której następuje skupienie wysiłku na:

- rozpoznaniu terenów o dużej liczbie odnotowanych przypadków dystrybucji narkotyków w obrębie danego regionu, np. w Europie najbardziej zagrożonymi dystrybucją narkotyków są: Dania, Holandia, i państwa położone wzdłuż południowej granicy Europy, która jest osią głównego korytarza przetrzutu narkotyków. Ocenia się, że prawdopodobnie ponad 50% nielegalnych narkotyków trafia tą drogą do Europy;
- zlokalizowaniu rejonów o ograniczonej możliwości monitorowania działalności przemytniczej, a także rejonów granicznych z niesprawnym, bądź działającym niewłaściwie sprzętem wykrywania i monitorowania;

- stosowaniu korytarzy komunikacyjnych dla przemytu narkotyków drogą lądową, powietrzną lub morską między poszczególnymi lotniskami i portami;

Nowy element zagrożenia stanowi polityczna tolerancja w stosunku do grup zaangażowanych w przemyt narkotyków. Grupy przestępcze przy wsparciu lokalnych decydentów posiadają najnowocześniejszą broń i wyposażenie pozyskane dzięki oszustwom i koneksjom z różnymi organizacjami paramilitarnymi i firmami ochrony. Nie należy zapominać, że stowarzyszenia społeczne, struktury rządowe, organizacje wojskowe i religijne oraz ich pracownicy będący obywatelami państwa – gospodarza mogą stanowić silne zaplecze dla działalności zorganizowanych grup przestępczych. Dlatego zidentyfikowanie środowiska politycznego, wskazanie różnic etnicznych i religijnych oraz organizacji terrorystycznych, które mogą czerpać zyski z handlu narkotykami stanowi warunek końcowego sukcesu operacji antynarkotykowej.

Wojska powinny prowadzić operacje antynarkotykowe pozostając w zgodzie z prawem międzynarodowym i rozkazami wydanymi przez Naczelnego Dowódcę lub innego uprawnionego polityka. Status powinien zapewniać, że przysługujące wojsku prawo do wykorzystania siły w obronie własnej, lub innych osób, nie będzie ograniczane. Dodatkowo, dowódcy muszą upewnić się, że żołnierze dokładnie znają postanowienia określone w rezolucji (statusie), aby wykluczyć utrudnienia w prowadzeniu operacji wynikające z potrzeby podjęcia odpowiednich działań i zastosowania odpowiednich środków.

Siły zbrojne powinny prowadzić operacje antynarkotykowe w zgodzie z prawem państwa oraz prawem międzynarodowym. Dotyczy to w szczególności operacji prowadzonych poza granicami kraju.

Stwierdzono, że podczas oceny zagrożenia celowym będzie wykorzystanie tradycyjnych metod analitycznych poprzez rozważenie:

- identyfikacji struktury organizacyjnej, zdolności logistycznych oraz wyposażenia grup narkotykowych;

- analizy i oceny relacji ze środowiskami przestępczymi i organizacjami terrorystycznymi;
- rozpoznania przywódców, logistyków, ochrony, chemików oraz grup wspierających i ochraniających organizacje włączając w to również relacje z politykami i policją;
- metod działania specyficznych dla tej konkretnej organizacji narkotykowej;
- identyfikacji wszystkich technik rozpoznania oraz sposobów komunikacji wykorzystywanych dla zapewnienia bezpieczeństwa organizacji narkotykowych.

W gromadzeniu zasobów informacyjnych mogą być wykorzystywane otwarte źródła, takie jak: Internet oraz rządowe i pozarządowe agencje pomocne w tworzeniu i rozwijaniu bazy danych. Należy pamiętać jednak o pozostawaniu w zgodzie z wymogami prawnymi i policyjnymi dotyczącymi zbierania oraz gromadzenia danych rozpoznawczych w czasie prowadzenia operacji antynarkotykowych. Dokonując określenia potencjalnego zagrożenia czy też opracowania wariantów działania celem jest:

- opisać i odwzorować wszystkie potencjalne miejsca produkcji oraz rejony związane z produkcją narkotyków w danym obszarze, rozpoznać najbardziej prawdopodobny sposób dystrybucji oraz możliwości organizacji narkotykowych;
- opisać i odwzorować w jaki sposób teren jest wykorzystywany do transportowania oraz przechowywania narkotyków, a także jakie występują alternatywne możliwości dystrybuowania narkotyków;
- opisać strukturę organizacyjną oraz współpracowników organizacji zaangażowanej w działalność narkotykową.

Wyszczególnione powyżej elementy RPPW w operacjach antynarkotykowe stanowią jedynie pewne ramy i nie wyczerpują pełnego spektrum. Należy jednak pamiętać, że operacje antynarkotykowe mogą być także prowadzone w czasie prowadzenia operacji np. antyterrorystycznych. Połączenie różnych działań w jedną operację policyjno-militarną wymaga określenia jasnych

procedur dowodzenia i kierowania oraz opracowania stosownych rozwiązań prawnych. Ponadto przyjęte założenia wskazują, że w operacjach antynakotykowych wykorzystywane będą różne rodzaje sił zbrojnych co powoduje konieczność ustanowienia jednego ośrodka dowodzenia.

4.9. WSPARCIE DZIAŁAŃ WYZWOLEŃCZYCH

Operacje wsparcia działań wyzwolenicznych, to zorganizowany obywatelski ruch mający na celu obalenie konstytucyjnego rządu poprzez zastosowania działalności wywrotowej oraz zbrojne wystąpienia. Obywatelskie nieposłuszeństwo rozwinęło się na bazie tradycji liberalnych i humanitarnych. Dynamizm obywatelskiego nieposłuszeństwa wywodzi się z jego demokratycznych podstaw, głównie z możliwości nawiązania dialogu i dzięki nim funkcjonuje. Taki rodzaj protestu stoi w opozycji do innych form walki, na przykład bojkotu, strajku, nieposłuszeństwa na dużą skalę czy też akcji bezpośrednich, które na pewno wpływają w jakimś stopniu na rozwój demokracji, ale w głównej mierze są jednak środkiem nacisku. Nie jest specjalnym problemem stosowanie obywatelskiego nieposłuszeństwa w państwie bezprawia, gdzie władza nie spełnia oczekiwań większości. Bardziej kłopotliwe natomiast jest podjęcie tej idei w państwie demokratycznym. Celem obywatelskiego nieposłuszeństwa jest apelowanie do poczucia sprawiedliwości większości obywateli. Ma to doprowadzić do ponownego przemyślenia raz podjętych decyzji. Konsekwencją tego może być zmiana stanowiska rządu w obawie przed utratą popleczników czy też członków danej partii.

Obywatelskie nieposłuszeństwo powinno także w przyszłości być niezgodne z prawem. BOWIEM uprawomocnienie tego rodzaju protestu spowodowałoby brak kary i spadek zainteresowania tą formą działania. Konstytutywnym założeniem obywatelskiego nieposłuszeństwa jest brak przyzwolenie. Dlatego niektóre akcje, chociaż nie przynoszą natychmiastowego efektu w postaci zmiany niesprawiedliwego prawa lub szkodliwej praktyki, a czasem dalekie od tego w swych założeniach, stają się znaczące w wymiarze

„edukacyjnym”. Obywatelskie nieposłuszeństwo nie ma celu tworzenia opinii na określony temat, lecz jest sposobem prowokowania także innych obywateli do uczestniczenia w nieposłuszeństwie. Jego zadaniem jest przede wszystkim zmobilizowanie ludzi do stawiania oporu i do podjęcia dialogu. Dyskusje nad stanem państwa są zawsze bardzo istotne - demokracja polega między innymi na tym, że strony reprezentujące różne punkty widzenia próbują znaleźć jakies rozwiązanie. Opór respektuje zasady demokracji. Akceptując konsekwencje wynikłe z obywatelskiego nieposłuszeństwa, prowokuje się innych do przyjęcia na siebie pełnej odpowiedzialności za swoje czyny. Obywatelskie nieposłuszeństwo powinno być rozumiane jako dialog z partnerem prowadzony za pomocą akcji, rozpraw sądowych oraz jako forum wymiany opinii z innymi obywatelami.

Rozwinięciem przedstawionych teoretycznych założeń jest praktyczny wymiar działań w Kolumbii. Od ponad 30 lat znajduje się w stanie walki z powstańcami. Powstanie nasiliło się w czasie lat dziewięćdziesiątych jak nigdy dotąd. Na tym terenie rozwija się najpotężniejsza organizacja związana z produkcją oraz dystrybucją narkotyków. Szerząca się korupcja oraz jej potężne wpływy daje się odczuć nie tylko w Kolumbii, ale także na całej zachodniej półkuli od ponad dwóch dekad. W Kolumbii znajdują się dwie ściśle powiązane grupy: terrorystyczna partyzantka oraz producenci narkotyków. W ocenie zespołu autorskiego ten problem w przyszłości prawdopodobnie dotknie państwa innych części świata.

Partyzantka oraz organizacje narkotykowe z pewnością mają inne cele i metody działania. Rewolucyjna Armia Kolumbii ma marksistowsko - socjalistyczne przekonania polityczne. Oczywiście nielegalny handel narkotykami istnieje przynosząc dochody jak przedsiębiorstwo. Czasem jego istnienie przynosi obustronną korzyść. Nieuchronne powiązania, które zawiązały się pomiędzy organizacjami handlarzy narkotyków kolumbijskich są połączeniem dwóch odmiennych organizacji, które uzyskują krótkoterminowe lub długoterminowe korzyści. Krótkoterminowe korzyści jako taktyczne cele, a długoterminowe korzyści jako cele strategiczne. Zachodnie demokracje

dostrzegają od lat namacalne korzyści celów taktycznych, do których można zaliczyć fakt, że partyzanci prowadzą ochronę laboratoriów i lotnisk oraz pomagają w „wielkich zbiorach” dla nielegalnego handlu narkotykami jednocześnie umożliwiając sprzedaż oraz wymianę narkotyków na broń. W niektórych częściach Kolumbii, pododdziały partyzanckie egzystują jedynie korzystając z procedur nielegalnego handlu narkotykami. Opozycja kolumbijska ocenia, że pożądana właściwa zmiana obecnego systemu nie jest możliwa lub mało prawdopodobna i dlatego skupia się na radykalnej zmianie w kontroli politycznej i wymaga wzmożonego użycia tajnych „instrumentów” i metod.

Przyjmując powyższe fakty jako podstawę dalszych analiz można stwierdzić, że rolą rozpoznania, w operacjach wyzwolenicznych jest zrozumieć i przewidzieć motywy oraz cele opozycji. Ta wiedza pozwoli planistom oceniać siłę konfliktu w celach państwa, ich interesy i wytyczać odpowiednie kierunki zagrożenia. Jeśli państwo będzie wspierać opozycję, analiza rozpoznawcza sytuacji pozwoli prowadzić skuteczne sposoby przeciwdziałania i zaangażowanie wojskowe (jeśli będzie taka potrzebna). W toku badań stwierdzono, że typowym dla wszystkich rodzajów działań wyzwolenicznych jest skupienie wysiłków politycznych z akcjami zbrojnymi, żeby przełamać tradycyjne powiązania pomiędzy światem przestępczym a rządem.

Przewidywany rejon operacji jest ograniczony poprzez naturalną opozycję i liderów w terenie, którzy planują i nadzorują prowadzenie przyszłych akcji opozycyjnych. Natomiast rejon zainteresowania może się rozciągać na państwa wspierające o podobnych relacjach politycznych.

W związku z powyższymi uwarunkowaniami w ocenie zagrożenia należy uwzględnić następujące zagadnienia:

- zidentyfikowanie i umiejscowienie sceny politycznej i powiązań społecznych dla realizacji opozycji;
- zidentyfikowanie położenia grup, które kreują terytorialne granice gdzie opozycja może próbować ustanowić autonomicznie wolny rejon polityczny;

- zidentyfikowanie zewnętrznej pomocy zamieniającej moralne uznanie na polityczną formę wsparcia, źródła i możliwe rejony zastrzeżone w obszarze operacji;
- ocena politycznej struktury, ekonomii, polityki zagranicznej i wykorzystania policji i wojska;
- zidentyfikowanie rodzajów i możliwości wykorzystania mediów przez opozycję, poziomu zaufania ludności w regionie;

Z powyższego wynika, że działalność rozpoznawcza, musi skupić się zwłaszcza na demografii rozważanej razem z geografią regionu i analizą struktury społeczeństwa.

W czasie analizy środowiska, celowym jest wykorzystywać standardowe procedury oceny terenu, używając militarnych aspektów z eksponowaniem terenu przejezdnego. Ponadto, szczególną uwagę należy skupić na naturalnych źródłach (surowcach) i przemyśle oraz umiejscowieniu środków dowodzenia, rejonów migracji i przesiedleń. Zespół rozpoznania identyfikuje teren dogodny do ukrycia i zamaskowania składów, zaopatrzenia, broni i amunicji oraz gospodarstwa mogące żywić oddziały lub organizować tyłowe rejony zaopatrywania. Dokonuje standardowej analizy terenu pod względem dróg, posterunków kontrolnych, rozmieszczenia sił ochrony, potencjalnych przeszkód terenowych, miejsc dogodnych na zasadzki dla obu stron - wojsk własnych i rebeliantów. Określa możliwości występujące na całym terenie operacji istotne dla organizacji obrony, utrzymania patroli porządkowych w celu przekonania przeciwnika o braku możliwości dostępu do terenu kluczowego dla operacji.

Analiza czynników atmosferycznych dla działań wyzwolenicznych musi zawierać krótkoterminową oraz sezonową prognozę pogody w regionie. Efekty pogody mogą być integralne z projektami działań psychologicznych, w których należy rozważać możliwość zakłócenia politycznego wysiłku opozycji. Należy wskazać, że klimat regionu może także oddziaływać na sezonowe zatrudnienie, warunki środowiskowe i oddziaływanie źródeł na własne lub opozycyjne operacje. Zespół rozpoznania identyfikuje wszystkie możliwe środowiskowe czynniki mogące stanowić zagrożenie dla sukcesu operacji, ocenia prognozy

pogody w kategoriach ich negatywnego wpływu na przebieg operacji i wskazuje jak przeciwnik może wykorzystać warunki pogodowe na swoją korzyść.

We wsparciu działań wyzwolenicznych szczególnego znaczenia nabiera analiza demograficzna w trakcie, której należy:

- rozpoznać organizacje polityczne, rozkład zasobów finansowych, tło kulturowe i edukacyjne oraz podziały językowe;
- ustalić warunki życia w regionie, organizacje społeczne, struktury władzy, organizacje militarne i personel wspierający operacje ze strony państwa - gospodarza;
- określić zróżnicowanie populacji i poziom prorządowych, prorebelianckich oraz neutralnych nastrojów.

Szczególną uwagę, jak wskazuje praktyka należy zwrócić na prawne podstawy działania, zasady zaangażowania użycia sił oraz ustalić, w jaki sposób rozwiązania prawne mogą być wykorzystywane w czasie prowadzonych działań.

Reasumując, zatem ustalone fakty, można stwierdzić, że określając warianty działania strony przeciwnej celowym jest:

- sporządzić charakterystyką osobową terrorystów, ustalić grupy rebelianckie, umiejscowić wszystkie siły ochrony i stan środków bezpieczeństwa oraz poziom zagrożeń kryminalnych w regionie i opracować najbardziej prawdopodobny sposób działania przeciwnika poprzez wyszczególnienie preferowanej taktyki i strategii działania wykorzystywanej do osiągnięcia celów przez rebeliantów;
- rozpoznać czas efektywnego utrzymywania (działania) sił rebelianckich i pozostawania w zajętych rejonach;
- opisać alternatywne warianty działania uwzględniając struktury miejskie, które mogą posłużyć do kierowania ruchu rebelianckim;
- rozpatrzyć warianty działań psychologicznych i operacji rozpoznawczych do obniżenia morale rebeliantów.

Na podstawie zebranego materiału zespół badawczy stwierdza, że zaproponowane rozwiązania są jedynie wynikiem syntezy zebranych faktów i mogą stanowić podstawę do dalszych badań w tym kierunku. Prowadzenie

działań zmierzających do neutralizacji i pozbawienia kontroli sił antyrządowych wymaga realizacji zamierzeń o charakterze policyjnym i wojskowym. Jest to szczególne utrudnienie w przypadku gdy formacje stanowią kontyngenty wydzielane z różnych państw.

4.10. DEMONSTRACJA SIŁY

Demonstracja siły to operacja ustanowiona do zademonstrowania zdecydowania dotyczącego rozmieszczania jednostek wojskowych jako próby rozwiązywania złożonych politycznie i militarnie sytuacji, które, jeżeli pozostaną bez kontroli, mogą być szkodliwe dla interesów i celów narodowych.

Jednym z przykładów przyjętych przez zespół badawczy do analizy są operacje w Iraku. Rada Bezpieczeństwa przyjęła 5 kwietnia 1991 roku rezolucję 688, która potępiała irackie represje wobec Kurdów jako stanowiące zagrożenie dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Rada zażądała od Iraku natychmiastowego przerwania represji i wpuszczenia do kraju organizacji humanitarnych, które mogłyby udzielić pomocy potrzebującym. W konsekwencji niezastosowania się przez Irak do tej rezolucji, w połowie kwietnia 1991 roku USA, Wielka Brytania i Francja rozpoczęły interwencję zbrojną w Iraku. Na mocy rezolucji 688 przeprowadzono w Iraku operację *Provide Comfort*, utworzono strefy zakazu lotów oraz enklawy humanitarne chronione od ataków irackich.

Brak efektów w negocjacjach spowodował powstanie wielonarodowej koalicji (38 państw) i podjęcie działań zbrojnych przeciwko Irakowi. 17 stycznia 1991 roku doszło do operacji „Pustynna Burza”, która doprowadziła do wyparcia wojsk irackich z Kuwejtu. Przed operacją lądową sił połączonych w ramach operacji powietrznej „Pustynny Miecz” oddziały irackie zostały rozbite atakami z powietrza. W tym czasie Irak wystrzelił kilkadziesiąt rakiet „Scud” na cele w Izraelu oraz Arabii Saudyjskiej, ale bez większych efektów. Wycofujące się siły irackie podpaliły także większość szybów naftowych w Kuwejcie. Po kilkutygodniowej wojnie siły irackie zostały rozbite, zmuszone do wycofania się

z Kuwejtu i przyjęcia warunków zawieszenia broni. Ponieważ mandat ONZ pozwalał tylko na wyparcie wojsk irackich z Kuwejtu, działania wojenne zostały przerwane po wycofaniu się Irakijczyków.

W operacji Pustynna Burza uczestniczył także polski kontyngent (319 osób) w skład, którego wchodziły: okręt szpitalny (ORP Wodnik) i ratowniczy (ORP Piast) oraz personel medyczny (baza w saudyjskim porcie Al-Jubail).

Po wojnie na mocy mandatu ONZ prowadzone były w Iraku kontrole tamtejszego przemysłu celem unieszkodliwienia rozpoczętego jeszcze z pomocą państw Zachodu irackiego programu budowy broni masowego rażenia. Jednocześnie nałożone zostało ścisłe embargo gospodarcze na Irak, który może wyeksportować jedynie tyle ropy, aby za pieniądze uzyskane z jej sprzedaży kupić żywność i lekarstwa. Dziś wiadomo, że w praktyce zasady embargo nie umożliwiały nawet tego, a w dodatku znaczne sumy pieniędzy zostały sprzeniewierzone przez przedstawicieli reżimu Husajna. W wyniszczonym wojną kraju doszło do katastrofy humanitarnej, w wyniku, której zmarło, co najmniej kilkaset tysięcy ludzi - głównie dzieci, a Irak z bogatego - jak na standardy regionu - kraju stał się jednym z najbiedniejszych.

Pomimo końca wojny i braku mandatu ONZ samoloty brytyjskie i amerykańskie patrolujące lotnicze „strefy bezpieczeństwa” na północy i południu wielokrotnie bombardowały cele naziemne - według przedstawicieli Pentagonu w odpowiedzi na próby namierzania czy zestrzeliwania ich przez stanowiska obrony przeciwlotniczej.

W 1998 roku Husajn zerwał współpracę z inspektorami ONZ, oskarżając ich o działalność szpiegowską na rzecz USA oraz o przedłużanie inspekcji w celu przeciwdziałania zdjęciu nałożonych sankcji.

Od 2002 roku Stany Zjednoczone prowadziły przygotowania do kolejnego uderzenia na Irak – demonstracja siły. Stojąc przed groźbą wojny, Husajn zgodził się na powrót inspektorów ONZ. Amerykańskie plany nie zyskały poparcia wszystkich członków NATO, doprowadzając do kryzysu w Sojuszu Północnoatlantyckim. Wywołały także gwałtowną reakcję części opinii publicznej - 15 lutego 2003 roku przez świat przetoczyły się manifestacje

antywojenne, które - jak się szacuje - w samej Europie zgromadziły ponad 10 milionów osób. Ocenia się, że był to największy globalny protest w historii.

20 marca 2003 roku we wczesnych godzinach rannych amerykańskie i brytyjskie samoloty uderzyły na cele w Bagdadzie. Następnego dnia na terytorium Iraku wkroczyły wojska koalicji. Prezydent Bush ogłasza rozpoczęcie operacji „Iracka wolność”. 9 kwietnia wojska amerykańskie wkroczyły do Bagdadu. Irakijczycy zrzucili z postumentu pomnik Saddama Husajna. Upadek irackich władz wywołał falę grabieży i przestępczości.

1 maja prezydent USA George W. Bush ogłosił koniec poważniejszych walk w Iraku. Irak został podzielony na cztery strefy (przez zwolenników interwencji zwane „strefami stabilizacyjnymi”, a przez przeciwników - „strefami okupacyjnymi”). Dwie północne kontrolują Amerykanie, południową Brytyjczycy, a środkową stojący na czele międzynarodowej dywizji Polacy. Amerykanie wprowadzili własną administrację oraz powołali z dniem 13 lipca Radę Zarządzającą złożoną z przedstawicieli głównych grup ludności - Szytów, Sunnitów i Kurdów - w proporcjach w przybliżeniu odpowiadających proporcjom ludnościowym Iraku, w większości jednak złożoną z emigrantów prześladowanych przez reżim Husajna, którzy powrócili do Iraku po jego upadku.

Walki jednak wbrew przedwczesnym deklaracjom amerykańskim wcale nie ustały. Ruch oporu działa przede wszystkim na terytoriach zamieszkałych przez Sunnitów (tzw. *Trójkąt sunnicki*); na terenach szyickich i kurdyjskich walki są rzadsze. Celem ataków są przede wszystkim wojska koalicyjne, Irakijczycy podejmujący współpracę z siłami interwencyjnymi (np. policjanci, urzędnicy), oraz pracownicy ONZ. Podejmowane są też ataki na infrastrukturę, przede wszystkim na ropociągi. Poza tym dochodzi też do starć pomiędzy poszczególnymi grupami Irakijczyków. 1 marca 2004 r. Rada Zarządzająca przyjęła tymczasową konstytucję Iraku. 28 czerwca władzę w Iraku przejął tymczasowy rząd kierowany przez Alawiego, co formalnie zakończyło amerykańską okupację Iraku.

Nawet ogólna ocena sytuacji militarnej skłania do wniosku, że działania militarne w tym rejonie świata mogą potrwać znacznie dłużej niż przewidują to politycy.

Z powyższych faktów wynika, że rozpoznawcze przygotowanie pola walki w operacjach demonstracji siły powinno dostarczyć dowódcy ogólnych wiadomości o regionie, zaznajomić z historycznymi konfliktami kraju oraz regionu, a także przedstawić demograficzną analizę wynikającą z sytuacji a ponadto wyartykułować studium państw oraz aktualnych środków mogących stanowić zagrożenie.

Obszar operacji został geograficznie zdefiniowany, podobnie jak w konwencjonalnych działaniach z wyróżnieniem miejsc zgrupowania jednostek mających brać udział w operacji oraz zajmowanych przez jednostki zabezpieczające misję. Natomiast obszar zainteresowania został rozszerzony o sąsiadujące kraje (regiony) w pobliżu obszaru operacji, celem zapewnienia właściwej ochrony wojskom biorącym udział w operacji.

Można, zatem stwierdzić, że czynności rozpatrywane w ramach RPPW stanowią swego rodzaju model procedury działania, w którym zawiera się:

- identyfikacja i lokalizacja wszystkich zewnętrznych i wewnętrznych czynników mających wpływ na operację;
- analiza struktur informacyjnych państwa-gospodarza oraz aktywności mediów, możliwości kształtowania wizerunku rządu w państwie i na arenie narodowej międzynarodowej;
- identyfikacja i lokalizacja grup mogących stanowić zagrożenia dla operacji;
- określenie dostępnych usług rządowych, środków transportu, linii komunikacyjnych środków użyteczności publicznej i innego wsparcia dla sił koalicyjnych;
- oszacowanie środowiska politycznego, tradycji oraz akceptacji społeczeństwa na ingerencję militarną w regionie.

Duże znaczenie, dające przewagę wojskom, będzie miała wiedza o czynnikach środowiska pola walki, co w efekcie prowadzić może do

właściwego wykorzystania aspektów geograficznych. Najbardziej charakterystycznym i przeważającym czynnikiem będzie wpływ terenu i jego cech na zapewnienie wojskom właściwej ochrony. W praktyce oznaczać to będzie potrzebę rozpatrzenia i zaadoptowania fizycznych aspektów środowiska i infrastruktury regionu zanim stanie się on terenem działań prowadzonych przez wojska.

Stwierdzono, że przydatna jest ocena terenu według standardowej procedury OCOKA a ponadto wykonanie oleatu z lokalizacją kluczowych obiektów strefy tylowej, linii komunikacji i urzędzeń logistycznych, które mają duże znaczenie dla zapewnienia ciągłości wsparcia. Jednak główną uwagę należy zwrócić, na analizowanie wszystkich obszarów zapewniających możliwość prowadzenia operacji i użycia broni precyzyjnego rażenia. W tym także czynników, zapewniających dogodne warunki osłony dla własnych wojsk w rejonach stacjonowania wojsk.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że w dalszej pracy sztabu podczas analiz celowym jest rozważyć:

- organizacje socjalne, struktury rządowe, struktury militarne oraz personel zaangażowany w realizację obowiązków wynikających z zakresu państwa-gospodarza;
- oceny relacji cywilno-wojskowych w regionie w celu rozważenia wpływu władz cywilnych na wsparcie operacji na poziomie politycznym;
- środowisko (sytuacji) polityczne, różnicowanie etniczne, kwestie religijne, organizacje terrorystyczne dla których operacja może być opłacalnym celem;
- zewnętrzne źródła wsparcia, zagrożenia dotyczące zasobów (środków), możliwości pomocy finansowej oraz polityczne wsparcie państw sąsiednich.

W analizowanych operacjach istotne znaczenie mają przepisy prawa międzynarodowego, w szczególności zgodność z przepisami mandatu sił biorących udział w operacji oraz możliwych stałych negocjacji z ONZ.

W wyniku analiz operacji mających miejsce w ostatnim pięćdziesięcioleciu ustalono, że oceniając zagrożenie należy ustalić wszystkie grupy, które mogą być aktywnie zaangażowane w regionie oraz dodatkowo zagrożenia mające związek ze specyficznymi wydarzeniami lub rodzajami działalności w regionie (święta religijne, wybory prezydenckie).

Uogólniając procedury zagrożenia można stwierdzić, że uzupełnieniem ogólnej wiedzy powinny być fakty mające wpływ na powodzenie operacji. W toku prowadzonych badań stwierdzono, że określając warianty zagrożeń należy:

- rozważyć zagrożenie powodowane przez organizacje zbrojne posiadające broń ciężką i przeszkolone kadry;
- ustalić elementy działające poza prawem oraz działalność terrorystyczną;
- opisać możliwe etapy i czas zagrożeń;
- poznać zagrożenia polityczne, które mogą pomóc w stworzeniu przez poszczególne partie sprzyjających warunków wewnątrz regionu do uniknięcia lokalnego konfliktu.

Wskazane zasadnicze aspekty problematyki oceny zagrożenia w czasie operacji demonstracji siły stanowią jedynie ogólne ramy. Każda działalność w rejonie misji jest, bowiem obarczona innymi uwarunkowaniami, stąd jej odmienność od poprzednich i potrzeba stałego weryfikowania przyjętych metod i technik postępowania w procedurach rozpoznawczych.

4.11. WNIOSKI

Wyniki dotychczasowych rozważań prowadzonych w treści rozdziału, można przedstawić w postaci następujących wniosków:

1. Działania stabilizacyjne są nieliniowe i często prowadzone w izolowanych obszarach operacyjnych. Siły zbrojne prowadzą je w dynamicznym środowisku, a ponadto są operacjami połączonymi o wysokim stopniu intensywności.

2. Dowódcy (ich sztaby) analizując każdą misję (zadanie), muszą dostosować strukturę bojową (operacyjną), proces planowania i jego główne czynniki (zadanie, przeciwnik, teren i pogoda, oddziały będące do wykorzystania, czas dostępny, cywilne świadczenia) do konkretnej sytuacji.
3. Trzyetapowy proces RPPW pozostanie stałym elementem pracy zespołu rozpoznania bez względu na rodzaj misji, środowisko, siły, sekcje (zespoły) sztabu lub ugrupowanie. Sztuką stosowania standardowej listy problemów w operacjach stabilizacyjnych jest ich odpowiednia modyfikacja w stosunku do specyficznych sytuacji. Każda kategoria operacji stabilizacyjnej wymaga analizy i uwzględnienia wielu czynników takich jak: kultura regionu, utrzymujące się konflikty wewnętrzne (plemienne, etniczne itp.), aktywność i zaangażowanie sąsiednich krajów. Przeciwnik w rejonie operacji może być nieokreślony a więc jego potencjał bojowy trudny do ustalenia. Realizacja zadania (misji) może być tak złożona jak w czasie prowadzenia działań militarnych.
4. Określenie terenu kluczowego może zostać bardziej oparte na politycznych i społecznych podstawach niż na fizycznych cechach obszaru. Ponadto jednostki wyznaczone lub dostępne dowódcy do działania mogą obejmować nie tylko tradycyjne formacje bojowe, ale także oddziały policji, grupy tłumaczy, zespoły robotników czy też inne wielonarodowe siły. W związku z tym poziom integracji i spójności potencjału skomponowanego z różnych kontyngentów będzie kluczowym elementem dla powodzenia zadania (misji).
5. Pojęcie czasu w operacjach stabilizacyjnych jest inne niż w klasycznych operacjach militarnych. Cele operacji stabilizacyjnych nie mogą być osiągalne w krótkim okresie. Sukces często wymaga wytrwałości, długoterminowego zaangażowania do rozwiązywania specyficznych problemów. Osiągnięcie celów może trwać latami (np.: była Jugosławia). Podobnie jak operacje militarne, działania stabilizacyjne mogą wymagać szybkich odpowiedzi na zmianę warunków prawnych i organizacyjnych.

6. Szczególnie istotne w operacjach stabilizacyjnych są działania wojskowo-cywilne. Ludność, rząd państwa gospodarza, organizacje nie państwowe i międzynarodowe mogą mieć znaczny wpływ na osiągnięcie stabilności w danym obszarze.

5. OCENA PRZECIWNIKA POWIETRZNEGO

W wyniku zmian, jakie zaszły ostatnio na świecie, wyraźnie zmniejszyła się groźba nuklearnego samounicestwienia czy zaistnienia konwencjonalnego konfliktu o charakterze światowym¹. Obecnie - kiedy normą stały się konflikty nie związane bezpośrednio z chęcią opanowania terytorium przeciwnika, a raczej z wolą wymuszenia akceptacji (realizacji) postanowień społeczności międzynarodowej - ukształtował się pogląd i praktyka, że skuteczną formą osiągnięcia właśnie tak uogólnionego celu są operacje powietrzne². Działania bojowe sił powietrznych stały się integralną częścią walk, bitew i operacji prowadzonych w różnych warunkach i w wielu wypadkach decydowały o ich rozwoju i ostatecznym rezultacie. Użycie sił powietrznych (lotnictwa) daje możliwość elastycznego regulowania stopnia zaangażowania siły oraz wyważania wywieranej na przeciwnika presji.

Według poglądów wielu wojskowych, przyszła wojna będzie charakteryzować się masowym zastosowaniem środków napadu powietrznego (ŚNP), a klasycznym początkiem konfliktu może być walka o uzyskanie przewagi (panowania) w powietrzu. Powietrzne panowanie nad polem walki i niszczenie potencjału przeciwnika to, wraz z działaniami rozpoznawczymi, sens istnienia sił powietrznych³.

Nie budzi wątpliwości teza, że dominuje zagrożenie ze strony wojsk lądowych, albowiem teren opanowują wojska lądowe - zajmując go siłą, rozbijając lub zmuszając wojska broniące danego obszaru do wycofania. Wojska lądowe prowadzą wojnę w ścisłym współdziałaniu i przy wsparciu sił powietrznych. Siły powietrzne stanowią siłę o wielkiej wadze. Nasi sąsiedzi, w skali swoich sił zbrojnych, dysponują olbrzymim potencjałem sił powietrznych,

¹ J. Karpowicz, *Lotnictwo w operacjach pokojowych*, AON, Warszawa 2001, s. 5.

² Tamże.

³ *Współczesne siły powietrzne - misje, zadania, tendencje rozwoju*, Zeszyty naukowe nr 2(47)A, Warszawa 2002, s. 14.

z nowoczesnym sprzętem bojowym do wykonania uderzeń z powietrza. Najwyższy czas uświadomić sobie powagę takiego zagrożenia, gdyż wykonując niespodziewane uderzenie z powietrza można skutecznie zaatakować prawie każdy cel (ważny obiekt wojskowy lub cywilny).

Celem niniejszego rozdziału jest zdefiniowanie zagrożeń powietrznych wojsk lądowych oraz przedstawienie propozycji oceny przeciwnika powietrznego. Intencją autorów jest, by zaprezentowana w nim metodyka oceny przeciwnika powietrznego umożliwiła oficerom sztabu wypracowanie prognozy zagrożenia powietrznego, które sformułowane w postaci wniosków dla dowódcy ogólnowojskowego sprzyjać może zwiększeniu bezpieczeństwa wojsk lądowych na współczesnym polu walki.

Konkludując, w warunkach ogromnego ilościowego i jakościowego rozwoju lotnictwa, jego bardzo dużego zaangażowania w działaniach bojowych, prognozowanie działań przeciwnika powietrznego winno być jednym z najważniejszych przedsięwzięć w procesie wypracowania decyzji na wszystkich szczeblach dowodzenia wojsk lądowych.

5.1. PRAWDOPODOBNE OBIEKTY UDERZEŃ ŚRODKÓW NAPADU POWIETRZNEGO POTENCJALNEGO PRZECIWNIKA

Nie można przewidzieć wszystkich sytuacji kryzysowych związanych z wymiarem powietrznym, gdyż liczba możliwych scenariuszy jest praktycznie nieograniczona. Możliwe jest jednak zdefiniowanie pojęcia zagrożenia z powietrza oraz określenia środków, które mogą zostać użyte w takim ataku.

Z punktu widzenia rozważanego problemu, można dojść do wniosku, że zagrożeniem powietrznym związku operacyjnego (związku taktycznego) wojsk lądowych jest powstanie stanu, który zagrażałby jego poprawnemu funkcjonowaniu w określonym obszarze (pasie) działania. Prognozując zagrożenia z powietrza, zakłada się, że wszystkie obiekty powietrzne zbliżające się do powietrznej przestrzeni danego związku operacyjnego (taktycznego) w niewiadomym celu lub przestrzeń tę naruszające oraz zmieniające bez powodu nakazane warunki lotu winny być traktowane jako obiekty mogące podjąć

działania destabilizujące i wywołać określonego rodzaju zagrożenie⁴. Zagrożenia tradycyjne są związane z ciągle rosnącą liczbą i różnorodnością statków powietrznych oraz ich użytkowników, wykonujących loty w przestrzeni powietrznej.

Współczesnym siłom powietrznym przypisuje się duże znaczenie. Zakłada się doktrynalnie, że uderzenia lotnicze w pierwszej fazie konfliktu zbrojnego mogą przesądzić o przebiegu dalszych działań wojennych. W rozwoju współczesnych ŚNP istotne znaczenie ma rosnący zasięg i precyzja uderzeń pocisków typu „powietrze-ziemia”. Można nimi atakować różnego rodzaju obiekty z dużych odległości, spoza stref rażenia naziemnych środków obrony powietrznej. Zwiększają się też możliwości śmigłowców bojowych i innych środków, przystosowanych do wykonywania ataków z małych odległości i wysokości czy bezpośrednio znad obiektów. Bogate wyposażenie radioelektroniczne i bardzo dobre właściwości manewrowe, charakteryzujące współczesne ŚNP, w powiązaniu z naziemnymi i powietrznymi systemami kierowania dają przeciwnikowi możliwość wykonywania lotów i uderzeń zarówno w dużych, jak i małych grupach samolotów, śmigłowców i środków bezpilotowych. Zapewniają też szybki i skoordynowany manewr w czasie walki.

Przyjmuje się, że w perspektywicznej wojnie (konflikcie), znajdą zastosowanie określone normy postępowania. Uderzenie wojsk lądowych (marynarki wojennej) poprzedzone będzie, wykonanym z zaskoczenia, skoncentrowanym, zmasowanym uderzeniem z powietrza, w powiązaniu z walką elektroniczną. Celem pierwszych uderzeń z powietrza będzie wywalczenie przewagi w powietrzu oraz sparaliżowanie systemu kierowania państwem i dowodzenia siłami zbrojnymi, a także wsparcie działań wojsk lądowych (marynarki wojennej). Kolejne uderzenia wykonywane mogą być przede wszystkim w celu wsparcia działań wojsk lądowych (MW) - izolacji pola bitwy (walki), utrzymania przewagi w powietrzu oraz, ewentualnie, osłabienia i dezorganizacji ekonomiki państwa. Głównymi obiektami uderzeń będą, prawdopodobnie: elementy obrony powietrznej - stanowiska

⁴ J. Gotowała, *Niepokój w powietrzu – wydolność współczesnych systemów zapobiegających szczególnym sytuacjom w locie*, (w:) *Bezpieczne niebo* – materiały z konferencji, AON, Warszawa 2002, s. 8.

dowodzenia, samoloty i śmigłowce bojowe w powietrzu i na lotniskach oraz same lotniska (bazy lotnicze), naziemne środki OP - środki raketowe i artyleryjskie, radiotechniczne i elektroniczne systemy wykrywania i naprowadzania; wojska lądowe – stanowiska dowodzenia, ZT i oddziały wojsk zmechanizowanych, pancernych, raketowych i artylerii, na rubieżach obrony, w rejonach ześrodkowania i przemieszczające się; marynarka wojenna - okręty na morzu i w bazach (portach) oraz same bazy (porty); ponadto system logicznego zabezpieczenia (wsparcia) wojsk lądowych, marynarki wojennej i obrony powietrznej. Nie należy wykluczać uderzeń na ośrodki polityczno - administracyjne, a nawet skupiska ludności (wywołanie paniki, dezorganizacja życia) i ośrodki ekonomiczne (obiekty komunikacyjne i energetyczne, zakłady zbrojeniowe i działające na korzyść sił zbrojnych).

Obecną sytuację powietrzną cechować będzie znacząca, na ogół przeważająca liczebność samolotów wielozadaniowych (myśliwsko-bombowych, myśliwców taktycznych) o bardzo dużych możliwościach wykonywania uderzeń na obiekty naziemne i nawodne (mówi się często w skrócie o lotnictwie uderzeniowym). Wyróżniać będzie także, rosnąca liczba i jakość śmigłowców bojowych⁵. Nie ulega wątpliwości, że siły te, pod względem ilościowym i jakościowym, są potencjalnie przygotowane do zdecydowanych działań zaczepnych w skali strategicznej i operacyjnej. Mogą wykonywać uderzenia z powietrza na dużej głębokości operacyjnej, atakując bronione obiekty z dużych i małych odległości oraz z różnych wysokości i kierunków. Na możliwości te nakłada się coraz większe nasycenie jednostkami (związkami) powietrzno-desantowymi, a co ważniejsze – powietrzno -szturmowymi. Tego rodzaju jednostki, w powiązaniu z siłami powietrznymi, budują nową jakość⁶.

Szerokie rozpowszechnianie w świecie nowoczesnych technologii wojskowych i komputerowych powoduje, że dzisiaj drugorzędne siły mogą przejść gwałtowną transformację i jutro stać się groźnym przeciwnikiem. Dlatego korpusy (dywizje) sił lądowych muszą być zdolne stawić czoła całej gamie ŚNP, wśród których należy wymienić przede wszystkim:

⁵ *Metodyka oceny zagrożenia wojsk lądowych uderzeniami środków napadu powietrznego – METOP*, kier. nauk. B. Zdrodowski, AON, Warszawa 1994, s. 19.

⁶ Zob. załącznik, cele operacji powietrznych.

- konwencjonalne taktyczne pociski aerodynamiczne:
 - rakiety skrzydlate (CM -ang. *cruise missiles*)⁷;
 - pociski powietrze-ziemia (AGM -ang. *air to ground missile*);
 - pociski przeciw-radiolokacyjne (ARM -ang. *anti radiation missile*);
- bezzałogowe aparaty latające (UAV –ang. *unmanned aerial vehicle*);
- taktyczne rakiety balistyczne (TBM –ang. *theatre ballistic missile*);
- samoloty i śmigłowce.

Analiza dostępnej literatury przedmiotu wskazuje, że prognozując zagrożenie z powietrza powinno być ono jednoznacznie sprecyzowane co do ilości, jakości i kierunku. Pochodną tej precyzyjnej interpretacji powinien być stosowny plan aktywnej i pasywnej walki ze ŚNP przeciwnika. Głównym celem oceny sytuacji w powietrzu jest odparcie potencjalnej agresji powietrznej oraz tworzenie warunków do prowadzenia operacji obronnej przez wojska operacyjne (wojska lądowe). Z kolei, z osiągnięciem celów wykonywanych przez wojska lądowe - obezwładnianiem i zatrzymaniem głównych zgrupowań wojsk lądowych przeciwnika, ma związek bezpośrednie wsparcie lotnicze.

W ujęciu przestrzennym w działaniach lotnictwa można umownie wyróżnić dwie strefy:

- **Strefę operacyjną**, w której wykonuje zadania głównie lotnictwo myśliwsko-bombowe. Istotą tych działań jest obezwładnianie drugich rzutów, odwodów i zaplecza logistycznego, w celu odcięcia głównych zgrupowań przeciwnika od dopływu sił i zaopatrzenia. W terminologii taktycznej są to zadania izolacji rejonów działań bojowych, wsparcia pośredniego.
- **Strefę taktyczną**, w której wykonuje zadania główne lotnictwo szturmowe⁸, a z konieczności - również lotnictwo myśliwsko-bombowe, w zależności od stanu posiadania. Istotą tych działań są bezpośrednie uderzenia na wojska przeciwnika, w ogniowym i taktycznym

⁷ CRUISE, TOMAHAWK – nazwy typów pocisków manewrujących o średnim zasięgu działania, przenoszących głowice jądrowe lub konwencjonalne. W niniejszym opracowaniu oznaczane jako CM.

⁸ W tym przypadku nie chodzi o lotnictwo definiowane wprost jako szturmowe, ale o samoloty przystosowane do działań szturmowych.

współdziałaniu ze związkami taktycznymi i oddziałami wojsk lądowych (w tej strefie wykonują zadania głównie śmigłowce).

W ramach powyższych stref można wyróżnić trzy grupy obiektów rażenia przez ŚNP przeciwnika. Grupa pierwsza to niewątpliwie wojska operacyjne, w tym siły szybkiego reagowania, a przede wszystkim ich główne zgrupowania obronne. Grupa druga - to bazy (jednostki) lotnicze i raketowe. Trzecią grupę stanowią obiekty infrastruktury, w tym logistyczne i komunikacyjne oraz system kierowania państwem i siłami zbrojnymi. Przyjęcie - jako priorytetowych - dwóch pierwszych grup jest najbardziej adekwatne do koncepcji krótkotrwałego konfliktu zbrojnego. Trudniej natomiast z góry przesądzić, które z obiektów tzw. infrastruktury są najważniejsze, ponieważ jest to zależne od sytuacji strategiczno-operacyjnej. W pewnym okresie niewątpliwie priorytety mogą mieć obiekty komunikacyjne, np. w czasie przegrupowywania wojsk. Wydaje się jednak, że jednym z niewątpliwych priorytetów są główne zgrupowania wojsk operacyjnych.

Oprócz środków napadu powietrznego, które będą na szeroką skalę wykorzystywane w walce, przeciwnik prawdopodobnie będzie wykorzystywał przestrzeń powietrzną również do przerzutu wojsk w formie taktycznych desantów śmigłowcowych jak również desantów powietrznych.

Analiza struktur organizacyjnych wojsk lądowych wskazuje, że ich podstawowym związkiem operacyjnym jest *Korpus Zmechanizowany* (KZ). W skład korpusu wchodzić może kilka dywizji lub brygad – również różnych narodowości. Korpus koordynuje działania związków taktycznych z uderzeniami raketowymi i ogniem korpusowej artylerii oraz działaniem lotnictwa taktycznego.

W okresie rozpoczęcia wojny i w toku jej trwania można przyjąć, że korpus wojsk lądowych będzie zagrożony oddziaływaniem maksymalnie do 100 – 150 samolotów jednocześnie. Zagrożenie to będzie potęgowane uderzeniem śmigłowców bojowych jednocześnie do 50 sztuk⁹. W zależności od posiadanego

⁹ R. Kuriata, *Obrona powietrzna wojsk lądowych (rozprawa habilitacyjna)*, AON, Warszawa 2001, s. 303.

rodzaju ŚNP przez przeciwnika, jak również ich ilości korpus może być zagrożony oddziaływaniem CM, UAV, AGM, TBM.

Korpus przebywając w rejonie ześrodkowania nie jest opłacalnym obiektem uderzeń zmasowanych czy ześrodkowanych przeciwnika. O wiele lepsze rezultaty działań lotnictwo przeciwnika osiąga, uderzając na korpus zajmujący lub opuszczający rejon ześrodkowania, dlatego w rejonie ześrodkowania podczas trwania konfliktu narażony będzie na utrudnienia w odtwarzaniu zdolności bojowej poprzez nękające uderzenia lotnictwa wykonywane kluczem, maksimum eskadrą samolotów. Zawsze natomiast należy przewidywać uderzenia raketowe¹⁰.

Zagrożenia powietrzne korpusu podczas zmiany ugrupowania, zmiany rejonu, jak również przyjmowania ugrupowania operacyjnego do pierwszej operacji obronnej w czasie kryzysu, polegać będzie przede wszystkim na:

- prowadzeniu intensywnego rozpoznania oddziałów i pododdziałów korpusu, w szczególności tych, które są przewidywane w przyszłości do zwalczania przez ŚNP;
- śledzenie ruchu kolumn i podciąganych odwodów;
- rozpoznawanie zajmowanych rejonów ześrodkowania i obszarów odpowiedzialności korpusu;
- przerzut grup terrorystyczno – dywersyjnych trasą powietrzną do obszaru korpusu w celu zakłócania zmiany jego ugrupowania;
- akty terroru powietrznego skierowane na wcześniej rozpoznane obiekty logistyczne korpusu.

Zagrożenia powietrzne w toku trwania tego etapu polegać będą na uderzeniach lotniczymi rzutami składającymi się z kilku fal po kilkanaście lub kilkadziesiąt samolotów w każdej fali, w ramach izolacji pola walki. Samoloty najczęściej będą atakowały maszerujące pododdziały, z małych lub bardzo małych wysokości, z zasady z lotu nurkowego, koszącego lub ślizgowego. W niektórych sytuacjach, uzależnionych terenem działania, samoloty będą atakowały ze średnich wysokości przy zastosowaniu lotu poziomego. Samoloty

¹⁰ A. Halama, *Pułki przeciwlotnicze*, rękopis.

będą podchodzić do ataku najczęściej wzdłuż kolumn maszerujących wojsk lub pod niewielkimi kątami (10° – 30°) w stosunku do kierunku marszu. Z zasady ŚNP będą uderzać na kolumny czołowe i najważniejsze elementy maszerujących oddziałów (pododdziałów) w celu obezwładnienia tych wojsk, zatrzymania ich marszu oraz przekształcenia maszerującego (ruchomego) obiektu na obiekt statyczny (nieruchomy), łatwiejszy do zniszczenia (obezwładnienia) w następnych atakach. Głównym czynnikiem operacyjnym determinującym cele ataku ŚNP będzie czas, który w sposób znaczący wpływa na przemieszczające się elementy ugrupowania bojowego korpusu, powodując w wypadku zakłóceń podczas marszu nie wykonanie zadania stojącego przed korpusem. Śmigłowce prawdopodobnie ze względu na odległość wykonywania marszu nie będą oddziaływać. Lotnictwo rozpoznawcze będzie oddziaływać przez cały czas zmiany obszaru w celu rozpoznawania, namierzania i wskazywania obiektów, a także oceniania skutków ataków wykonywanych przez ŚNP. Najważniejszymi i najbardziej czułymi miejscami po drodze marszu, na które przeciwnik skieruje wysiłek ŚNP będą kluczowe rejony (miejsca) w terenie powodujące zatrzymanie lub powstrzymanie na jakiś czas kolumny marszowej – kanalizowanie ruchu wojsk.

Obecnie nie istnieje możliwość jednoznacznego i bezpośredniego wskazania na rodzaj ŚNP, którym przeciwnik będzie oddziaływał, gdyż jest to uzależnione od jego potencjału bojowego i celu jaki będzie chciał osiągnąć.

Zagrożenia powietrzne korpusu przyjmującego ugrupowanie bojowe do pierwszej operacji obronnej, w początkowym okresie wojny i w toku jej trwania gwałtownie wzrasta i prawdopodobnie polegać będzie na nasilającym się oddziaływaniu ŚNP w zakresie rozpoznania w celu określania położenia wojsk. Zagrożone będą pododdziały rozwijające się w ugrupowania bojowe. Szczególnie zagrożone będą ZT i oddziały pierwszego rzutu oddziaływaniem lotnictwa sił powietrznych, a przede wszystkim oddziaływaniem śmigłowców bojowych realizujących wsparcie wojsk nacierających. Zagrożona będzie artyleria korpusu oddziaływaniem rakiet odpalanych z dużych odległości przez ŚNP. Obszar w jakim będzie znajdował się ZT pierwszego rzutu korpusu, będzie

obejmował rejon działania w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego, a więc szczególnie będzie narażony na oddziaływanie samolotów. Natomiast odwodowy ZT korpusu będzie znajdował się w rejonie działania lotnictwa w ramach izolacji pola walki, a więc poza zasięgiem środków ogniowych z bezpośredniej styczności. Inne ŚNP przeciwnika, m.in. UAV będą nękały pododdziały ogólnowojskowe, w celu obniżenia ich potencjału bojowego i pozorowaniu innych kierunków zagrożenia.

Operacja obronna korpusu wojsk lądowych (niezależnie od miejsca w ugrupowaniu strategicznym) prowadzona będzie w warunkach ciągłego zagrożenia i oddziaływania przeciwnika powietrznego¹¹. Przeciwnik, wykorzystując możliwości swoich środków ogniowych, może prowadzić działania z powietrza na całą głębokość jego ugrupowania bojowego. Należy, zatem liczyć się z możliwością intensywnego oddziaływania na jego elementy ugrupowania bojowego w trakcie walki obronnej:

- lotnictwa taktycznego (LT);
- lotnictwa szturmowego (LSz);
- lotnictwa wojsk lądowych (LWL);
- bezzałogowych aparatów latających (UAV);
- taktycznych desantów powietrznych (TDP).

Związki taktyczne pierwszego rzutu operacyjnego korpusu będą przedmiotem uderzeń głównie LT i LWL w ramach realizacji zadań rozpoznania i bezpośredniego wsparcia wojsk. Podczas realizacji tych zadań obiektami ataku będą te cele, które utrudniają bądź uniemożliwiają prowadzenie ognia i manewru. W pierwszej kolejności zawsze będą atakowane systemy dowodzenia i OP. Intensywność wsparcia uderzeń na obiekty uzależniona będzie od rozwoju sytuacji na polu walki. W związku z tym uderzenia ŚNP oraz działanie wspieranych oddziałów wojsk lądowych będą ze sobą ściśle skoordynowane

¹¹ A. Tomaszewski, *Operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju pk. Wojska Lądowe*, AON, Warszawa 2001.

w czasie i przestrzeni. Oznacza to, że działanie LT i LWL przeciwnika na polu walki jest determinowane działaniami jego wojsk (brygad, dywizji, korpusów)¹².

W ogniowym przygotowaniu natarcia przeciwnik wykona uderzenie jednoczesne, które może być wykonane na zasadnicze obiekty naziemne (w tym środki OP). W uderzeniu ześrodkowanym na brygadę zmechanizowaną, może uczestniczyć 20 – 30 samolotów taktycznych lub 9 – 15 śmigłowców bojowych.

Lotnictwo taktyczne może w tym okresie wykonywać następujące zadania:

- niszczyć nowo wykryte pododdziały artylerii na SO;
- śmigłowce wojsk lądowych na lądowiskach;
- obezwładniać SD;
- obezwładniać odwód w rejonach ześrodkowania i marszu.

Lotnictwo rozpoznawcze prowadzić będzie rozpoznanie obiektów przewidzianych do zwalczania przez lotnictwo uderzeniowe oraz WR i artylerię, kontrolować będzie rezultaty ich uderzeń, „śledzić” ruch wycofujących się kolumn i podciąganie odwodów, rozpoznawać ich rejonny ześrodkowania i zajmowanie kolejnych rubieży obronnych. Ponadto rozpoznawać przewidywane rejonny wysadzenia własnych desantów taktycznych.

Kolejnym decydującym etapem walki będzie wprowadzenie odwodu ogólnowojskowego. Działanie lotnictwa na wojska obsadzające w głębi kolejną rubież obrony posiada dwojaki cel:

- opóźnienie podejścia oddziałów i pododdziałów do nakazanej rubieży;
- obezwładnienie punktów i rejonów obrony w celu utorowania drogi nacierającym wojskom.

W tym etapie działań spodziewać się można uderzeń mniejszymi siłami, najprawdopodobniej kilkunastoma samolotami i parą - kluczem śmigłowców. W dalszym ciągu lotnictwo uderzeniowe zwalczać będzie śmigłowce na lądowiskach, artylerię, odwody taktyczne, dezorganizować system dowodzenia wojskami oraz zwalczać środki systemu OP. Ponadto przewiduje się, że

¹² J. Czyżowski, *Zagrożenie powietrzne związku taktycznego w walce – praca dyplomowa*, AON, Warszawa 1995.

lotnictwo będzie dezorganizowało wycofywanie się wojsk spod uderzeń sił lądowych przeciwnika oraz utrudniać im manewr w celu obsadzenia dogodnych rubieży obronnych, zabezpieczało desantowanie taktycznych desantów powietrznych. Natomiast śmigłowce bojowe będą realizować bezpośrednio wsparcie czołowych oddziałów przeciwnika oraz zabezpieczać desantowanie TDP. Lotnictwo rozpoznawcze w dalszym ciągu koncentrować będzie swój wysiłek na prowadzeniu rozpoznania powietrznego przemieszczania się wojsk. „Śledzić” będzie ono obsadzanie kolejnych rubieży obronnych przez wycofywanie się wojsk, rozbudowę tych rubieży oraz zajmowanie przez pododdziały artylerii stanowisk ogniowych. Lotnictwo myśliwskie przeciwnika we wszystkich okresach działań bojowych realizować będzie osłonę wojsk i obiektów logistycznych z położenia dyżurowania w strefach oraz na lotniskach w wysokim stopniu gotowości bojowej¹³.

W strefie zagrożonej uderzeniami taktycznych desantów powietrznych ze względu na stosunkowo mały zasięg ognia artylerii korpusu i jego ZT działających od czoła, szczególne znaczenie będzie miało ogniowe wsparcie desantu, wykonywane przez LT i śmigłowce bojowe. Uderzenie powietrzne będzie w tym przypadku przeprowadzone na tyły walczących wojsk z kierunków, które są słabo bronione, na które wcześniej zostały wykonane uderzenia ogniowe.

Śmigłowce bojowe oddziaływać mogą na wojska wykonujące kontratak, zwłaszcza zaś środki pancerne, działając znad ugrupowania wojsk własnych. W sprzyjającej sytuacji śmigłowce bojowe mogą również wykonywać uderzenia na obiekty położone w głębi ugrupowania. Mogą także być wykorzystywane jako manewrowy odwód przeciwpancerny na kierunkach włamania. Lotnictwo rozpoznawcze będzie prowadzić obserwację pola walki i przekazywać dane o położeniu obiektów, podlegających niszczeniu lub obezwładnieniu przez lotnictwo taktyczne. „Śledzić” będzie również zmiany zachodzące w ugrupowaniu wojsk, szczególnie manewr drugich rzutów i odwodów. Okres

¹³ R. Kuriata, *Obrona powietrzna...*, wyd. cyt., s. 63.

ten charakteryzuje się również wykorzystaniem śmigłowców transportowych i specjalnych do:

- stawiania narzutowych zapór minowych na kierunku zagrożenia lub włamania się wojsk;
- zadymiania najważniejszych kierunków i obiektów własnych;
- przerzutu na zagrożone kierunki odwodów przeciwpancernych oddziałów zaporowych;
- przerzutu świeżych sił i środków walki na kierunek zagrożenia.

W wyniku wycofywania broniących się wojsk z zajmowanych rejonów (rubieży) może dojść do pościgu przez wojska prowadzące natarcie. W pościgu zapotrzebowanie na wsparcie ogniowe lotnictwa będzie rosło. Wynika to z dysproporcji między szybkim ruchem wojsk a możliwościami wsparcia ogniowego artylerii. Lotnictwo taktyczne wraz ze śmigłowcami bojowymi będzie utrudniać prowadzenie zorganizowanych działań obronno - opóźniających.

Biorąc pod uwagę zalety TDP działającego na śmigłowcach, uważa się, że jest on szczególnie predysponowany do ścigania wycofujących się sił. Podczas prowadzonego pościgu TDP mogą wykonywać ciągłe ataki z powietrza celem rozbijania i utrudniania zorganizowanego odwrotu wojsk bądź niedopuszczenia do zorganizowanego uchwycenia kolejnej rubieży obrony. Śmigłowce bojowe mogą przenikać w głąb jego ugrupowania i niszczyć wyrzutnie rakiet taktycznych, artylerię, śmigłowce na lądowiskach, obezwładniać systemy OP i dowodzenia. W celu wykorzystania czynnika zaskoczenia TDP mogą prowadzić wypadki (rajdy). Będą to gwałtowne ataki wykonywane z powietrza, w stosunkowo krótkim czasie, w celu nękania wojsk, niszczenia jego obiektów i urządzeń obronnych oraz wzbraniania lub uniemożliwienia koncentracji ich sił i środków w zaplanowanym rejonie. Wypadki (rajdy) wykonywane przez TDP będą cechować szybkość działania i natychmiastowe wycofywanie się po wykonaniu zadania. Lotnictwo rozpoznawcze będzie koncentrować swój wysiłek na śledzeniu wycofujących się wojsk i rozbudowie inżynieryjnej nowych rubieży obronnych. W warunkach obrony zawczasu przygotowanej, działanie lotnictwa i śmigłowców bojowych

będzie w toku natarcia ukierunkowana na niedopuszczenie do zajęcia przez wycofujące się wojska kolejnej rubieży obronnej. Intensyfikacja działań lotnictwa będzie tym większa im większa powstanie luka pomiędzy nacierającymi wojskami a wspierającą je artylerią, a zależec to będzie bezpośrednio od tempa natarcia. W okresie tym wykorzystywane będą szczególnie śmigłowce i samoloty szturmowe wzywane z pola walki do wykonywania konkretnych zadań według zapotrzebowania nacierających wojsk.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż skala zagrożeń uderzeniami z powietrza ZO (ZT), jest bardzo zróżnicowana. W zależności od wielu czynników korpus (dywizja) będzie w różnym stopniu poddana oddziaływaniu lotnictwa przeciwnika. Im ważniejszą rolę będzie odgrywał, tym skala zagrożenia będzie większa. Wiąże się z tym opłacalność korpusu jako obiektu ataku. Z kolei dywizja będąca w pierwszym rzucie w rejonie skupienia głównego wysiłku obrony, musi liczyć się z bardzo aktywnym działaniem samolotów i śmigłowców przeciwnika. Będzie ona wówczas główną przeszkodą w realizacji zadań przeciwnika.

Zróżnicowane jest również oddziaływanie przeciwnika powietrznego na poszczególne elementy ugrupowania bojowego korpusu (dywizji). Najbardziej zagrożone będą elementy, od których zależy wykonanie zadania w poszczególnych etapach działania. Główną uwagę (bez względu na miejsce w ugrupowaniu i czas działania) przeciwnik powietrzny skupi z całą pewnością na zniszczeniu środków przeciwlotniczych, gdyż one stanowią główne zagrożenie dla działania jego lotnictwa.

Na podstawie wstępnych analiz stwierdzono także, że skala oddziaływania środków napadu powietrznego na ZO (dywizję), będzie wynikać przede wszystkim z warunków meteorologicznych, aktualnych możliwości operacyjno - taktycznych lotnictwa, którym dysponuje przeciwnik oraz miejsca ZO (ZT) w ugrupowaniu wojsk lądowych. W zależności od miejsca i roli dywizji w ugrupowaniu operacyjnym - będzie ona w różnym stopniu poddana oddziaływaniu lotnictwa przeciwnika.

Ocena przeciwnika może być prowadzona w warunkach wyraźnie sprecyzowanego celu i charakteru jego działań, co ułatwia jej prowadzenie lub w warunkach braku tych danych, co znacznie ją utrudni. Istotną pomocą, w przypadku prognozy zagrożenia powietrznego jest także znajomość obiektów uderzeń (ich charakteru i położenia), na eliminacji, których szczególnie może zależeć przeciwnikowi¹⁴.

Adekwatnie do założeń i celu, przeciwnik realizować będzie odpowiednie zadania. Stopień realizacji zadań zależy z kolei od potencjału lotniczego, jakim dysponuje. Do głównych zadań jego lotnictwa będzie należało¹⁵:

- wywalczenie i utrzymywanie przewagi w powietrzu;
- izolacja rejonu działań;
- wsparcie lotnicze sił lądowych;
- taktyczne rozpoznanie powietrzne.

Z kolei ilość i rodzaj ŚNP, rozmach uderzeń i ich częstotliwość zależeć będzie od takich czynników jak:

- etap walki;
- znaczenie kierunków działań;
- ilość ŚNP przeciwnika;
- możliwości zabezpieczenia logistycznego lotnictwa przeciwnika;
- rejon rozmieszczenia i bazowania ŚNP przeciwnika.

Oddziaływując na korpus wojsk lądowych ŚNP z reguły będą wykonywały:

- lot na bardzo małych i małych wysokościach;
- manewr przeciwlotniczy;
- działania demonstracyjne;
- zakłócanie elektroniczne;
- uderzenia z dużą częstotliwością nalotów;
- niszczenie i obezwładnianie oddziałów i pododdziałów wojsk przeciwlotniczych¹⁶.

¹⁴ R. Kuriata, *Obrona powietrzna...*, wyd. cyt., s. 303.

¹⁵ K. Domaszewski, *Obrona przeciwlotnicza związku taktycznego*, Warszawa 1992.

¹⁶ R. Kuriata, *Obrona powietrzna...*, wyd. cyt., s. 364.

Biorąc pod uwagę możliwości skoncentrowanego użycia lotnictwa, można przyjąć, że korpus wojsk lądowych będzie zagrożony oddziaływaniem 100 – 150 samolotów jednocześnie. Ponadto zagrożenie to będzie potęgowane śmigłowcami bojowymi, których liczba jest bardzo zróżnicowana w siłach zbrojnych poszczególnych państw. Szacunkowo można przyjąć, że maksymalnie na korpus może oddziaływać jednocześnie 50 śmigłowców bojowych¹⁷. Natomiast taktyczne desanty powietrzne (śmigłowcowe) działać będą w bezpośrednim interesie i na korzyść nacierających wojsk przeciwnika, z reguły na głównym kierunku uderzenia. Będą one z reguły przerzucane śmigłowcami w celu opanowania ważnych z taktycznego i operacyjnego punktu widzenia obiektów i rejonów w głębi ugrupowania wojsk własnych. Głębokość desantowania taktycznego desantu powietrznego może wynosić:

- dla kompanii 15 - 30km;
- dla batalionu 15 - 50km;
- dla brygady 50 - 80km i więcej¹⁸.

5.2. PROGNOZA ZAGROŻENIA POWIETRZNEGO

Współczesne zagrożenie z powietrza nabrało nowego, dramatycznego wymiaru. Obecny asortyment środków napadu powietrznego dowodzi też, że niezbędne jest ustalenie i wprowadzenie odpowiedniego sposobu, postępowania, czyli określonych procedur celem przeciwstawienia się wszelkiego rodzaju możliwym zagrożeniom z powietrza.

Prognoza zagrożenia powietrznego to proces decyzyjno - wykonawczy, w którym niebagatelna liczba niewiadomych może wywołać nieobliczalne niejednokrotnie skutki. Aby zagrożeniom takim zapobiegać oraz w sposób właściwy na nie reagować, należy najpierw postawić pytanie: jak powinna przebiegać metodyka oceny przeciwnika powietrznego w komórce rozpoznawczej (G-2)?

¹⁷ Tamże, s. 303.

¹⁸ J. Czyżowski, *Zagrożenie powietrzne związku taktycznego w walce – praca dyplomowa*, AON, Warszawa 1995, s. 19.

Prognoza zagrożenia powietrznego wymaga rozwiązań szczególnych (profesjonalnych, specjalistycznych), chociażby ze względu na wymagany czas reakcji na zagrożenia. Jego wkomponowanie w proces informacyjnego przygotowania pola walki (IPPW), w skali taktycznej będzie korzystne ze względu dla na kompleksowość rozwiązywania towarzyszących mu problemów. Powietrzne IPPW jest integralną częścią ogólnego procesu informacyjnego przygotowania pola walki wymagającą, ze względu na swoją złożoność i specyfikę, oddzielnych i w gruncie rzeczy innych rozwiązań. Rozwiązań, które w powiązaniu z prognozą działań przeciwnika na lądzie wskażą ogólny cel jego operacji, prawdopodobne zadania a tym samym możliwe obiekty uderzeń.

W swoim opracowaniu pt. *„Organizacja pracy taktycznej komórki rozpoznawczej”* M. Wrzosek pisze¹⁹: *oficer rozpoznania jako koordynator IPPW musi w dużym stopniu polegać na opinii oficerów specjalistów w tym szczególnie obrony powietrznej, lotnictwa i walki elektronicznej. Każdy z oficerów sztabu, indywidualnie, zobowiązany jest do dokonania analizy terenu i rozważenia jego potencjalnego wpływu na działania w poszczególnych obszarach, każdy z nich może wnieść swój udział do procesu IPPW w kontekście warunków terenowych poprzez przekazanie w toku pracy sztabu swojej wiedzy specjalistycznej. Z praktycznego punktu widzenia istotne jest, aby cały sztab aktywnie uczestniczył w procesie oceny zagrożenia powietrznego, bowiem ocena zagrożenia to problem sztabu, a nie tylko wybranych osób funkcyjnych.*

Dalej: *istotą IPPW w aspekcie zagrożenia powietrznego jest wnikliwe zrozumienie „trzeciego” wymiaru pola walki. Bowiem w wypadku konkretnego zagrożenia, środki napadu powietrznego będą wykorzystywane w celu wsparcia działań wojsk lądowych. IPPW działań lądowych i powietrznych uzupełniają się wzajemnie i muszą być ze sobą integrowane.*

Podsumowując, G-2 musi dostarczyć dowódcy takich informacji o przeciwniku, które umożliwią podejmowanie poprawnych i racjonalnych decyzji – adekwatnych do zagrożenia. Oznacza to, że nie wystarczy zdobyć dane o przeciwniku, ale przede wszystkim trzeba umieć je zinterpretować, nie

¹⁹ M. Wrzosek, *„Organizacja pracy taktycznej komórki rozpoznawczej”*, AON, Warszawa 2003, s. 91.

zapominając o całym spektrum zagrożenia²⁰. Obowiązek ten, odpowiednio do szczebla dowodzenia, ma różny zakres. Jednak jego istota jest zawsze jednakowa – jak najbardziej trafna prognoza zagrożenia ze strony potencjalnego przeciwnika. Jednocześnie, w celu zapewnienia właściwego wypracowania prognozy zagrożenia powietrznego, konieczne jest aby w sekcji oceny zagrożeń, wspólnie z oficerami rozpoznania współpracowali przedstawiciele zespołu²¹ OPL oraz LWL, zapewniając tym samym wyczerpującą realizację procesu IPPW.

Ocena potencjalnego przeciwnika to proces o charakterze ciągłym, którego odzwierciedleniem jest wykreowanie tzw. modelu doktrynalnego działania nieprzyjaciela na podstawie szczegółowej analizy informacji o jego organizacji, składzie, ugrupowaniu, zasadach działania, uzbrojeniu i wyposażeniu. Podstawowymi źródłami potrzebnych informacji na szczeblu ZT (oddziału) są:

- komunikaty i meldunki rozpoznawcze z wszelkich źródeł;
- zdjęcia lotnicze;
- dotychczasowe działania przeciwnika;
- obowiązująca go doktryna, stopień wyszkolenia, dane o ilości i możliwościach posiadanego przez przeciwnika sprzętu.

Na analizę przeciwnika powietrznego składa się także jego potencjał bojowy, przyjęte ugrupowanie, możliwości bojowe, ich ograniczenia oraz poglądy na prowadzenie operacji powietrznej. Sprowadza się to jednocześnie do: szczegółowego przestudiowania możliwości bojowych przeciwnika powietrznego, jego organizacji i taktyki sił powietrznych, lotnictwa wojsk lądowych i jednostek powietrznodesantowych i powietrznoszurmowych. Dokonując oceny zagrożenia należy:

- zebrać i przeanalizować dane dotyczące działania ŚNP w aspekcie ich potencjalnej taktyki;
- przeanalizować możliwości bojowe ŚNP;
- przeanalizować ocenę wartości celów²².

²⁰ A. Nowak, *Działalność rozpoznawcza na szczeblach taktycznych*, Warszawa 2002, s.73.

²¹ A. Radomyski, *Zagrożenie śmigłowcowe dywizji zmechanizowanej*, Warszawa 2001.

²² M. Banasik, *Ocena przeciwnika...*, wyd. cyt., s. 16.

Obecnie w WL i OP stosuje się dwa sposobach prognozy i oceny przeciwnika powietrznego²³:

Sposób pojemnościowy polega na prognozowaniu zagrożenia ŚNP w oparciu o znajomość zamierzeń przeciwnika, w tym dysponowanych przez niego sił, ich położeniu i stosowanych sposobach uderzeń. Podstawą wykorzystania tej metody jest precyzyjne określenie celu działania przeciwnika powietrznego, który musi być ściśle powiązany z celem przeciwnika naziemnego.

Pierwszym charakterystycznym dla tej metody etapem jest określenie globalnego potencjału bojowego przeciwnika powietrznego, a następnie podzielenie go na potencjał miejscowy. Polega to na podziale potencjału powietrznego na poszczególne kierunki działania, z uwzględnieniem ich ważności. Na tej podstawie otrzymamy potencjał lokalny, który bezpośrednio może oddziaływać na obiekty wojsk lądowych. Na podstawie określonego potencjału oraz znajomości jego wykorzystania, określone są możliwości ŚNP, czyli określana jest liczba obiektów, jakie mogą zniszczyć lub obezwładnić oraz liczba obiektów, których działania mogą być zdezorganizowane. Wartości te są porównywane z celem działania przeciwnika. W wyniku tego porównania należy odpowiedzieć na pytanie - czy przypuszczalna liczba ŚNP, która będzie brała udział w prawdopodobnych działaniach osiągnie przyjęty cel działania? Jeżeli cel ten będzie mógł być osiągnięty, można przystąpić do określenia techniki działania ŚNP i określenia modelu nalotu. Jeżeli natomiast w wyniku porównania celu działania z możliwościami jego działania otrzymamy, że cel nie będzie mógł być osiągnięty, wówczas należy skorygować liczbę ŚNP i ich możliwości lub celu działania przeciwnika powietrznego.

Budowa modelu nalotu polega na podziale określonych wcześniej sił przeciwnika na grupy w zależności od zakresu wykonywanych zadań, określenia odstępów czasowych ich działania oraz określenia ich charakterystycznych parametrów²⁴.

²³ Groszek Z, *Metodyka oceny przeciwnika powietrznego na szczeblu taktycznym i operacyjno-taktycznym wojsk systemu OP RP*, AON, Warszawa 1993, s. 10.

²⁴ A. Halama, *Metody oceny przeciwnika powietrznego – ekspertowy model oceny działania środków napadu powietrznego, II etap badań*, Warszawa 1998, s. 15.

Podsumowując, sposób pojemnościowy polega na ustaleniu liczby ŚNP jaka przeciwnik dysponuje na danym kierunku określeniu ile z tych środków może być użytych do wykonania uderzeń na bronione obiekty, w dane sytuacji. W tym celu rozpatruje się: stan i bazowanie ŚNP, ich możliwości bojowe, gotowość bojową z uwzględnieniem ogólnych zasad ich wykorzystania.

Ocenę przeciwnika powietrznego można prowadzić następującymi metodami²⁵:

- algorytmiczną – raczej nie stosowana. Próba stworzenia algorytmu działania ŚNP przeciwnika;
- heurystyczną – oparta na wiedzy teoretycznej, doświadczeniu i intuicji;
- heurorytmiczną – połączenie metod algorytmicznej z heurystyczną - obecnie wykorzystywana.

Metoda heurorytmiczna, obejmująca szereg logicznych i matematycznych operacji, realizowanych według reguł heurystycznych i algorytmicznych, umożliwia ostateczne sprecyzowanie potrzebnych danych o prawdopodobnych działaniach przeciwnika powietrznego. Uzyskane tą drogą dane mają charakter zdarzeń prawdopodobnych²⁶.

Proces dowodzenia rozpoczyna się zazwyczaj od otrzymania zadania od przełożonego i trwa do chwili zakończenia działań operacyjnych (taktycznych), tj. do momentu osiągnięcia celu operacji (walki). Zgodnie z modelem dowodzenia wojskami obowiązującym w armiach państw NATO składa się on z czterech faz²⁷: ustalenia położenia, planowania, stawiania zadań i kontroli. Oficerowie G-2 uczestniczą w pracy sztabu i realizuje zadania we wszystkich fazach dowodzenia. Swoją pracę dostosowują do terminów i potrzeb sztabu oraz dowódcy²⁸.

²⁵ Z. Groszek, *Metodyka oceny...*, op.cyt., s. 50.

²⁶ A. Halama, *Metody oceny przeciwnika powietrznego - ekspertowy model oceny działania środków napadu powietrznego II etap badań*, AON, Warszawa 1998, s. 10.

²⁷ Zob. J. Michniak (red.), *Metody i terść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2000.

²⁸ Wzajemne relacje zachodzące między oficerami G-2 i centrum dowodzenia przedstawiono na załączniku I.

Ustalanie położenia przez oficera sekcji rozpoznania polega na pozyskiwaniu informacji od przełożonych, podwładnych, sąsiadów, organów władzy lokalnej, ludności cywilnej i z innych źródeł, a następnie na ich uporządkowaniu oraz ocenie i uogólnieniu. Źródłem nowej informacji są przede wszystkim rozkazy, zarządzenia i wytyczne otrzymane od przełożonych, a także meldunki od podwładnych, informacje od współdziałających wojsk, sąsiadów, obrony cywilnej, innych organów rozpoznawczych itp. Oficera interesują informacje o: zagrożeniach wynikających z możliwości użycia lub faktu użycia ŚNP przez przeciwnika; siłach i środkach własnych, sąsiada i państwa gospodarza, które można wykorzystać do realizowania zadań; a także o warunkach wykonania zadań bojowych. Zebrane informacje uzupełniają obraz sytuacji wyjściowej. W rezultacie oficer dysponuje bieżącymi danymi o sytuacji taktycznej oraz o sytuacji powietrznej.

Zebrane dane są zapamiętywane w systemie informacyjnym i przedstawiane na mapie. Nanoszenie uzyskanych informacji na mapy zapoczątkowuje tym samym tworzenie części graficznej sytuacji powietrznej. W rozważanym etapie na mapę mogą być naniesione: przedni skraj i linie rozgraniczenia; informacje o wykrytych obiektach powietrznych; rejony rozmieszczenia oddziałów (pododdziałów) lotniczych i powietrzno desantowych czy desantowo - szturmowych; stanowiska dowodzenia i tymczasowe stanowiska dowodzenia własne, przełożonego oraz sąsiadów; rejony zastrzeżone oraz rejony rozwinięcia obiektów logistycznych działających na korzyść oddziału (związku taktycznego).

Informacje pozyskane przez oficerów rozpoznania w etapie ustalania położenia są zazwyczaj przekazywane do podwładnych (w rozkazach i zarządzeniach), przełożonych (w meldunkach), sąsiadów i współdziałających wojsk (podczas wymiany informacji) oraz - w miarę potrzeby i możliwości - do innych zainteresowanych organów.

Planowanie walki obejmuje ocenę sytuacji, podjęcie decyzji i określenie zamiaru dowódcy oraz opracowanie graficznego planu i rozkazu operacyjnego, a także pozostałych dokumentów dowodzenia. Oficerowie rozpoznania

uczestniczą w realizacji wszystkich etapów planowania. Ocena sytuacji jest logiczną częścią rozumowania prowadzącego do rozwiązania problemu w wyznaczonym czasie. Początkiem tego procesu jest zazwyczaj otrzymanie zadania od przełożonego. W ocenie sytuacji wyróżnia się następujące etapy: analiza zadania, określenie możliwości działania oraz rozważenie i porównanie wariantów działania.

Wyrazem tego etapu pracy może być, ogólny model oceny sytuacji, prowadzonej pod kontem prognozy zagrożenia powietrznego. Na ocenę sytuacji składa się ocena wojsk własnych, przeciwnika oraz warunki prowadzenia działań. Ocenę sytuacji w tym i przeciwnika w można podzielić na dwa etapy: analityczno - oceniający i modelowania²⁹.

Ocena sytuacji polega na wszechstronnej analizie i ocenie możliwości sił własnych i przeciwnika (szczególnie powietrznego) oraz innych warunków, mających wpływ na wykonanie zadania, z uwzględnieniem faktu, że wszystkie jej elementy pozostają ze sobą w ścisłej zależności. Dlatego ocenia się je we wzajemnym powiązaniu, z równoczesnym uwzględnieniem warunków i potrzeb czasowych. W ocenie sytuacji, istotne są szczególnie kalkulacje i wnioski oparte na znajomości zasad i charakteru działania oraz na realnych przewidywaniach. Ocena przeciwnika, zwłaszcza powietrznego, powinna być bardzo wnikliwa oraz wszechstronna; dotyczyć jego sił i środków, jakie mogą oddziaływać na wojska własne (model oceny – załączniki). Wnioski z oceny warunków prowadzenia działań - wpływu terenu, pory doby, temperatury, widoczności - powinny wykazać, które z warunków (i jak) działają ujemnie na ŚNP przeciwnika.

Reasumując, ocena przeciwnika obejmuje - jego skład, położenie, możliwości w zakresie wykonywania ataków przez samoloty i śmigłowce, prawdopodobny sposób działania, ugrupowanie, obiekt ataku. Natomiast ocena sił własnych - możliwości bojowe własnego ZT w porównaniu z możliwościami przeciwnika, skład, stan skompletowania, stopień zaopatrzenia w środki walki, charakter działań osłanianego oddziału, sąsiadów oraz warunki i sposób

²⁹ *Informacja w dowodzeniu siłami powietrznymi*, Studium operacyjne pod kier. S. Antczaka, Warszawa 2002, s. 49.

współdziałania z nimi. Ocena warunków prowadzenia działań – to wpływ terenu na prowadzenie działań oraz sytuacja meteorologiczna i skażeń.

Powietrzne IPPW jest integralną częścią ogólnego procesu informacyjnego przygotowania pola walki prowadzonego na wszystkich szczeblach dowodzenia³⁰. Celem powietrznego IPPW jest opracowanie możliwych wariantów działania przeciwnika w aktualnych warunkach terenowych i meteorologicznych. Obejmuje on również cztery etapy:

- ocenę obszaru pola walki;
- ocenę wpływu warunków terenowych i pogodowych na prowadzenie działań;
- ocenę zagrożeń;
- integrację zagrożeń.

Dokonując oceny obszaru pola walki należy brać pod uwagę obszar działania, który obejmuje także przestrzeń powietrzną. Obszar działania możemy podzielić na obszar odpowiedzialności oraz obszar zainteresowania. Obszar odpowiedzialności w „trzecim wymiarze” to obszar powietrzny, za który dowódca korpusu (ZT) ponosi odpowiedzialność w aspekcie prowadzenia walki przeciwlotniczej. Obszar zainteresowania jest przestrzenią powietrzną, z którego są pozyskiwane informacje od sąsiadów lub współdziałających ZT. Obszar zainteresowania jest większy niż obszar odpowiedzialności Powietrzny obszar zainteresowania rozciąga się pionowo do maksymalnego pułapu ŚNP. Poziomo obejmuje maksymalny zasięg tych środków oraz lotniska przeciwnika, punkty uzbrojenia i tankowania samolotów, punkty nawigacyjne oraz miejsca rozmieszczenia wyrzutni raketowych³¹.

Po zapoznaniu się z obszarem działania i określenia obszaru zainteresowania, kolejnym etapem w procesie IPPW jest analiza i ocena wpływu terenu i pogody na prowadzenie działań operacyjnych przez przeciwnika. W tym etapie następuje ocena dwóch elementów – terenu i pogody oraz w odniesieniu do specyfiki pochodnych umożliwiających działanie przeciwnikowi, w wyniku

³⁰ M. Wrzosek, *Ocena zagrożenia powietrznego z wykorzystaniem procesu informacyjnego przygotowania pola walki*, nr 11/1999, s. 94 - 99.

³¹ M. Banasik, *Ocena przeciwnika powietrznego dla potrzeb obrony przeciwlotniczej*, nr 8/2001, s. 14-19.

czego otrzymujemy oleat dróg podejścia i korytarzy manewru dla ŚNP przeciwnika.

Ocena terenu prowadzona w ramach procesu IPPW jest wykorzystywana do analizy działania przeciwnika w przestrzeni powietrznej i w tym kontekście do celowego ugrupowania własnych jednostek, np. obrony powietrznej. Odpowiednio dobrane i wykorzystane warunki terenowe pozwalają wyrównać przewagę ilościową i jakościową przeciwnika. Ocena terenu powinna w pełnym (wymaganym do podjęcia decyzji) zakresie oddawać właściwości i specyfikę obszaru działania i obszaru zainteresowania.

Przeciwnik powietrzny przy wykorzystaniu posiadanego potencjału ŚNP, jak również elementy naszego systemu obrony powietrznej będą dążyć do wykorzystania terenu w realizacji swoich zadań zgodnie z taktyką działania i przyjętym sposobem rozegrania walki. Analiza infrastruktury terenu prowadzi do określenia możliwych tras dolotu ŚNP do wybranych obiektów uderzeń. W tym etapie IPPW skupia się na ocenie wpływu infrastruktury operacyjnej terenu na:

- możliwości dolotu ŚNP przeciwnika;
- możliwości wykrycia i rażenia celu;
- możliwości przelotu pododdziałów aeromobilnych przeciwnika.

W tak przyjętej ocenie możliwości niezbędne jest określenie czynników mających bezpośredni wpływ na wykonanie zadań przez ŚNP przeciwnika i możliwości przeciwstawienia się im przez systemy obrony powietrznej wojsk własnych. Do czynników tych zaliczamy:

- prowadzenie obserwacji i pole ostrzału;
- maskowanie (osłona) i ukrycie (ochrona);
- przeszkody;
- teren kluczowy;
- powietrzne trasy podejścia (trasy dolotu).

Kolejny etap pracy oficerów rozpoznania polega na szczegółowym przestudiowaniu możliwości bojowych przeciwnika powietrznego, jego organizacji i taktyki sił powietrznych, lotnictwa wojsk lądowych i jednostek

powietrznodesantowych i powietrznoszurmowych. Dokonując oceny zagrożenia należy:

- zebrać i przeanalizować dane dotyczące zagrożenia w aspekcie taktyki działania;
- przeanalizować możliwości bojowe przeciwnika powietrznego;
- przeanalizować ocenę wartości celu³².

Konkludując, pytania na które oficerowie G-2 powinni udzielić odpowiedzi muszą obejmować zamiar dowódcy, jego wytyczne i wymagania w zakresie niezbędnych informacji, w tym priorytety w zakresie rozpoznania. Mogą one być następujące:

- jakie są główne: strategiczne, operacyjne i taktyczne cele operacji powietrznych przeciwnika?
- jakie jest zadanie środków napadu powietrznego i jak są te środki zorganizowane?
- czy przeciwnik posiada wyrzutnie rakiet stałe czy mobilne?
- kto sprawuje taktyczną kontrolę nad samolotami znajdującymi się nad celami ataku?
- jak będą używane bezpilotowe aparaty latające i jaki będzie ich profil lotu?
- jakich sił będzie używał przeciwnik (sił powietrznych, sił raketowych, lotnictwa wojsk lądowych, sił desantowo-szturmowych, sił powietrzno-desantowych)?
- jaka będzie prędkość przelotowa ŚNP?
- gdzie znajdują się wyrzutnie rakiet i jakie mogą być ich cele ataku?
- kto jest odpowiedzialny za użycie poszczególnego rodzaju uzbrojenia?
- jak i gdzie przeciwnik będzie atakował cele powietrzne?

Dodatkowo, aby można było ocenić możliwości bojowe przeciwnika powietrznego należy odpowiedzieć na pytania związane z poszczególnymi

³² M. Banasik, *Ocena przeciwnika...*, wyd. cyt., s. 16.

systemami zagrożenia³³ w odniesieniu do: samolotów, śmigłowców, raket skrzydlatych, bezpilotowych aparatów latających i pocisków balistycznych.

W trakcie oceny zagrożeń wykonuje się dokumenty w postaci tabel, schematów, wykresów oraz graficznie na oleacie wzorców. Produktem finalnym tego etapu SA warianty działań ŚNP przeciwnika, które w okresie wojny są tylko modyfikowany, jako że podstawę stanowi wzorzec doktrynalny opracowany w czasie pokoju³⁴.

W etapie czwartym - ostatnim pracy sekcji G-2 następuje identyfikacja i integracja zagrożeń, które mogą mieć wpływ na wypracowanie prognozy zagrożenia powietrznego, czyli przyjęcie najbardziej prawdopodobnego wariantu działania ŚNP. W trakcie tego etapu należy udzielić odpowiedzi na pytania³⁵:

- co? - typ działań (obronne, zaczepne, opóźniające);
- kiedy? - np. czas rozpoczęcia działań;
- gdzie? - sektory, strefy, osie ataku, drogi podejścia, obiekty;
- jak? - metody działania;
- dlaczego?

W etapie tym powinny powstać:

- oleat prognozy zagrożenia powietrznego;
- oleat zdarzeń;
- oleat wzorca wsparcia decyzji³⁶.

Podstawą formułowania celów, zadań i podejmowania decyzji w walce zbrojnej są informacje³⁷ (w tym informacje o przeciwniku). Dysponując informacjami i użytkując je właściwie, można celowe działanie realizować lepiej, bez istotnego zwiększania nakładów środków materialnych czy też zużywania energii. Znajomość zamiarów i możliwości przeciwnika, dokładnej dyslokacji

³³ Wyczerpujący zakres pytań dotyczących oceny zagrożeń powietrznych w artykule M. Banasik, *Ocena przeciwnika...*, wyd. cyt., s. 16 - 17.

³⁴ G. Nowacki, *Rozpoznawcze...*, wyd. cyt., s. 27 - 28.

³⁵ Tamże, s. 28.

³⁶ Zakres i treść oleat opisana u G. Nowacki, *Rozpoznawcze...*, wyd. cyt., s. 29.

³⁷ G. Nowacki, *Wpływ walki informacyjnej na walkę zbrojną*, *Zeszyty naukowe AON Nr 4 (29)*, Warszawa 1997, s. 102.

jego sił, przypuszczalnych obiektów ataku oraz dyslokacji własnych sił jest konieczna do skutecznego prowadzenia walki zbrojnej³⁸.

Szczególne znaczenie w procesie rozpoznania i prognozowania zagrożenia powietrznego ma, znajomość wzorców doktrynalnych działania przeciwnika. Model doktrynalny to graficzne odwzorowanie działania potencjalnego przeciwnika opracowywany jest na potrzeby każdego rodzaju wojsk. Przygotowywany na podstawie rezultatów przeprowadzanych ćwiczeń z wojskami i oraz treningów sztabowych. Na ostateczny kształt modelu działania mają również wpływ wnioski uzyskane z analizy założeń polityki zagranicznej i doktryny militarnej oraz kierunki reorganizacji w siłach zbrojnych a także zmiany w wyposażeniu i uzbrojeniu jak również w sposobie szkolenia jednostek na poligonach i placach ćwiczeń³⁹. Baza danych o przeciwniku ulega stałej modyfikacji w aspekcie strukturalnym i organizacyjnym w tym szczególnie w zakresie wyposażenia jednostek bojowych w nowe środki walki. Analizie i ocenie podlegają nie tylko działania operacyjne, ale również walki partyzanckie⁴⁰, operacje przeciwpartyzanckie, a ostatnio także akcje terrorystyczne⁴¹ i antyterrorystyczne⁴².

Wzorce doktrynalne powinny uwzględniać także szczegółową analizę możliwości samolotów przeciwnika, pocisków powietrze - ziemia, pocisków dalekiego zasięgu, rakiet balistycznych, systemów obrony powietrznej oraz działań aeromobilnych i sił specjalnych. Działalność ta obejmuje, zdaniem M. Wrzoska⁴³, znajomość struktur organizacyjnych i możliwości sił powietrznych przeciwnika, jego jednostek obrony powietrznej, formacji powietrzno - desantowych i powietrzno - szturmowych oraz specjalnych. Całokształt możliwości przeciwnika oceniany jest w stosunku do pogody, terenu i własnych zadań i obejmuje:

³⁸ L. Ciborowski, *Walka informacyjna*, Europejskie centrum edukacyjne, Toruń 1999, s. 73.

³⁹ Por. M. Wrzosek, Praca taktycznej komórki rozpoznawczej, PWL 9/97 (dodatek), s. 24.

⁴⁰ Lokalizacja baz partyzanckich, sposób ochrony i ubezpieczenia, metody zaopatrywania, taktyka walki i inne zagadnienia.

⁴¹ Np. sposób działania, rekrutacja terrorystów, zasady wyboru celu /obiektu/ uderzenia, wykorzystywane uzbrojenie, ośrodki szkolenia itp.

⁴² Sytuacja polityczno-wojskowa, sposób działania jednostek antyterrorystycznych, wyposażenie do akcji, wykorzystanie policyjnych baz danych, organizacja dowodzenia i łączności.

⁴³ M. Wrzosek, *Organizacja ...*, wyd. cyt., s. 82.

- I. Organizację jednostek lotnictwa przeciwnika;
- II. Możliwości samolotów i śmigłowców w zakresie:
 - osiągi (prędkość, pułap, wymagania bazowania na lotniskach);
 - udźwig uzbrojenia (maksymalna waga i typy uzbrojenia);
 - możliwości nawigacyjne;
 - systemy wystrzeliwania i uwalniania środków walki;
 - promień działania;
- III. Charakterystyka osiągow uzbrojenia w stosunku do:
 - automatycznej broni pokładowej (działka, karabiny);
 - rakiet;
 - taktycznych pocisków powietrze - ziemia;
 - poszczególnych rodzajów bomb;
 - amunicji precyzyjnej;
- IV. Regulaminowe zasady lotów taktycznych, a w tym:
 - rozmiary nalotów lotnictwa i skład sił;
 - wysokość wlotu i wylotu oraz prędkości;
 - profile uwalniania uzbrojenia;
 - wykorzystanie środków zabezpieczających przed oddziaływaniem przeciwnika - elektronicznych i na podczerwień;
- V. Priorytety celi dla ataków lotnictwa;
- VI. Procedury dowodzenia :
 - systemy kontroli naziemnej;
 - systemy kontroli powietrznej;
 - procedury przydziału wysiłku lotnictwa;
 - węzły łączności;
- VII. Zabezpieczenie logistyczne i możliwości w zakresie częstotliwości realizowanych lotów.

Dla większości działań w przestrzeni powietrznej nie przygotowuje się wzorców doktrynalnych. Mogą zostać przygotowane natomiast warianty, które wskazują powietrzne drogi podejścia w rejon określonego obiektu, ale z uwzględnieniem, że możliwe są odstępstwa od przyjętego rozwiązania. Dla

jednostek obrony powietrznej oraz ich elementów, wzorce doktrynalne opracowywane są na tych samych zasadach, jak dla innych jednostek sił lądowych.

Dla działań powietrzno-desantowych i powietrzno-szturmowych, wzorce doktrynalne, przygotowywane są dla jednostek w sile kompanii lub większych. Opracowanie wzorca doktrynalnego dla sił powietrznodesantowych lub powietrznoszturmowych podobne jest do tego, jakie opracowuje się dla działań wojsk zmechanizowanych⁴⁴.

Podsumowując należy stwierdzić, że prognoza zagrożenia obejmuje:

1. Ocenę dotychczasowych działań przeciwnika. W czasie tego przedsięwzięcia na podstawie różnych źródeł informacji rozpatruje się aktualne położenie sił przeciwnika, ich stan i stopień gotowości bojowej, możliwość ich wzmocnienia i inne. Na tej podstawie powinno się określić: charakter i cel przyszłych działań, zadania i liczbę ŚNP jakie przeciwnik może wydzielić do wykonania uderzeń, przybliżony czas ich rozpoczęcia.
2. Jakościowo - ilościową ocenę sił i środków przeciwnika powietrznego. Charakterystyka ilościowa pozwala umożliwić w przybliżeniu określenie liczby ŚNP, natomiast jakościowa umożliwia określenie potencjału bojowego. Główny kierunek nalotu nie zawsze będzie związany z ilością użytych sił. Rozpatruje się tu sieć lotniskową i bazowanie na poszczególnych kierunkach zagrożenia, ich położenie względem obiektów uderzeń, zajętość lotnisk i manewry lotniskowe, odtwarzanie gotowości bojowej, czas i możliwość wzmocnienia z innych kierunków, ilość i jakość ŚNP oraz ich możliwości bojowe, system dowodzenia i wsparcie, użycie systemów czesnego wykrywania, nawigacyjnych i WRE. W wyniku tej oceny powinny zostać sprecyzowane wnioski: główne kierunki nalotu, liczba i typy ŚNP jakie wydzieli przeciwnik do niszczenia obiektów w rejonie obrony (z podziałem na zadania), rodzaje i typy środków rażenia i rubieże ich odpalenia, siły wydzielone do

⁴⁴ Tamże, s. 83.

zabezpieczenia działań, gotowość SP do wykonania zadań oraz możliwość ich wzmocnienia.

3. Ocenę bronionych obiektów. Zwykle w dokumentach powinny być podane obiekty osłony. W toku tej oceny rozpatruje się: ilość, typ, rozmiary, ich położenie w stosunku do lotnisk bazowania przeciwnika, wrażliwość obiektów i ich elementów na niszczenie różnorodnymi środkami rażenia, okresy ważności tych obiektów jako celów dla ŚNP, stopień ich rozpoznania przez przeciwnika, bezpośrednią OPL, ich maskowanie, rzeźbę terenu i jego pokrycie wokół bronionych obiektów. Wnioski powinny dotyczyć ustalenia: obiektów, na które będzie przeciwnik prawdopodobieństwo wykonania uderzenia w każdym wariantcie działań bojowych, kolejność ich niszczenia, najskuteczniejszych środków rażenia, potrzebnej liczby i typów środków przenoszenia jaka przeciwnik powinien wydzielić do ich niszczenia, dogodnych kierunków dolotu do obiektów i ich atakowania.

4. Ocenę systemu OP i OPL sąsiadów. W tym przypadku powinno rozpatrzyć się: szeroko pojęte możliwości bojowe sąsiadów w zakresie prowadzenia przez nich działań OP i OPL. Wnioski z tej oceny powinny umożliwić ostateczne sprecyzowanie zasadniczych kierunków nalotu ŚNP przeciwnika na bronione obiekty oraz ustalenie prawdopodobnego sposobu pokonania przez nie naszego systemu OP.

5. Ocenę dotychczasowej taktyki SP przeciwnika. Prowadzi się ją w oparciu o informacje uzyskane od przełożonego i doświadczenia własne. Końcowe wnioski dotyczące taktyki przeciwnika powinny obejmować kierunki nalotu, trasy, wysokości, czas dolotu do obiektów uderzeń, kolejność ich wchodzenia w rejon działań bojowych, odległości i odstępy pomiędzy poszczególnymi grupami taktycznego przeznaczenia, poszczególnymi grupami uderzeniowymi, przypuszczalne czasy pierwszych i kolejnych uderzeń, środki rażenia, rubieże ich odpalenia w stosunku do bronionych obiektów, organizacja dowodzenia, sposoby

naprowadzania, WRE, rejony działania grup demonstracyjnych, czas trwania nalotu i jego natężenie.

6. Ocenę możliwości przeciwnika w zakresie rozpoznania, wysadzenia desantów i oddziaływania grup specjalnego przeznaczenia w rejonie odpowiedzialności. Jeżeli w wyniku oceny dojdzie się do wniosku, iż przeciwnik może wysadzić desant należy ustalić cel, zadania i rejon ich wysadzenia, skład, sposób desantowania i osłony z powietrza. Przy działaniach grup specjalnych należy ustalić ich skład, narodowość, uzbrojenie i obiekty najbardziej narażone na ich atak.

Wnioski z przedstawionych powyżej sposobów i metod postępowania są podstawą do modelowania (prognozowania) nalotów ŚNP przeciwnika. Warianty nalotu ŚNP opracowuje się etapami wrysowując kolejno na mapę dane o wojskach własnych, bronionych obiektach i przeciwniku. Można to robić w następującej kolejności⁴⁵.

1. Wrysowanie położenia wojsk własnych i sąsiadów.
2. Wrysowanie obiektów osłony oraz aktualnego bazowania ŚNP na prognozowanych kierunkach nalotu.
3. Określenie norm uderzeń na bronione obiekty, wybór środków rażenia i określenie wielkości grup środków przenoszenia, wyznaczenie dla nich najdogodniejszych tras dolotu do obiektów uderzeń oraz wrysowanie ich na mapę.
4. Ustalenie najkorzystniejszych dla przeciwnika przedsięwzięć zabezpieczających osiągnięcie zasadniczego celu nalotu w tym dokonanie wyboru elementów systemu OP na trasie dolotu grup uderzeniowych, które przeciwnik będzie prawdopodobnie niszczył, jakimi siłami będzie to realizował, wyznaczenie liczby, zadań i rejonów rozmieszczenia grup zabezpieczenia, tras i wysokości ich lotu wrysowanie tych elementów na mapę.
5. Zestawienie ŚNP w prognozowanym nalocie oraz ustalenie jego zasadniczych parametrów przestrzennych i czasowych.

⁴⁵ Z. Groszek, *Metodyka oceny przeciwnika powietrznego na szczeblu taktycznym...*, op.cit., s.10.

W Dodatku nr 8 do Przeglądu Wojsk Lądowych A. Radomyski pisze⁴⁶:
ocena działania przeciwnika powietrznego powinna zostać uzupełniona graficzną prezentacją prawdopodobnych zgrupowań uderzeniowych przeciwnika powietrznego, tzw. (COMAO). Pozwala ona określić kształt formacji uderzeniowej i właściwie zaplanować przeciwdziałanie.

5.3. WNIOSKI

Przeciwdziałanie zagrożeniom z powietrza jest bardzo istotnym elementem działalności dowództw wszystkich szczebli, w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa swoim ZT i oddziałom. Przeciwdziałanie to jest tym ważniejsze, im większe są możliwości wykonania niespodziewanego ataku z powietrza.

Dlatego też, aby to niebezpieczeństwo wyeliminować lub zminimalizować, istotne jest ustanowienie odpowiednich procedur reagowania i sposobów postępowania w przypadku prognozowania zagrożenia z powietrza. Pierwsze kroki zostały już podjęte, konieczne jest jednak przyspieszenie procesu zmian mentalnościowych, które umożliwią najskuteczniejsze przeciwdziałanie omawianym zagrożeniom.

Reasumując, można stwierdzić, iż w całym cyklu organizacyjnym dowodzenia niezbędna jest informacja charakteryzująca się określonymi cechami. Szczególne znaczenie ma informacja dotycząca przeciwnika. Stanowi, bowiem ona podstawę do generowania przez sztaby rozwiązań zaistniałych problemów operacyjnych i taktycznych. Obecnie bez środków technicznych umożliwiających zdobywanie, opracowywanie oraz dystrybucję informacji nie ma możliwości skutecznego dowodzenia. Szczególne znaczenie ma tu informacja o celach, zamiarach i działaniach przeciwnika, na podstawie której przygotowywane są zadania dla sił własnych.

W praktycznej działalności, w końcowym etapie oceny przeciwnika powietrznego należy znaleźć odpowiedzi na pytania:

- jaki cel zamierza osiągnąć przeciwnik ?

⁴⁶ A. Radomyski, *Metodyka pracy sekcji OPL ...*, op. cyt., s. 33.

- jakie siły wydzieli do osiągnięcia tego celu?
- na jakich kierunkach i na których bronionych obiektach oczekuje się skupienia głównego wysiłku ŚNP przeciwnika?
- jaką taktykę może stosować przeciwnik?

Celem tej części opracowania było zaprezentowanie spójnej metodyki oceny zagrożenia powietrznego w aktualnych uwarunkowaniach operacyjno-taktycznych, przydatnej w praktyce naukowej, dydaktycznej i szkoleniowej. Odzwierciedleniem wypracowanej przez zespół autorski metodyki (procedury) oceny przeciwnika powietrznego jest załącznik 4. Zgodność postępowania z powyższą procedurą zapewnić może właściwa prognozę zagrożenia powietrznego, zwłaszcza, że liczba branych pod uwagę danych jest bardzo znaczna.

Rozdział ten składa się z dwóch zasadniczych części, pierwszej zawierającej opis pewnych istotnych kwestii, odnoszących się do środków napadu powietrznego oraz drugiej obejmującej metodykę wypracowania prognozy zagrożenia powietrznego.

ZAKOŃCZENIE (WYNIKI BADAŃ)

W toku badań wykazano znaczenie rozpoznawczego przygotowania pola walki w planowaniu i prowadzeniu działań na poziomie taktycznym i operacyjnym. Zgodnie z założonymi celami pracy rozszerzono wiedzę o prawidłowościach stanowiących podstawę pracy informacyjnej dla zespołu rozpoznania, skupiając się głównie na problemach oceny potencjalnego przeciwnika w konflikcie o wysokiej i niskiej intensywności (działania stabilizacyjne). W obszarze badawczym:

- określono istotę i wyodrębniono cechy identyfikacyjne rozpoznawczego przygotowania pola walki;
- zaproponowano interpretację podstawowej terminologii rozpoznawczej w badanym obszarze tematycznym (szczególnie w ramach operacji stabilizacyjnych);
- zaproponowano przyjęcie nowego podziału problematyki obejmującej proces informacyjnego przygotowania działań, która jest rezultatem szerszego postrzegania zagadnień walki informacyjnej;
- określono zasoby informacyjne konieczne do właściwej oceny przeciwnika lądowego i powietrznego w ramach konfliktu zbrojnego i operacji stabilizacyjnych.

Uporządkowano teoretyczne podstawy oceny przeciwnika, skupiając się głównie na problemach poziomu taktycznego, a w tym:

- wskazano przydatność metody diagnostycznej do oceny przeciwnika w procesie planowania i prowadzenia działań zbrojnych;
- opracowano techniki generowania scenariuszy wykorzystywane w procesie rozpoznawczego przygotowania pola walki, szczególnie przydatne do oceny przeciwnika w działaniach stabilizacyjnych;
- udowodniono możliwość wykorzystania w procesie oceny

przeciwnika technik twórczego myślenia i techniki wzorców idealnych, wskazując na ich uniwersalność w wykorzystaniu podczas oceny przeciwnika w sytuacjach złożonych (np.: wysoka dynamika działań z częstą zmianą sytuacji operacyjno-taktycznych) i niejasnych (brak wyraźnie zdefiniowanego – określonego przeciwnika) oraz przy niskim poziomie informacyjnym.

Na podstawie uzyskanych rezultatów badań określono elementy strukturalne procesu oceny przeciwnika, eksponując etap diagnostyczny jako zasadniczy, warunkujący efektywność prac analitycznych podejmowanych w dalszej kolejności.

Przeanalizowano pracę zintegrowanych zespołów rozpoznania w poszczególnych fazach cyklu rozpoznawczego i decyzyjnego. Określono szczegółowo przebieg kolejnych czynności stanowiących o sprawności procesu rozpoznawczego przygotowania pola walki. W tym zakresie zaproponowano kierunki usprawnienia pracy sztabowych komórek rozpoznawczych poprzez tworzenie specjalistycznych zasobów informacyjnych.

Ustalono uwarunkowania informacyjne (wewnętrzne i zewnętrzne) determinujące proces oceny przeciwnika szczególnie w problematyce prognozowania zagrożenia podczas realizacji zadań o charakterze stabilizacyjnym. Wykazano, że trzyetapowy proces RPPW pozostanie stałym elementem pracy zespołu rozpoznania bez względu na rodzaj misji, środowisko, siły oraz strukturę organizacyjną sztabu. Stwierdzono, że istotą stosowania standardowej listy problemów w operacjach stabilizacyjnych jest ich odpowiednia modyfikacja w stosunku do specyficznych sytuacji. W toku badań ustalono, bowiem że każda kategoria operacji stabilizacyjnej wymaga analizy i uwzględnienia wielu czynników takich jak np.: kultura regionu, utrzymujące się konflikty wewnętrzne (plemienne, etniczne itp.) czy też aktywność i zaangażowanie sąsiednich krajów. Przeciwnik w rejonie operacji może być nieokreślony, a więc jego potencjał bojowy trudny do ustalenia. Realizacja zadania (misji) może być złożona tak jak w czasie prowadzenia działań militarnych. Ponadto cele operacji stabilizacyjnych nie mogą być osiągalne

w krótkim okresie. Sukces często wymaga wytrwałości, długoterminowego zaangażowania do rozwiązywania specyficznych problemów. Osiągnięcie celów może trwać latami (np.: była Jugosławia). Podobnie jak operacje militarne, działania stabilizacyjne mogą wymagać szybkich odpowiedzi na zmianę warunków prawnych i organizacyjnych. W związku z powyższym przeanalizowano potrzeby pozyskiwania stosownych zasobów informacyjnych dla wsparcia procesu decyzyjnego.

Szczegółowo przeanalizowano rodzaj, formę i treść zasobów informacyjnych koniecznych dowódcy w poszczególnych fazach cyklu decyzyjnego. W wyniku analizy stwierdzono, że działalność sztabowych komórek rozpoznawczych powinna być ukierunkowana na gromadzenie zbiorów informacyjnych obejmujących charakterystyki czynników (głównie: środowiska i sił zbrojnych) stanowiących podmiot działania na określonym obszarze operacyjnym. Zebrane i aktualizowane zasoby informacyjne będą służyć do porównywania treści napływających meldunków z informacjami bazowymi i formułowania na tej podstawie stosownych prognoz i wniosków, co do możliwości działania przeciwnika w obszarze zainteresowania.

W wyniku przeprowadzonych badań zespół autorski doszedł do następujących wniosków:

- należy wdrożyć do procesu kształcenia studentów AON problematykę oceny przeciwnika w działaniach stabilizacyjnych;
- pojąć szersze prace badawcze związane z analizą i oceną sytuacji w niestabilnych rejonach świata umożliwiając w ten sposób budowę systemu monitoringu zmian polityczno-militarnych. Konieczne wydaje się powołanie w tym celu specjalnego zespołu w ramach AON;
- ze względu na wzrost ilości treści informacyjnych należy usprawnić pracę zintegrowanych zespołów rozpoznania poprzez automatyzację procesów zarządzania zasobami informacyjnymi. Wprowadzając urządzenia automatyzacji należy uwzględnić środki łączności zapewniające w sposób niezakłócony przepływ

informacji.

- trwający od wielu lat proces ograniczania ilości tematów z zakresu rozpoznania wojskowego doprowadził do zminimalizowania programów specjalistycznych, a w niektórych przypadkach nawet do pełnej redukcji określonej problematyki (organizacja i uzbrojenie oraz taktyka i sztuka operacyjna potencjalnego przeciwnika). Sytuacja taka ogranicza możliwości kształcenia oficerów rozpoznania na wymaganym poziomie edukacyjnym.

Wyniki uzyskane w efekcie przeprowadzonych badań w pełni zweryfikowały zasadność i celowość podjęcia prac nad ogółem zagadnień zawartych w temacie pracy badawczej. Uzyskane rezultaty wskazują, że problematyka rozpoznawczego przygotowania pola walki w procesie planowania działań jest istotnym elementem pracy sztabu. W toku prowadzonych badań stwierdzono konieczność odmiennego podejścia systemowego do rozważanych zagadnień z zakresu oceny przeciwnika na poziomie operacyjnym i taktycznym oraz w działaniach wojennych i stabilizacyjnych.

Zastosowanie przedstawionych metod i sposobów oceny przeciwnika oraz odpowiednie przygotowanie oficerów do realizacji zadań na stanowiskach funkcyjnych, pozwoli nie tylko na efektywne wykorzystanie wyników pracy analitycznej, ale zapewni także właściwe warunki do podjęcia decyzji przez dowódcę. Uzyskanie dominacji informacyjnej nad potencjalnym przeciwnikiem poprzez pełniejszą znajomość uwarunkowań zasad jego działania zmusi go do zaangażowania większych sił, wymagać będzie dodatkowego wysiłku organizacyjnego i logistycznego, co będzie skutkowało zniweczeniem jego planów i stworzeniem warunków do realizacji zadań przez wojska własne przy niskim poziomie zaangażowania potencjału.

Zawarte w pracy propozycje powinny zostać zweryfikowane podczas ćwiczeń i treningów sztabowych. Niemniej jednak zebrany materiał naukowy zdaniem autorów, w zaprezentowanej postaci może być traktowany jako źródło wiedzy o zagadnieniach związanych z problematyką rozpoznawczego przygotowania pola walki. Proponowane wnioski oraz propozycje rozwiązań

poszczególnych problemów mogą być przydatne zarówno w procesie kształcenia kadry nie tylko na potrzeby rozpoznania. Zebrana wiedza w opinii autorów, może być także wykorzystana w praktycznej działalności szkoleniowej wojsk (sztaby i dowództwa). Podkreślić należy jednak, że w wymiarze jednostek wojskowych koniecznym jest przełożenie teoretycznych rozważań na rozwiązania praktyczne poparte empiryczną weryfikacją.

Koncentrując się na aspektach poznawczych, zespół autorski starał się, aby praca miała charakter użyteczny, aby jej wyniki – wnioski z badań mogły być wykorzystane:

1. W wojskach lądowych – dla pogłębienia wiedzy w obszarze rozpoznania. Wyniki badań mogą być przyczynkiem zmian racjonalizujących pracę sztabową zintegrowanych zespołów rozpoznania.
2. W zespołach badawczych – pracujących nad nowymi rozwiązaniami w dziedzinie systemów rozpoznania, dowodzenia i kierowania ogniem.
3. W procesie dydaktycznym realizowanym w AON jako źródło wiedzy o procesie rozpoznawczego przygotowania pola walki.
4. Dla pracowników nauki – jako inspiracja do podjęcia badań w obszarach, o których z racji tematu i celu pracy wspomniano tylko sygnałnie, a które wymagają badań szczegółowych (np.: operacje stabilizacyjne).

Prezentowana praca powstała także w celu wypełnienia luki informacyjnej w zakresie szeroko rozumianej procedury pracy sztabowej zintegrowanego zespołu rozpoznania na potrzeby kształcenia oficerów w Akademii Obrony Narodowej.

BIBLIOGRAFIA:

1. AAP-8. NATO Glossary of terms and Definitions. 1995
2. Antczak S., (red.) Informacja w dowodzeniu siłami powietrznymi. Warszawa 2002.
3. Antoszkiewicz J., Metody heurystyczne. Warszawa 1986.
4. ATP 35(B) Land Force Tactical Doctrine. (Doktryna taktyczna sił lądowych.)
5. Balcerowicz B., (red.) Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 1996.
6. Balcerowicz B., Obrona państwa średniego, Warszawa, Bellona 1996.
7. Balcerowicz B., Wojny współczesne. Wojny przyszłe. Myśl Wojskowa nr 5/2003.
8. Balcerowicz B., Wybrane problemy obronności państwa, Warszawa 1997.
9. Banasik M., Ocena przeciwnika powietrznego dla potrzeb obrony przeciwlotniczej. Przegląd Wojsk Lądowych nr 8/01.
10. Banasik M., Rozpoznawcze przygotowanie pola walki. Przegląd Wojsk Lądowych nr 3/01.
11. Bańka W. Wstęp do metodologii badań społecznych w wojsku. Warszawa 1986.
12. Ciborowski L., Polko R., Planowanie i organizowanie walki zbrojnej wg. poglądów NATO, cz. I - Procedura pracy dowódczo-sztabowej i jej techniczne wspomaganie, AON, Warszawa 1996.
13. Ciborowski L., Polko R., Planowanie i organizowanie walki zbrojnej wg. poglądów NATO, cz. II - Informacyjna preparacja pola walki. AON, Warszawa 1996.
14. Ciborowski L., Przestrzenie walki informacyjnej, AON, Warszawa 1998.
15. Ciborowski L., Walka informacyjna, Toruń 1999.
16. Domaszewski K., Obrona przeciwlotnicza związku taktycznego. Warszawa 1992.
17. FM 34-130 Intelligence Preparation of the Battlefield. Headquarters, Department of the Army, Washington 1994.
18. Górski K., Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Białorusi. Warszawa, Biuro Prasy i Informacji MON 1996.
19. Gotowała J. (red.) Bezpieczne niebo (materiały z konferencji naukowej), Warszawa 2002.
20. Groszek Z., Metodyka oceny przeciwnika powietrznego na szczeblu taktycznym i operacyjno-taktycznym wojsk systemu OP RP, Warszawa 1993.

21. Groszek Z., *Metodyka oceny zagrożenia wojsk lądowych uderzeniami środków napadu powietrznego*, Warszawa 1994.
22. Halama J., *Metody oceny przeciwnika powietrznego – ekspertowy model oceny działania środków napadu powietrznego, II etap badań*, Warszawa 1998.
23. Kamiński S., *Nauka i metoda*, Lublin 1992.
24. Karpowicz J., *Lotnictwo w operacjach pokojowych*, AON, Warszawa 2001.
25. Kisielnicki J., *Metody systemowe*, PWE, Warszawa 1986.
26. Kozioł J., *Decyzje w dowodzeniu*, Warszawa 1998.
27. Kunal J., *Zarys teorii organizacji i zarządzania*, PWE, Warszawa 1970.
28. Kunal J., (red.), *Teoria organizacji i zarządzania*, PWE, Warszawa 1979.
29. Kuriata R., *Obrona powietrzna wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2001.
30. *Leksykon wiedzy wojskowej*, Wyd. MON, Warszawa 1979, s. 858.
31. Łokociejewski M. (red.), *Rozpoznanie wojskowe, cz. I. Podstawy teoretyczne*, Warszawa 2003.
32. Malak K., *Czynnik wojskowy w polityce zagranicznej federacji Rosyjskiej*, Warszawa, AON 2000.
33. Malak K., *polityka bezpieczeństwa i sił zbrojne Rosji*, Warszawa, Biuro Prasy i Informacji MON 1996.
34. *Meteorologia wojskowa*, Warszawa 1964.
35. Michalak W., *Dominacja z powietrza*, Warszawa 2002.
36. Nowacki G., *Rozpoznawcze przygotowanie pola walki*, PWL 2/02.
37. Nowak A., *Działalność rozpoznawcza na szczeblach taktycznych*, Warszawa 2002.
38. Nowak A.(red.), *Planowanie, organizowanie i prowadzenie działań rozpoznawczych*, AON, Warszawa 2003.
39. Penc J., *Decyzje w zarządzaniu*, Kraków 1999.
40. Przybyła S., *Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Litwy, Łotwy i Estonii*, Warszawa, Biuro Prasy i Informacji MON 1996.
41. Radomyski A., *Zagrożenie śmigłowcowe dywizji zmechanizowanej*, Warszawa 2001.
42. *Regulamin AJP 01(A)*.
43. *Regulamin AJP 01(B)*.
44. *Rozpoznanie wojskowe*, Warszawa, MON 2001.
45. Scheffs W., *Batalion walki radioelektronicznej w działaniach operacyjnych*, Warszawa 2002.
46. Ścibiorek Z., *Podjęmowanie decyzji*, Warszawa 2003.
47. Sienkiewicz P., *Inżynieria systemów*, MON, Warszawa 1983.
48. Sołoma L., *Metody i techniki badań socjologicznych, wybrane zagadnienia*, Olsztyn, WSP 1995.
49. *Stability operations and support operations (SOSO)*, US Army Training and Doctrine Command TRADOC, Fort Leavenworth 2003.

50. Stoner J., Wankel Ch., Kierowanie, Warszawa, PWE 1996.
51. Supernat J., Techniki decyzyjne i organizatorskie, Wrocław 2000.
52. Szulc B. (red.), Przemiany w teorii sztuki wojennej lat dziewięćdziesiątych, Warszawa 1997.
53. Tęgos M., Górecki M., Łokociejewski M., Słownik podstawowych terminów rozpoznawczych, ASG WP, Warszawa 1988.
54. Tomaszewski A. (red.), Operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju pk. Wojska Lądowe, AON, Warszawa 2001.
55. Weslander M., Multi-INT collaboration, ISR Jurnal, nr 5/2004.
56. Wiatr M., Między strategią a taktyką, Toruń 1999.
57. Wrzosek M., (red.) Ocena warunków środowiska i przeciwnika, Warszawa 2003.
58. Wrzosek M., Ocena przeciwnika a prognoza zagrożenia, PWL nr 9/03.
59. Wrzosek M., Organizacja pracy taktycznej komórki rozpoznania, AON, Warszawa 2003.
60. Wrzosek M., Praca taktycznej komórki rozpoznawczej G-2, Dodatek do Przeglądu Wojsk Lądowych nr 9/1997.
61. Wrzosek M., Przykłady bojowych dokumentów rozpoznawczych wybranych państw NATO, AON, Warszawa 1997.
62. Wrzosek M., Struktura strumienia informacyjnego w taktycznym systemie rozpoznania wojsk lądowych, Warszawa, ZN AON nr 2/2002 (cz. I), 3-4/02 (cz. II)
63. Wrzosek M., Zespół rozpoznania w procesie planowania działań taktycznych, Przegląd Wojsk Lądowych nr 12/2002.
64. Zdrodowski B.(red.), Metodyka oceny zagrożenia wojsk lądowych uderzeniami środków napadu powietrznego – METOP, AON, Warszawa 1994.

ZAŁĄCZNIKI

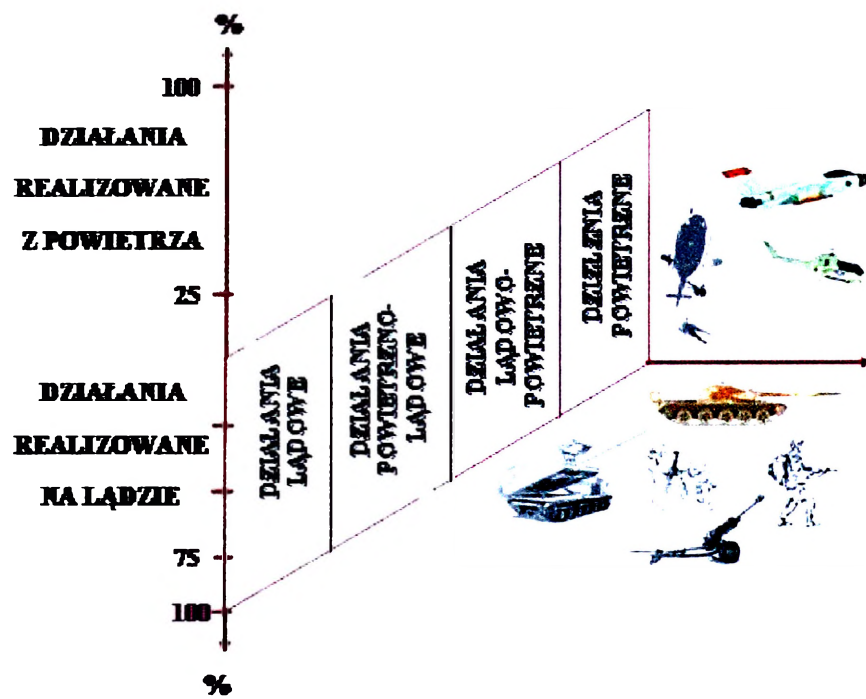
1. Typologia scenariuszy
2. Istota działań powietrzno-lądowych
3. Ramowy układ procesu Informacyjnego Przygotowania Pola Walki (IPPW)
4. Cele operacji powietrznych
5. Typowe profile lotu – przykłady
6. Uproszczony model ugrupowania przeciwnika powietrznego (COMAO) - wariant
7. Uproszczony model wypracowania prognozy zagrożenia powietrznego
8. Schemat wypracowania prognozy zagrożenia
9. Kwestionariusz wywiadu
10. Zakres oceny sił lądowych potencjalnego przeciwnika
11. Uwarunkowania oceny sił lądowych potencjalnego przeciwnika
12. Przebieg oceny sił lądowych potencjalnego przeciwnika
13. Opracowane wyniki wywiadu

TYPOLOGIA SCENARIUSZY

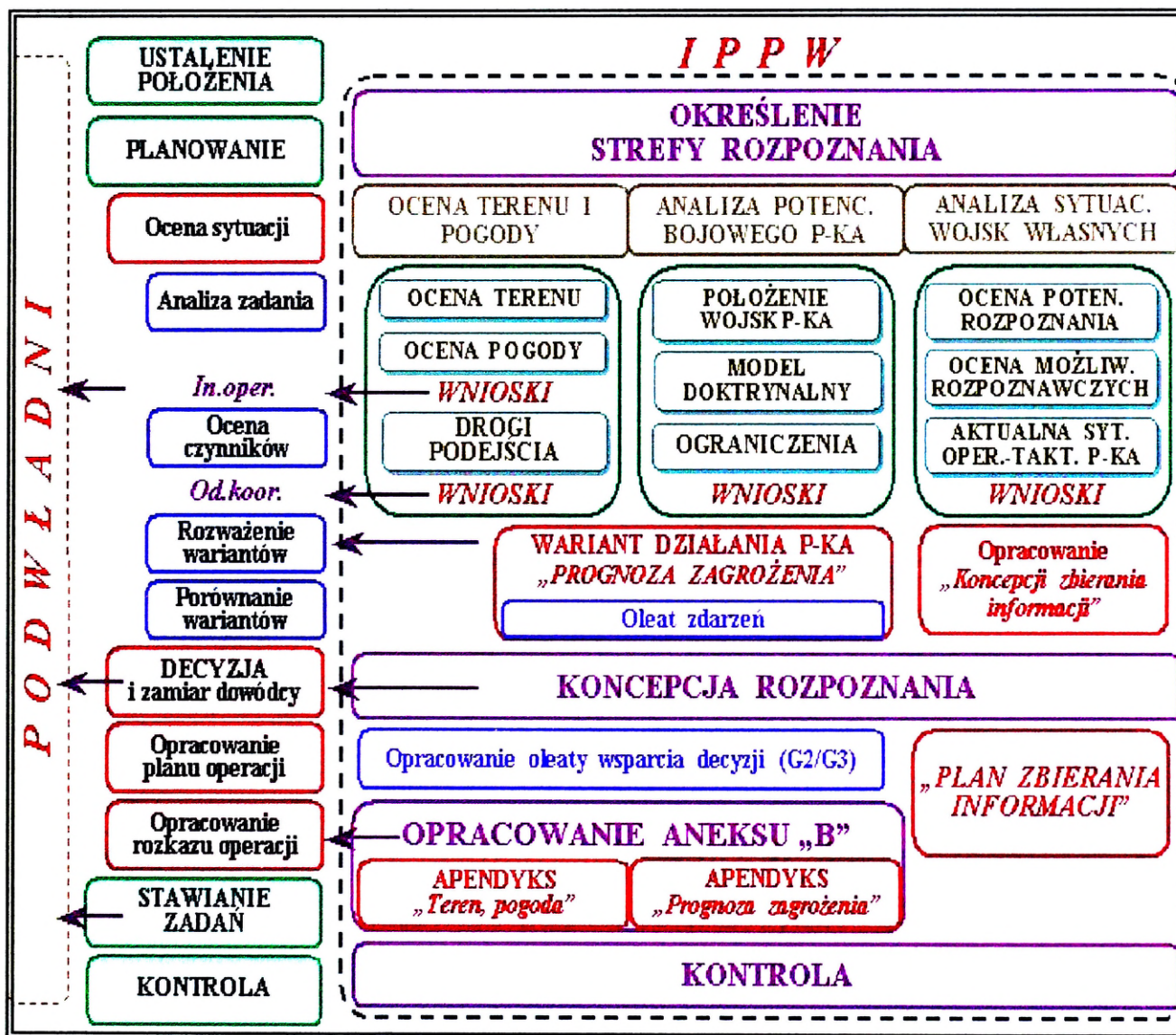
Podójście	Rodzaje scenariuszy	Cele budowy	Założenia wiodące	Cechy Procedury
Prospektywne - pisanie scenariusza "do przodu	Scenariusz projekcyjny	Określenie najbardziej prawdopodobnej przyszłości	Dominacja dotychczasowych tendencji rozwojowych	Analiza trendów i mechanizmów je generujących
	Scenariusz alternatywnych dopuszczalnych wariantów przyszłości	Określenie ograniczeń w przestrzeni możliwych rozwiązań		Wprowadzenie krajcowych hipotez o kształtowaniu się parametrów trendów
Retrospektywne - pisanie scenariusza "do tyłu"	Scenariusz normatywny	Określenie pożądaney i możliwej przyszłości oraz dróg realizacji	W momencie wyjściowym można określić już osiągnane cele	
	Scenariusz kontrapunktowy	Określenie cech przyszłości w punktach granicznych	W momencie wyjściowym można określić relacje celów pożądanych do możliwych	Synteza celów i identyfikacja relacji między teraźniejszością a pożądana (zakładana) przyszłością

Źródło: J. Kisielnicki, Metody systemowe. PWE, Warszawa 1986, s. 159

ISTOTA DZIAŁAŃ POWIETRZNO – LĄDOWYCH

RAMOWY UKŁAD PROCESU INFORMACYJNEGO PRZYGOTOWANIA POLA WALKI (IPPW)

CELE OPERACJI POWIETRZNYCH

Źródło: opracowanie własne

PRZYGOTOWAĆ POLE DLA OPERACJI WOJSK LĄDOWYCH:

FAZA III

WSPIERAĆ I IZOLOWAĆ WOJSKA LĄDOWE:

FAZA IV

TYPOWE PROFILE LOTU - PRZYKŁADY

(wg zasad obowiązujących w NATO, opracowane na podstawie amerykańskiej normy wojskowej MIL-C-005011/B USAF)

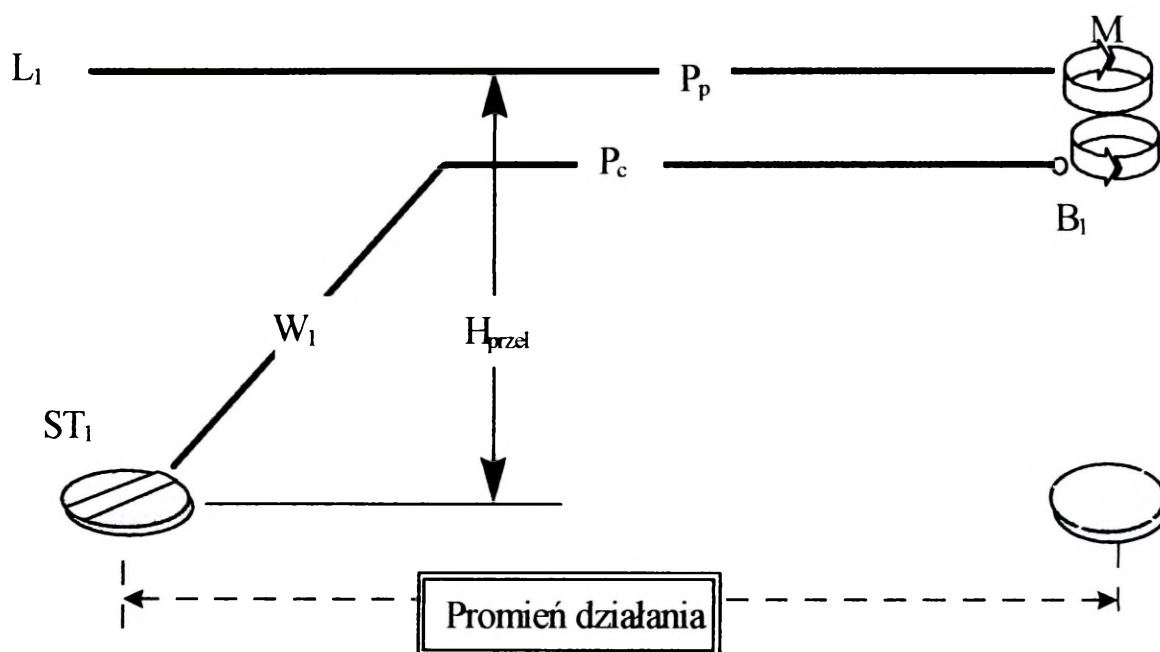
W siłach powietrznych NATO dla określania możliwości samolotów podczas wykonywania zadań bojowych wykorzystywana jest amerykańska norma wojskowa MIL-C-005011/B. Wspomniana norma określa standardowe profile lotów dla poszczególnych rodzajów samolotów wykonujących zadania bojowe. Każdy profil lotu dzieli się na szereg elementów, dla których - przy zadanych parametrach lotu - określa się ilość paliwa. Ocena zużycia paliwa na poszczególnych elementach (przy założonym początkowym zapasie paliwa i ustalonej dla danego zadania masie przenoszonego ładunku) pozwala określić wielkość taktycznego promienia działania.

W niniejszym załączniku przedstawiono szczegółowe opisy wszystkich ujętych wskazaną normą profili lotu, zaś w tabelach przedstawiono wartości taktycznego promienia działania wybranych typów samolotów bojowych. Wartości te przedstawiono dla wszystkich typowych profili lotu, właściwych danemu rodzajowi samolotu. Z powodu braku pełnych danych dotyczących użytkowania danego typu samolotu, przedstawione wartości należy traktować jako przybliżone.

CHARAKTERYSTYKI PROFILI

Profil lotu A-1, F-5

Zwalczanie obiektów naziemnych z dużej wysokości przez samoloty myśliwskie i szturmowe (Hi-Hi-Hi - ATTACK, Hi-Hi-Hi - FIGHTER).

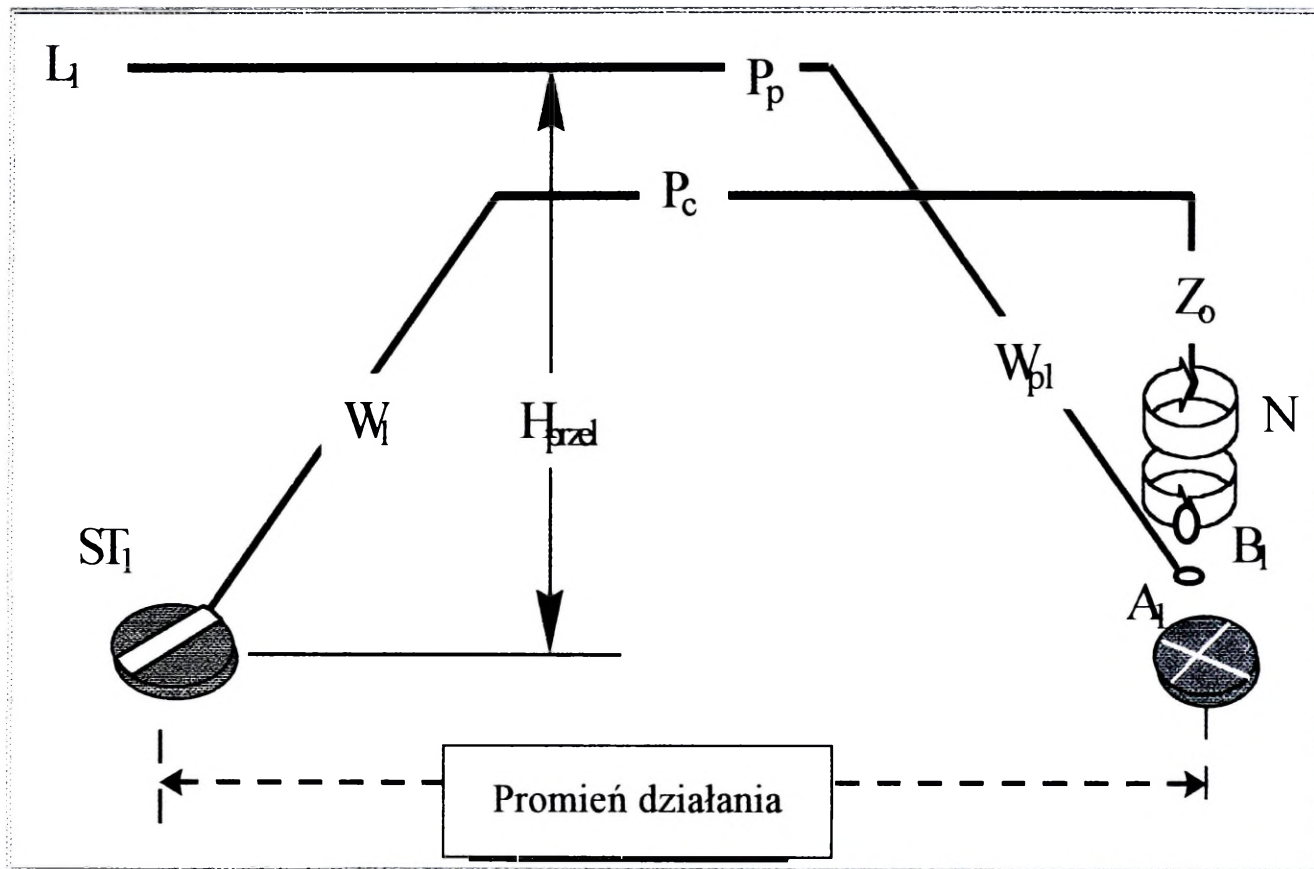

Elementy profilu lotu:

- ST_1 - start i przyspieszenie do prędkości na wznoszeniu - rozchód paliwa obejmuje zużycie na uruchomienie i podgrzewanie silników, kołowanie, start oraz rozpędzanie samolotu do wymaganej prędkości;
- W_1 - wznoszenie na kursie do celu (z założoną prędkością) na optymalną wysokość przelotową - prędkość lotu i siłę ciągu silników dobiera się tak, aby uzyskać maksymalny zasięg (rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu);
- P_c - przelot do celu na optymalnej wysokości z prędkością przelotową również optymalną dla uzyskania maksymalnego zasięgu - rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu;
- B_1 - zrzut ładunku bojowego - masa samolotu zostaje zmniejszona o masę zrzucanego uzbrojenia;
- M - manewr przeciw OPL i odejście od celu - rozchód paliwa wynika z określonych parametrów lotu;
- P_p - przelot powrotny - warunki lotu i zużycie paliwa określone tak samo jak podczas dolotu do celu;
- L_1 - powrót nad lotnisko startu z rezerwą paliwa niezbędną na 20 minut lotu, z prędkością dla maksymalnej długotrwałości lotu na wysokości 3000 m.

Profil lotu A-2, F-6

Zwalczanie obiektów naziemnych z małej wysokości przez samoloty myśliwskie i szturmowe - przelot do celu i powrót do bazy na dużej wysokości (Hi-Lo-Hi - ATTACK, Hi-Lo-Hi - FIGHTER).

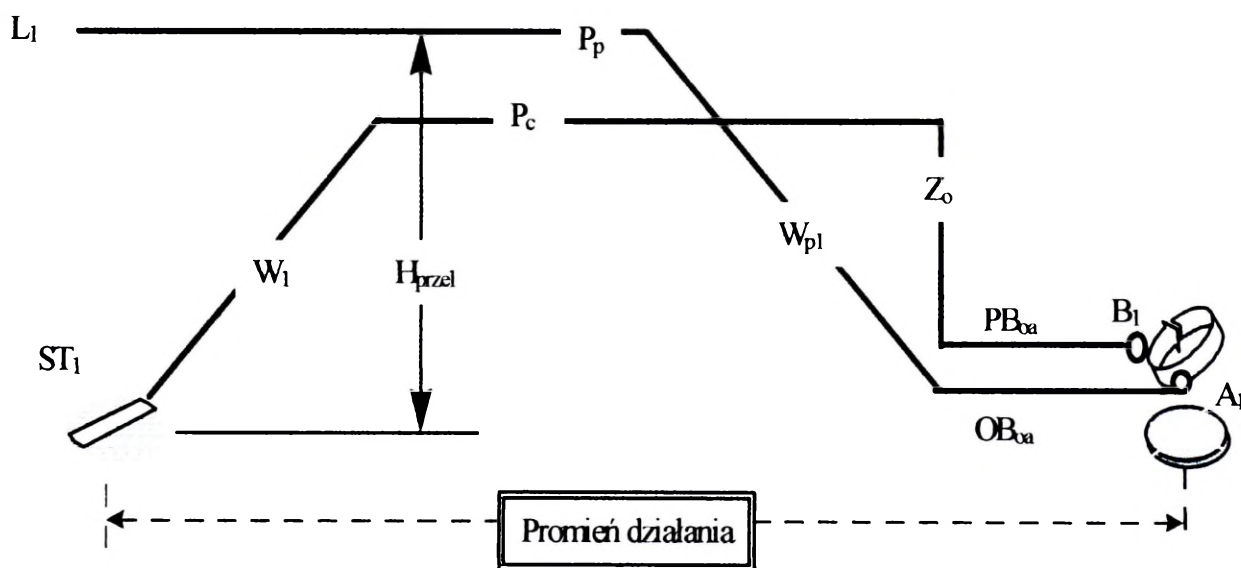
Elementy profilu lotu:

- ST₁ - start i przyspieszenie do prędkości na wznoszeniu - rozchód paliwa obejmuje zużycie na uruchomienie i podgrzewanie silników, kołowanie, start oraz rozpędzanie samolotu do wymaganej prędkości;
- W₁ - wznoszenie na kursie do celu (z założoną prędkością) na optymalną wysokość przelotową - prędkość lotu i siłę ciągu silników dobiera się tak, aby uzyskać maksymalny zasięg (rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu);
- P_c - przelot do celu na optymalnej wysokości z prędkością przelotową również optymalną dla uzyskania maksymalnego zasięgu - rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu;
- Z₀ - zniżanie do małej wysokości - czas trwania tego elementu, przebytej odległości oraz zużytego paliwa nie uwzględnia się podczas określania taktycznego promienia działania;

- N - nawiązanie łączności z wysuniętym punktem naprowadzania oraz identyfikacja celu - rozchód paliwa niezbędny dla krążenia z prędkością bojową na zadanej wysokości w określonym czasie (zwykle na wysokości 150-300 m, w czasie 5 min); odległość przebyta podczas tego elementu nie jest wliczana do promienia działania;
- B₁ - zrzut ładunku bojowego - masa samolotu zostaje zmniejszona o masę zrzuconego uzbrojenia;
- A₁ - atakowanie celu bronią pokładową - uwzględnia się zużycie paliwa w określonym czasie lotu z prędkością bojową;
- W_{p1} - wznoszenie na kursie powrotnym - parametry jak dla W₁;
- P_p - przelot powrotny - warunki lotu i zużycie paliwa określone tak samo jak podczas dolotu do celu;
- L₁ - powrót nad lotnisko startu z rezerwą paliwa niezbędną na 20 minut lotu, z prędkością dla maksymalnej długotrwałości lotu na wysokości 3000 m.

Profil lotu A-3, B-2, F-7

Zwalczanie obiektów naziemnych z małej wysokości przez samoloty szturmowe, bombowe i myśliwskie - przelot do celu i powrót do bazy na dużej wysokości, atak na cel i odejście od celu na małej wysokości (Hi-Lo-Lo-Hi - ATTACK, BOMBER, FIGHTER).

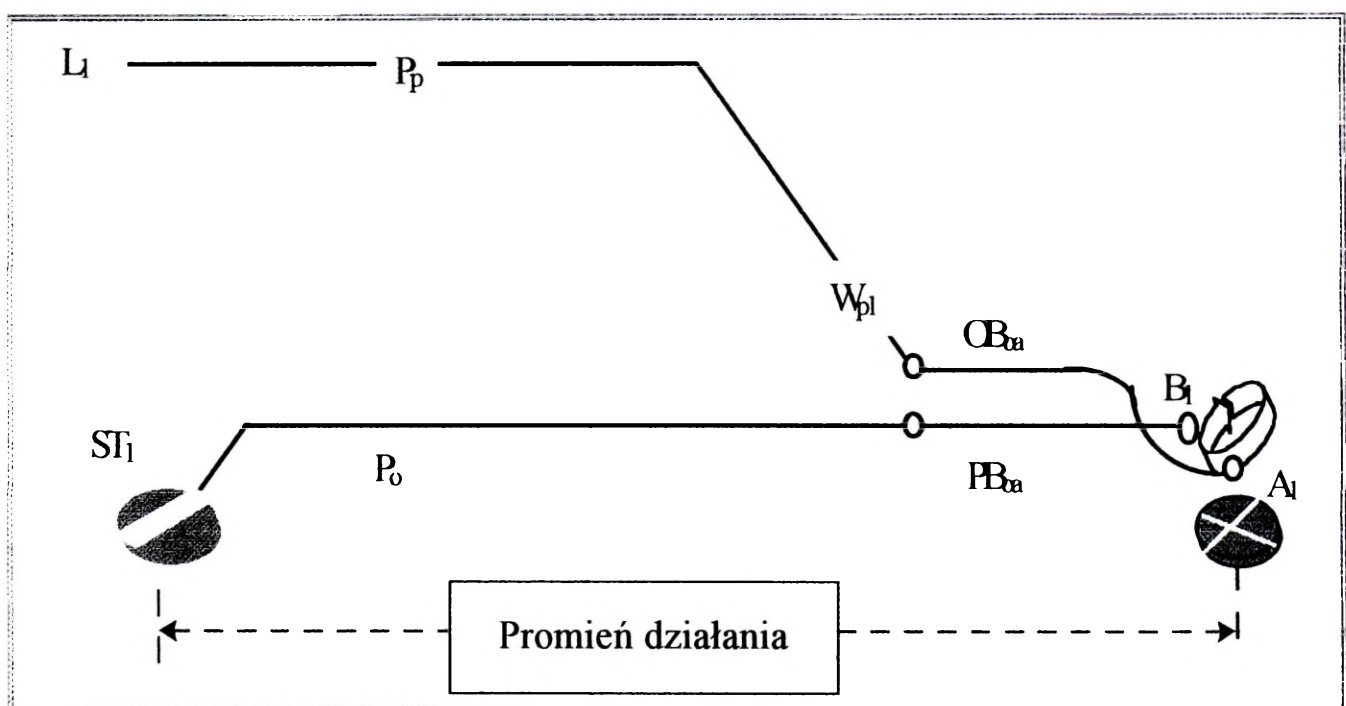
Elementy profilu lotu:

- ST₁ - start i przyspieszenie do prędkości na wznoszeniu - rozchód paliwa obejmuje zużycie na uruchomienie i podgrzewanie silników, kołowanie, start oraz rozpędzanie samolotu do wymaganej prędkości;
- W₁ - wznoszenie na kursie do celu (z założoną prędkością) na optymalną wysokość przelotową - prędkość lotu i siłę ciągu silników dobiera się tak, aby uzyskać maksymalny zasięg (rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu);

- P_c - przelot do celu na optymalnej wysokości z prędkością przelotową również optymalną dla uzyskania maksymalnego zasięgu - rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu;
- Z_o - zniżanie do małej wysokości - czas trwania tego elementu, przebytej odległości oraz zużytego paliwa nie uwzględnia się podczas określania taktycznego promienia działania;
- PB_{oa} - przelot w kierunku celu na małej wysokości na określoną odległość (zwykle ok. 50 km) z prędkością maksymalną - zużycie paliwa wynika z warunków pracy silników na małej wysokości przy maksymalnej prędkości lotu;
- B_1 - zrzut ładunku bojowego - masa samolotu zostaje zmniejszona o masę zrzuconego uzbrojenia;
- A_1 - atakowanie celu bronią pokładową - uwzględnia się zużycie paliwa w określonym czasie lotu z prędkością bojową;
- OB_{oa} - odejście od celu w kierunku bazy na małej wysokości z prędkością maksymalną (warunki jak dla PB_{oa});
- W_{p1} - wznoszenie na kursie powrotnym - parametry jak dla W_1 ;
- P_p - przelot powrotny - warunki lotu i zużycie paliwa określone tak samo jak podczas dolotu do celu;
- L_1 - powrót nad lotnisko startu z rezerwą paliwa niezbędną na 20 minut lotu, z prędkością dla maksymalnej długotrwałości lotu na wysokości 3000 m.

Profil lotu A-4, F-8

Zwalczanie obiektów naziemnych z małej wysokości przez samoloty szturmowe i myśliwskie - przelot do celu, atak na cel i odejście od celu na małej wysokości; powrót do bazy na dużej wysokości (Lo-Lo-Lo-Hi - ATTACK, FIGHTER).

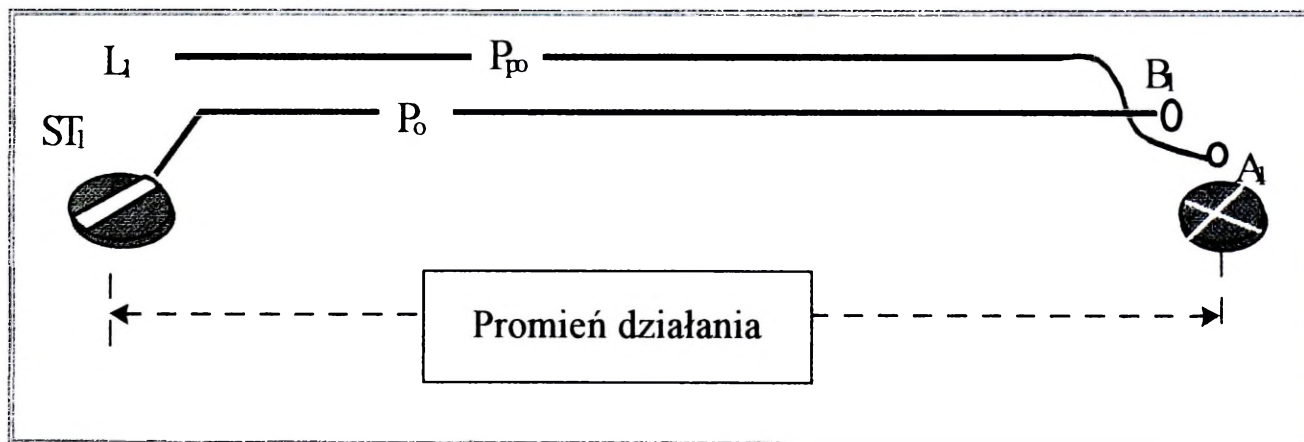

Elementy profilu lotu:

- ST₁ - start i przyspieszenie do prędkości na wznoszeniu - rozchód paliwa obejmuje zużycie na uruchomienie i podgrzewanie silników, kołowanie, start oraz rozpędzanie samolotu do wymaganej prędkości;
- P_o - przelot na małej wysokości do punktu rozpoczęcia manewru bojowego - prędkość lotu optymalna dla uzyskania maksymalnego zasięgu w locie na małej wysokości;
- PB_{oa} - przelot w kierunku celu na małej wysokości na określoną odległość (zwykle ok. 50 km) z prędkością maksymalną - zużycie paliwa wynika z warunków pracy silników na małej wysokości przy maksymalnej prędkości lotu;
- B₁ - zrzut ładunku bojowego - masa samolotu zostaje zmniejszona o masę zrzucanego uzbrojenia;
- A₁ - atakowanie celu bronią pokładową - uwzględnia się zużycie paliwa w określonym czasie lotu z prędkością bojową;
- OB_{oa} - odejście od celu w kierunku bazy na małej wysokości z prędkością maksymalną (warunki jak dla PB_{oa});
- W_{p1} - wznoszenie na kursie powrotnym - parametry jak dla W₁;
- P_p - przelot powrotny - warunki lotu i zużycie paliwa określone tak samo jak podczas dolotu do celu;
- L₁ - powrót nad lotnisko startu z rezerwą paliwa niezbędną na 20 minut lotu, z prędkością dla maksymalnej długotrwałości lotu na wysokości 3000 m.

Profil lotu A - 5, F - 9

Zwalczanie obiektów naziemnych z małej wysokości przez samoloty szturmowe i myśliwskie (Lo-Lo-Lo - ATTACK, FIGHTER).

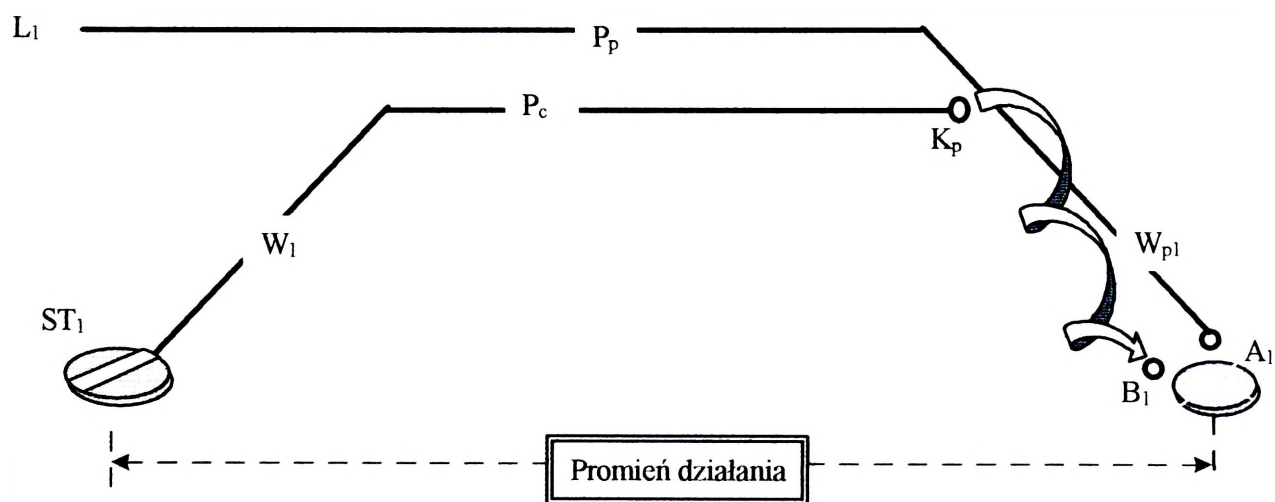

Elementy profilu lotu:

- ST₁ - start i przyspieszenie do prędkości na wznoszeniu - rozchód paliwa obejmuje zużycie na uruchomienie i podgrzewanie silników, kołowanie, start oraz rozpędzanie samolotu do wymaganej prędkości;
- P_o - przelot na małej wysokości do punktu rozpoczęcia manewru bojowego - prędkość lotu optymalna dla uzyskania maksymalnego zasięgu w locie na małej wysokości;
- B₁ - zrzut ładunku bojowego - masa samolotu zostaje zmniejszona o masę zrzucanego uzbrojenia;
- A₁ - atakowanie celu bronią pokładową - uwzględnia się zużycie paliwa w określonym czasie lotu z prędkością bojową;
- P_{po} - powrót do bazy na małej wysokości - parametry analogiczne jak dla P_o;
- L₁ - powrót nad lotnisko startu z rezerwą paliwa niezbędną na 20 minut lotu, z prędkością dla maksymalnej długotrwałości lotu na wysokości 3000 m.

Profil lotu A-6

Zwalczanie obiektów naziemnych metodą patrolowania bojowego przez samoloty szturmowe (Combat Air Patrol /CAP/ - ATTACK).

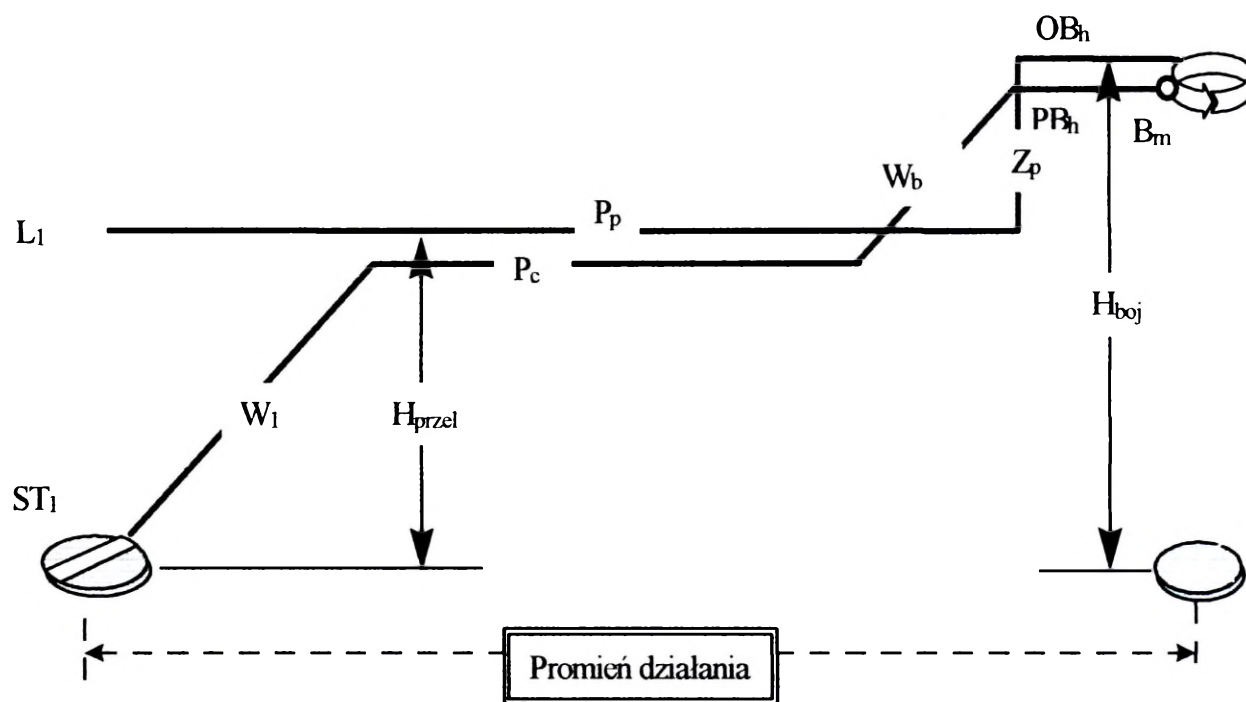
Elementy profilu lotu:

- ST₁ - start i przyspieszenie do prędkości na wznoszeniu - rozchód paliwa obejmuje zużycie na uruchomienie i podgrzewanie silników, kołowanie, start oraz rozpędzanie samolotu do wymaganej prędkości;
- W₁ - wznoszenie na kursie do celu (z założoną prędkością) na optymalną wysokość przelotową - prędkość lotu i siłę ciągu silników dobiera się tak, aby uzyskać maksymalny zasięg (rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu);
- P_c - przelot do celu na optymalnej wysokości z prędkością przelotową również optymalną dla uzyskania maksymalnego zasięgu - rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu;

- K_p - patrolowanie na określonej wysokości w oczekiwaniu na pojawienie się celu - prędkość i siła ciągu silników optymalne dla uzyskania w danych warunkach maksymalnego czasu lotu;
- B_1 - zrzut ładunku bojowego - masa samolotu zostaje zmniejszona o masę zrzucanego uzbrojenia;
- A_1 - atakowanie celu bronią pokładową - uwzględnia się zużycie paliwa w określonym czasie lotu z prędkością bojową;
- W_{p1} - wznoszenie na kursie powrotnym - parametry jak dla W_1 ;
- P_p - przelot powrotny - warunki lotu i zużycie paliwa określone tak samo jak podczas dolotu do celu;
- L_1 - powrót nad lotnisko startu z rezerwą paliwa niezbędną na 20 minut lotu, z prędkością dla maksymalnej długotrwałości lotu na wysokości 3000 m.

Profil lotu B-1

Zwalczanie obiektów naziemnych (bombardowanie) z dużej wysokości (z lotu poziomego) przez samoloty bombowe (Hi-Hi-Hi-Hi - BOMBER).

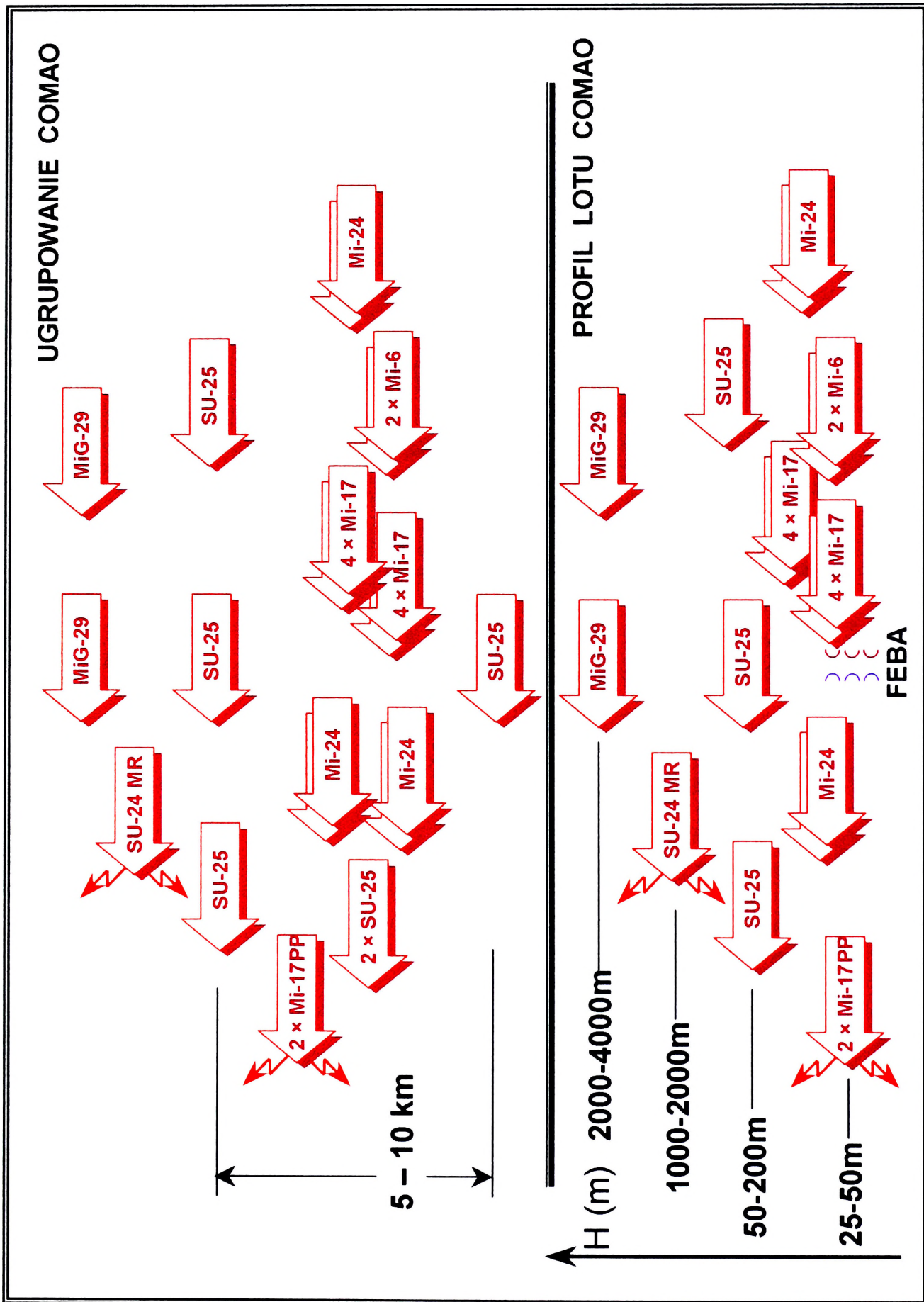

Elementy profilu lotu:

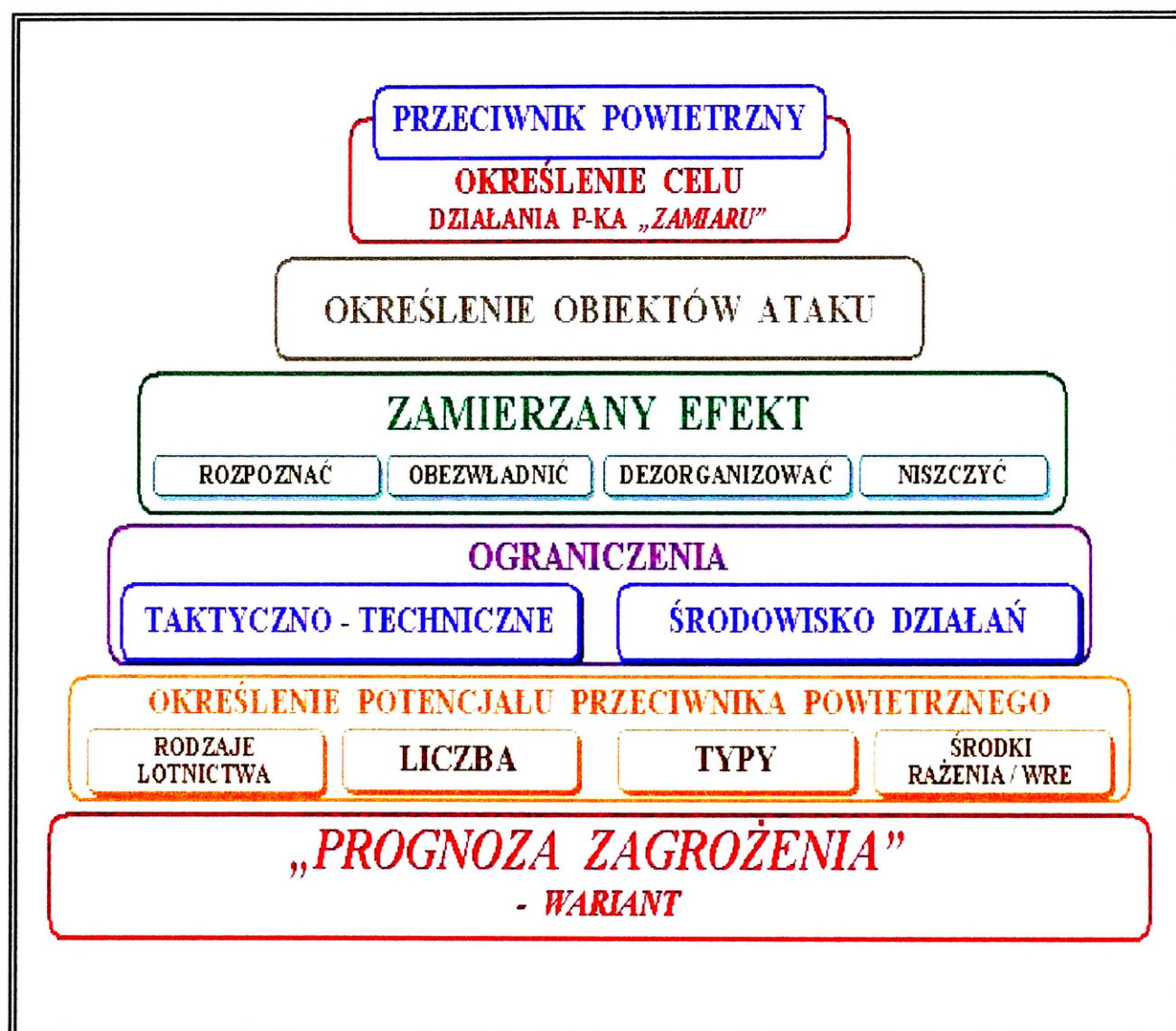
- ST_1 - start i przyspieszenie do prędkości na wznoszeniu - rozchód paliwa obejmuje zużycie na uruchomienie i podgrzewanie silników, kołowanie, start oraz rozpędzanie samolotu do wymaganej prędkości;
- W_1 - wznoszenie na kursie do celu (z założoną prędkością) na optymalną wysokość przelotową - prędkość lotu i siłę ciągu silników dobiera się tak, aby uzyskać maksymalny zasięg (rozchód paliwa określają parametry i czas trwania lotu);

- P_c - przelot do celu na optymalnej wysokości z prędkością przelotową również optymalną dla uzyskania maksymalnego zasięgu - rozchód paliwa określa ją parametry i czas trwania lotu;
- W_b - wznoszenie do wysokości bojowej - warunki jak dla W_1 ;
- PB_h - przelot określonego odcinka drogi bojowej (zwykle 50 km) z prędkością bojową (maksymalna siła ciągu silników) na wysokości bojowej;
- B_m - zrzut bomb i manewr przeciw OPL - redukcja masy samolotu o masę ładunku oraz o masę paliwa zużytej na wykonanie manewru;
- Ob_h - przelot określonego odcinka od celu w kierunku bazy przy zachowaniu warunków jak dla elementu PB_h ;
- Z_p - zmniejszenie wysokości do wysokości przelotowej i redukcja prędkości - czas, przebyta droga i zużycie paliwa nie są uwzględniane;
- P_p - przelot powrotny - warunki lotu i zużycie paliwa określone tak samo jak podczas dolotu do celu;
- L_1 - powrót nad lotnisko startu z rezerwą paliwa niezbędną na 20 minut lotu, z prędkością dla maksymalnej długotrwałości lotu na wysokości 3000 m.

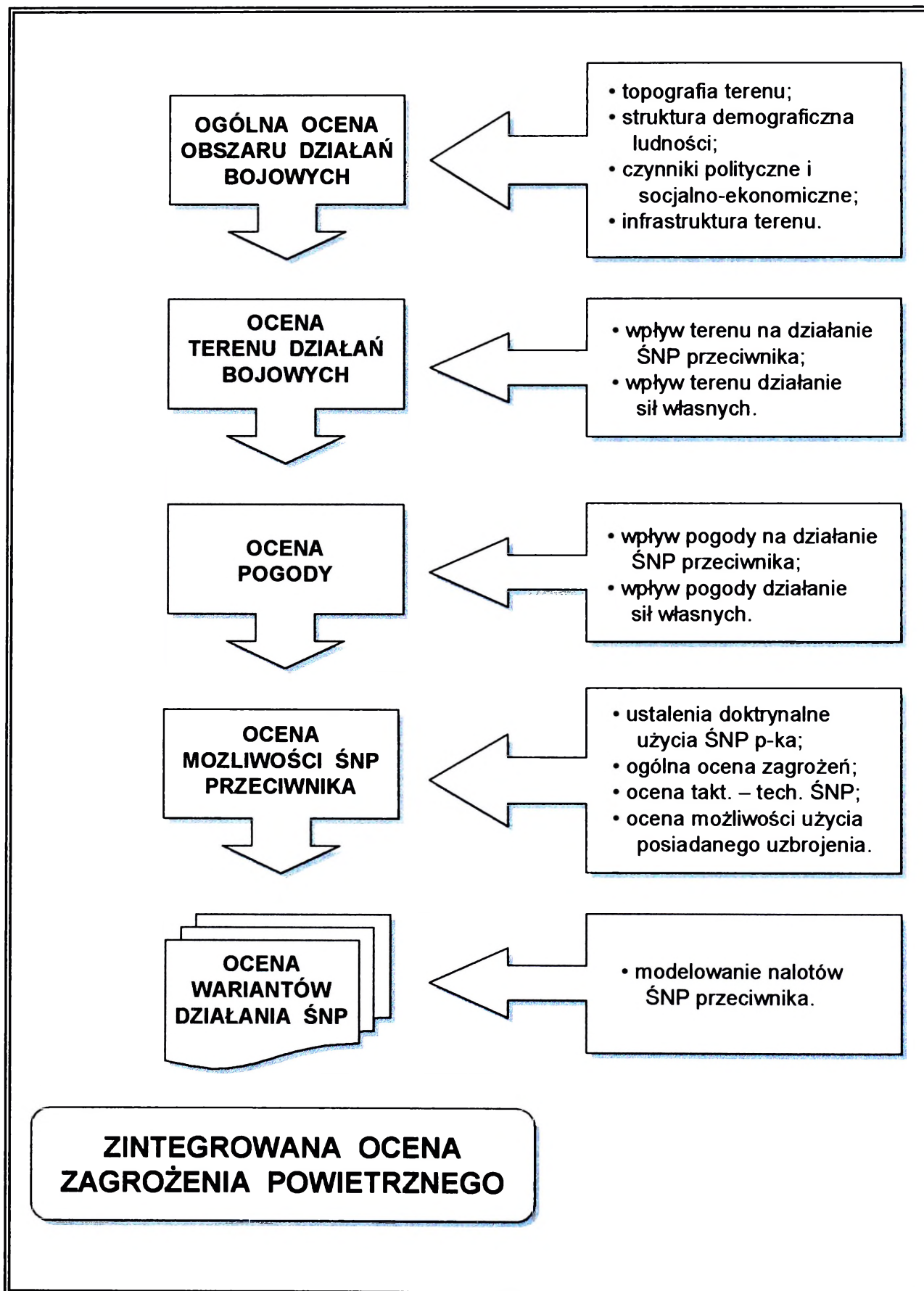
UPROSZCZONY MODEL UGRUPOWANIA PRZECIWNIKA POWIETRZNEGO (COMAO) - WARIANT

UPROSZCZONY MODEL WYPRACOWANIA PROGNOZY ZAGROŻENIA POWIETRZNEGO

SCHEMAT WYPRACOWANIA PROGNOZY ZAGROŻENIA POWIETRZNEGO

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

INSTYTUT ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

KWESTIONARIUSZ WYWIADU

Szanowny Panie,

Celem przeprowadzanej ankiety jest uzyskanie empirycznego materiału faktograficznego dotyczącego poglądów respondentów w zakresie określenia istotności wybranych czynników środowiska w procesie pracy sztabowej.

Ankieta jest anonimowa, wyniki badań będą wykorzystane wyłącznie do celów naukowych i prezentowane w sposób zbiorczy.

Ankieta wykorzystana zostanie jako cenne źródło informacji i wzbogaci wiedzę z zakresu rozpatrywanych zagadnień, a jej wyniki stanowiąc będą podstawę opracowania wniosków końcowych zawartych w pracy naukowo-badawczej.

Serdecznie dziękuję za
współpracę
ppłk dr Marek Wrzosek

1. Czy, Pana zdaniem, przedsięwzięcia z zakresu rozpoznawczego przygotowania pola walki należy ze względu na specyfikę realizowanych czynności wyodrębnić z procesu IPPW?

(proszę wybrać odpowiedź i jej numer zakreślić, wg wskazanych rozwiązań: 1 – tak, 2 – nie, 3 – nie mam zdania)

1. 2. 3.

2. Jakie, Pana zdaniem, elementy z zakresu IPPW realizowane są jedynie przez zespół rozpoznania na stanowisku dowodzenia?

(proszę zakreślić poprzez znak „X” wybrany element)

Lp.	Wyszczególnienie	Wskazanie
1.	Środowisko geograficzne pola walki	
2.	Demografia	
3.	Religia	
4.	Struktura administracyjna obszaru działania	
5.	Ocena sił lądowych przeciwnika	
6.	Ocena sił powietrznych przeciwnika	
7.	Ocena zagrożeń w tylowej strefie działań	
8.	Zagrożenia asymetryczne	
9.		
10.		

3. Posługując się poniższą tabelą proszę wskazać, które z wymienionych elementów klimatu i terenu wywierają największy wpływ na działania wojsk

Wyszczególnienie	Rozpoznanie	WRIArt	W. Inżynieryjne	W. OPBMR	W. Zmech. i Panc.	W. P-D i PSzt.	W. łącz. i Informat.	W. OPL	LWLąd.	WE	Logistyka	OT
ELEMENTY KLIMATU												
Temperatura												
Podstawa chmur												
Opady												
Wilgotność												
Wiatr												
Widoczność												
ELEMENTY TERENU												
Wzniesienia terenowe												
Hydrografia												
Gleba i warunki glebowe												
Wegetacja roślin (uprawy)												
Lasy												
Sieć drogowa												
Sieć kolejowa												
Drogi wodne												
Porty												
Lotniska i lądowiska												
Elektrownie												
Linie energetyczne												
Mosty												
Tereny zurbanizowane												

4. Proszę wskazać, który ze wskazanych rodzajów rozpoznania, zdaniem Pana, w największym zakresie wykorzystuje wyniki RPPW w działalności rozpoznawczej?

(proszę zakreślić tylko jedną - wybraną odpowiedź)

- a. Rozpoznanie patrolowe,
- b. Rozpoznanie elektroniczne,
- c. Rozpoznanie powietrzne,
- d. Rozpoznanie artyleryjskie,
- e. Rozpoznanie skażeń,
- f. Rozpoznanie inżynieryjne,

5. Proszę uzasadnić lub zanegować (podając trzy zasadnicze argumenty) tezę o konieczność wyodrębnienia z procesu IPPW działalności rozpoznawczej:

.....

.....

.....

.....

.....

METRYCZKA

(proszę zakreślić wybrany numer stosownie do odpowiedzi)

Stopień wojskowy:

1. Oficer młodszy
2. Oficer starszy

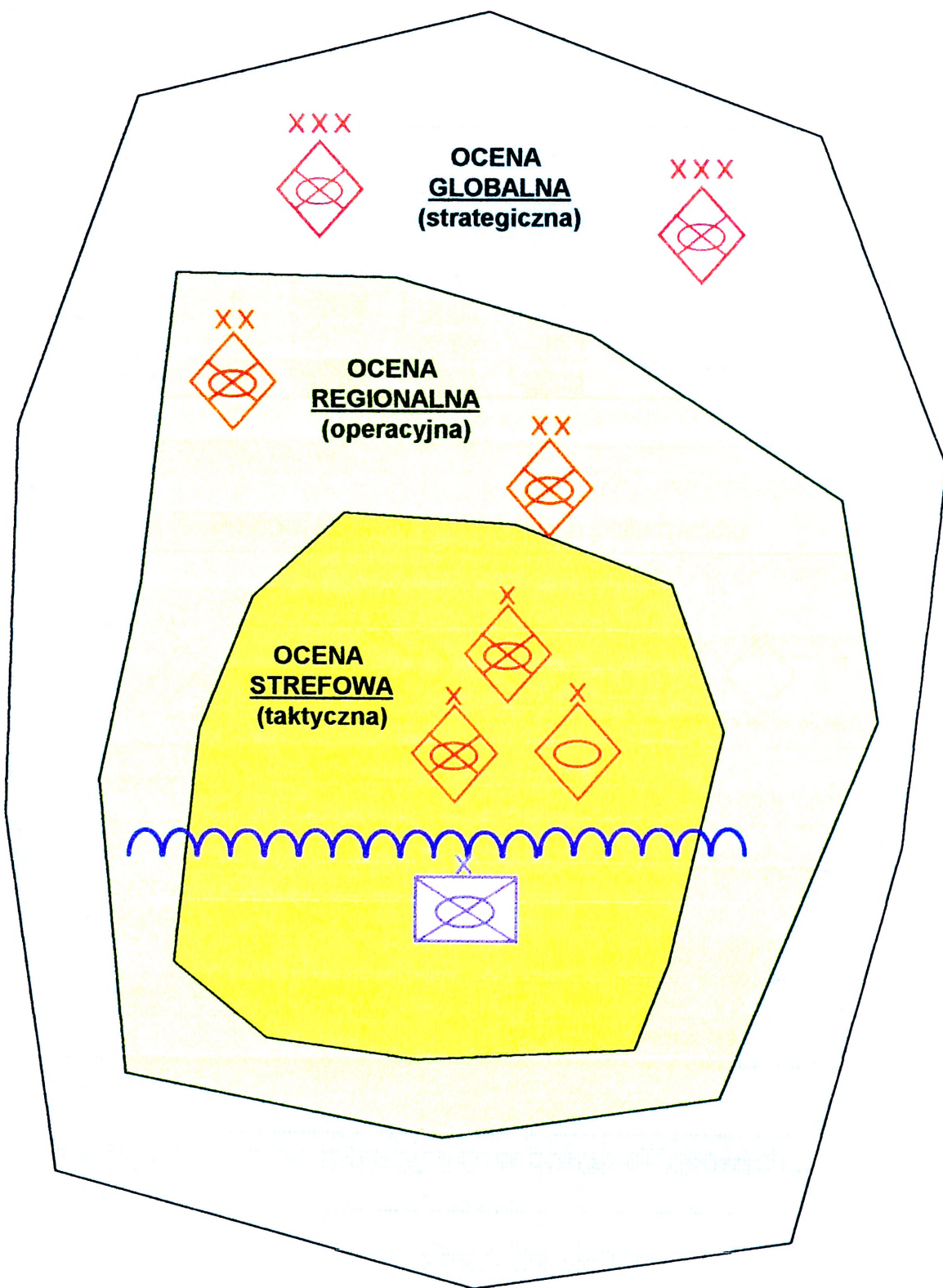
Stanowisko służbowe:

1. Dowódcze
2. Sztabowe
3. Szkolnictwo wojskowe
4. Inne

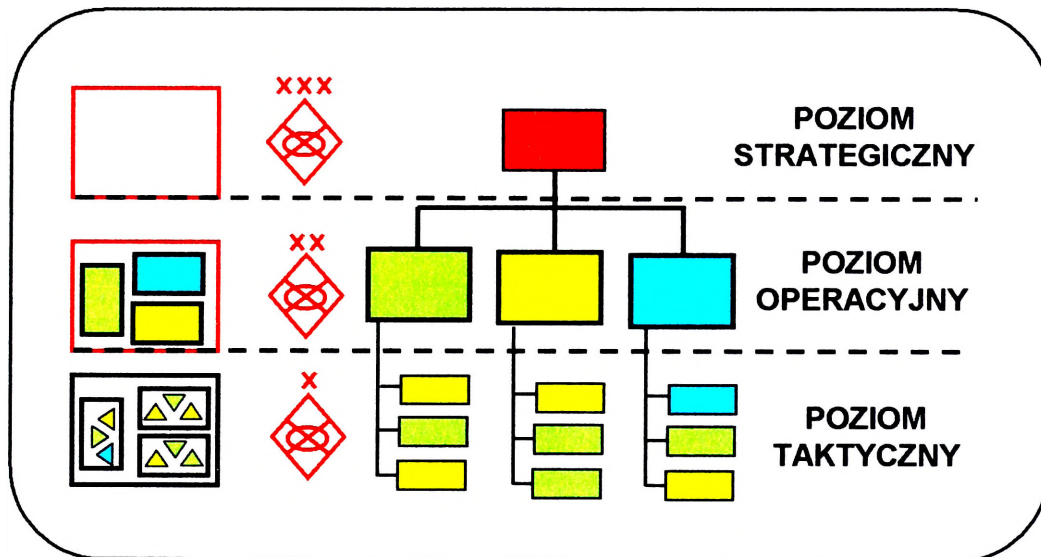
Specjalność zawodowa:

1. Wojska pancerne lub zmechanizowane
2. Rozpoznanie (ogólnowojskowe i rodzajów wojsk, WE, działania psychologiczne i specjalne)
3. Rodzaje wojsk

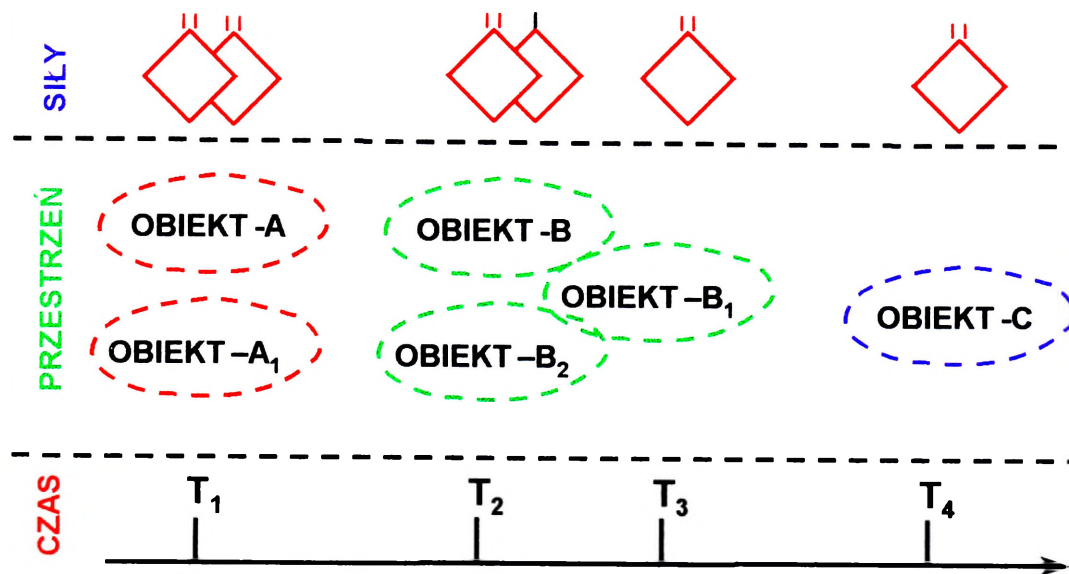
ZAKRES OCENY SIŁ LĄDOWYCH POTENCJALNEGO PRZECIWNIKA

UWARUNKOWANIA OCENY SIŁ LĄDOWYCH POTENCJALNEGO PRZECIWNIKA

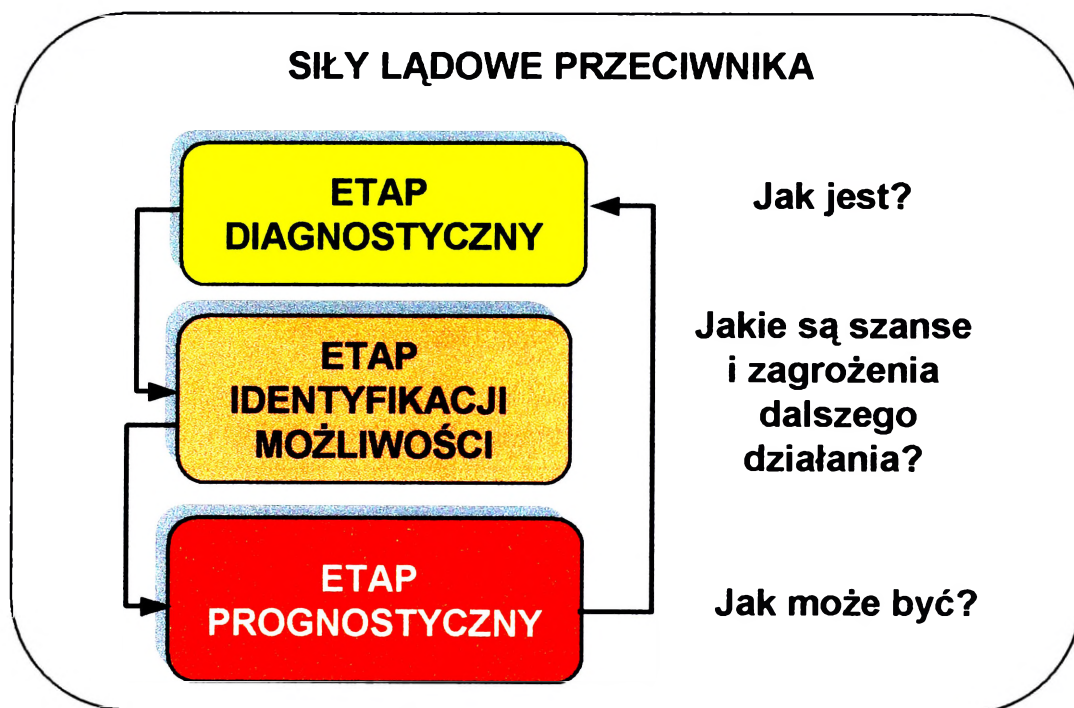

Rys. 1. Poziomy oceny sił lądowych przeciwnika

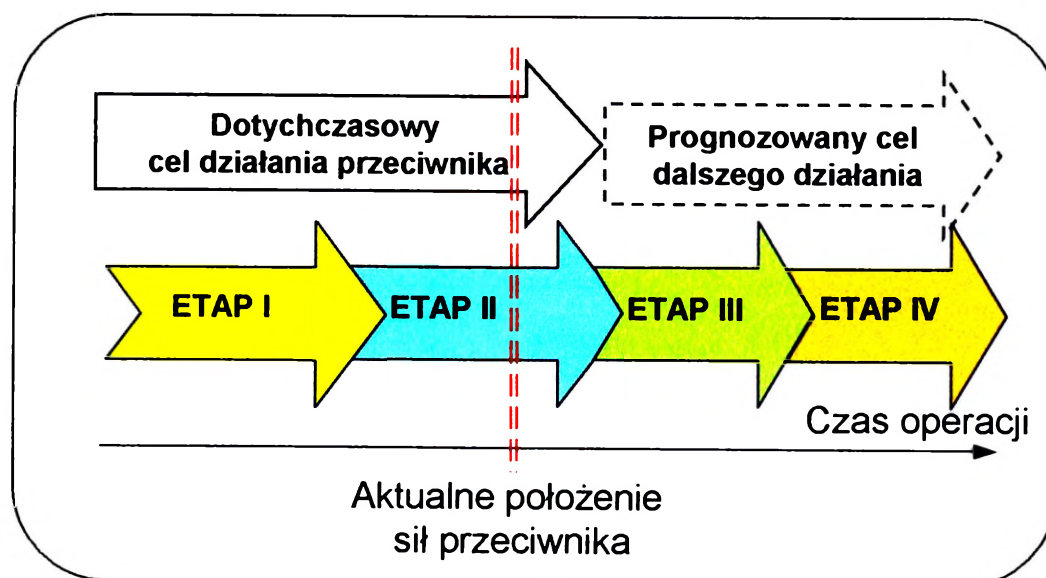

Rys. 2. Korelacja czynników operacyjnych w ocenie sił lądowych przeciwnika

PRZEBIEG OCENY SIŁ LĄDOWYCH POTENCJALNEGO PRZECIWNIKA

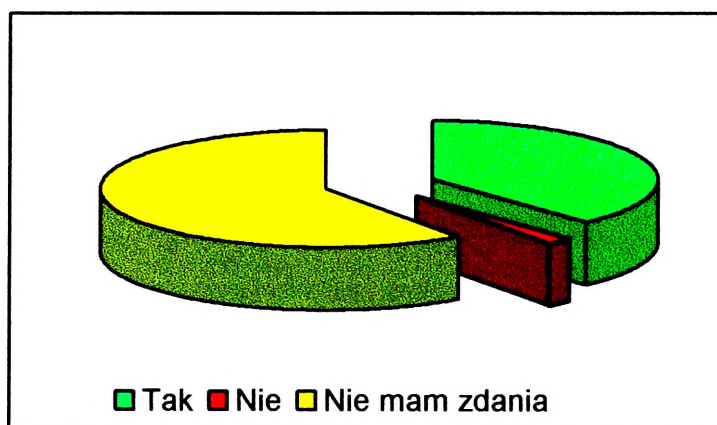
Rys. 1. Etapy procesu oceny sił lądowych przeciwnika

Rys. 2. Określanie celu działania sił lądowych przeciwnika

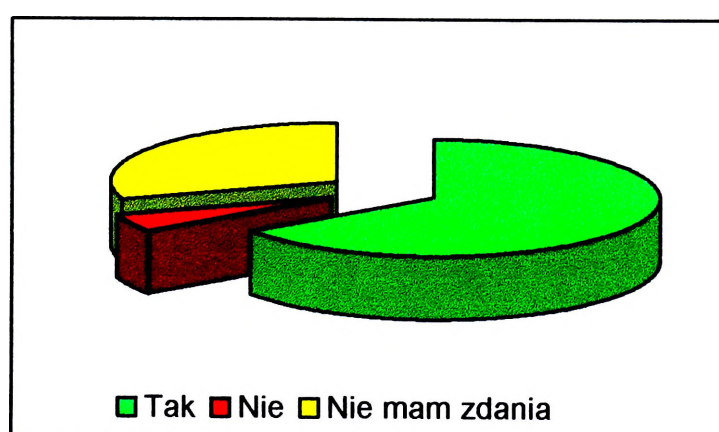
OPRACOWANE WYNIKI WYWIADU

1. Czy, Pana zdaniem, przedsięwzięcia z zakresu rozpoznawczego przygotowania pola walki należy ze względu na specyfikę realizowanych czynności wyodrębnić z procesu IPPW?

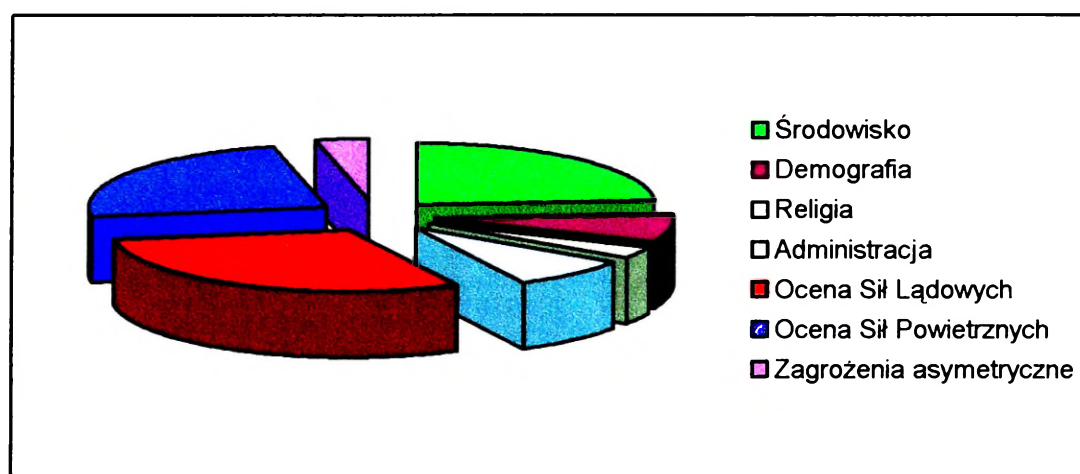
Wykres 1. Potrzeba wyodrębnienia problematyki rozpoznawczego przygotowania pola walki

Z uzyskanych wyników można wnioskować, że respondenci dostrzegają potrzebę wyodrębnienia problematyki rozpoznawczej z całego procesu informacyjnego przygotowania pola walki, lecz ze względu na niski poziom znajomości zagadnień szczegółowych wielu z nich nie jest przekonanych do takiego rozwiązania (odpowiedź – nie mam zdania). Zupełnie inaczej natomiast wyglądają wyniki badań tylko w odniesieniu do oficerów rozpoznania, którzy w przeważającej większości rozumiejąc istotę problemu udzielili odpowiedzi twierdzącej.

Wykres 2. Potrzeba wyodrębnienia problematyki rozpoznawczego przygotowania pola walki (odpowiedzi tylko oficerów rozpoznania)

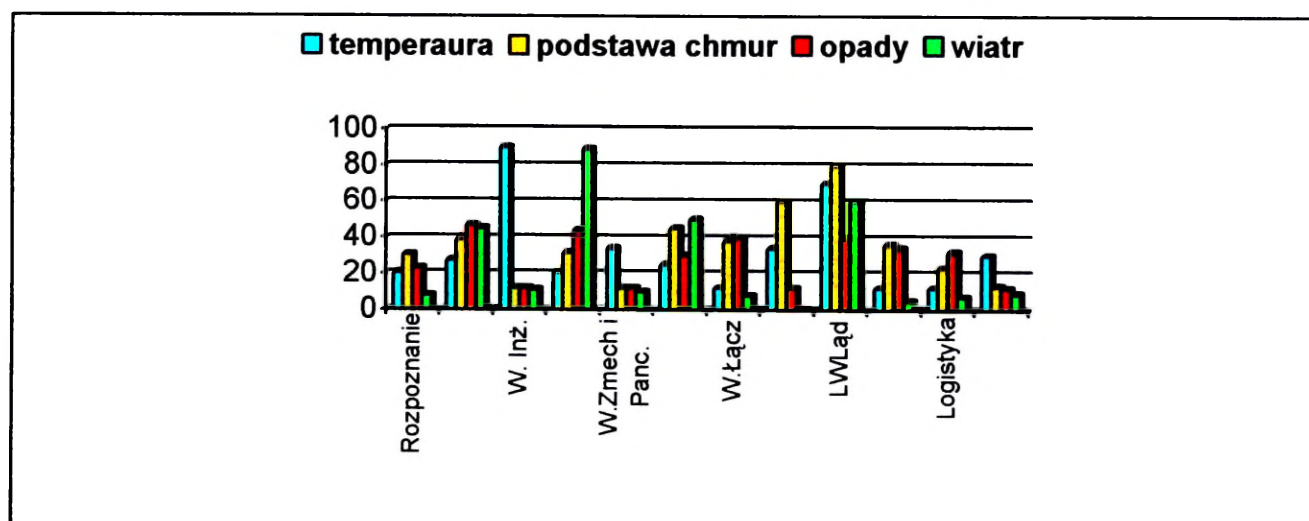
2. Jakie, Pana zdaniem, elementy z zakresu IPPW realizowane są jedynie przez zespół rozpoznania na stanowisku dowodzenia?

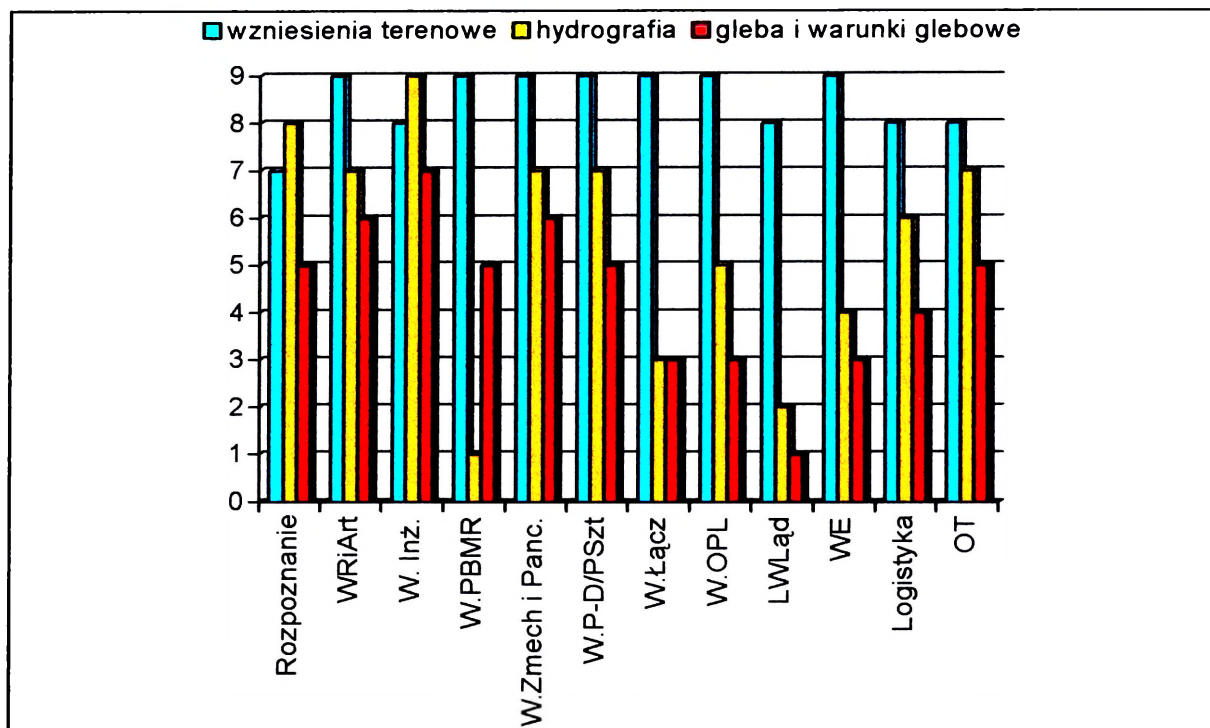
Wykres 3. Informacyjny wymiar pracy zespołu rozpoznania

Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że w opinii respondentów zespół rozpoznania podejmuje szeroką problematykę z zakresu informacji dotyczących pola walki. Jednak jak wynika z przeprowadzonych badań, największy wysiłek skupia, na ocenie sił lądowych i powietrznych potencjalnego przeciwnika oraz środowisku operacji. Inne elementy stanowią jedynie dopełnienie zasadniczego zbioru informacyjnego. Stąd wniosek, że w procesie informacyjnego przygotowania pola walki można wyróżnić elementy realizowane tylko w oparciu o zasoby informacyjne, jakie posiada rozpoznanie.

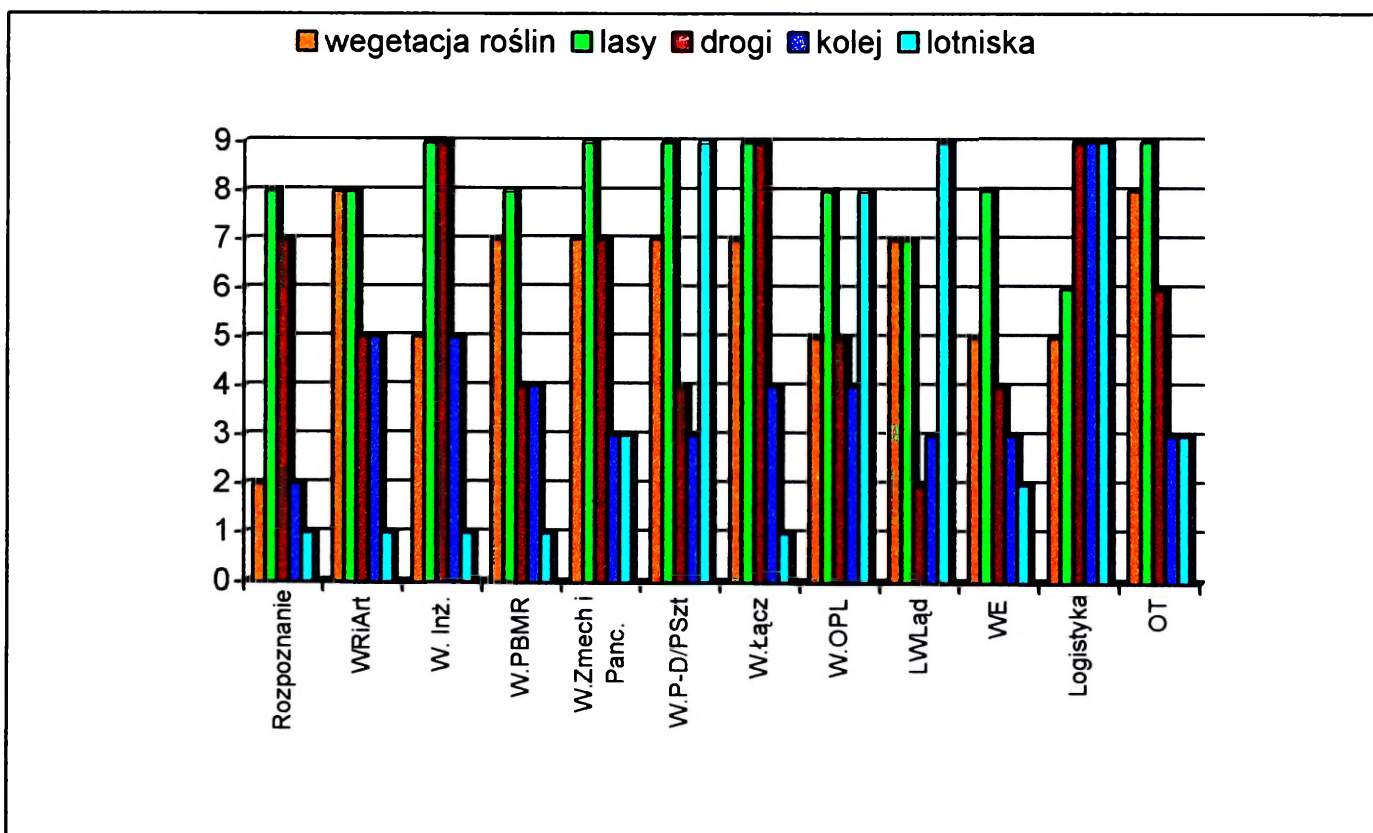
3. Posługując się tabelą respondenci wskazywali, które z wymienionych elementów klimatu i terenu wywierają największy wpływ na działania wojsk.

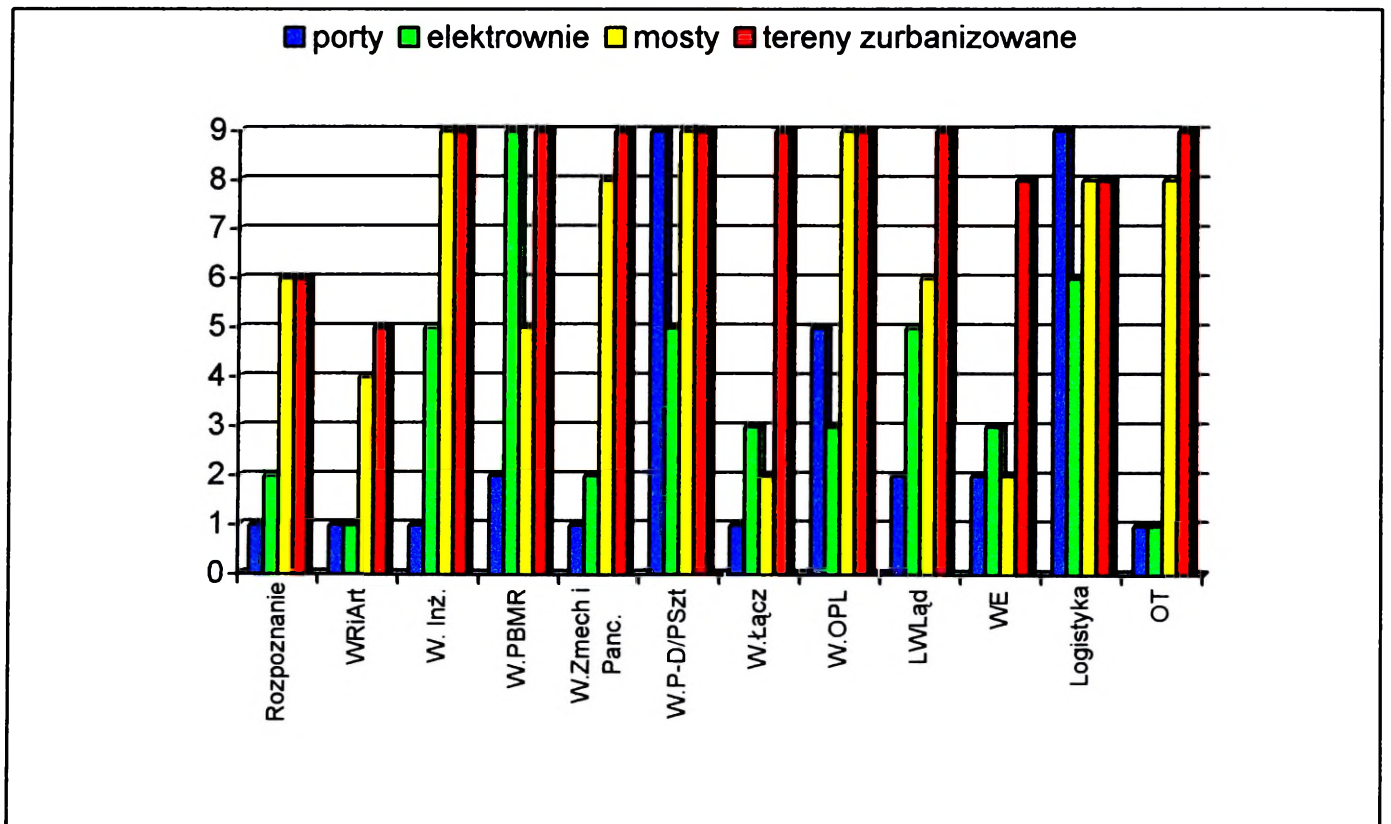
Wykres 4. Wpływ wybranych elementów klimatu na działanie wojsk

Wykres 5. Wpływ czynników terenowych na działanie wojsk

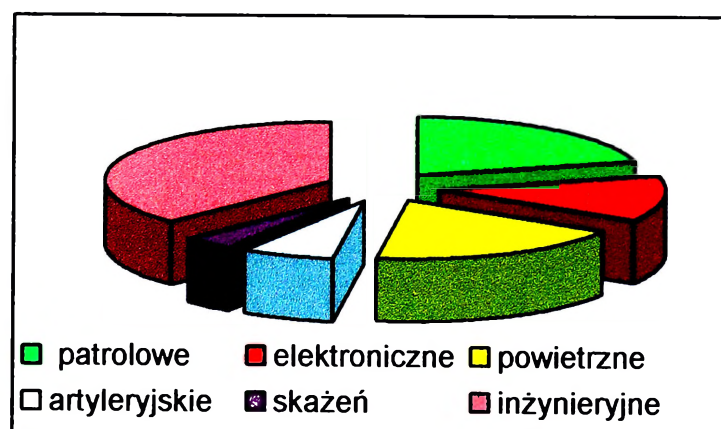

Wykres 6. Wpływ czynników terenowych na działanie wojsk

Wykres 7. Wpływ czynników terenowych na działanie wojsk

4. Proszę wskazać, który ze wskazanych rodzajów rozpoznania, zdaniem Pana, w największym zakresie wykorzystuje wyniki RPPW w działalności rozpoznawczej?

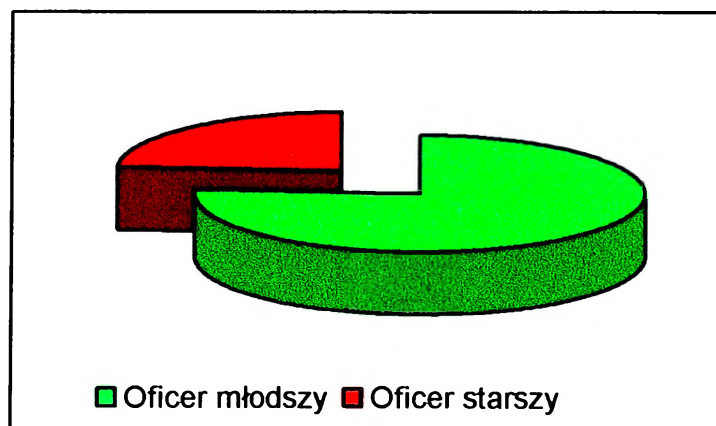
Wykres 8. Wykorzystanie wyników RPPW w działalności rozpoznawczej

5. Proszę uzasadnić lub zanegować (podając trzy zasadnicze argumenty) tezę o konieczność wyodrębnienia z procesu IPPW działalności rozpoznawczej:

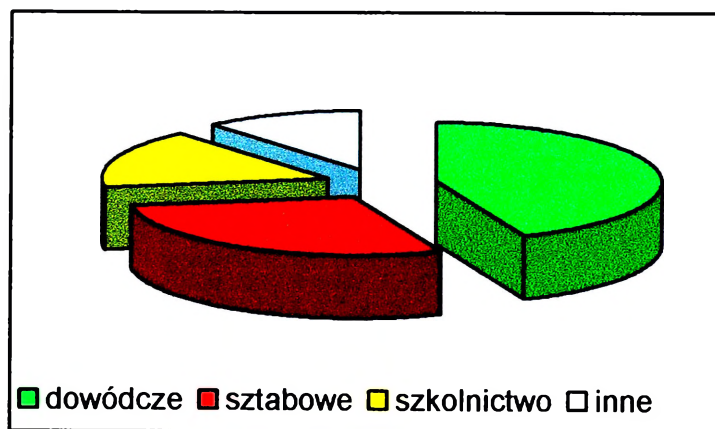
- I. Analiza i ocena sposobu działania przeciwnika lądowego i powietrznego.
- II. Wyodrębnienie specyficznych właściwości terenowych i pogodowych na potrzeby organizacji działań rozpoznawczych.

III. Przygotowanie informacji na potrzeby podjęcia decyzji w oparciu o zasoby informacyjne systemu rozpoznania.

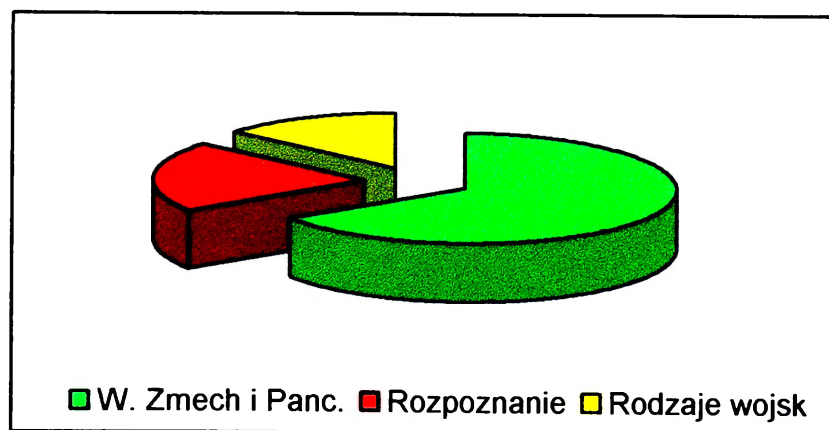
CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA RESPONDENTÓW

Wykres 9. Środowisko respondentów według stopni wojskowych

Wykres 10. Środowisko respondentów według stanowisk służbowych

Wykres 11. Środowisko respondentów według specjalności zawodowych

57793